ప్రథమ ముద్రణము 1951

Saraswathi Power Press, Rajahmundry
Printed and Published by
A. Nageswara Rao
For Addepally & Co., Educational Publishers
Order No. 6290/1951

విషయానుక్రమణిక

శక్తియశోలంబకము

తరంగము: 1

పాయాద్వః పురదాహాయ
శమ్భోః సన్దధతశ్శరమ్
సమం వ్యగ్రేషు నేత్రేషు
తృతీయ మధికం స్ఫురత్

రక్తారుణా నృసింహాస్య
కుటిలా విద్విషో వధే
నఖశ్రేణీ చ దృష్టిశ్చ
విహన్త్వాం దురితాని వః!

పురములు దహించుకొరకు శంభుండు వింట
శరము సంధించువేళను సమముగాను
రెండుకన్నులు వ్యగ్రమై యుండ, నిటల
లోచనము మించి వెల్గుచు బ్రోచుమిమ్ము!

అరిని వధియించువేళ రక్తారుణ మయి
కుటిల మైన నృసింహుని పటుకర రుహ
పాళియును దృష్టియును మీదుపాపములను
మించు కారుణ్యమున విదళించు గాక!

భారికరత్నదత్తుల కథ

నరవాహనదత్తుడు భార్యాసహితముగా కౌశాంబిలో సుఖముగా ఉన్నాడు. ఒకనాడు అతడు తండ్రితోకూడా ఆస్థానములో ఉన్నప్పుడు రత్నదత్తు డనే వర్తకుడు వచ్చి రాజాజ్ఞ పొంది నమస్కరించి ఇలా విన్నవించినాడు. "దేవా, మననగరములో వసుధరు డనే దరిద్రుడు బిగువులు

మోసి జీవనము చేస్తూ ఉంటాడు. ఇప్పుడు వాడు అన్నపానాలకు లోపము లేకుండ హాయిగా ఉంటున్నాడు. వాణ్ణి చూసేసరికి ఆశ్చర్యము వేసింది. వాణ్ణి మాయింటికి తీసుకొనిపోయి తప్పతాగించి కైపు ఎక్కించి అడిగినాను. వాడు "రాజసౌధద్వారమున రత్నఖచితమైన కడియము నాకు లభించింది. కడియమునుంచి రత్నాలు పెకల్చి విక్రయించినాను. హిరణ్యగుప్తు డనే వర్తకుడు లక్షదీనారములిచ్చి కంకణము కొన్నాడు. ఆధనమువల్ల హాయిగా జీవిస్తున్నాను" అని పలికి ఏలినవారి పేరున్న ఆకడియమును చూపినాడు. నేను ఏలినవారికి మనవి చేసుకొన్నాను."

వత్సరాజు వాణ్ణీ వణిజుణ్ణీ రప్పించినాడు.

ఊరేగింపులో రాజు చేతినుంచి కడియము జారి పడిపోయిందని జ్ఞాపకము వచ్చింది. రాజు సముఖములో సభ్యులు "ఏమిరా! రాజు పేరున్న ఈకడియము నీకు దొరికితే ఎందుకు తెలియచేయవలసినలేదు" అని అడిగినారు. ఆదరిద్రుడు "అయ్యలారా, నేను కూలీనాలీ చేసుకొని పొట్టపోసుకొనేవాణ్ణి. రాజుగారిపేరు కడియముమీద ఉన్నట్టు నాకు ఎలా తెలుస్తుంది? దారిద్ర్యములో బాధ పడుతున్నవాణ్ణి కనక కడియము దొరకగానే అట్టేపెట్టుకొన్నాను. అని సమాధాన మిచ్చినాడు. అంతట సభ్యులు వర్తకునిమీద నేరము మోపినారు. "నేను సక్రమమైన ఖరీ దిచ్చి బజారులో కొన్నాను. రత్నముమీద రాజనామాక్షరాలు లేవు. ఖరీదులో వీడు అయిదువేలు తీసుకు వెళ్ళినాడు. తక్కినవి నావద్దనే ఉన్నవి" అన్నాడు హిరణ్యగుప్తుడు. ఆమాటలకు యౌగంధరాయణుడు సమ్మతించి "ఇందులో ఎవరిదోషము లేదు. అక్షరజ్ఞానము లేని దరిద్రుడు ఈకూలివాడు. దరిద్రులు దొంగతనముకూడా చేస్తారు. చేతికి చిక్కిన దానిని ఎవరువిడిచి పెట్టుతారు" ఈవర్తకుడు తగిన ఖరీదిచ్చి రత్నము కొన్నాడు. కాబట్టి ఇతని దోషమూ లేదు" అన్నాడు. మహామాత్యునిమాటలు వత్సరాజు అంగీకరించి, కూలివాణ్ణి

పుచ్చుకొన్న అయిదువేలు వర్తకునికి ఇచ్చి, ఆరత్నము తీసుకొని కూలి వాని వద్దనుంచి కడియమును గ్రహించి వాళ్ళకు సెలవిచ్చినాడు. భయము తీరి భారికుడు వెళ్ళినాడు. 'నమ్మినవానికి ద్రోహము తలపెట్టిన వీడు మహాపాపి' అని వత్సరాజు రత్నదత్తుని గురించి మనస్సులో ఏవగించినప్పటికీ సందర్భాన్నిబట్టి పైకి ఆదరము నటించినాడు.

భ ద్ర ఘ ట ము

వారు వెళ్ళిపోయినతర్వాత వసంతకుడు రాజుసన్నిధికి చేరి 'దైవోపహతులకు అర్థములభించినప్పటికీ నిలవనే నిలవదు. ఈ భారికునికి అయినట్టే భద్రఘటవృత్తాంతము కూడా అయింది. పాటలిపుత్రములో పూర్వము శుభదత్తుడు అనేవాడు కట్టెలు కొట్టి జీవించేవాడు. ప్రతి దినమూ అరణ్యములో వంటచెరుకు తెచ్చేవాడు. ఆనాడు అడివిలో చాలాదూరప్రదేశానికి వెళ్ళినాడు. దివ్యాభరణవస్త్రాదులు ధరించిన యక్షులు నలుగురు వాడికి దైవవశాత్తు కనపడ్డారు. వాడు భయపడే సరికి యక్షులు వానిభయము పోగొట్టి విశేషాలు అడిగి తెలుసుకొని సంతుష్టచిత్తులై 'భద్రా, నీవు ఇక్కడ మాదగ్గరనే పనులు చేస్తూ ఉండు. నీయింట్లోకి కావలసిన వన్నీ తేలికగా సమకూర్చి సంరక్షిస్తాము' అన్నాడు. శుభదత్తుడు అంగీకరించి వారివద్దనే ఉండి స్నానపానాది ఉపచారాలు చేసినాడు. భోజనసమయ మయింది. కుండను యక్షులు వాడికి చూపించి 'ఈభద్రఘటములోనుంచి ఆహారము మాకువడ్డించు' అన్నారు. [illegible] చూచి వాడు సందేహిస్తూ ఉంటే వారు నవ్వుతూ 'శుభదత్తా, నీకు తెలియదు. కుండలో చెయ్యి పెట్టి చూడు. ఏవి కోరితే అవి చేతికి అందుతవి. ఈఘటము కామప్రదముసుమీ' అని చెప్పినారు. వాడు ఘటములో చెయ్యి పెట్టేసరికి కావలసిన ఆహారపానీయము లన్నీ [illegible] వారికి భోజనముపెట్టి తాను భుజించి యక్షులకు భయ

భక్తులతో ఉపచారములు చేస్తూ వాడు అక్కడే ఉంటున్నాడు. కాని కుటుంబవిషయమై వ్యాకులచిత్తు డయినాడు. యక్షులు కలలో కనబడి అతనికుటుంబాన్ని ఓదార్చినారు. అంతా సుఖంగా ఉంటున్నారు.

ఇలా మాసము గడిచినతర్వాత యక్షులు శుభదత్తునితో 'నీ భక్తి శ్రద్ధలకు మెచ్చినాము. నీకు ఏమయినా కావలిస్తే అడుగు. ఇస్తాము' అన్నారు. 'మీాకు నిజంగా సంతుష్టి కలిగితే ఈభద్రఘటం నాకు దయ చెయ్యండి' అన్నాడు వాడు. 'దీన్ని నీవు కాపాడుకో లేవు. ఘటం పగిలిందా నీదగ్గిర నిలవదు. కాబట్టి ఇం కేవర మైనా కోరుకో, అన్నారు వారు. వాడు ఇంకేమి కోరక మొండిపట్టు పట్టడంవల్ల భద్రఘటమే వాడికి ఇచ్చినారు. శుభదత్తుడు వారికి ప్రణామము చేసి, ఘటము తీసు కొని ఇంటికి వెళ్ళిపోయినాడు. బంధువులు అతనిని చూచి సంతోష పడ్డారు. వాడు చుట్టాలను భోజనానికి పిలిచి, ఘటప్రభావంవల్ల అంద రికి షడ్రసోపేతభోజనము పెట్టినాడు. జాగ్రత్తకోసము భద్రఘటాన్ని తనయింట్లో మామూాలు కుండలమధ్య దాచినాడు. కొంతకాలము సుఖంగా గడిచింది. ఒకనాడు వాడు తాగి ఉండగా బంధువులు 'నీ కీ ఐశ్వర్యమూ, భోగమూ ఎలా లభ్యమైనవి?' అని అడిగారు. ఆమూర్ఖుడు జవాబు చెప్పక మదమత్తుడై భద్రఘటాన్ని తీసి బుజాన పెట్టుకొని నాట్యము ప్రారంభించినాడు. మత్తువల్ల నాట్యములో వానికాళ్ళు తడబడ్డవి. కుండ బుజముమీాదనుంచి జారి నేలమీాదపడి ముక్కలు ముక్కలుగా విచ్చిపోయింది. ఆముక్క లన్నీ వెంటనే కలుసుకొని ఘటముగా ఏర్పడ్డవి: భద్రఘటము యక్షుల దగ్గిరికి ఎగిరి పోయింది. వాడు చాలా దుఃఖించినాడు. వానికి యథాప్రకారంగా దారిద్ర్యము పట్టుకొన్నది. దౌర్భాగ్యులు తమకు ఎలాగో లభించినఅర్థమును పానాది దోషాలవల్ల రక్షించుకోలేక కోలుపోతారు.

వసంతకుడు ఇలా చెప్పిన భద్రఘట కథ విని వత్సరాజు స్నానభోజ

నాదులకు లేచినాడు. కుమారుడు తండ్రిని అనుసరించినాడు.

ఆ రాత్రి నరవాహనదత్తునికి నిద్ర పట్టలేదు. తక్కిన మంత్రులు అందరూ వింటూ ఉండగా మరుభూతి 'దేవా, దాసీసంగమేచ్ఛచేత అంతఃపురముమాట మీరు తలపెట్టలేదు. దానిని పిలిపించలేదు. మీకు ఎలా నిద్రపట్టుతుంది? వాళ్ళసంగతి తెలిసికూడా వేశ్యలవిషయంలో ఇంకా మీకు ఆసక్తి పోలేదు. వేశ్యలకు సద్భావ మనేదే ఉండదు.

మ ర్క ట ము క థ

సంపత్సమృద్ధ మైన చిత్రకూట మహానగరములో ధనవంతు డైన రత్నవర్మ అనే వణిక్పుంగవుడు ఉండేవాడు. ఈశ్వరారాధనవల్ల పుట్టిన కుమారునికి ఈశ్వరవర్మ అని ఆయన పేరు పెట్టినాడు. క్రమంగా విద్యాభ్యాసము చేసి యౌవనారంభములో ఉన్న కుమారుని చూచి రత్నవర్మ ఇలా ఆలోచించినాడు: "ధనికులై యౌవనమదాంధు లైనవారి ధన ప్రాణాలు హరించమని విధి నిర్మించిన యంత్రము వేశ్య. కాబట్టి వేశ్యల మాయలలో పడిపోకుండా ఉండడానికి వేశ్యాతంత్రము నేర్పేందుకు ఎవరైనా వేశ్యమాతవద్ద నా కుమారుని అప్పగిస్తాను." ఈప్రకారముగా యోచించి, యమజిహ్వా అనే కుట్టని (వేశ్యమాత) యింటికి పుత్రసహితంగా వెళ్ళినాడు. పెద్దదౌడలు పొడుగాటి పళ్ళు చప్పిడిముక్కు కల వేశ్యమాత కనబడ్డది. ఆ సమయాన ఆమె కుమార్తెతో "బిడ్డా, ధనమువల్లనే అందరికీ గౌరవము. విశేషించి వేశ్యకు విత్తమువల్లనే ఆదరము. అనురాగముంటే వేశ్యకు ధనము లభించదు. కాబట్టి వేశ్య అనురాగము విడిచిపెట్టాలి. నేర్పు గలనటివలె అది మిథ్యానురాగాన్నే చూపాలి. ప్రథమంలో అనురాగము నటించి విటుని రంజించి తర్వాత అతని ధనాన్ని పిండుకోవాలి. పట్టిపోయిన తర్వాత వానిని విడిచిపెట్టాలి. వానికి ధనప్రాప్తి అయితే మళ్ళీ వానిని

గ్రహించాలి. కురూపి అయినా రూపవంతు డయినా యువకుడయినా వృద్ధు డయినా - ఎవ రయినా సరే- అందరిమీదా వేశ్య సన్న్యాసిని వలె సమభావముతో ఉండాలి. ధనమే పరమార్థముగా స్వీకరించాలి. అని బోధ చేస్తున్నది. వచ్చిన రత్నవర్మకు వేశ్యమాత సత్కారము చేసింది. అప్పుడు రత్నవర్మ కుమారుని చూపి "ఆర్యురాలా, మావానికి గణికాకళ బోధించు. వీడు అందులో నేర్పరి కావాలి. ఈ శ్రమకై నీకు వెయ్యిదీనారా లిస్తాను" అని పలికినాడు. వేశ్యమాత అంగీకరించినది. కట్టనికి దీనారా లిచ్చి రత్నవర్మ కుమారుని అప్పగించి వెళ్ళినాడు. ఈశ్వరవర్మ వేశ్యాకళలు సంవత్సరములోగా అభ్యసించినాడు.

ఈశ్వరవర్మ ఒకనాడు తండ్రితో "నాయనా, అర్థమువల్లనే ఆదరము, కీర్తి కలుగుతవి" అన్నాడు. తండ్రి సంతోషించి వ్యాపారార్థము కుమారునికి అయిదుకోట్ల ధన మిచ్చినాడు. ఈశ్వరవర్మ సుముహూర్తాన సువర్ణద్వీపానికి బిడారులతోపాటు ప్రయాణమయినాడు. త్రోవలో కాంచనపురము వెలుపలి ఉద్యానవనములో దిగి, స్నానపానాదు లయిన తర్వాత నగరములో వినోదాలు చూడబోయి ఒకానొక దేవాలయములో ప్రవేశించినాడు. సుందరి అనేనటి అప్పుడు నాట్యము చేస్తున్నది. దానిని చూచీ చూడకముందే ఈశ్వరశర్మ మోహావిష్టు డయినాడు. అతడు వేశ్యవద్ద నేర్చినకళ యేదోవన పోయిందో తెలియదు. తర్వాత చెలికానిద్వారా తన అభిలాష నివేదిస్తే సుందరి ధన్యురాల నయినా నని సమ్మతించింది.

ఈశ్వరవర్మ తననివాసములో నిపుణు లైన భాండరక్షకులను నిలిపి, సుందరీసౌధానికి వెళ్ళినాడు. దానితల్లి మకరకటి సమయోచిత మైన గృహమర్యాదలతో అతనిని సత్కరించి, రాత్రివేళ సుందరితో సహా గదిలోకి చేర్చింది. అందులో రత్నాలచాందినీ కట్టి ఉన్నది. నృత్యములోనూ శృంగారకళలోనూ నిపుణురా లయిన సుందరివల్ల అతడు

సౌఖ్యము అనుభవించినాడు. ప్రాతఃకాలాన గాఢానురాగము చూపుతూ తనపార్శ్వమును విడవలేకుండా ఉన్న సుందరిని ఈశ్వరవర్మ విడవలేక పోయినాడు. రెండురోజులలో దానికి ఇరవైయైదు లక్షల వెలగల బంగారమూ రత్నాలూ ఇచ్చినాడు. "నాకు చాలా ధనమున్నది. నీవంటివాడు నాకు లభ్యము కాలేదు. నీవే లభ్యమయినప్పుడు నాకు ధనముతో ఏమిపని!" అని సుందరి స్వీకరించలేదు. దానితల్లి మకరకటి వచ్చి 'అమ్మాయీ, ఈ మనసంపద యావత్తూ ఈయనదే. అందులో ఈ భాగముకూడా కలిపి తర్వాత తీసుకోనీ. ఇందులో నష్టమేమిటి?' అని బోధించింది. తల్లి బలవంతముమీాద గ్రహించినట్లు గ్రహించింది ఆ ధనమూ. ఆ మందబుద్ధి సుందరిప్రేమ నిజమని నమ్మి, దానిసౌందర్య నృత్యగీతాలకు మతికోల్పోయి దానియింట్లో రెండునెలలు గడిపినాడు. అప్పటికి దానికి రెండుకోట్ల సంపద లబ్ధమయింది.

అతనిస్నేహితుడు అర్థదత్తుడు వచ్చి ఈ వ్యవహారము యావత్తూ గ్రహించి రహస్యముగా "చెలికాడా, వేశ్యనుండి నేర్చినవిద్య సమయానికి ఉపయోగించలేదే! వారాంగనానురాగము వాస్తవమని నీవు నమ్ముతున్నావు. ఎండమావులలో నీరు ఎంతనిజము! నీధనము యావత్తూ అయిపోకముందే ఇక్కడినుంచి బయలుదేరడము ప్రశస్తము. ఈసంగతి తెలిస్తే మీానాయన నిన్ను క్షమించడు" అని బోధించినాడు.

"నీవు చెప్పింది నిజమే. వేశ్యలకు ప్రేమ ఉండదు. అయితే సుందరి సంగతి వేరు. క్షణమాత్రమైనా నన్నుచూడకపోతే సుందరి నిజంగా ప్రాణాలు విడుస్తుంది. మనప్రయాణము తప్పనిసరి అయితే నీవేవెళ్ళి సుందరిని ఒప్పించు" అన్నాడు ఈశ్వరవర్మ. అర్థదత్తుడు వెళ్ళి మకరకటి ఈశ్వరవర్మ సమక్షములో ఉండగా "సుందరీ, నీకు ఈశ్వరవర్మ మీాద అసాధారణప్రేమ అని నాకు తెలుసును. ఇప్పుడు వ్యాపారార్థము ఈశ్వరవర్మ సువర్ణద్వీపము వెళ్ళవలసి వచ్చింది. అక్కడ ధనము సంపా

[illegible] వచ్చి శాశ్వతంగా నీవద్దనే ఉంటాడు. ప్రస్తుతం ఇతనికి సెలవు ఇవ్వాలి" అన్నాడు. సుందరి కన్నీళ్ళతో ఈశ్వరవర్మకేసి చూసి "నే నేమి చెప్పగలను! సమస్తమూ మీకే తెలుసు. మీకాయిష్టం వచ్చినట్టు చెయ్యండి. నాకర్మ ఎలావుంటే అలా జరుగుతుంది" అని విచారముతో పలికింది. "పిల్లా, ఏడవకపోకు. వ్యవహారము చక్కబెట్టు కొని వచ్చి నీప్రియుడు శాశ్వతముగా నీవద్దనే ఉంటాడులే" అని తల్లి కుమార్తెను ఓదార్చింది.

తర్వాత తల్లీ కూతురు ఆలోచించి పన్నాగము పన్నినారు. ఈశ్వర వర్మ వెళ్ళవలసిన మార్గములో పాడుపడ్డ బావి ఉన్నది. అందులో గట్టివల నమ్మకమైన వారిచేత కట్టించి తాను ఆహారాదులు తగ్గించి నృత్య గీతాదులు పూర్తిగా మానివేసి దుఃఖము నటిస్తున్న సుందరికి తనమీద చాలా ప్రేమ ఉన్నదని వణిక్కుమారుడు నమ్మి దానిని సంతోషపెట్టడానికి బహువిధాల ప్రయత్నాలు చేసినాడు.

తన స్నేహితుడు నిర్ణయించిన రోజున ఈశ్వరవర్మ ప్రయాణ మయి నాడు. అతడు బయలు దేరేటప్పుడు వేశ్యమాత మంగళకార్యము చేసింది. తల్లిని వెంటబెట్టుకొని సుందరి ఈశ్వరవర్మ వెనుక కన్నీరువిడుస్తూ నూతి వరకూ వెళ్ళి అందులో దూకింది. దానితల్లి పరిజనులూ కోలాహలము చేశారు. ఈశ్వరవర్మ మిత్రులతో సహా వెనుకకు తిరిగివచ్చి నూతిలోపడ్డ సుందరిని చూచి మూర్ఛపోయినాడు. మకరకటి విశ్వాసపాత్రులను నూతిలో దిగ మన్నది. వాళ్ళుదిగి సుందరి ప్రాణాలతోనే ఉన్నది అని కేకలు వేశారు. తర్వాత తాళ్ళు కట్టిన మంచములో సుందరిని కూర్చో బెట్టి బయటికి తీసినారు. అది కొంతసేపు చనిపోయినట్టు కనబడి కొంత సేపటికి ఈశ్వరవర్మ పలకరిస్తే ప్రత్యుత్తరమిచ్చింది. అతను ప్రయాణము మానుకొని దాని ప్రేమను నమ్ముకొని దాని యింటికే వెళ్ళి మళ్ళీ వ్యాపారము మాటే తలపెట్టలేదు. ఇలా కొన్నాళ్ళు గడిచినవి.

ఒకనాడు, అర్ధదత్తుడు అతనితో "మిత్రమా, ఎందుకు చెడిపోతావు! బావిలోపడ్డ మాత్రాన దాని ప్రణయము నిజ మని నమ్మవచ్చునా? వేశ్యలు కపటోపాయాలలో గట్టివారు. నీధనమంతా తగులబడిపోయిన తర్వాత మీనాయనకు ఏమి సమాధానము చెపుతావు? ఆతర్వాత ఎక్కడికి వెళ్ళుతావు? కాబట్టి ఇకనైనా ఇక్కడనుంచి వెంటనే బయలు దేరడం భావ్యము" అని హితబోధ చేసినాడు. ఈశ్వరవర్మ వినక ఆమాస ములో తక్కిన ధనమంతా వారాంగనకు సమర్పించాడు. నిర్ధనహీను డైన వణిక్కుమారుణ్ణి ఒకనాడు మెడపట్టి బయటికి నెట్టించింది వేశ్యమాత.

అర్ధదత్తప్రభృతులు తమ పురమునకు వెళ్ళి ఈ వృత్తాంతము యావత్తూ రత్నవర్మకు తెలిపినారు. ఆయన చాలా విచారపడి వేశ్య మాత యమజిహ్వదగ్గిరికి వెళ్ళి సంగతి వివరించి "నీవు నాకుమారునికి నేర్పినవిద్యకు ఇదీ ఫలితం! మకరకటి బహు తేలికగా వాణ్ణి మోస గించింది' అన్నాడు. మీఅబ్బాయిని ఒకసారి ఇక్కడకు రప్పించండి. ఆయన ధనము యావత్తూ తిరిగి వచ్చేటట్లు చేస్తాను" అన్నది. యమ జిహ్వ తర్వాత రత్నవర్మ అర్ధదత్తుని చేతికి కొంత ధన మిచ్చి మంచి మాటలతో తనకుమారుని తీసుకురమ్మని కోరినాడు. అతను బయలు దేరి కాంచనపురము వెళ్ళి ఈశ్వరవర్మకు ఇంటి సంగతులు చెప్పి 'మిత్రమా, నామాట వినకపోయితివి. వేశ్యలను ఇసుకను ఎవడు నమ్ము తాడు? అయిదుకోట్లు పోయినవి. అర్ధనాశప్రయోగముకూడా అయింది; అయిపోయింది. ఇక మీనాయన వద్దకువచ్చి కోపశాంతి చెయ్యడము మంచిది' అని బోధించినాడు. అతను బయలుదేరి వచ్చి తండ్రి కాళ్ళ మీదపడి క్షమాపణ వేడినాడు. రత్నవర్మ కొడుకును యమజిహ్వవద్దకు తీసుకువెళ్ళినాడు.

కథ యావత్తు విని యమజిహ్వ 'నాదే పొరపాటు. ఈమాయను గురించి నేను చెప్పలేదు. మకరకటి ఆనూతిలో వల కట్టించింది. సుందరి

దానిమీద పడడంచేత చావలేదు. ఇది చేసినపనికి విరుగుడు చేవు తాను' అని తనకు [illegible] తెప్పించింది. దానిపేరు ఆలము. దాని యెదట రెండువేల దీనారాలు పెట్టి మింగ మన్నది. కోతి నాణెములు మింగింది. 'నాయనా వీరికి ఇరవై వీరికి ఇరవై వారికి అరవై చొప్పున దీనారాలు ఇచ్చి వెయ్యి' అని వేశ్యమాత చెప్పేసరికి ఆలము తప్పు లేకుండా సరిగా అలాగే చేసింది. యమజిహ్వ కోతిసామర్థ్యమును వర్ణించి ఈశ్వరవర్మతో "ఈకోతిని తీసికొని సుందరి యింటికి వెళ్ళు. ముందుగా దీనిచేత రెండురోజులకు కావలసినంతడబ్బు మింగించు. సుందరి చూచే టప్పుడు దీనారాలు ఖర్చులకు కోతిచేత ఇప్పిస్తూఉండు. సుందరి చింతా మణివంటి ఈఆలము తనకిమ్మని చాలా బతిమాలుతుంది. తన సంపద యావత్తు కోతి మూల్యము కింద ఇస్తానంటుంది. వెంటనే పుచ్చుకొని కాంచనపురము విడిచిపెట్టి ఇక్కడికి రా" అని బాగా బోధచేసి ఆల మును అతని కిచ్చింది.

రత్నవర్మ కొమారునికి కొంతధన మిచ్చినాడు. ఈశ్వరవర్మ కోతితో సహా కాంచీనగరము వెళ్ళి తన ఆగమనవార్త ముందుగా తెలియ పరచి తర్వాత సుందరి యింటికి చేరినాడు. మిత్రుని యెదటనే సుందరి ఈశ్వరవర్మను కౌగలించుకొని విలాసచేష్టలు చేసి సంతోషించి పెట్ట డానికి ప్రయత్నించింది. అర్థదత్తుని తనబసకు పంపి ఆలమును తెప్పించి 'బాబా, భోజనాదులకు మూడువందల దీనారాలూ తాంబూలాదులకు వందదీనారాలు ఇస్తావా? అమ్మగారికి (మకరకటికి) వంద, బ్రాహ్మణు లకు వందపోగా వదివందలలో మిగిలినవి సుందరికి ఇయ్యి' అని చెప్పి నాడు. ముందుగానే వదివందల దీనారాలు మింగినకోతి లెక్కప్రకా రము నాణెములు కక్కి సక్రమంగా ఇవ్వవలసిన వారికి ఇచ్చి వేసింది. ఇలావదిహేనురోజులపాటు జరిగింది. ఈవింత చూచి తల్లీ కూతురూ కూడబలుకుకొన్నారు. ఇది చింతామణి కాని కోతి కాదు. రోజుకు

వెయ్యిదీనారాలు ఇస్తున్నది. ఇతను కోతిని మనకిస్తే అంతకంటె కావలసిందేమి? అని తల్లితో రహస్యముగా ఆలోచన చేసిన తర్వాత ఈశ్వరవర్మ ఖులాసాగా ఉన్నసమయముచూచి సుందరి అతనితో 'మీకు నిజంగా నామీద ప్రేమఉంటే కోతిని నాకు ఇచ్చి వెయ్యండి' అన్నది. నీమీద నాకు ఎంతప్రేమ ఉన్నప్పటికీ ఇవ్వడానికి వీలులేదు. ఈమర్కటమే మానాయనగారి సమస్తసంపదకూ మూలము. అందు చేత ఇవ్వడం పడదు' అన్నాడు వర్మ. 'మీఅయిదుకోట్లూ మీకు తిరిగి ఇచ్చివేస్తాను దీన్ని ఇవ్వండి' అని బతిమాలింది. నీసర్వస్వమే కాక కాంచననగర మంతా ఇచ్చినా ఆలమును ఇవ్వడం అసాధ్యము' అని బెట్టుచేసినాడు వణిక్కుమారుడు. 'అమ్మకు నామీద కోపం వస్తే రానీ. నాసమస్తమూ మీకిస్తాను. కోతినిమాత్రము ఇచ్చివేసి నన్ను అనుగ్ర హించండి.' అని సుందరి అతనిపాదాలమీద పడ్డది. అక్కడనే ఉన్న అర్థదత్తాదులు 'పోనీ' చాలా బతిమాలుతున్నది. ఏమయితే ఏమి, కోతినిఇచ్చి వెయ్యి' అని అతనికి బహువిధాల బోధచేసినారు. మిత్రుల బలవంతముమీద ఈశ్వరవర్మ చివరకు సమ్మతించినాడు.

సుందరి సంతుష్టురా లయింది. ఆరోజు దానితో ఖులాసాగా గడిపి చాటుగా కోతిచేత రెండువేలదీనారాలు మింగించి అవి సుందరికి ఇప్పించి దానిధనము యావత్తూ తీసుకొని ఈశ్వరవర్మ వెంటనే వ్యాపారార్థము సువర్ణద్వీపము వెళ్ళినాడు.

సుందరి చాలా సంతోషముతో అడిగేసరికి మొదటిరోజున కోతి వెయ్యిదీనారాలు రెండవనాడు మరో వెయ్యిదీనారాలు ఇచ్చింది. మూడోరోజున ఎన్నిసార్లు అడిగినా కోతి ఏమీ ఇయ్యకపోయేటప్పటికి కోపమువచ్చి సుందరిదాన్ని పిడికిటితో పొడిచింది. కోతి సుందరీ మకరకటులముఖాలు పీకి, గోళ్ళతో గీరింది. వృద్ధురాలు బళ్ళు మండి కర్రతో కోతినెత్తిమీద మోదింది. మర్కటము మరణించింది. ఆలము

అర్థమూ అన్నీ పోవడముచేత సుందరి తల్లితో కూడా ప్రాణాలు విడవ డానికి నిశ్చయించుకొన్నది. ఇంతలో పౌరులు కొంతమంది వీళ్ళ గోలవిని, గుమిగూడి మకరకటి ఎవనిని మోసముచేసిందో వాడే మర్కటము తెచ్చి యిచ్చి బలేమోసము చేశాడు. తాను ఇతనికను టోపీ వేశా నని సంతోషించిందే కాని తాను టోపీ పడేసంగతి కనుక్కోలేక పోయింది. బాగా అయింది,' అని నవ్వారు. కొంతమంది చేరి వాళ్ళ ప్రాణత్యాగప్రయత్నము మానిపించారు.

ఈశ్వరవర్మ స్వర్ణద్వీపములో వ్యాపారము చేసి చాలా ధనము గణించి నిజనగర మైనచిత్రకూటానికి వచ్చి తండ్రిని కలుసుకొన్నాడు. రత్నవర్మ కుమారుని చూచి సంతోషించి ఉత్సవము చేయించి యమ జిహ్వాకు బహుమానము చేసినాడు. ఈశ్వరవర్మ బుద్ధిపూర్వకొని, వేశ్యాసంగతి విడిచిపెట్టి వివాహము చేసుకొని సుఖముగా ఉన్నాడు.

దేవా వారవిలాసినుల హృదయాలలో ప్రేమఉండదు. అంతా కప టమే. కాబట్టి వారిపొందు అనుచితము.

ఈప్రకారము మరుభూతి చెప్పిన కథ విని నరవాహనదత్తుడూ గోముఖాదులూ సమ్మతించినారు.

తరంగము: ౫౭

కుముదిక

తర్వాత గోముఖుడు కుముదిక కథ చెప్పినాడు. ప్రతిష్ఠాన నగర ములో సింహవిక్రము డనే రాజశ్రేష్ఠునికి శశిరేఖ రాణి. ఆమె మహా సౌందర్యవతి. ఆ రాజుదాయాదులు అయిదుగురు - మహాభటుడు, వీర బాహువు, సుబాహువు, సుభటుడు, ప్రతాపాదిత్యుడు అనేవారు సైన్య సమేతముగా వచ్చి నగరము ముట్టడించినారు. శత్రువులతో సామో పాయము అవలంబించిన మంత్రిని విక్రమసింహుడు నిరాకరించి యుద్ధము

నకు బయలుదేరినాడు. ఉభయసైన్యములకు ఘోరయుద్ధము జరిగినది. మహాభటాది ప్రభృతులు ఐదుగురు ఒక్కసారిగా విక్రమసింహుని చుట్టుముట్టినారు. రాజు భీకరముగా పోరినాడు గాని అతని సైన్యము చెల్లాచెదరు కావడము ప్రారంభించింది. ఇంతలో ఆప్తమంత్రి అనంతగుణుడు వచ్చి 'మనసైన్యము పని అయిపోయింది. విజయము వట్టిది. బలవంతులతో మీరు పోరుపెట్టుకున్నారు. ఇకనైనా నామాట విని యుద్ధరంగములో నుంచి అవతలికి పదండి. పరదేశము వెళ్లుదాము. జీవించిఉంటే శత్రువులను తర్వాత జయించవచ్చు' అని బోధచేసినాడు. విక్రమసింహుడు ఏనుగుదిగి గుర్రమెక్కి మంత్రితో కూడా వెళ్లిపోయినాడు. మారువేషాలు వేసుకొని వారిద్దరూ క్రమముగా ఉజ్జయినికి పోయి ధనికురాలయిన కుముదిక అనే వేశ్యయింటికి చేరినారు.

అనుకోకుండా వచ్చినవారిని చూచి కుముదిక ఆలోచించి 'ఇతడెవరో మహాపురుషుడు. తేజస్సువల్ల రాజేమో అనిపిస్తున్నది. ఈయనను స్వీకరిస్తే నాకోరిక నెరవేరుతుంది' అనుకొని వారిద్దరికీ ఆతిథ్యమిచ్చింది. కొంతవిశ్రాంతి తీసుకొన్నతరువాత కుముదిక రాజును చూచి 'దేవా, నేను ధన్యురాలను. ప్రభువువారు మాగృహము పవిత్రము చేసినారు. మీకు నేను క్రీతదాసిని. నాకు నూరుఏనుగులు, ఇరవైవేల గుర్రములు, రత్నములతో నిండిన భాండారము ఉన్నవి. ఈ మందిరముతో సహా సమస్తమూ తమదిగా భావించాలి' అని ఉభయులకూ ఉచితోపచారాలు చేయించింది. విక్రమసింహుడు ఖిన్నుడయినప్పటికీ కుముదిక చేసేఉపచారాలు స్వీకరిస్తూ మంత్రితో కూడా దానిఇంటనే ఉన్నాడు. పైగా దానిధనము స్వేచ్ఛగా ఖర్చుపెడుతూ యాచకులకు కూడా ఇస్తున్నాడు. కుముదిక అందుకు విచారపడక సంతోషించింది. దీనికి నామీద చాలాప్రేమ అని ఆనందిస్తున్న రాజుతో మంత్రి రహస్యముగా 'దేవా, వేశ్యలకు సద్భావము ఉండదు. కుముదిక చూపే భక్తికి

హేతువేమో తెలియడం లేదు' అన్నాడు.

'కుముదిక నాకోసం ప్రాణాలయినా విడుస్తుంది. నీకు విశ్వాసం లేక పోతే దృష్టాంతము చూపిస్తాను' అని రాజు అన్నపానాదులు తగ్గించి కొన్నాళ్లకు బాగా చిక్కిపోయి ఒకనాడు చచ్చిపోయినట్లు పడుకు న్నాడు. సేవకులు అతనిని మేనాలో పెట్టి శ్మశానానికి తీసుకువెళ్లినారు. మంత్రి అనంతగుణుడు దుఃఖం అభినయిస్తూ వెంటవెళ్లినాడు. కుముదిక బంధుమిత్రులు ఎంతచెప్పినా వినక దుఃఖభారముచేత శ్మశానానికి పోయి రాజు చితిమీదికి ఎక్కింది. చితికి నిప్పు అంటించబోయే సమయములో రాజు ఆవులించి కళ్లుతెరచి లేచినాడు. రాజు బతికినాడు అని పరిజనులం సంతోషించి ఆయనను ఇంటికి తీసుకు వెళ్ళినారు. కుముదిక ఉత్సవము చేయించింది.

రాజు మంత్రితో ఏకాంతముగా 'దీని ప్రేమ ఎటువంటిదో చూచి నావా?' అన్నాడు. 'దేవా, ఇప్పటికీ నమ్మను. ఇందుకేదో కారణ ముంటుంది. ఇక మనమెవరమో దీనికి తెలియపరచి, దీనిబలముతో శత్రువులను జయింతాము' అన్నాడు మంత్రి.

ఆసమయానికి చారుడు వచ్చి 'దేశము శత్రువులు ఆక్రమించారు. రాజుగారు చనిపోయినా రని విని శశిరేఖాదేవి అగ్నిప్రవేశము చేసింది' అని విన్నవించినాడు. ఆవార్త విని విక్రమసింహుడు 'అయ్యో, దేవీ!' అని ఆక్రోశించి రోదనము చేసినాడు. కుముదిక సమస్తమూ గ్రహించి రాజును ఓదార్చి 'ఎందుకు కాలయాపన చేస్తారు? నాధనమును తీసుకొని వెళ్ళి, శత్రువులను సంహరించండి' అని నొక్కి చెప్పింది. రాజు సరే అని, దాని ధనముతో మరింతసైన్యము సమకూర్చుకొని తన మిత్రుడైన ఒక రాజువద్దకు వెళ్ళి, అతనిసేన వీరిసేన కలిపి బయలుదేరి వెళ్ళి వైరు లతో పోరాడి జయించి అందరిరాజ్యములూ స్వాధీనము చేసుకొన్నాడు.

తర్వాత కొద్దిరోజులకు విక్రమసింహుడు కుముదికతో 'నిన్ను చూస్తే

నాకు చాలా ఆనందము! సంప్రీతుడ నయినాను. నీకోరిక యేమో తెలి పితే తప్పకుండా నెరవేరుస్తాను' అన్నాడు. 'దేవా, మీకు నిజముగా నాపైన అనుగ్రహ ముంటే నాహృదయశల్య మొకటి మనవిచేస్తాను. ఉజ్జయినిలో నాప్రియుడు శ్రీధరుడు చిన్న పొరపాటు చేసినా డని అతనిని చెరసాలలో పెట్టించినాడు రాజు. మిమ్మలిని చూడగానే ఉత్తమరాజ లక్షణాలు కనబడ్డవి. మీరు మహైశ్వర్యము పొందుతా రనిపించింది. అందుచేత మీ సేవచేసి ఉపచారము పొందుదా మనుకొన్నాను. మీరు మరణించా రనుకొని, నాకోరిక ఇక ఈడేర దనే దుఃఖముతోనూ, నాప్రియుడైన విప్రకుమారుడు లేని జీవితము వృథా అనే విరక్తితోనూ ప్రాణాలు వీడుదా మని మీచితిమీదికి ఎక్కినాను.' అని కుముదిక వివరించింది. 'సరే, నీకోరిక ఈడేరుతుంది. కొంచెము ఓర్పు వహించి ఉండు' అని రాజు పలికి మంత్రిమాటలు స్మరించి "వేశ్యకు సద్భావము ఉండదు. అయినా ఈదీనురాలికోరిక నెరవేర్చాలి' అని విక్రమసింహుడు ఉజ్జయినికి వెళ్ళి, శ్రీధరుని విడిపించి; ప్రియులను సమావేశపరిచి కుము దికకు ధనరాసు లిచ్చినాడు.

నాటినుంచీ విక్రమసింహుడు మంత్రిమాట మీరక సుఖముగా రాజ్యము చేసినాడు. కుముదికను బట్టి ఆలోచిస్తే వేశ్యలహృదయము అగాధమూ అజ్ఞేయమూ అని తేలుతుంది. గోముఖుడు ఈకథ చెప్పి విరమించగా తపంతకుడు మరొకకథ చెప్ప నారంభించినాడు:

చంద్రశ్రీ కథ

దేవా, చలచిత్తులకు విశ్వాస ముండదు. గణికలకువలెనే కులస్త్రీలకు కొందరికి విశ్వాస మనేదే లేదు. నాకు తెలిసిన చిత్రవార్త చెపుతాను. మన నగరములోనే బలవర్మ అనే వర్తకుడు ఉండేవాడు. అతని భార్య చంద్రశ్రీ మేడకిటికీలోనుంచి శీలహారుడు అనే వర్తకపుత్రుని చూచింది.

అతను చాలా అందమైనవాడు. ఆమె అతనిని కామించి వెంటనే తన చెలికత్తెను దూతికగా పంపింది. ప్రతిదినము అతనిని తన చెలికత్తె యింటికి రప్పించుకొని రహస్యముగా కాలక్షేపము చేసింది. ఈసంగతి సేవకులకూ చుట్టాలకు తెలిసింది. భర్తకు మాత్రము తెలియలేదు. భార్యమీద మోహముతో ఉన్నవాడు దాని దుర్మార్గవృత్తి కనుగొనలేడు. కొన్నాళ్ళకు దాహజ్వరముతగిలి బలవన్మ చావుకు సిద్ధమయినాడు. భర్త అటువంటి అవస్థలో ఉన్నప్పటికీ భార్య దురాచారము మానలేదు. ఆమె మర్నాడు ఉపపతితో క్రీడిస్తూ ఉండగా, ఇంట్లో భర్త చనిపోయి నాడు. చంద్రశ్రీ కాముకుని విడిచి ఇంటికి వచ్చి యేడ్చి దీని దుర్గుణము తెలిసిన బంధువులు వద్దు అంటూ ఉన్నప్పటికీ భర్తతో సహగమనము చేసింది. స్త్రీలచిత్తవృత్తి గ్రహించడానికి వీలులేదు. పరపురుషునితో సాంగత్యము భర్తతో సహగమనము.

వసంతకుని కథ అయిన తర్వాత హరిశిఖుడు ఇలా చెప్పినాడు:

దే వ దా సు క థ

దేవా, దేవదాసు అనే గృహస్థు మన నగరములో ఉండేవాడు. అతని భార్యపేరు దుశ్శీల. పేరుకు తగిన గుణాలుకల స్త్రీ. ఆమె పర పురుష నిరత అని ఇరుగు పొరుగువారు గ్రహించారు. ఒకరోజున దేవ దాసు పని ఉండి రాచనగరికి వెళ్ళినాడు. భర్తను హత్య చేయించాలి అని దుర్బుద్ధి పుట్టి దుశ్శీల పరపురుషుని రప్పించి ఇంటిలో పైభాగాన కూర్చోబెట్టింది. భర్త యింటికివచ్చి భోజనముచేసి పండుకొని నిద్ర పోయినాడు. పైన ఉన్నవాడు దిగి దేవదాసును చంపి వెళ్ళిపోయినాడు. తన భర్తను చోరులు సంహరించారని దుశ్శీల కేకలుపెట్టి యేడ్చింది. బంధువులు గుమిగూడి ఇతనిని దొంగలు చంపినారా? ధనమేమి అపహ రించలేదే?' అన్నారు. అందులో ఒకరు కుర్రవానిని చూచి 'మీనాయు

నను ఎవరుచంపినారు?' అని అడిగితే 'పైనుంచి ఎవరో పడుచువాడు దిగి నాన్నను చంపేశాడు. అమ్మ నన్ను అవతలకి లాక్కుపోయింది' అని పిల్లవాడు చెప్పినాడు. బంధువులు ఆజారుని తెలుసుకొని పట్టి వధించారు. అన్యపురుషాసక్తురాలు భుజంగివలె ప్రాణాలు తీసివేస్తుంది.

హరిశిఖుడు చెప్పగానే గోముఖుడు మరొక కథ ప్రారంభించినాడు:

వజ్రసారుని కథ

ఇతరులదాకా ఎందుకు, ఇక్కడి సేవకుడు వజ్రసారుడు నవ్వుల పాలు అయిన సంగతి చెపుతాను. వాని భార్యపేరు సురూప, అది మాళవ దేశాంగన. అది వానికి ప్రాణాధిక. ఒకరోజున వాని మామ బావమర దులు వచ్చి మాళవదేశానికి అందరినీ తీసుకువెళుతామని చెప్పినారు. వజ్రసారుడు వత్సరాజుగారివద్ద సెలవు పుచ్చుకొని భార్యతోకూడా అత్తవారింటికి వెళ్ళి మాసము సుఖముగా కాలక్షేపము చేసి, వచ్చి తన నౌకరీలో చేరినాడు. సురూప పుట్టింటనే ఉన్నది. కొన్నాళ్ళయిన తరువాత క్రోధను డనే మిత్రుడు వచ్చి 'ఓరి వజ్రసారా, నీభార్యను పుట్టింట విడిచిపెట్టి వచ్చావు; కొంప మునిగింది! అదౌర్భాగ్యురాలు ఇతరులను మరిగింది. నాప్రాణస్నేహితుడు ఒకడు వచ్చి ఈసంగతి చెప్పి నాడు. ఎన్నటికీ అసత్యము కాదు. నీవు దీన్ని విడిచిపెట్టి మంచిదాన్ని మరొకతెను పెండ్లి చేసుకోరా!' అని హితము చెప్పి వెళ్ళినాడు. వాడు తికమక పడి, ఆలోచించి నిజమే అయి ఉంటుంది. రమ్మని వార్త పంపినా సురూప రాలేదు. నేనే వెళ్ళి ఏమి జరుగుతుందో కనిపెట్టుతాను. అని బయలుదేరి పోయి అత్తమామల సమ్మతిమీద భార్యను వెంట బెట్టుకొని నిజగృహానికి మరలినాడు.

కొంతదూరము ప్రయాణము చేసి వజ్రసారుడు తోడివారిని నెమ్మ దిగా తప్పించుకొని భార్యతో అరణ్యమార్గముపట్టి సురూపను ఏకాంత

ములో కూచోబెట్టి 'నీవు ఇతరులను పురిగా నని స్నేహితుడు నాతో చెప్పినాడు. నిన్ను పిలిపిస్తే నీవురాలేదు. నిజము చెప్పు. చెప్పకపోతే శిక్ష తప్పదు' అని గట్టిగా అన్నాడు. 'నీవు నమ్మితే నీయిష్టం వచ్చి నట్టు చేసుకోవచ్చు' అని సురూప నిర్లక్ష్యముగా అన్నది. వజ్రసారుడు దానిని తీగలతో చెట్టుకు అంటగట్టి నాలుగు కొట్టి చీరెలాగి పార వేసినాడు. వస్త్రము ఊడిపోయిన తర్వాత భార్యనుచూచి వాడు మోహ పరవశుడై వేడుకొన్నాడు. నన్ను ఏప్రకారంగా చెట్టుకుకట్టి కొట్టినావో అలాగే నిన్నుకూడాచెయ్యనిస్తే తర్వాత అంగీకరిస్తాను' అన్నదిసురూప. ఆమందబుద్ధి అందుకుఅంగీకరించినాడు. అంతట ఆమాయలాడి భర్తను చెట్టుకు గట్టిగా కట్టివేసి వానిఖడ్గముతోనే వాని ముక్కుచెవులూ కోసి భర్తవస్త్రాలు ధరించి పురుష వేషము తో ఎక్కడికోపలాయనము చేసింది. వజ్రసారుడు అవమానముతో బాధతో మూలుగుతూ ఉన్నాడు.

ఒకానొక వైద్యుడు ఓషధుల కోసము ఆప్రాంతాలకు వచ్చి అత నిని చూచి తనయింటికి తీసుకువెళ్ళి గాయాలు నయము చేసినాడు. బాధ తగ్గిపోయినతర్వాత వజ్రసారుడు భార్యకోసము కొన్ని ప్రదేశాలు వెతికి విసికి చివరకు తనమిత్రుడు క్రోధనునికి సమస్తమూ వివరించినాడు. వాడు వత్సరాజేశ్వరునికి యావత్తు విన్నవించినాడు. 'వీడు పౌరుషహీను డని వీని భార్య పురుష వేషము ధరించి వెళ్ళిపోయింది. బాగా జరిగింది. రాజకులములో పరిహాసము చేసినప్పటికీ వజ్రసారుడు వజ్రసారమైన హృదయముతో ఇక్కడే ఉన్నాడు.

తరంగము : ౫౦

కల్యాణవతి కథ

తర్వాత మరుభూతి ఇలా పలికినాడు. స్త్రీలమనస్సులకు స్థైర్యము లేదుకాని ఈకథ వినండి. పూర్వము దక్షిణాపథములో సింహబలు డనే

రాజుకు కల్యాణవతి భార్య. ఆమె మాళవరాజపుత్రిక. రాజుకు అందరు రాణులకంటె ఆమెమీద ఎక్కువ ప్రేమ. వారు కొంతకాలము సుఖముగా ఉన్నమీదట దాయాదులు ప్రబలసైన్యముతో వచ్చి సింహబలుని దేశములోనుంచి వెళ్ళగొట్టినారు. అతడు భార్యతో కొద్ది వస్తువులతో మాళవదేశానికి ప్రయాణమయినాడు మార్గమధ్యాన అరణ్యములో సింహముమీదికి వచ్చేసరికి ఖడ్గముతో నరికివేసినాడు. మరొక ప్రదేశాన వనగజము అడ్డమయినది. దానిపాదములు ఖండించినాడు. దొంగలగుంపు చుట్టుముట్టింది. వీరవిహారము చేసి చోరు లందరినీ సంహరించినాడు. ఇలా మార్గములో అవసరము వచ్చినప్పుడల్లా రాజు పరాక్రమము చూపిస్తూ క్రమముగా మాళవదేశము చేరి భార్యతో మార్గములో జరిగిన విషయాలను గురించి 'మామగారితో చెప్పవద్దు, క్షత్రియుని పరాక్రమానికి ప్రశంస అక్కరలేదు' అని బోధించినాడు. తర్వాత అతడు మామగారింటికి చేరి, ఆయన అడిగినమీదట శత్రువృత్తాంతము చెప్పినాడు. ఆయన అల్లుని ఆదరించి, గుర్రాలు, ఏనుగులూ, ఇచ్చి శత్రువిజయానికి పంపినాడు.

కల్యాణవతిని పుట్టింటనే ఉంచి విక్రమసింహుడు మహాప్రబలు డైన గజానీక ప్రభువువద్దకు వెళ్ళినాడు. భర్త వెళ్ళిన కొంతకాలానికి ఒకనాడు కల్యాణవతి కిటికీలోనుంచి సుందరుని ఒకనిని చూచి మోహించి ఆలోచనలో పడి నాభర్తకంటె సుందరుడూ, శూరుడూ కనపడడు. అయినా ఇతనిమీదికి బుద్ధిపోతున్నది. ఏమిచెయ్యను! ఏమయినా సరే, ఇతనితో భోగించవలె' అని నిశ్చయించుకొని విశ్వాసపాత్రురాలైన చెలికత్తెకు చెప్పింది. ఆమె దౌత్యముజరిపి ఆయువకుని రాత్రివేళ రహస్యముగా తీసుకువచ్చి తాడుమీదుగా అంతఃపురములో ప్రవేశపెట్టింది. వాడు కల్యాణవతివైఖరి చూచి కొంచెము భయపడి, శయనముమీద కూచోడానికి జంకి, సమీపాన పీఠముమీద కూర్చున్నాడు.

అయ్యో, వీడు సామాన్యుడు, ఉత్తముడు కాడు' అని కల్యాణవతి మనసులో విచారించింది. ఇంతలో పైనుంచి పాము వచ్చింది. దగ్గరలో ఉన్న ధనస్సులో బాణము సంధించి ఆయువకుడు పాము మీద విడిచి చచ్చిన సర్పమును కిటికీలోనుంచి వెలపల పారవేసి సంతోషముతో నాట్యము చేయడము మొదలు పెట్టినాడు. 'వీడు [illegible]' అని కల్యాణవతి అసహ్యపడి జుగుప్స ముఖాన కనబరిచింది. వైఖరి కనిపెట్టి చెలికత్తె అవతల గదిలోకి వెళ్లి మళ్ళీవచ్చి 'మీనాయనగారు ఎందుకో ఇక్కడికి వస్తున్నారు!'' అని తత్తరపాటుతో చెప్పింది. వాడు భయపడినాడు. చెలికత్తె అతనిని కిటికీవెంట తాడు మీదిగా కిందికి పొమ్మన్నది. వాడు దిగుతూ గడ్డిదుబ్బుమీద పడి లేచి వెళ్ళినాడు.

వాడు వెళ్ళగానే కల్యాణవతి చెలికత్తెతో 'సఖీ, మంచిపని చేశావు. నాహృదయము నీకు తెలిసింది. చాలా విచారంగా ఉన్నది. పొరపాటు చేశాను. నాభర్త సింహాదులను సంహరించి ఎవరితోనూ చెప్పడు. ఈనీచుడు పామును చంపినందుకే గంతులు వేసినాడు. ఇటువంటి పామరునితో నాకు రతి యేమిటి! చలచిత్తనైన నాకు జీవితముమీద అసహ్యము పుట్టుతున్నది. చాలా పొరపాటుపని చేశాను. ఛీ! ఉత్తమ భర్తలను విడిచిపోయే భార్యలు కర్పూరాన్ని విడిచి దూరంగా వాలే ఈగలలాంటి వాళ్ళు!' అని చాల పశ్చాత్తాప పడ్డది.

సింహబలుడు గజానీకప్రభువుసహాయముతో దాయాదులను జయించి రాజ్యము స్వాధీనము చేసుకుని, వచ్చి మామగారిని సత్కరించి కల్యాణవతిని తీసుకువెళ్ళి సుఖముగా రాజ్యము పరిపాలించినాడు.

దేవా, మంచివివేకము కలస్త్రీలకుకూడా మనస్సు చలిస్తూ ఉంటుంది. లోకములో విశుద్ధసత్యమూర్తులు చాలా తక్కువ.

ఇలా మరుభూతి చెప్పినకథ ఆలకించి నరవాహనదత్తుడు హాయిగా నిద్రపోయినాడు.

శక్తియశ

మర్నాడు ఉదయము నరవాహనుడు మంత్రిసమేతముగా ఉద్యానానికి వెళ్ళినాడు. అప్పుడు ఆకాశమునుంచి కొంతమంది విద్యాధర స్త్రీలు దిగినారు. అందులో మహాసౌందర్యవతిని చూచి నరవాహనుడు మంత్రులతో సహా ఆమెదగ్గిరికి పోయి అనురాగార్ద్రము లయిన కటాక్ష వీక్షణము లు ప్రసారిస్తున్న ఆకన్యతో 'కల్యాణీ, నీవెవరు? ఎందుకు ఇక్కడికి వచ్చినావు?' అని అడిగినారు.

ఆమె ఇలా చెప్పింది: 'హిమాలయములో కాంచనశృంగ మనే బంగారునగరములో స్ఫటికయశుడు అనే విద్యాధరప్రభువు నాతండ్రి. తల్లి హేమప్రభాదేవి. నాపేరు శక్తియశ. నాకు అయిదుగురు అన్నలు. వారిఆజ్ఞానుసారంగా గౌరీవ్రతము చేసి స్తోత్రాలు చేశాను. అమ్మవారు సుప్రీతురా లయి 'నిజనకునికంటె దశగుణము నీకు విద్యా మహిమ కలుగుతుంది. వత్సరాజుపుత్రుడు నరవాహనదత్తుడు ముందు ముందు విద్యాధరచక్రవర్తి అవుతాడు. ఆయన నీకు భర్త కాగలడు' అని అనుగ్రహించి అంతర్ధాన మయినది. గౌరీదేవికృపవల్ల నాకు విద్యలు లభ్య మయినవి. గతరాత్రి దేవి స్వప్నములో సాక్షాత్కరించి, 'బిడ్డా, ప్రాతఃకాలం నీవు భర్తసన్నిధికి వెళ్ళు; మళ్ళీ వెంటనే తిరిగి రా. నీతండ్రి నెలరోజులలో మీకు వివాహము చేస్తాడు.' అని ఆనతిచ్చి అదృశ్యురా లయింది. తర్వాత తెల్లవారింది. నేను మీదర్శనార్థము ఇక్కడికి వచ్చాను. ఇక సెలవు!' అని సఖీజనముతోకూడా ఆకాశానికి ఎగిరి పోయింది.

నరవాహనుడు వివాహమహోత్సవానికి ఎదురుచూస్తూ దినము యుగమువలె గడుపుతున్నాడు. అతనివినోదముకోసము గోముఖుడు ఈకథ చెప్పినాడు:

తరంగము: 2

మకరందిక

పూర్వము కాంచనపురి అనే నగరములో సుమనసుడు అనే మహా ప్రభువు ఉండేవాడు. ఒకనాడు కొలువుతీర్చి ఉండగా ప్రతీహారుడు వచ్చి 'మహాప్రభూ, నిషాదరాజు పుత్రిక ముక్తాలత దేవరవారి దర్శనార్థము వచ్చింది. దానిచేతులో చిలకపంజరము ఉన్నది. దానిసోదరుడు వీరప్రభుడు కూడా వచ్చినాడు' అని విన్నవించినాడు. రానీ, అని రాజు అనుజ్ఞ ఇచ్చినాడు. ముక్తాలత వచ్చింది. ఇది మానవాంగన కాదు. ఎవరో దివ్యయువతి అనుకొన్నారు అక్కడివారు. ముక్తాలత రాజుకు ప్రణామము చేసి 'దేవా, ఈ చిలక పేరు శాస్త్రగంజ. ఇది నాలుగు శాస్త్రాలు అభ్యసించింది. కళలలో, విద్యలలో కుశలత కలది. కవిత్వము చెవుతుంది. దేవరవారికి సమర్పించడానికి తెచ్చాను' అని చిలకను అర్పణచేసింది. ప్రతీహారుడు దానిని ప్రభువువద్దకు తెచ్చినాడు. శుకము ఇలా పలికింది:

రాజన్, యుక్తమిదం సదైవ యదయం దేవస్య సంధుక్ష్యతే
ధూమశ్యామముఖో ద్విషద్విరహిణీ నిశ్వాసవాతోద్గమైః;
ఏతత్త్వద్భుత మేవ యత్పరిభవా ద్బాష్పాంబుపూరప్లవై
రాసాం ప్రజ్వల తీహ దిక్షు దశసు ప్రాజ్యః ప్రతాపానలః.

స్వస్త్యస్తు ధూమికాశ్యామల ముఖమైన
నీప్రతాపజ్వాల నిఖిలదిక్కులయందు
శాత్రవ విరహిణీ సంతత నిశ్వాస
వాతోద్గమమ్ములన్ వర్ధిల్లి వర్ధిల్లి
వెలుగొందు చుంటలో వింతయేమియు లేదు.

వారల బాష్పాంబుపూరసీకమ్ములన్
క్లిన్నమైన కొలంది కెరలి మందుటమాత్ర
మత్యద్భుతావహం బగునుమీ రాజేంద్ర !

ఈ పద్యము పలికి చిలక 'దేవా, ఏశాస్త్రమునుంచి ఏసందర్భము వివరించ మని సెలవు?' అన్నది. రాజు చాలా ఆశ్చర్యపడినాడు. మంత్రి అందుకొని 'దేవా, పూర్వజన్మలో ఎవరో ఋషి, ఈజన్మలో చిలకగా అవతరించినాడు అని తోస్తున్నది. సుకృతవశాన జన్మాంతర విద్యా జ్ఞానస్మరణకూడా ఇతనికున్నది' అన్నాడు. అప్పుడు ప్రభువు 'ఆర్యా, నీవృత్తాంతము వివరించు. చిలక వయినప్పటికీ ఈశాస్త్రజ్ఞానము నీకు ఎలాకలిగింది? ఎవరు నీవు?' అని అడిగినాడు. శుకము కన్నీరు విడిచి 'చెప్పదగని విషయ మయినప్పటికీ నీఆజ్ఞవల్ల చెపుతాను దేవా!' అని ఇలా చెప్పనారంభించింది :

శాస్త్రగంజ వృత్తాంతము

దేవా, హిమాలచలప్రాంతాన గొప్పరోహిణవృక్ష మున్నది. దాని మీద అనేకపక్షులు నివాసము చేస్తూ ఉంటవి. నాతల్లిదండ్రులు కూడా గూడు కట్టుకొని దానిమీదనే ఉంటున్నారు. కొన్నాళ్ళకు నేను పుట్టినాను. నేను పుట్టగానే నాతల్లిచనిపోయింది. మానాయనే నన్ను పెంచుతున్నాడు. ఒకనాడు నానావిధ వాద్యాలు వాయిస్తూ, బూరలు ఊదుతూ భిల్లులదండు అక్కడికి వేటకు వచ్చింది. పగ లంతా వివిధజంతువులను సంహరించి సాయంకాలానికి భిల్లులు మాంసపు కావిళ్ళు మోసుకుని ఆచెట్టుకిందికి వచ్చారు. అందులో ఒకవృద్ధభిల్లునికి జంతువు లేవీ దొరకలేదు కాబోలు, వృక్షముమీది కెక్కి వాడు పిట్టల గొంతులు నులిపి, చంపి, కిందపారవేశాడు. మాదగ్గిరికి వాడు వచ్చే సరికి నేను మానాయన రెక్కలలో దాక్కున్నాను. మానాయన

కంఠమునలిపివేసి ఆక్రూరుడు చెట్టు మొదట పడవేశాడు నేను నాయన రెక్కలలోనుంచి మెల్లిగా ఇవతలికి వచ్చి రాలిన ఆకులమాటున దాక్కొన్నాను. వాడు చెట్టు దిగి వచ్చి కొన్ని పక్షులను కాల్చుకొని తిని, మిగిలినవాటిని తీసుకువెళ్ళిపోయినాడు.

భయంకరమైన ఆరాత్రి ఎలాగో గడిపి, తెల్లవారిన తర్వాత నెమ్మదిగా పాకుతూ దగ్గరలో ఉన్న సరోవరము చేరుకొన్నాను. చాలా దాహము వేసింది. అందులో స్నానము చేసి, అక్కడే ఇసుక తిన్నె మీద జపము చేస్తున్న మహర్షి నన్ను చూచి కనికరించి, నీరు తెచ్చి నానోట్లో వేసి, ఆకుల దొన్నెలో పెట్టి నన్ను ఆశ్రమానికి తీసుకు వెళ్ళినాడు. ఆశ్రమకులపతి నన్ను చూచి నవ్వినాడు. ఆయన నామము పులస్త్యుడనీ, నన్ను తెచ్చిన మహర్షి నామధేయము మరీచి అనీ తర్వాత తెలిసింది. తక్కిన మునులు కులపతి 'ఎందుకు నవ్వినారు' అని అడిగితే ఆయన నన్ను చూసి 'శాపమువల్ల భ్రష్టుడై చిలకగా జన్మించిన వీనిని చూచే టప్పటికి నవ్వు వచ్చింది. ఆహ్నికమైన తర్వాత వీని వృత్తాంతము చెపుతాను. అది వినగానే వీనికి పూర్వజన్మ జ్ఞప్తికి వస్తుంద' అన్నాడు.

తర్వాత మునులు విశ్రాంతిగా ఉన్న పులస్త్యుని నాసంగతి మళ్ళీ అడిగారు. ఆయన ఇలా చెప్పినాడు:

సో మ ప్ర భు డు

పూర్వము రత్నాకరపురాధిపతి జ్యోతిష్ప్రభుడు ఘోర తపస్సు చేసి గౌరీపతిని మెప్పించి హర్షవతీదేవివల్ల పుత్రలాభము పొందినాడు. ఆమె గర్భవతిగా ఉన్నప్పుడు చంద్రుడు ఆమె నోటిలో ప్రవేశించినట్టు కల కనడముచేత తండ్రి అతనికి సోమప్రభుడు అని పేరు పెట్టినాడు. ఆబాలకుడు పెరిగి పెద్దవాడయిన తర్వాత రాజు అతనిని యువరాజును

చేసి తన మంత్రి ప్రభాసుని పుత్రుడైన ప్రియంకరుని మంత్రిగా ఇచ్చి నాడు. అతరుణములో మాతలి ఆకాశమునుంచి దివ్యాశ్వమును తెచ్చి సోమప్రభునితో 'మహేంద్రుని మిత్రుడయిన విద్యాధరుడవు నీవు. మానవలోకములో అవతరించావు. ఉచ్చైశ్రవ హయము బిడ్డ అయిన ఆశుశ్రవము అనే [illegible] మహేంద్రుడు పూర్వస్నేహము చేత నీకు పంపినాడు. ఈగుఱ్ఱముమీద ఎక్కినప్పుడు నిన్ను శత్రువులు ఓడించలేరు.' అని అశ్వమును సమర్పించి సత్కారములు పొంది వెడలి పోయినాడు. సోమప్రభుడు ఆనాడు ఉత్సవము చేసి, మరునాడు జనకునితో 'నాయనా, జిగీష క్షత్రియలక్షణము. నేను దిగ్విజయార్థము బయలు దేరుతాను. అనుజ్ఞ ఇవ్వాలి' అని వేడితే జ్యోతిప్ప్రభుడు జైత్రయాత్రకు కావలసిన సన్నాహము చేయించినాడు.

మ నో ర థ ప్ర భ

శుభవాసరమున సోమప్రభుడు తండ్రికి నమస్కారము చేసి దివ్యాశ్వ మెక్కి సైన్య సమేతముగా బయలుదేరి, రాజుల నందరినీ జయించి తిరిగి వస్తున్నాడు. హిమవత్పర్వత సమీపాన సేనలు నిలిపి వినోదార్థము అతడు వేటకు వెళ్ళినాడు. అక్కడ రత్నఖచితమైన కిన్నరము కన బడితే సోమప్రభుడు గుఱ్ఱ మెక్కి దానిని తరుముకొని పోయినాడు. అది కొండగుహలో దూరి కనబడకుండా పోయింది. సాయంకాల మయింది. అతడు చాలా బడలికచెంది సమీపాన సరోవరము కన బడితే అక్కడ రాత్రి గడుపుదామని గుఱ్ఱము దిగి, దానికి మేత వేసి చెట్లమీద పండ్లుకోసి, తిని, మంచినీరు తాగి విశ్రమించినాడు. ఇంతలో గీతధ్వని వినిపించింది. సోమప్రభుడు లేచి, ఆనాదము వస్తున్నచోటికి వెళ్ళి చూచేసరికి శివలింగ సన్నిధిలో పాట పాడుతున్న దివ్యస్త్రీ గోచ రించింది. అన్యోన్య సందర్శన మయింది. ఆమె సోమప్రభునికి అతిథి

సత్కారము చేసి 'ఆర్యా, తమ రెవరు? ఈ దుర్గమప్రదేశానికి ఏకాకిగా ఎలా వచ్చారు?' అని అడిగింది. తన వృత్తాంతము చెప్పి అతడు ఆమె సంగతి అడిగినాడు. మహానుభావా మీకు కుతూహలము ఉంటే వినండి అని కన్నీళ్ళతో ఇలా చెప్పింది.

రశ్మిమంతుని చరిత్ర

ఇక్కడ హిమాచలముమీద కాంతనాభ మనే నగర మున్నది. అందులో పద్మకూటు డనే విద్యాధరప్రభువు మానాయన. మాఅమ్మ హేమప్రభాదేవి. నాపేరు మనోరథప్రభ. విద్యాప్రభావమువల్ల నేను ప్రతిదినమూ చెలికత్తెలతో సహా పర్వతాలలో ఉద్యానాలలో ద్వీపాలలో ఆరామాలలో విహారము చేస్తూ నాయనగారి భోజనవేళలకు ఇంటికి వస్తూ ఉంటాను. ఒకనాడు ఇక్కడి సరోవర తీరాన విహరిస్తూ ఉండగా సుందరమునికుమారుడు వయస్యునితోసహా కనిపించినాడు. ఆకర్షణవల్ల నేను అతని దగ్గరికివెళ్ళి కూర్చున్నాను. నాచెలికత్తె మా ఉభయుల అభిప్రాయాలూ గ్రహించి ఆయన వయస్యునితో ఈమహాను భావు డెవరు? అన్నది.

ఆయన ఇలాచెప్పినాడు: ఇక్కడికి సమీపాన ఆశ్రమములో దీధితిమంతు డనే బ్రహ్మచారి ఋషి సరస్సుకు స్నానార్థము వెళ్ళినాడు. శ్రీదేవి దైవవశాత్తు అక్కడ విహరిస్తూ అతన్ని చూచి మానసపుత్రుని కన్నది. పిల్లవానికి ఋషి రశ్మిమంతుడు అని పేరుపెట్టి క్రమేణ ఉపనయనము చేసి సమస్తవిద్యలు నేర్పినాడు. ఈమిత్రుడే రశ్మిమంతుడు. మేము కలిసి తిరుగుతూ ఉంటాము.

ఇలాచెప్పి ఆయన నావృత్తాంతమునుగురించి నాసఖిని అడిగినాడు. ఆమె అన్నివిషయాలూ తెలియపరచింది. పరిచయమై పరస్పరానురాగముతో ఉన్న సమయాన మాయింటినుంచి భోజనానికి రమ్మని పిలుపు

వచ్చింది. త్వరగానే తిరిగి వస్తానని మునిపుత్రునితో చెప్పి నేను జంకుతూ మానాయనగారివద్దకు వెళ్ళాను. భోజనము చేసి నేను ఇవతలికి వచ్చేటప్పటికి నాచెలికత్తె వచ్చి ఆమునికుమారుని మిత్రుడు రశ్మిమంతు డిచ్చిన విద్యాధరప్రభావమువల్ల చప్పున వచ్చి మన ద్వారముముందర నిలిచి ఉన్నాడు. మనోరథప్రభను విడిచి క్షణమైనా ఉండలేను. అని వార్త పంపినాడు. ఆవాక్కులు వినగానే నేను సఖితో ఆవయస్కుడు చూపిన మార్గాన ఇక్కడికి వచ్చి చూచేసరికి మునికుమారుడు వెన్నెలలో నిర్జీవుడై పడుకొని ఉన్నాడు. నేను చాలా దుఃఖించి అతని శరీరముతోపాటు అగ్నిప్రవేశము చేతా మనుకొన్నాను. అంతలో ఆకాశమునుంచి దివ్యపురుషుడు వచ్చి ఆకళేబరము తీసుకువెళ్ళినాడు. నేను అగ్నిప్రవేశము చేయబోతూ ఉంటే ఆకాశవాణి 'వద్దు మనోరథప్రభా, ఈమునికుమారునికీ నీకూ సముచిత సమయములో సమాగమము సంభవిస్తుంది' అని ఆనతిచ్చింది. నాటినుంచి నేటివరకూ ఆశతో ఆయనకోసము ఎదురుచూస్తూ శివారాధన చేస్తున్నాను. ఆయన మిత్రుడు ఎక్కడికి వెళ్ళినాడో తెలియదు.

'మరి నీవు ఒక్కతెవే ఇక్కడ ఉన్నావు! నీచెలికత్తె ఏమయినదో' అన్నాడు సోమప్రభుడు. మనోరథప్రభ ఇలా చెప్పింది.

మ క ర ం ది క

సింహవిక్రము డనే విద్యాధరేశ్వరుని పుత్రిక మకరందిక నాప్రాణసఖి. నాస్థితిగతులు తెలుసుకొని రమ్మని తనచెలికత్తెను పంపింది. ఆమె వెంట నాసఖిని పంపి నేను ఏకాకినిగా ఉన్నాను అని ఆమె చెపుతుండగానే సఖి ఆకాశమునుంచి దిగింది. మనోరథప్రభ సోమప్రభునితో సఖికి పరిచయము చేసింది. సఖి మకరందిక వృత్తాంతము చెప్పి, ఆయనకు వర్ణశయ్య ఏర్పాటు చేసి, ఆయన గుర్రానికి మేత వేసింది. అందరూ

నిద్రించి తెల్లవారగానే మేలుకొన్నారు. అప్పుడు దేవజయుడనే విద్యాధరుడు వచ్చి, 'మనోరథప్రభా, నీకు వరుడు కుదిరితేనే కాని కూతురు మకరందిక వివాహం పొందదట. అందుచేత నీవు వచ్చి హితబోధ చెయ్యవలసిందని సింహవిక్రమమహారాజు నీతో చెప్పమన్నాడు' అని పలికినాడు. ఆమె బయలుదేరబోతూఉంటే సోమప్రభుడు 'విద్యాధరలోకము చూడాలని నాకు కుతూహలముగా ఉన్నది. నన్నుకూడా తీసుకొని వెళుతావా? అశ్వము ఇక్కడే తృణాదులు మేస్తూ ఉంటుంది' అన్నాడు. సరే అని ఆమె దేవజయుని ఒళ్ళో అతనిని కూచోమని చెలికత్తెతోకూడా గగనమార్గాన మకరందిక వద్దకు వెళ్ళింది. ఆతిథ్యము జరిగినతర్వాత సోమప్రభునిగురించి అడిగితే మనోరథప్రభ చెప్పింది. అతనిని చూడగానే మకరందిక మోహించింది. ఇష్టాగోష్ఠి అయినతర్వాత మనోరథప్రభ మకరందికతో 'చండీ ఎందుకు వివాహము చేసుకోవు?' అని అడిగింది. 'నీకు వివాహము కాకుండా నేను ఎలా పెళ్ళాడుతాను?' అని మకరందిక చమత్కారముగా అన్నది. వెర్రి దానా, నాకు వరుడున్నాడు. ఆయన సమాగమముకోసము ఎదురు చూస్తున్నాను' అని ఆమె అంటే "సరే, అలా అయితే నీమాట ప్రకారమే నడుచుకుంటాను. అన్నది మకరందిక.

మనోరథప్రభ ఆమెహృదయము గ్రహించి 'సఖీ, ఈసోమప్రభుడు లోకమంతా తిరిగి ఇక్కడికి వచ్చినాడు. ఈయనకు అతిథిసత్కారము చెయ్యవలె' అన్నది. నాశరీరముతోసహా సమస్తమూ ఈయనకు ఇప్పుడే అర్ఘ్యముగాఇస్తున్నాను. ఇష్టమయితే స్వీకరించవచ్చు'అన్నది మకరందిక.

ఈవిషయము మనోరథప్రభ మకరందికతండ్రికి తెలియజేసి వారికి వివాహనిశ్చయము చేయించింది. సోమప్రభుడు చాలా ఆనందించి ఒకసారి మనోరథప్రభ ఆశ్రమానికి వెళ్ళివస్తాను. అక్కడికి మామంత్రి సైన్యమూ వచ్చి ఉండవచ్చు. వారు నాకోసము వెతుకుతూ ఉంటారు.

అక్కడి వార్తలు తెలుసుకొని మంచిరోజున మకరందికను వివాహ మాడుతాను' అన్నాడు. అంతట అతనిని దేవజయుని ఒళ్ళోకూచోబెట్టి మనోరథ తనఆశ్రమానికి తీసుకు వెళ్ళింది. అతని మంత్రి ప్రియంకరుడు సైన్యసమేతుడై అక్కడికి వచ్చినాడు. తండ్రివద్దనుంచి దూత ఉత్తరము తెచ్చినాడు. సోమప్రభుడు వెంటనే బయలుదేరి రావలెనని అందులో ఉన్నది. మంత్రి సమ్మతిమీద అతడు తండ్రిని చూచి త్వరలో వస్తా నని వారి కందరికీ చెప్పి వెళ్ళినాడు.

దేవజయుడు వెళ్ళి ఈవృత్తాంతము మకరందికకు చెప్పినాడు. ఆమె విరహోన్మాదిని అయిపోయింది. ఉద్యానవిహారము మానివేసింది. సంగీత కము మీద ఆసక్తి విడిచింది. చెలికత్తెలను విసర్జించింది. అన్నపానాలు మానుకొంది. తల్లిదండ్రులు ఏమి చెప్పినా వినలేదు. తామరాకుపానువు విడిచి వెర్రిదానివలె తిరగడము ప్రారంభించింది. జననీజనకులు ఎన్ని విధాలనో బతిమాలి బతిమాలి చివరకు ప్రాణము విసికి శాపము పెట్టారు. అందుచేత మకరందిక ఆశరీరముతోనే నిషాదకన్యక అయింది. వెనకటివిషయాలు మరచిపోయింది. పాపము, తల్లిదండ్రులు తొందర పడ్డామే అని చాలా విచారపడి చివరకు మరణించారు. ఆవిద్యాధర ప్రభువు పూర్వము సమస్తశాస్త్రవేత్త, ఋషి, దుష్కర్మవల్ల చిలక అయినాడు. అతని భార్య వనవరాహ మయింది. ఈశుకమే అతడు. తపోబలముచేత వెనకటి విద్యలు జ్ఞాపక మున్నవి. ఇతనికి వచ్చిన మార్పులకూ కర్మగతి వైచిత్రికీ నాకు నవ్వు వచ్చింది. ఇతడు రాజ సభలో ఈకథ చెప్పినతర్వాత విముక్తు డవుతాడు. ఇతని కుమార్తె మకరందికను ప్రస్తుతము నిషాదకన్యగా ఉన్న దానిని విద్యాధరజన్మలో వివాహ మాడుతాడు. ప్రస్తుతము రశ్మిమంతుడుగా ఉన్న రాజును మనోరథప్రభ అప్పుడే భర్తగా పొందుతుంది. సోమప్రభుడు తండ్రిని దర్శించి ఆశ్రమానికి వెళ్ళి ప్రియాప్రాప్తికోసము మహేశ్వరుని గురించి

తపస్సు చేస్తున్నాడు.

పులస్త్యమహాముని ఇలా చెప్పినమీద నాకు పూర్వజన్మ వృత్తాంతము జ్ఞప్తికి వచ్చింది. చాలా విచారమూ ఆనందమూ కలిగినవి. మరీచి ముని నన్ను తన ఆశ్రమానికి తీసుకువెళ్ళి పెంచుతున్నాడు. రెక్కలు వచ్చి ఎగిరేశక్తి కలగగానే పక్షి సహజచాపలముచేత అక్కడక్కడ తిరుగుతూ విద్యామహిమలు చూపుతూ చివరకు ఈనిషాదునికి దొరికి ఇప్పుడు నీసన్నిధికి రావడము సంభవించింది. నేటితో నాదుష్కర్మ క్షయ మయింది.

ఈవిధముగా శుకము చెప్పగానే రాజు చాలా ఆనందించినాడు.

అక్కడ తపస్సు చేస్తున్న సోమప్రభునికి స్వప్నములో మహేశ్వరుడు సాక్షాత్కరించి 'లే. సుమనోరాజు వద్దకు వెళ్ళు. అక్కడ నీప్రియురాలు లభిస్తుంది. ఇప్పుడు ముక్తాలత అనే నామముతో నిషాదకన్యగా ఉన్నది. చిలకరూపములో ఉన్న తండ్రిని తీసుకొని రాజసన్నిధికి వెళ్ళింది. నిన్ను చూడగానే ఆమెకు శాపమోక్ష మవుతుంది. పూర్వజన్మ జ్ఞప్తికి వస్తుంది' అని సెలవిచ్చినాడు. తర్వాత ఆశ్రమములో ఉన్న మనోరథప్రభకు దర్శన మిచ్చి 'బిడ్డా, రశ్మిమంతుడు ఈజన్మలో సుమనోరాజు నీవు అతనివద్దకు వెళ్ళు. నిన్నుచూడగానే పూర్వజన్మ స్మరిస్తాడు' అని కరుణతో ప్రబోధించినాడు.

విద్యాధరకన్య, సోమప్రభుడు తత్క్షణమే సుమనోరాజు ఆస్థానానికి వెళ్ళినారు. మకరందిక సోమప్రభుని చూచి శాపవిముక్తురాలై విద్యాధర కన్య అయింది. సుమనోరాజు మనోరథప్రభను చూడగానే పూర్వజన్మ స్మరించినాడు. ఆకాశమునుంచి కిందికి జారిన తన పూర్వదేహములో ప్రవేశించి రశ్మిమంతుడయి ప్రియురాలితో కూడా తన ఆశ్రమానికి వెళ్ళినాడు. సోమప్రభుడు ప్రేయసితో తన రాజధానికి వెళ్ళినాడు. చిలుక పక్షి దేహము విడిచి పుణ్యలోకానికి వెళ్ళిపోయింది.

కాలయాపన మయినప్పటికీ జీవులకు పునస్సమాగమము కలుగుతూ ఉంటుంది.

గోముఖుడు ఇలా చెప్పిన మీదట నరవాహనుడు శక్తియశను తలచుకొన్నాడు.

త ర ం గ ము : ౬౦

తర్వాత గోముఖుడు నరవాహనదత్తునితో దేవా, లోకములో ప్రజ్ఞకలవారు కష్టములు తప్పించుకో గలరు. తిర్యగ్జంతువులుకూడా పరాక్రమమువల్ల కాక ప్రజ్ఞవల్లనే క్షేమసుఖములు పొందుతారు.

సి ం హ వృ ష భ ము లు

పూర్వము వణిక్కుమారుడు వ్యాపారార్థము మధురాపురము వెళ్ళుతుండగా అతని బండిఎద్దులలో సంజీవక మనేది కొండవాగుబురదలో కాలు జారి పడిపోయింది. ఎంతప్రయత్నముచేసినా లేవలేదు. ప్రాణము విసిగి వర్తకుడు నిరాశ చేసుకొని దానిని అక్కడే విడిచి పోయినాడు. తర్వాత కొన్నిగడియలకు సంజీవకము ఎలాగో లేచి సమీపములో మంచిపచ్చిక మేసి క్రమక్రమముగా యమునాతీరము చేరింది. అక్కడి మేతవల్ల, నదీజలమువల్ల త్వరలోనే బాగా బలిసింది. క్రమేణ మదించి, పుట్టలమీద కుమ్ముతూ తిరుగుతూ ఖణిల్లు మని రంకె వేసింది.

అక్కడికి దగ్గరలో పింగళక మనే మృగరాజు గుహలో నివాసము చేస్తున్నది. ఆసింహానికి కరటకదమనకు లనే నక్కలు మంత్రులు. ఒక నాడు పింగళకము దాహము తాగడానికి యమునానదికి వెళ్లుతూ సంజీవకము రంకె విని భయపడి 'సమీపములో ఏదో మహాజంతు వున్నది. అది నన్ను చూచి చంపవచ్చును. అరణ్యములోనుంచి అవతలికి తరిమివేయవచ్చును' అనుకొని నీరు త్రాగకుండా వెనక్కు వచ్చి,

[illegible]కుకూడా చెప్పకుండా రహస్యంగా దాక్కొన్నది. ప్రాజ్ఞుడు దమనకుడు కరటకునితో 'భద్రా, మన ప్రభువు యమునోదకము తాగకుండా చప్పున మరలి వచ్చినాడు. కారణ మేమిటో కనుక్కొందాము' అన్నాడు. 'మన కెందుకు? చీలమేకు లాగిన కోతి సంగతి తెలుసునా?' అని కరటకుడు ఇలా చెప్పినాడు.

చీ ల మే కు లా గి న కో తి

ఒకవర్తకుడు కలప తెప్పించి దేవాలయము కట్టిస్తున్నాడు. కోత పనివాళ్ళు ఒకదూలము రంపముతో కొంతవరకు కోసి అక్కడ సందులో చీలమేకు దిగగొట్టి భోజనాలకు వెళ్ళినారు. ఇంతలో అక్కడ తిరుగుతున్న కోతులలో ఒకటి సహజచాపల్యముచేత దూలముచీలికల మధ్యకువచ్చి కూర్చుని కొట్టిన కొయ్యమేకు లాగివేసింది. దూలము చీలికలు రెండూ టక్కునకలుసుకొన్నవి. కోతి నడుము నలిగిప్రాణాలువిడిచింది.

కరటకునిమాటలు విని దమనకుడు 'ప్రభువుమనసులో జొరబడి ప్రాజ్ఞులు నిరంతరము విశేషభోగములు అనుభవిస్తారు. సామాన్యంగా ఉదరపోషణ ఎవడైనా చేసుకోగలడు' అన్నాడు.

'తనంతట తానే ప్రభుచిత్తానికి ఎక్కువగా ఎక్కడం మంచిది కాదు' అన్నాడు కరటకుడు.

'అలా కాదు, ప్రతివాడూ తమశక్తికి తగినట్టు ఫలము అపేక్షిస్తాడు. కుక్కకు ఎముక దొరికితేనే తృప్తి. సింహానికి ఏనుగు కావాలి' అన్నాడు దమనకుడు.

'ప్రభువుకు మనమీద అనుగ్రహానికి బదులు ఆగ్రహము కలిగితే ఏమి లాభము? ప్రభువులు పర్వతాలవలె కర్కశులు, స్తబ్ధులు, విష ములు' అన్నాడు కరటకుడు.

'నిజమే. కాని బుద్ధిమంతుడు స్వామిచిత్తము గ్రహించి స్వాధీనము

చేసుకోవలె' అన్నాడు దమనకుడు.

కరటకుడు సరే అంటే దమనకుడు పింగళకుని సన్నిధికి వెళ్ళి నమస్కారము చేసి మన్నన పొంది ఇలా విన్నపము చేసినాడు: 'మహాప్రభూ, వంశపారంపర్యముగా నేను మీభృత్యుడను, హితుడను. హితము చెప్పేవాడు పరుడయినప్పటికీ రానివ్వవలె. తన బంధువయినా సరే అహితుణ్ణి దూరముగా పంపివెయ్యాలి. హితమైన మార్జాలాన్ని కొని తెచ్చుకొంటాడు: అహితమైన యెలుకను ఇంట్లో పుట్టినదానినైనా హతమారుస్తాడు. తనమేలు కోరిన భృత్యునిమాటలు ప్రభువు వినవలె. రాజు అడగకపోయినా అవసరమని తోచినట్టయితే సేవకుడు హితము చెప్పవలె. ప్రభూ, నామీద నీకు విశ్వాసము ఉన్నట్టయితే, కోపపడక, గోపనము చెయ్యక ఉండే పక్షములో, నిన్ను ఒకవిషయము అడుగుదామని ఉన్నది.'

ఈమాటలకు పింగళకుడు 'దమనకా, నీవు విశ్వాసపాత్రుడవు, భక్తి కలవాడవు. సంశయించకుండా అడుగు' అన్నాడు.

'దేవా, నీవు దాహమయి యమునానదికి వెళ్ళుతూ తిరిగివచ్చావు. నీరు తాగలేదు. ఏమో చింతాక్రాంతునివలె ఉన్నావు' అన్నాడు దమనకుడు.

ఆమాటలకు సింహము తనలో 'ఆహా, వీడు రహస్యము కనిపెట్టినాడు. అయినప్పటికీ భక్తితాత్పర్యములు కలవాడు. వీనిదగ్గర దాపరికముతో పనిలేదు' అనుకొని 'దమనకా, నీటిదగ్గిరికి వెళ్ళుతుంటే పెద్ద గర్జ వినబడ్డది. అంతధ్వని ఇదివరకెప్పుడూ వినలేను. ఆనాదము నాకన్న చాలా గొప్పజంతువుది అయి ఉండాలి. శరీరమునుబట్టి ధ్వని ఉంటుంది కదా, కాబట్టి ఇక మనపని అయినట్టే! ఆజంతువు ఈవనములో ప్రవేశించడమువల్ల నేను అడవి వదలి ఎక్కడికైనా వెళ్ళిపోతాను' అన్నది.

5

మహాప్రభూ, నీవు శూరుడవు. ఇంతమాత్రానికే అరణ్యము విడిచి వెళ్ళుతానంటావు. ఆనకట్టవల్ల నదీప్రవాహానికీ, చెప్పుడుమాటలవల్ల మైత్రికీ, బయట పెట్టడమువల్ల రహస్యానికీ, ధ్వనివల్ల పిరికివారికీ భంగము కలుగుతుంది. యంత్రవాద్యాదులవల్ల కూడా పెద్దధ్వని కావచ్చును. అసలుసంగతి గ్రహించకుండా భయపడడ మెందుకు?

నక్క — భేరి

ఒకచోట యుద్ధము జరిగింది. నక్క ఆహారార్థము తిరుగుతూ యుద్ధ క్షేత్రానికి వచ్చి, అక్కడ భేరీచూచి 'ఇదేమి, కొత్తజంతువులాగ ఉన్నది. పడుకొన్నదా' అనుకొని అది కదలకుండా ఉన్నదని గ్రహించి ధైర్యము చేసి నాలుగుఅడుగులు ముందుకు వేసి, జంతువు కాదని దగ్గిరికి వెళ్ళింది. ఆభేరీకి గాలితాకుడువల్ల వక్కన రెల్లుకాడ కొట్టు కొన్నప్పుడు పెద్దచప్పుడు అవుతున్నది. నక్కభయము తీరి భేరీలో ఆహార మేమయినా దొరుకుతుందేమో అని తోలు కొరికి చూచింది. అందులో ఏమీ లేదు.

కాబట్టి వట్టిధ్వనికి భయపడవచ్చునా? అనుజ్ఞ అయితే నేను వెళ్లి సంగతి తెలుసుకొని వస్తాను!' ఇలా దమనకుడు అన్నమీదట పింగళ కుడు 'సరే, నీకు శక్తి ఉంటే వెళ్ళిరా' అన్నాడు.

అంతట జంబుకము ధ్వనిని బట్టి యమునాతీరానికి వెళ్ళి అక్కడ సంజీవకము మేత మేస్తూ ఉంటే చూచి, దానితో స్నేహము చేసి తిరిగి వచ్చి సింహానికి నిజస్థితి తెలియజేసింది.

'నీకూ దానికీ స్నేహము అయితే, ఉపాయము చేసి ఆవృషభాన్ని ఇక్కడికి తీసుకురాలేవా?' అన్నది సింహము. జంబుకము దాని దగ్గరికి వెళ్ళి 'సంజీవకా, రా. మాప్రభువుకు నీమీద అనుగ్రహముకలిగి నిన్ను పిలుచుకొని రమ్మన్నాడు.' అనేటప్పటికి ఎద్దు భయపడ్డది. నక్క మళ్లీ

సింహామువద్దకు వెళ్ళి వృషభము భయపడుతున్న దని చెప్పింది. 'ఏమీ అపాయము లేదని చెప్పు' అని సింహాము అభయమిచ్చిన తర్వాత నక్క ఎద్దును తీసుకు వచ్చింది. సంజీవకము వచ్చి ప్రణామము చేసింది. 'రా, నీ కేమీ భయములేదు. నావద్దనే ఉండు' అని సింహాము ఆదరము చూపింది. ఆరోజునుంచీ వారిద్దరికీ స్నేహాము క్రమక్రమముగా వృద్ధిపొందింది. సింహాము లేళ్ళు-గజంతువులను చూడడము మానివేసింది.

సందర్భము కనిపెట్టి దమనకుడు కరటకునితో ఇలా చెప్పినాడు. 'చూచావా, మృగరాజు మనవైపు చూడడము లేదు. సంజీవకుని వశ మయినాడు. తాను ఒక్కడే మాంసభక్షణ చేస్తున్నాడు. మనకు భాగము ఇవ్వడము లేదు. రాజు షట్టి మూర్ఖుడు. వృషభము బోధ చేస్తున్నది. దీనిని తీసుకురావడము నాదే తప్పు. ఇప్పుడు వీళ్ళ మైత్రి చెడగొట్టవలె. మృగరాజు వృషభాన్ని విడిచిపెట్టే వ్యవహారము నడప వలె' అన్నాడు.

'ఇప్పుడు వీరికి మనస్పర్థ కలిగించడము సితరముకాదు.' అన్నాడు కరటకుడు.

'ప్రజ్ఞవల్ల ఆపనిచేస్తాను. ప్రజ్ఞఉంటే ఏపనిఅయినా చెయ్యవచ్చు' అని దమనకుడు ఈకథ చెప్పినాడు:

కొంగ: ఎండ్రకాయ

చేపలు నిండుగా ఉన్న చెరువులోకి కొంగ వెళ్ళింది. భయపడి చేపలు దాక్కొన్నవి. కొంగ వాటిని పట్టుకోలేక ఉపాయము అవలంబించ దలచి 'మత్స్యములారా, జాలరి వచ్చినాడు. మిమ్మలిని త్వరలోనే వల వేసి పట్టి చంపివేస్తాడు. నామాటమీద మీకు నమ్మకముంటే నేను చెప్పినట్టు చెయ్యండి. జాలరులకు ఎవరికీ తెలియని మంచిసరస్సు మూరు మూల ఉన్నది. మిమ్మలిని ఒక్కొక్కరినే తీసుకుపోయి అందులో

విడిచిపెట్టుతాను. అక్కడ హాయిగా ఉండురుగాని' అని బోధించింది. చేపలు కంగారుపడి 'అయ్యా, మమ్మలిని రక్షించుము. మాకు నీవే దిక్కు' అని వేడుకొన్నవి. అంతట కొంగ ఒక్కొక్కచేపనే ముక్కున కరుచుకొనిపోయి సమీపములో ఉన్న బండమీద పెట్టుకొనితినివేసింది. ఒకయెండ్రకాయ కొంగతో 'ఎక్కడికి చేపలను తీసుకుపోతున్నావు?' అన్నది. చేపలకు చెప్పినమాటలే ఎండ్రకాయకు కొంగ చెప్పింది. భయముతో ఎండ్రి 'నన్నుకూడా రక్షించు' అని వేడుకొన్నది. కొంగ దాన్ని నోటకరుచుకొని రాతిబండదగ్గరకి వెళ్ళింది. అక్కడ చేపల బొమికలు చూచి ఎండ్రకాయ బెదరి ఓహో ఈజిత్తులమారి చేపలను మోసగించి తినివేస్తున్నదే' అని మనసులో అనుకొని కొంగ తనను బండమీద పెట్టగానే దానిమెడ కటాలున పట్టుకొని రెండు గోళ్ళతో పీక నొక్కి కొరికి చంపివేసి, నెమ్మదిగా పాకిపోయి జరిగిన సంగతి యావత్తూ చెరువులో చేపలకు చెప్పింది. అవి చాలా ఆనందించినవి.

కాబట్టి ప్రజ్ఞయే బలము. బలము ఉన్నప్పటికీ ప్రజ్ఞలేకపోతే లాభము లేదు. అని ఈకథ చెప్పింది.

సింహము, కుందేలు

పూర్వకాలము ఒకానొక అరణ్యములో సింహము కనబడిన జంతువును సంహరిస్తూ ఉంటే జంతువు లన్నీ కూడబలుక్కొని దానివద్దకు రోజుకు ఒకజంతువుప్రకారము పంపడానికి అంగీకారము అడిగినవి. సింహము సమ్మతించింది. ఆవిధముగా జరుగుతూ ఉండగా ఒకనాడు కుందేలువంతువచ్చింది. జంతువులు దాన్ని సాగనంపినవి. ఆచెవులపిల్లి మార్గములో ఆలోచిస్తూ వెళుతూ 'మృత్యువు ఆపదలో ఆసన్నమయినది. ఈఅపాయము తప్పించుకోవాలి. ధీరులు ఆపదలోకూడా ధైర్యము కోలుపోరు. ఉపాయము చూస్తాను' అనుకొని నెమ్మదిగా

ఆలస్యముగా సింహము దగ్గిరికి పోయింది.

సింహము మహాకోపముతో 'ఓరి మూర్ఖుడా, నా భోజనవేళ దాటి ఎంతసే పయిందో తెలుసునా? నిన్ను చిత్రవధ చేస్తాను చూసుకో!' అని గర్జించింది.

'మహాప్రభూ, ఇందులో నాఅపరాధము లేదు. ప్రస్తుతము నేను అస్వాధీనుడను. మార్గములో మరొకసింహము నన్ను అడ్డగించి కొంత సేపటికి విడిచిపెట్టింది' అని వినయపూర్వకముగా మనవిచేసింది. సింహము కళ్ళు ఎర్రజేసి కోకతో నేలమీద బాదుతూ 'ఎక్కడ ఉన్నది ఆసింహము? నాకు వెంటనే చూపించు' అన్నది. కుందేలు చిత్త మని ఆసింహాన్ని నూతిదగ్గరకు తీసుకుపోయి 'ఇందులో ఉన్నది చూడు' అని చెప్పింది. వెంటనే సింహము గర్జించి నూతి నీటిలో తన ప్రతిబింబము చూచి అదే మరోసింహ మనీ, తన గర్జకు బయలుదేరిన ప్రతిధ్వని రెండోసింహానిదనీ భ్రమపడి, నూతిలోకి దూకి మృతిచెందింది.

కాబట్టి ప్రజ్ఞవల్ల శశకము బతికి, తక్కినమృగాలకు సంతోషము సమకూర్చింది.

నేనుకూడా ప్రజ్ఞాశక్తి ఉపయోగిస్తాను అని దమనకుడు పలికితే కరటకుడు మాటాడలేదు. తర్వాత దమనకుడు వెళ్ళి ప్రభువుదగ్గర దీనముఖముతో నిలుచున్నాడు. 'ఇలా ఉన్నావేమి?' అని పింగళకుడు అడిగినాడు. 'దేవా, సంగతి తెలిసి ఊరుకోగూడదు. నిజముగా స్వామి మేలు కోరినవాడు అడగకపోయినా హితము చెప్పి తీరవలె. దేవా, అన్యథా భావించక నామాట విను. సంజీవకము, నిన్ను పడదోసి రాజ్యము స్వాధీనము చేసుకోవలె నని చూస్తున్నది. తాను మంత్రి అయినప్పటినుంచీ నీవు బెదురు బోతువని గ్రహించింది, కొమ్ములు దిమ్ముతూ ఉంటుంది. ఎందుకో తెలునునా? మాంసభోజనము కావల సిన సింహమును చీల్చివేతాము. నేను పచ్చిక మొదలయినవి తినేవాడను,

వావల్ల మీకు ప్రాణాపాయము లేదు.' అని ఇతర మృగాలకు చెప్పి కూడగట్టుకొని తాను రాజు కావలె నని ప్రయత్నిస్తున్నది. ఈ వృష భము నీకు సమీపములో ఉన్నంతకాలమూ క్షేమము లేదు అని దమ నకుడు ఉపన్యసించినాడు.

'గడ్డి మేసే క్షుద్రజంతువువల్ల నాకేమి అపకారము కలుగుతుంది? పైగా ఈవృషభము నన్ను శరణు వేడింది. అభయమిచ్చి నేనే దీనిని ఎలా చంపడము' అన్నాడు పింగళకుడు.

'దేవా, అలా అనకూడదు. రాజు ఎవనినైన తనతో సమానుణ్ణి చేసినప్పుడు లక్ష్మి ఒకరిదగ్గిరనుంచి తప్పకుండా వెళ్ళిపోతుంది. దుష్ట రోగిని వైద్యుడు విసర్జించినట్టు, హితము వినని స్వామిని బుద్ధిమంతుడు విసర్జించవలె. మొదట కష్టముగా ఉన్నా తర్వాత హితమయితే మంచిది. అటువంటి ఆలోచన చెప్పేవాడూ వినేవాడూ ఉండేచోట సిరి నిలుస్తుంది. యోగ్యులమాటలు వినక అయోగ్యుల వాక్కులు వినేవాడు చిక్కులలో పడిపోతాడు. దేవా, ఈ వృషభముతో నీకు మైత్రి యెందుకు? నీకు ద్రోహము తలపెట్టిన దీనికి అభయ ప్రదాన మేమిటి? ఎల్లప్పుడూ నీదగ్గర ఉండే ఈ వృషభము విడిచే మూత్రపురీషాలలో పుట్టే పురుగులు ఏనుగుదంతాల తాకిడి వల్ల నీశరీరాన కలిగే గాయాలలో ప్రవేశించి నీకు తెలియకుండానే ప్రాణాలు తీయవచ్చునుకదా? దుర్మార్గుడు తెలివి కలవాడయితే స్వయ ముగా అపకారము చెయ్యడు. వాడి సాంగత్యమువల్ల కలుగుతుంది.

చీరపేను, నల్లి

మందవిసర్పిణి అనే చీరపేను చాలా రోజులనుంచీ ఒకరాజుశయన ములో ఉంటున్నది. ఒకనాడు టిట్టిభ మనే నల్లి గాలికి కొట్టుకు వచ్చి ఆపడకలో చేరింది. "ఎవరు నీవు? ఎందుకు వచ్చావు ఇక్కడికి

వెళ్ళిపో'' అన్నది మందవిసర్పిణి. చాలాకాలాల నెత్తురు తాగాను కాని రాజరక్తము తాగలేదు. అనుగ్రహించి కొంత కాలము నన్ను ఇక్కడ ఉండనీ' అని నల్లి చాలా బతిమాలినమీదట చీరపేను సరే! అని 'వేళాపాళాలేకుండా రాజు నెత్తురు తాగకు. ఆయన బాగా నిద్రపోతు న్నప్పుడు మాత్రమే తాగు' అని సలహా ఇచ్చింది. ఆరాత్రి రాజు పడుకోగానే నల్లి తొందరపడి అతనిని కరిచింది. రాజు నన్ను ఏదో కరిచింది. అని కేకవేసి లేచినాడు సేవకులు వచ్చి వెతికారు. నల్లి ముందుగానే తప్పించుకు పోయింది. చీరపేను దొరికింది. దాన్ని వాళ్లు నలిపివేశారు. టీటిభకుతో సహవాసమువల్ల మందవిసర్పిణికి మరణము సంభవించింది. అదేప్రకారంగా సంజీవకముతో సాంగత్యము వల్ల నీకూ సంకటము సంభవిస్తుంది. నామాటలమీద నీకు విశ్వాసము లేకపోతే సంజీవకము నీవద్దకు వచ్చినప్పుడు వాడికొమ్ములు అటూ ఇటూ చిమ్మడము గమనించు'' అని దమనకుడు బోధచేసినాడు.

పింగళకుడు దాని మాటలకు వశమై సంజీవకాన్ని చంపడానికి నిశ్చయించాడు. పింగళకుని మనసు గ్రహించిన తర్వాత దమనకుడు సంజీవకుని వద్దకు వెళ్ళి విచారము నటిస్తూ ఉంటే సంజీవకుడు 'మిత్రమా ఇలా ఉన్నావేమి? ఒంట్లో బాగా ఉన్నదా?' అని అడిగిన మీదట దమనకుడు 'మిత్రమా సేవ చేసేవానికి క్షేమ మెక్కడిది? ప్రభువులకు ఎప్పుడూ ఒకని మీద ఇష్టముంటుందా? యాచకునికి అగౌరవము తప్పదు. మృత్యువు దాటినవా డెవడు!' అన్నాడు. 'చాలా దీనంగా పలుకుతున్నావు ఏమి జరిగింది. మిత్రమా చెప్పు' అని సంజీవకుడు అడిగినాడు. 'మిత్రమా, నీమీది ప్రీతివల్ల చెపుతున్నాను. ప్రస్తుతము పింగళకునికి నీమీద ద్వేషము. ఆచలచిత్తుడు నిన్ను వధించి భక్షించే అపేక్షతో ఉన్నాడు. అతని చుట్టూ ఉన్నవారు క్రూరులు. తరుచు ప్రేరేపణ చేస్తున్నారు.' అని దమనకుడు పలికినాడు. పూర్వవిశ్వాసము

చేత సంజీవకుడు ఇతని మాటలు నమ్మి చింతాక్రాంతుడై 'ఛీ, ఎంత సేవ చేసినప్పటికీ నీచులు చుట్టూ చేరిన క్షుద్రప్రభువు ఉదార హృదయముతో ఉండడు. దృష్టాంతము విను' అని ఈకథ చెప్పినాడు.

మదోత్కట సింహము

ఒకానొక అడవిలో మదోత్కట మనే సింహమున్నది. పులి, కాకి నక్క దాని భృత్యులు. వర్తకుల బిడారులోనుంచి తప్పించుకొని ఒకనాడు ఆ అరణ్యములో చేరిన లొట్టిపిట్టను చూచి దాని వింతాకారమునకు నవ్వు వచ్చి సింహము తన అనుచరులతో అది ఏమి జంతువు అన్నది. బహుదేశములు తిరిగి అనేక విషయాలు చూచిన కాకి అది లొట్టిపిట్ట అని చెప్పింది. సింహము కుతూహలము పొంది లొట్టిపిట్టకు అభయమిచ్చి తన అనుచరులలో చేర్చుకొన్నది. ఒకసారి సింహానికి ఏనుగుతో పోరాటము సంభవించినది. అందులో చాలా గాయపడి సింహము లంఘణాలు చేసింది. దాని అనుచరులకూ ఏమీ బాగాలేదు. సింహము లేచి ఒకనాడు చాలా తిరిగింది. ఆహారము ఎక్కడా దొరకలేదు. లొట్టియ లేనప్పుడు అనుచరులు ఇలా చెప్పినారు: 'దేవా, ఆపత్సమయములో మేము ఉచితాలోచన చెప్పవలె. లొట్టియమీద మీకు ప్రీతి యేమిటి! అది గడ్డిమేసే పశువు. మాంసభుక్కుల మైన మనకు అది సహజంగా ఆహారవస్తువు. మీ ఆశ్రితుల కందరికీ భోజనము పెట్టేటప్పుడు ఒక జంతువును చంపడానికి సంశయ మెందుకు? అభయ మిచ్చిన దాన్ని ఎలా చంపడ మనే సందేహ ముంటే మీరేమీ చెయ్యనక్కరలేదు. దాని అంతట అదేవచ్చి దేహము సమర్పించుకొనేటట్టు మేము ఏర్పాటు చేస్తాము.

సింహము అంగీకరించిన తర్వాత కాకి వెళ్ళి లొట్టిపిట్టతో 'మన ప్రభువు ఆకలితో చాలా బాధపడుతూకూడా మన కేమీ చెప్పడ

ం

లేదు. కాబట్టి మేమందరమూ దేహాలు మీాకు సమర్పించుకొంటా మని విన్నవిస్తాము. [illegible] అలాగే చేస్తే ప్రభువుకు [illegible] ప్రీతి కలుగుతుంది' అని నచ్చజెప్పి, దాన్ని తనవెంట సింహముదగ్గిరికి తీసు కొని వచ్చింది; వచ్చి కాకి 'దేవా, నేను మీాభ [illegible] నాశరీరము స్వీకరించి భక్షించండి' అని విన్నవించింది. 'నీ దేహము చాలా చిన్నది, [illegible]' అని సింహము నిరాకరించింది. 'ప్రభూ, నన్ను ఆరగించండి' అన్నది జంబుకము. సింహము దాన్నికూడా నిరాక రించింది; తనను వ్యాఘ్రమును అర్పించుకోబోతే దాన్నీ వద్దన్నది. తనను స్వీకరించవలసిం దని లొట్టిపిట్ట విన్నవించింది. వెంటనే సింహము దానిమీాద పడి చీల్చి చంపివేసింది. కాకి, నక్క, పులి, సింహము — అన్ని కలసి దాన్ని భక్షించినవి.

ఈవిధముగా ఎవడో చాడీలమారివాడు నామీాద [illegible] ప్రభువునకు కోపము తెప్పించి ఉంటాడు. హంసలమధ్య ఉన్న గద్దను సేవించవచ్చు, గద్దలు చుట్టూ ఉన్నహంసను ప్రభువుగా సేవించలేము.

సంజీవకుడు ఇలా చెప్పినమీాదట ధూర్తదమనకుడు 'ధైర్యముతో ఉంటే అన్నీ సాధ్య మవుతవి. అందుకు దృష్టాంతము చెప్తాను' అని ఈకథ చెప్పినాడు:

లకుముకి పిట్ట కథ

సముద్రసమీాపాన లకుముకిపిట్ట భార్యతో కాపురము చేస్తున్నది. ఆడపిట్ట గర్భము ధరించి ఒకనాడు భర్తతో 'మనము ఎక్కడికైనా వెళ్ళిపోదాము. ఇక్కడనే ప్రసవమయితే మనబిడ్డలు సముద్రతరంగా లలో కొట్టుకుపోవచ్చును' అన్నది. అందుకు టిట్టిభపక్షి భార్యతో 'ఏమిటిది! నాతో వైరముపెట్టుకోడానికి సముద్రునికి గుండెలా చెరువా! నీకేమీా భయము లేదు' అన్నది. అందుకు భార్య ఇలా అంటా

నేమిటి! నీవెక్కడ, సముద్రమెక్కడ! మంచిమాట వింటే మంగళము వినకపోతే ఉపద్రవము అని దృష్టాంతంగా ఈకథ చెప్పింది:

కంబుగ్రీవము కథ

ఒక సరోవరములో కంబుగ్రీవము అనే తాబేలు, సంకటవికటములు అనే హంసలూ నివాసము చేస్తున్నవి. వర్షాలు కురవక ఒకసారి చెరువు ఎండిపోయింది. హంసలు మరొకసరస్సుకు వెళ్ళబోతూ ఉంటే తననుకూడా తీసుకు వెళ్ళ మని కంబుగ్రీవము ప్రార్థించింది. 'మేము వెళ్ళదా మనుకొన్న సరస్సు ఇక్కడికి చాలాదూరము. మేము చెప్పి నట్టు నీవు చేస్తే తీసుకువెళ్ళగలము. కర్ర ఇటూ అటూ మేము ముక్కులతో గట్టిగా పట్టుకొంటాము, నీవు నడుమ నోటితో గట్టిగా పట్టుకో. నోరు తెరిస్తే నాశమే! మనము ఆకాశమార్గాన ఎగిరిపోదాము' అన్నవి హంసలు. తాబేలు అంగీకరించింది. ఆప్రకారముగా హంసలు ఎగిరిపోతూ ఉంటే ఒకపట్నములో జనులు చూచి గోల చేశారు. ఆ కలకలము విని తాబేలు మైమరచి ఏమిటాగోల? అంటూ జారి భూమి మీద పడ్డది. జనులు దాన్ని కర్రలతో కొట్టి చంపివేశారు.

కాబట్టి హితము విననివాడు కర్ర విడిచిన తాబేలు మోస్తరుగా నాశము చెందుతాడు.

అందుకు బదులుగా టిట్టిభపక్షి ఈకథ చెప్పింది.

మూడు చేపలు

ఒకనదిలో ఒకప్రదేశాన మడుగువలె ఏర్పడ్డది. అందులో అనాగత విధాత, ప్రత్యుత్పన్నమతి, యద్భవిష్యకము అనే మూడుచేపలు ఉన్నవి. ఒకరోజున జాలరులు మడుగుదరినే వెళ్ళుతూ, ఈమడుగులో చాలా చేప లున్నవి. అనుకొంటూ పోయినారు. మూడుచేపలూ ఆమాటలు

విన్నవి. అనాగతవిధాత అనేచేప వెంటనే నీటిజాలున మరోప్రదేశానికి వెళ్ళింది. అపాయము వచ్చినపుడు ఆలోచించుకో వచ్చు నని ఊరుకొన్నది ప్రత్యుత్పన్నమతి. యద్భవిష్యత్కము ఏమీ ఆలోచించనే లేదు. త్వరలోనె జాలరులు వచ్చి వలవేశారు. ప్రత్యుత్పన్నమతి చచ్చినట్టు పడిఉండడముచేత చేపలవాళ్ళు దాన్ని చంపక వదిలివేశారు. అది నదీప్రవాహములో కొట్టుకుపోయి బతికింది. యద్భవిష్యము వలలో ఎగురుతూ ఉండడముచేత జాలరులు చావగొట్టినారు. నేను ప్రజ్ఞచేత అపాయమునుంచి తప్పించుకొంటాను భయపడి ఎక్కడికీ వెళ్ళను.

ఇలా అని టిట్టిభము ఆగూటిలోనే ఉన్నది. సముద్రుడు దాని అహంకారవాక్కులు విన్నాడు. తర్వాత కొన్నాళ్ళకు ఆడపిట్ట గుడ్లు పెట్టింది. కుతూహలము కలిగి ఏమవుతుందో చూతామని సముద్రుడు గుడ్లు అపహరించినాడు. టిట్టిభి రోదనముచేస్తూ నేను చెప్పలేదా? అనుకొన్నంతపని అయింది' అని భర్తతో గోలపెట్టింది. ఈసముద్రుడి సంగతి చూస్తాను అని భర్త పక్షులతో తన నష్టమును గురించి చెప్పినాడు. పక్షులు సభచేసి, పక్షిజాతినాయకుడైన గరుత్మంతునితో మొరపెట్టినవి. గరుత్మంతుడు విష్ణుమూర్తికి విన్నవించినాడు. విష్ణువు ఆగ్నేయాస్త్రము ప్రయోగించేసరికి సముద్రుడు గుడ్లు తీసుకువెళ్ళి టిట్టిభికి ఇచ్చినాడు.

ఆపత్సమయములో బుద్ధిమంతుడు ధైర్యము విడిచిపెట్టడు. ఇప్పుడు నీకు పింగళకునితో వైరము సంప్రాప్తమయింది. సింహము తోక నిక్కబొడిచి నాలుగుకాళ్ళమీదా సమంగా లేస్తున్నప్పుడు నీకు అపాయమని తెలుసుకో. అప్పుడునీవు జాగ్రత్తగా ఉండి, తలవంచి, కొమ్ములతో సింహముపొట్టలో పొడిచి పేగులు పైకి లాగు.

ఈవిధముగా బోధించి దమనకుడు కరటకునివద్దకు వెళ్ళి సింహవృషభాలకు బాగా మనస్పర్థ ఏర్పడ్డదని చెప్పినాడు.

ఆకారప్రకారాలను బట్టి సింహము మనస్సు గ్రహించాలని వృషభము నెమ్మదిగా వెళ్ళింది. తోక నిక్కబొడిచి, నాలుగుపాదాలమీదా సమంగా లేచి నిలిచిన సింహాన్ని చూచి వృషభము అనుమానపడి తల ఆడించింది. వెంటనే సింహము ఎద్దుమీదికి దూకి పంజాతో కొట్టింది. ఎద్దు సింహాన్ని కొమ్ములతో పొడిచింది. ఉభ[illegible] బాగా పోరు ప్రారంభమయింది.

కొంతదూరమునుంచి చూస్తున్న కరకటకుడు దమనకునితో 'స్వార్థ సిద్ధికోసము ప్రభువుకు ప్రాణసంకటము తెచ్చిపెట్టావు. బలవంతాన తెచ్చినపడతి కాని, ప్రజలను పీడించి తెచ్చినధనము కాని, మోసముతో కూడిన మైత్రి కాని చిరకాలము నిలవదు. హితవాక్యము నిరసించే వాడికి విశేషంగా బోధ చేసేవాడు సూచీముఖమువలె అవుతాడు' అని ఈకథ చెప్పినాడు:

సూ చీ ము ఖ ము క థ

అరణ్యములో కోతులు గుంపులుగా తిరుగుతున్నవి. చలిలో మిణుగురుపురుగులను చూసి అవి అగ్ని అని భ్రమపడ్డవి. అందులో ఒకకోతి పురుగులమీద ఎండాకులు మొదలైనవి వేసి ఊదడము ప్రారంభించింది. చెట్టుమీద ఉన్న సూచీముఖ మనే పక్షి కోతితో 'ఎందుకు వృథాగా శ్రమపడతావు? అది నిప్పు కానే కాదు, మిణుగురు పురుగు' అని చెప్పింది. కోతి దానిమాటలు లెక్కచెయ్యక ఊదుతూనే ఉంటే, పిట్ట కిందికి వచ్చి నివారించబోయింది. కోపము వచ్చి కోతి రాతితో కొట్టి పిట్టను చంపివేసింది. కాబట్టి హితవాక్యము విననివాళ్లకు చెప్పనే చెప్పరాదు. నీవు చేసిన భేదోపాయమువల్ల మేలు కలుగదు. దుర్బుద్ధితో చేసే పనివల్ల మేలు రాదు.

ధర్మబుద్ధి — దుష్టబుద్ధి

పూర్వము ఒకనగరములో ధర్మబుద్ధి దుష్టబుద్ధి అనే వర్తకపుత్రులు ఉండేవారు. వాళ్లు కలిసి దేశాంతరము వెళ్లి రెండువేల సువర్ణ దీనారాలు సంపాదించి తమనగరానికి తిరిగి వచ్చి ఊరువెలుపల చెట్టుమొదట పాతి పెట్టినారు. నూరుదీనారాలు మాత్రము తీసుకొని ఉభయులూ సమంగా పంచుకొన్నారు. దుష్టబుద్ధి వ్యసనాలు హెచ్చి ఒకనాడు రహస్యముగా వెళ్ళి తవ్వి, దీనారాలు అన్నీతీసుకొన్నాడు. నెలరోజు లయిన తర్వాత వాడు 'అన్నా నాకు అవసరం వచ్చింది. వెళ్లి దీనారాలు తెచ్చుకొందాము అన్నాడు. సరే అని ధర్మబుద్ధి వానితో కూడా వెళ్లి చెట్టు మొదట తవ్వి చూస్తే ధన మేమీ కనబడలేదు. 'నాకు చెప్పకుండా ఎప్పుడో దీనారాలు తవ్వి నీవే తీసుకొన్నావు' అన్నాడు దుష్టబుద్ధి. నాకు తెలియకుండా నీవే తవ్వుకు వెళ్లిపోయినావు అన్నాడు ధర్మబుద్ధి. ఇద్దరికీ వివాదము పెరిగింది. దుష్టబుద్ధి రాయితీసి నెత్తిమీద కొట్టుకొని ధర్మబుద్ధిని [illegible] తీసుకుపోయినాడు. అక్కడ ఉభయులు తమ తమ వాదాలు చెప్పుకొన్నారు. అధికారులు ఏమీ నిర్ణయించలేక ఉభయులనూ సాయంకాలముదాకా అక్కడే నిలిపినారు. ఏవృక్షమూలములో ధనము [illegible] ఆవృక్షమే సాక్ష్య మిస్తుంది. ధర్మబుద్ధి ధనము [illegible] స్పష్టంగా పలుకుతుంది అని దుష్టబుద్ధి అధికారులతో చెప్పినాడు. వాళ్ళు ఆశ్చర్యపడి సరే రేపుదయము వెళ్ళి సాక్ష్యం వింటాము అని వాళ్ళను జామీనుమీద విడుదల చేసినారు. ఇంటికి వెళ్లి దుష్టబుద్ధి రహస్యముగా తండ్రితో తనకు అనుకూల సాక్ష్యము చెప్పవలెనని కోరితే తండ్రి అంగీకరించినాడు. రాత్రివేళనే తండ్రిని దుష్టబుద్ధి చెట్టు తొర్రలో నిలిపి ఇంటికి వచ్చినాడు. తెల్లవారిన తర్వాత అందరూ చెట్టుదగ్గర చేరినారు. అధికారులు 'వృక్షరాజా, ఎవరు దీనారాలు తీసుకు వెళ్లినారు?' అని అడిగేసరికి 'ధర్మబుద్ధి తీసుకు

వెళ్ళినాడు.' అని సమాధానము వచ్చింది. తొర్రలో ఎవరో ఉండి ఈమాటలు పలికినట్టు అధికారులుగ్రహించి చెట్టుతొర్రలో గడ్డిపెట్టించి నిప్పు ముట్టించినారు. పొగకూ మంటలకు తాళలేక లోపలనుంచి దుష్టబుద్ధి తండ్రి ఇవతలకు దూకి తలకిందులై నేలమీద పడి ప్రాణాలు విడిచినాడు. విషయము గ్రహించి అధికారులు ధర్మబుద్ధికి ధనమిప్పించి దుష్టబుద్ధి నాలుక, చేతులు కోయించి దేశములోనుంచి వెళ్ళగొట్టించినారు.

కొంగ నేర్పు

కొంగకు పిల్లలు పుట్టగానే సర్పము వచ్చి తినేది. చాలా విచార పడి కొంగ ఒకచేపతో చెప్పుకొన్నది. దాని సలహా ప్రకారము మత్స్య మాంసఖండాలు ముంగిస ఉండేచోటినుంచి సర్ప రంధ్రముదాకా కొంగ చల్లింది. ముంగిస మాంసపుముక్కలు తింటూ క్రమేణ పాము పుట్ట వద్దకు వెళ్ళి పిల్లలతోకూడా పామును చంపివేసింది. ఉపాయము వల్ల కార్యము సాధించుకోవలె.

ఇనప కాటా

ఒక వర్తకపుత్రుడు పిత్రార్జిత మంతా కోలుపోయి దరిద్రుడయినాడు. ఇనపకాటా మాత్రము మిగిలితే దాన్ని మరోవర్తకునివద్ద దాచి పెట్టు కొని ఆవర్తకపుత్రుడు దేశాంతరము పోయినాడు. కొన్నాళ్ళకు అతను వచ్చి ఆవేయి పలములకాటా ఇమ్మని అడిగితే ఆ యినపత్రాసును ఎలు కలు తిన్నవని చెప్పినాడు. వర్తకపుత్రుడు నవ్వుతూ అవును ఆలోహము చాలా తియ్యనిది. అందుచేతనే మూషికాలు తినివేశాయి' అని 'ఈవేళ మీయింట్లో నాభోజనము అన్నాడు. వర్తకుడు సంతోషముతో సరే అన్నాడు. కొంతసేపటికి అతని చిన్నకుమారుని తీసుకొని వర్తక పుత్రుడు స్నానానికి వెళుతూ తోవలో ఒకమిత్రుని యింట్లో ఆపిల్ల

పావిని దాచిపెట్టినాడు. తర్వాత వర్తకుని యింటికి భోజనానికి వెళ్ళితే 'మాపిల్లవాడు ఏడీ?' అన్నాడు. యజమాని పిల్లవాణ్ణి గ్రద్ద తన్నుకు పోయింది' అన్నాడు ఆయువకుడు. మాపిల్లవాణ్ణి నీవెక్కడో దాచి పెట్టావు' అన్నాడు తండ్రి. ఇద్దరికీ వివాదము జరిగింది. తండ్రి ఆయువకుని న్యాయస్థానానికి తీసుకుపోయినాడు.అక్కడకూడా ఆయువకుడు వెనుకటి సమాధానమే ఇచ్చినాడు. 'పిల్లవాణ్ణి గద్ద తన్నుకు వెళ్ళడ మేమిటి? నమ్మేందుకు వీలులేదు అన్నారు అక్కడివారు.' ఈదేశములో ఎలుకలు ఇనుప ముక్కలను తింటున్నప్పుడు గద్ద ఏనుగునే తన్నుకు పోవచ్చు. కుర్రవాణ్ణి ఎత్తుకు పోవడము ఆశ్చర్యమా?' అన్నాడు యువకుడు. అప్పుడు సభ్యులు అసలు సంగతి అడిగి తెలుసుకొని యువకునికి ఇనప కాటా ఇప్పించారు. పిల్లవాణ్ణి తండ్రికి ఇప్పించారు. ఇలా ఉపాయము చేత బుద్ధిమంతులు కార్యము సాధిస్తారు.

నీవు సాహసము చేసి రాజును ప్రాణాపాయస్థితిలోకి తెచ్చావు.

ఇలా కరటకుడు చెప్పగా దమనకుడు నవ్వి వృషభముతో పోరాడేటప్పుడు సింహానికి అపజయము కలుగుతుందా? ఏనుగు దంతాల పోట్లు తినే సింహానికీ కొరడా దెబ్బలు తినే వృషభానికీ సామ్యమా?' అన్నాడు. ఉభయులూ ఇలా మాటాడుతుండగనే సింహము ఎద్దును సంహరించింది. సంజీవకుడు పోయినమీదట దమనకుడు సంతుష్టి చెంది కరటకునితోకూడా మృగరాజు సన్నిధికి చేరి మంత్రిపదవి అనుభవించినాడు.

ఈప్రకారము గోముఖుడు చెప్పిన కథలు విని నరవాహనదత్తుడు సంతోషించినాడు.

తరంగము: ౬౧

శక్తియశోదేవి కోసము ఉవ్విళ్ళూరుతున్న నరవాహనదత్తునికి వినోదము కలిగించడానికై గోముఖుడు మళ్ళీ కథలు చెప్పడము ప్రారం

బించినాడు. దేవా, ఇదివరకే ప్రాజ్ఞుల కథలు విన్నావు, ఇక మూర్ఖుల కథలు విను:

అగరుదాహకుడు

పూర్వకాలములో ధనికవర్తకునికుమారుడు వ్యాపారార్థము కటాహద్వీపానికి వెళ్ళినాడు. అతని సరుకులో చాలాభాగము అగరు. మిగిలిన వస్తువులన్నీ అమ్ముడు పోయినవి. కాని అగరుమాత్రము ఖర్చు కాలేదు. ఆద్వీపవాసులకు దానిఉపయోగము తెలియదు. కట్టెలు అమ్మే వాళ్ళు బొగ్గులు చెయ్యడమూ, అవి విక్రయము కావడమూ చూచి ఆమూర్ఖుడు అగరు కాల్పించి బొగ్గుచేసి, బొగ్గులధరకు విక్రయించినాడు. స్వదేశానికి వచ్చి తనప్రజ్ఞను గురించి నలుగురితో చెప్పుకొని నవ్వులపాలయినాడు.

నువ్వులకాపు

పల్లెటూరికాపు ఒకరోజున వేయించిన నువ్వులు తిని చాలా రుచిగా ఉండడము గ్రహించి, ఇటువంటివే పండడానికి వేయించిన నువ్వులు భూమిలో చల్లినాడు. మొక్క మొలవలేదు. తెలిసిన వారంతా నవ్వినారు.

అగ్నికుంభుడు

ఒకానొకమందుడు తెల్లవారగానే దేవతాపూజ చేయదలచి ఉదయాన స్నానాదులకు కావలసిన నీరు నిప్పు చప్పున అందుబాటులో ఉండేలాగున జలభాండములోనే అగ్ని కూడా ఉంచి రాత్రి పడుకొన్నాడు. ప్రాతఃకాలములో వాడు లేచి చూస్తే అగ్ని ఆరిపోయి బొగ్గులు మిగిలినవి. నీళ్ళు నల్లబడిపోయినవి. వానినిచూచి నవ్విన జనుల ముఖాలు తెల్లబడ్డవి. వాడిముఖము మాత్రము నల్లబడిపోయింది.

నా సి కా రో ప ణ ము

తన భార్యది చప్పిడి ముక్కు, తండ్రిది దీర్ఘనాసిక కావడముచేత ఒకానొకమూఢుడు ఒకరాత్రివేళ [illegible]గా కోసి వినిమయము చేసినాడు. వాళ్ళిద్దరూ ముక్కులు పోయి గోలపెట్టినారే కాని వాడు అనుకొన్నట్లు జరగలేదు.

ప శు ల కా ప రి

ఒకానొక అరణ్యములో పశులకాపరికి చాలా ధన ముండడము కని పెట్టి కొంతమంది టక్కరులు స్నేహరూపములో వాణ్ణి [illegible]. 'మిత్రమా, నగరములో ధనవంతునికుమార్తెను నీకు ఇమ్మని చెప్పినాము అతను ఇస్తానన్నాడు' అని ఒకనాడు అన్నారు వాళ్ళు. పశుపాలకుడు సంతోషించి వాళ్ళకు ధన మిచ్చినాడు. కొన్నాళ్ళు పోనిచ్చి వాళ్ళు నీకు పెళ్ళి అయింది అన్నారు. సంతోషించి వాడు మళ్ళీ [illegible]నాడు. మరి కొన్నిరోజులు పో నిచ్చి, వాళ్ళు వచ్చి నీకు కొడుకు పుట్టినా డన్నారు. ఆమందబుద్ధి ఆనందముతో అంతధనమూ వాళ్ళ కిచ్చివేసినాడు. వాళ్ళు వెళ్ళి పోయినారు. ఆమూఢుడు కుమారునికోసము బెంగపెట్టుకొని ఏడవడము ప్రారంభిస్తే చుట్టుపక్కలవాళ్ళు నవ్వు ఆపుకోలేక పోయినారు.

ఆ భ ర ణ మూ ర్ఖు డు

నేల తవ్వుతుంటే పల్లెటూరివానికి నగలమూట దొరికింది. గతరాత్రి రాచనగరులోనుంచి చోరులు ఆభరణాలు అపహరించి అక్కడ పాతిపెట్టి నారు. పల్లెటూరిమనిషి నగలు తీసుకుపోయి భార్యకు అలంకరించినాడు. ఒడ్డాణము తలమీద పెట్టినాడు. హారాలు నడుముకు కట్టినాడు. కంకణాలు చెవులకుకట్టి, అందెలు చేతులకు తొడిగినాడు. చూచినవాళ్ళంతా

పరిహాసము చేశాడు. ప్రభువుకు ఈసంగతి తెలిసి [illegible] మాత్రమే తెప్పించుకొని, [illegible]బుద్ధిని శిక్షించకుండా [illegible]

దూ ది శు ద్ధి

ఒకానొకబుద్ధిహీనుడు దూది అమ్ముకోడానికి అంగడివీథికి వెళ్ళి నాడు. శుద్ధిచేసినదూది కాదని దాన్ని ఎవరూ కొనలేదు. [illegible] స్వర్ణకారుడు బంగారము శుద్ధి చెయ్యడమూ దాన్ని ఎంతో [illegible] కొనడమూ చూచిన ఆమందమతి తనదూదిని శుద్ధిచే[illegible] వేసినాడు. అందరూ పకపకా నవ్వినారు.

ఖ ర్జూ ర చ్ఛే ద కు లు

రాజుగారి ఆనతిప్రకారము ఉద్యాన[illegible]కాపులు [illegible] మొక్కలు కావలెనని పల్లెటూరివాళ్ళకు ఉత్తరువిచ్చినారు. విరిగి పడిపోయిన ఖర్జూరపు చెట్లనిండా పండ్లు ఉండడము చూచి [illegible] వాళ్ళు తమగ్రామములో కాయలతో ఉన్న [illegible] తెచ్చి ఉద్యానములో పాతిపెట్టినారు. [illegible] ఆసంగతి తెలిసి వాళ్ళను శిక్షించినాడు.

ని ధి ప రీ క్ష కు డు

భూమిలో ఉన్న నిధినిధానము కనిపెట్టేశక్తి కలవానిని ఒక రాజు పిలి పించినాడు. ఆపురుషుడు మరోచోటికి వెళ్ళకుండా ఉండేందుకు [illegible] కన్నులు తీసివేయించినాడు. ఆపురుషుడు వచ్చినపని కాకపోగా అంధుడు కూడా అయినాడు. మంత్రిమతికి అందరూ అసహ్యించుకొన్నారు.

ల వ ణ భ క్ష కు డు

నగరవాసము చేసేపురుషుడు గ్రామనివాసము చేసే [illegible] ఇంటికి తీసుకుపోయి కూరలు [illegible] రుచిగా [illegible] భోజన

[illegible] ఉప్పు ఎలా వచ్చింది అని ప్ర[illegible] అడిగితే '[illegible]' అన్నాడు నగరవాసి. నూరిన ఉప్పు పిడికెడు తీసుకొని [illegible] నోట్లో పోసుకొన్నాడు. వాని పెదిమలకూ మీసాలకూ ఉప్పు [illegible]కొన్నది. చూచినవాళ్ళు నవ్వినారు.

పాలవాడు

[illegible] పల్లెటూరివానికి మంచిగోవు ఉన్నది. అది రోజుకు నూరు పల[illegible] పాలు ఇచ్చేది. ఒకసారి నెలరోజుల్లో పండగ వస్తుం దనగా అమాయకుడు ఆలోచించి 'ఈ నెలదినములూ పాలు పితకకుండా ఉంటే [illegible] ఆవు ఇన్నివేల పలముల పాలూ ఇస్తుంది. పరమాన్నా[illegible] పనికి వస్తవి పాలు' అని, పితకడము మానివేశాడు. తీరా పండుగనాడు ఎంతపితికినా ఆవు పాలచుక్క అయినా ఇవ్వలేదు. సంగతి [illegible]

బట్టతలవాడు

బట్టతల మూర్ఖుడొకడు వెలగచెట్టుక్రింద కూర్చున్నాడు. ఖులాసా [illegible] తోవన వెళుతూ చెట్టుకిందికి వచ్చి చేతికి అందుతున్న వెలగపండు కోసి వినోదార్థము బట్టతలమీద వేశాడు. వాడు ఊరుకొన్నాడు. రాగిచెంబువలె నిగనిగలాడుతున్న ఆశిరస్సుమీద యువకుడు మరికొన్ని వెలగపళ్ళు ఒక్కటొక్కటిగా వేసినాడు. తలమీద గాయమయ్యి, నెత్తురు కారింది. బట్టతలవాడు ఏమీ అనలేదు. చూచినవాళ్ళు 'ఏమిరా, దెబ్బలు తగులుతుంటే ఏలా ఊరుకొన్నావు!' అని అడిగితే 'వెలగపళ్ళతో ఎన్ని దెబ్బలు తగిలినా నాకు ఇష్టమే' అన్నాడు వాడు. నలుగురూ నవ్వినారు.

[illegible] మందమతులు నవ్వులపాలవుతారు, [illegible]

పనులు వాడుకొనుకొంటూరు. బుద్ధిమంతులకే [illegible] ఇలా [illegible] చెప్పిన [illegible]కథలు విని నరవాహనదత్తుడు ఆహ్నిక కృత్యాలు నిర్వర్తించడానికి లేచినాడు.

సాయంకాలము వారంతా మళ్ళీ సమావేశ మయినప్పుడు [illegible] చెప్పడము ప్రారంభించినాడు:

చిత్రగ్రీవుని కథ

ఒక అడవిలో గొప్ప శాల్మలీవృక్ష మున్నది. లఘుపాతి అనే కాకి ఆ బూరుగుచెట్టుమీద గూడుకట్టుకొని ఉంటున్నది. ఒకనాడు ఉదయమే బోయవాడు వచ్చి ఆచెట్టుకిందనే వల పన్ని, ధాన్యము చల్లి కొద్దిదూరాన చెట్టుచాటున దాగిఉన్నాడు. ఇంతలో చిత్రగ్రీవు డనే పావురములరాజు సపరివారముగా ఆకాశ[illegible] పోతూ ఉంటే, నేలమీద [illegible] కనబడ్డది. గింజలమీద ఆశచేత పావురములన్నీ [illegible] వాలగానే మాటుపెట్టినవలలో చిక్కుకొన్నవి. చిత్రగ్రీవుడు 'వెంటనే [illegible] వల పట్టుకొని అందరూ ఒక్కసారిగా పైకి ఎగరండి' అని ఆజ్ఞ యిచ్చినాడు. బోయవాడు దగ్గిరికి రాకముందే పావురాలు పైకి [illegible] పిట్టలు పట్టేవాడు దీనముఖముతో వెనక్కు వెళ్ళిపోయినాడు.

కాకి ఇది యావత్తూ చూచి, పావురాలవెనకాలే వెళ్ళింది. కొంత [illegible] పోయినతర్వాత చిత్రగ్రీవుడు తన పరివారముతో 'సమీపములో నామిత్రుడు హిరణ్యకు డనే మూషికరాజు ఉన్నాడు. అతని [illegible] మనము వాలితే, అతను ఈ వల తెగకొరికి, మనను విడిపిస్తాడు' అన్నాడు. పావురాలన్నీ అలాగే రంధ్రమువద్ద వాలినవి. [illegible] హిరణ్యకుని పిలిచి 'మిత్రమా, నేను చిత్రగ్రీవుడను. వలలో [illegible] శీఘ్ర బయటికి వచ్చి మాబంధనాలు

ఛేదించు' అని పలికినాడు. మూషికము లోపలనుంచి మూటి బయటికి వచ్చి వల కొరికి, అందరినీ విముక్తులను చేసింది. కొంచెముసేపు మిత్రులకు ఇష్టగోష్ఠి అయినతర్వాత పావురాలు వెళ్ళిపోయినవి.

కా క మూ షి కా లు

లఘుపాతి ఇది అంతా చూచి ఆశ్చర్యపడి బిలముదగ్గిరికి పోయి 'ఆర్యా, నేను లఘుపాతి అనే వాయసమును. నీతో మైత్రికోరి వచ్చినాను. చిత్రగ్రీవునికి నీవు చేసినఉపకారము చూచి నీ సౌజన్యానికి ముగ్ధుడనయినాను' అని పలికింది. హిరణ్యాకము లోపలనుంచి బయటికి రాకుండానే 'వెళ్ళిపో. నీకూ నాకూ మైత్రి యేమిటి! నేను భక్ష్యాన్ని, నీవు భక్షకుడవు' అన్నది. 'ఆర్యా, అలా అనకు. నిన్ను భక్షించినమాత్రాన ఆకలి తీరుతుందా? క్షణకాలము తృప్తి కలుగుతుంది. నీతో మైత్రి ముఖ్యము. నీవంటి స్నేహితుడుంటే కష్టము వచ్చినప్పుడు కాపాడుతాడు' అని శాంతవచనాలు పలికి ప్రమాణము చేసి, విశ్వాసము కలిగించింది కాకి. అంతట హిరణ్యకుడు బిలములో నుంచి ఇవతలకు వచ్చినాడు, కాకమూషికాలకు సఖ్యము కుదిరింది.

నాటినుంచి కాకి మాంసపుముక్కలు తెచ్చేది. ఎలుక ధాన్యపుగింజలు తెచ్చేది. ఉభయులూ కలిసి భుజిస్తూ సుఖముగా వుంటున్నారు. కొంతకాలము గడిచిన మీదట ఒకనాడు లఘుపాతి హిరణ్యకునితో 'విస్తీర్ణమైన అడవిలో దూరముగా నది ఉన్నది. అందులో నాస్నేహితుడు మంథరకుడు అనే తాబేలు ఉన్నది. అక్కడ మనకు బాగా ఆహారము దొరుకుతుంది. ఇక్కడ ఆహారము తేలికగా దొరకడము లేదు. పైగా బోయవాళ్ళవల్ల భయముకూడాను. అక్కడికి పోతాను.' అన్నది. 'నన్నుకూడా అక్కడికే తీసుకొనిపో; ఇద్దరమూ అక్కడే ఉందాము. ఈప్రదేశముమీద నాకు విరక్తి పుట్టినది. కారణము తర్వాత

చెప్పరాదా?' అన్నది ఎలుక. వాయసము మూషికమును [illegible] కొని ప్రశాంత ప్రాంతాన నదీతీరాన దిగింది. [illegible] మంథరకుడు నాకు విందు చేసినాడు. అంతా సుఖంగా [illegible] వారు వాళ్ళ హిరణ్యకునికి స్వదేశముమీద విరక్తి ఎందుకు కలిగింది?' అని మంథరకుడు అడిగితే మూషికము తన వృత్తాంతము ఇలా చెప్పింది.

హిరణ్యకుని పూర్వచరిత్ర

నగరసమీపములో మహాబిలములో నేను నివసించుచున్నాను. ఒక రోజున రాచనగరిలోనుంచి మణిహారము తెచ్చి బిలములో దాచాను. దానిప్రభావమువల్ల నాశక్తి బాగా హెచ్చింది. నేను విశేషంగా ఆహారము తెచ్చేవాణ్ణి. ఎలుకలు అనేకము నన్ను ఆశ్రయించినవి. నా బిలానికి దగ్గరలో ఎవరో సన్యాసి మఠము కట్టించి, భిక్షాన్నము తెచ్చుకొని తిని, మిగిలినది మర్నాడు ఉదయము తినడానికి పాత్రలో పెట్టి చిలకకొయ్యకు తగిలించేవాడు. అతనిని నిద్రపోనిచ్చి, నేను ప్రతిరాత్రీ బిలములోనుంచి మఠములోకి వెళ్ళి, ఎగిరి ఆహారము [illegible] ఒకరాత్రి ఆ సన్యాసివద్దకు మరొక సన్యాసి వచ్చి మాటాడుతూ కూచున్నాడు. నేను వెళ్ళి ఆహారము అపహరించడానికి మొదలు పెట్టినాను. సన్యాసి వెదురుకర్రతో చప్పుడు చేస్తుంటే రెండోవాడు 'ఏమయ్యా, నీమనస్సు ఎక్కడో ఉన్నది. మధ్యమధ్య చప్పుడు చేస్తున్నావు?' అన్నాడు. 'నాకు మూషికము శత్రువుగా తయారయింది. [illegible] ఆహారపదార్థాలు అపహరిస్తుంది. ఈ వెదురుబొంగుతో దాన్ని అదిలిస్తున్నాను.' అని మఠయజమాని చెప్పినాడు. కొత్తసన్యాసి '[illegible] వల్ల ప్రాణులకు చాలానష్టము కలుగుతుంది.' అని [illegible] నాడు:

నేను తీర్థాటనము చేస్తూ ఒకనగరములో [illegible] వెళ్ళాను. [illegible] భార్యతో 'నేడు పర్వము కదా! [illegible]

పులగము చేసిపెట్టు' అని చెప్పినాడు. 'పేదవాడికి పులగము ఎక్కడనుంచి వస్తుంది?' అని భార్య ఆక్షేపించింది. అందుకాయన 'ఓసీ, డబ్బు జాగ్రత్త చేసుకోవలసిందే, కాని అధికంగా కూడబెట్టడము తగదు'' అని కథ చెప్పినాడు:

నక్క కథ

[illegible] వేటాడి విల్లు ఎక్కుపెట్టి బాణము సంధించి, మాంస ఖండమును ధనస్సుకు కట్టి, అడవిపంది కనబడేసరికి దానిని తరుముకు పోయి బాణము విడిచినాడు. అది అమాంతంగా వానిమీద పడి [illegible] పొడిచి చంపింది. కొంతదూరమునుంచి చూస్తున్న నక్క ఆకలితో ఉన్నప్పటికీ మనిషిని గాని అడవిపందిని గాని తినక, అవి దాచి [illegible] భావించి, ధనస్సుకు కట్టిన ఖండము తినబోయి విల్లునారిని [illegible] విడిపోయి వింటికొన నక్కగుండెలలో టక్కున తగిలి [illegible] వింది. కాబట్టి లోభిత్వము పనికిరాదు.

[illegible] బ్రాహ్మణ[illegible] లోబడి అంగీకరించి పులగము చేయడానికి నువ్వులు ఎండబోసింది. ఆమె లోపలికి వెళ్ళినతర్వాత ఎక్కడినుంచో వచ్చి కుక్క నువ్వులు కొన్ని తిని అంతా మైల పడవేసింది. అటువంటి నువ్వులు ఎవ్వరూ కొనలేదు. కాబట్టి లోభమువల్ల లాభ మేమీ లేదు.

ఇలా చెప్పి కొత్తసన్యాసి 'గడ్డపలుగు ఉంటే తీసుకురా. ఈ ఎలుక సంగతి తేలుస్తాను' అని, పలుగు వచ్చినతర్వాత కలుగు త్రవ్వడము ప్రారం[illegible] నేను చాటున ఉండి చూస్తూనే ఉన్నాను. వాడు చాలా దూరము త్రవ్వినతర్వాత మణిహారము కనబడ్డది. దాన్ని తీసుకొని 'ఈ మణిహారము తేజస్సువల్ల మూషికానికి శక్తి వచ్చింది' అని మఠములోకి వెళ్ళినాడు. [illegible]లు ఇద్దరూ నిద్రపోయినతర్వాత నా మణిహారము మళ్ళీ తెచ్చు[illegible] నేను వెళ్ళేసరికి కొత్తస్వామి నామీదికి కర్ర విసిరినాడు.

[illegible] గాయ మయింది. ప్రాణాలు మాత్రము పోలేదు. ఎలాగో వచ్చి బిలములో దూరాను. అపహరింపబడ్డ ధనాలు తెచ్చే శక్తి పోయింది. ధన ముంటే బలమూ, తేజస్సు, ఉత్సాహమూ ఉంటవి. ధననాశమే వార్ధకము. నాడు పరివారమంతా నన్ను విడిచి పోయింది. ఎలాగో నేను పొట్ట పోసుకుంటూ కాలక్షేపము చేశాను. అన్నము పెట్టలేని యజమానిని సేవకులూ, పుష్పాలులేని వృక్షాలను తుమ్మెదలూ, సలిలము లేని సరస్సును హంసలూ, వదలిపెట్టడము నిశ్చయము. చాలారోజులు అక్కడ నేను విచారముతో ఉండగా ఈలఘుపాతితో ఒకరోజున మైత్రి కుదిరింది. కూర్మరాజా, ఇప్పుడు నీతో సఖ్యము ఏర్పడ్డది.

అంతట కూర్మరాజు మంధరుడు హిరణ్యకునితో 'మిత్రమా, ఈప్రదేశము నీదే. సంతుష్టితో ఉండు. గుణవంతునికి విదేశము లేదు, సంతుష్టునికి అసౌఖ్యము లేదు, ధీరునికి ఆపద లేదు, ప్రయత్నపరునికి అసాధ్యము లేదు' అంటూ ఉండగానే –

చిత్రాంగము రాక

చిత్రాంగమనే లేడి అక్కడికి పరుగెత్తుకు వచ్చింది. దానిని వేటగాడు కొంతదూరము తరిమి వెళ్ళిపోయినాడు. లేడికి, కాక, కూర్మమూషికాలకూ స్నేహము ఏర్పడ్డది. ఒకరికొకరు తోడుపడుతూ అందరూ సుఖముగా ఉంటున్నారు. కొంతకాలము గడిచింది. ఒకనాడు చిత్రాంగము ఎంతసేపటికీ తిరిగి రాకపోవడము చేత లఘుపాతి చెట్టు మీద వాలి చూచింది. లేడి నదీతీరాన వలలో చిక్కుకొని ఉన్నది. దానిని కనిపెట్టి కాకి మూషికముతోనూ కూర్మముతోనూ చెప్పింది. అందరూ కలిసి ఆలోచించారు. కాకి ఎలుకను నోటకరుచుకు పోయి వలదగ్గర విడిచింది. మూషికము వలకొరికి లేడిని విడిపించింది. తాబేలు మనస్సు ఉండబట్టలేక నదీప్రవాహములో కొట్టుకు వచ్చి నెమ్మదిగా

గట్టుమీదికి పాకి మిత్రులను కలుసుకున్నది. ఇంతలోకే వేటకాడు వచ్చేసరికి కాకి, ఎలుక, లేడి తప్పించుకుపోయినవి. తాబేలు మాత్రము దొరికింది. వాడు దానిని వలలో చుట్టబెట్టి తీసుకుపోతున్నాడు.

తక్కినమిత్రులు ఉపాయము ఆలోచించారు — తాబేలును రక్షించడానికి. వేటకాడు వెళ్లుతున్న మార్గములో ఎదురుగా కనబడేటట్టు లేడి చచ్చినదానివలె పడుకున్నది. కాకి దానినెత్తిమీద వాలి దాని కళ్ళు పొడుస్తున్నట్టు నటించింది. బోయవాడు లేడిని తీసుకోడానికి తాబేలును నదీతీరాన పెట్టి దానిదగ్గిరికి వెళ్లినాడు. తక్షణమే ఎలుక వలతాళ్లు కొరికి, తాబేలును విడిపించింది. కూర్మము మెల్లిగా పాకి పోయి నదీ జలములో మునిగింది. వేటకాని చేతిలో కూర్మము లేకపోవడము గమనించి వానిని తనదగ్గిరికి రానిచ్చి లేడి తటాలున లేచి పరుగెత్తింది. కాకి ఎగిరిపోయి చెట్టుమీద వాలింది. వాడికి మతిపోయినట్టయింది. కూర్మమును ఉంచినచోటికి వాడు వెళ్లి చూస్తే అదీ లేదు. వాడు మొగము వేలవేసి ఇంటికి వెళ్లిపోయినాడు.

తర్వాత ఆజంతువులన్నీ ఒకచోట చేరి సుఖంగా ఉంటున్నవి. ఈప్రకారము తిర్యగ్జంతువులు కూడా మైత్రితో పనులు నెరవేర్చుకొంటూ అవసర మయితే తమ ప్రాణాలను కూడా తెగించి మిత్రులను రక్షించుకుంటవి. స్నేహితుల మీద ఆసక్తి మంచిదే. స్త్రీలమీద ఆసక్తి ఎక్కువ ఉంటే ఈర్ష్య పెరుగుతుంది. దానివల్ల చెరుపు.

ఈర్ష్యావరుడు

తన భార్య చాలా చక్కనిది కావడముచేత ఒకానొకభర్తకు చాలా అపనమ్మకము ఏర్పడ్డది. అందుచేత వాడు ఆమెను ఎన్నడూ విడిచేవాడు కాడు. ఒకసారి పనిమీద దేశాంతరము వెళ్ళవలసివచ్చి వాడు భార్యను వెంట దీసుకొని పోతూ భిల్లులు నిండుగా ఉన్న అడవిలో

వెళ్ళడానికి భయపడి, భార్యను పక్క గ్రామములో వృద్ధబ్రాహ్మణుని ఇంట్లో ఉంచి వెళ్ళిపోయినాడు. భర్త వెళ్ళిపోయిన తర్వాత త్రోవన వెళుతున్న భిల్లయువకుని చూచి ఆదుర్మార్గురాలు మోహించి వానివెంట వెళ్ళిపోయింది. అనూయాగ్రస్తుడైన భర్త లేకపోవడముచేత ఆనకట్ట తెగిన నదివలె ఆపడుచుది స్వేచ్ఛగా ప్రవర్తిస్తున్నది. కొన్నాళ్ళకు దాని భర్త తిరిగివచ్చి వృద్ధబ్రాహ్మణుని అడిగితే 'నాకు తెలియదు. భిల్లులు వచ్చారు. వెంట తీసుకుపోయినారేమో, వాళ్ళపల్లె ఇక్కడికి సమీపంలోనే ఉన్నది. వెళ్ళి విచారించు' అన్నాడా బ్రాహ్మడు.

భర్త చాలా మనోవ్యథ చెంది భిల్లుల పల్లెకు వెళ్ళి భార్యను కనుక్కొన్నాడు. ఆపాపాత్మురాలు భర్తను చూచి 'నాదోష మేమిలేదు. భిల్లుడు నన్ను బలాత్కారముగా తీసుకువచ్చాడు. భర్తకు భార్యమీద మోహము మెండు. అందుచేత వాడు 'రా, వెళ్ళిపోదాము వెంటనే, ఎవరికీ తెలియకుండా' అని ప్రోత్సహించాడు.

నన్ను తెచ్చిన భిల్లుడు వేటనుంచి వచ్చేవేళ అయింది. మన పలాయనము సంగతి తెలిస్తే వెంటబడి మనను హతమారుస్తాడు. దగ్గరలో ఉన్న గుహలో నీవు దాక్కో; రాత్రి వాడు నిద్రపోయిన తర్వాత చల్లగా వాణ్ణి సంహరించి మనము పోదాము' అన్నది మోసకత్తె. ఆమోహాంధుడు దాని మాటలు నమ్మి గుహలో కూర్చున్నాడు. భిల్లుడు ఇంటికి రాగానే ఆచెడిపె గుహలో ఉన్న భర్తను భిల్లునికి చూపింది. వాడు క్రూరుడు బలిష్ఠుడు. వెంటనే గుహలోనుంచి అతన్ని బయటికి లాక్కొనివచ్చి చెట్టుకు గట్టిగా కట్టివేసి మర్నాడు ఉదయము కాళికాదేవికి బలియిస్తానన్నాడు. రాత్రి భోజనానంతరము స్త్రీని తీసుకువచ్చి భర్త చూస్తూ ఉండగానే దానితో రమించి నిద్రపోయినాడు.

చెట్టుకు బద్ధుడయినవాడు చండికాదేవిని స్తుతించినాడు. అమ్మవారు ప్రత్యక్షమై అతనికి వరము అనుగ్రహించింది. వరప్రభావమువల్ల

కట్లు తెగిపోయినవి. వాడు భిల్లుని ఖడ్గముతోనే భిల్లుని శిరస్సు ఖండించి మోహాంధుడు కావడముచేత భార్యను బయలుదేర మన్నాడు. ఆదుశ్శీల భిల్లుని శిరస్సు చాటుగా తన సంచిలో వేసుకొని మహాదుఃఖముతో బయలు దేరింది.

ఉదయానికి వాళ్ళు ఒకానొక నగరములో ప్రవేశించారు. ఆకులట భిల్లుని శిరస్సు జనానికి చూపి 'నాభర్తను వీడు చంపాడు.' అని గోల పెట్టింది. రాజపురుషులు వారిద్దరినీ ప్రభువు సన్నిధిలో నిలిపినారు. భర్త యావద్వృత్తాంతమూ రాజుకు విన్నవించినాడు. రాజు దాని ముక్కూ చెవులూ కోయించి వెళ్ళ గొట్టించినాడు. ఆభర్తను మోహ గ్రహము విడిచి పెట్టింది. ఈవిధంగా ఈర్ష్యవల్ల స్త్రీలకు అన్యపురుషా సక్తి ఏర్పడుతుంది పైకి తెలియనీయకుండా బుద్ధిమంతుడు స్త్రీని రక్షించు కోవాలి. తన మేలు కోరుకొన్నవాడు స్త్రీలకు రహస్యము చెప్ప కూడదు. చెప్పితే ముప్పు తప్పదు.

నా గు ని క థ

గరుత్మంతుని భయమువల్ల నాగుడొకడు పారిపోయి భూలోకానికి వచ్చి ఒక వేశ్యయింట్లో మానవరూపముతో ఉన్నాడు. ఆవేశ్య రాత్రికి అయిదువందల ఏనుగులు పుచ్చుకొంటుంది. ఆనాగుడు దివ్యప్రభావము చేత ప్రతిరాత్రికీ అయిదేసి వందలఏనుగులను ఇస్తున్నాడు. ఒకనాడు వేశ్య కుతూహలముచేత అడిగితే రాగాంధుడైననాగుడు తనవృత్తాంతము చెప్పివేసినాడు. ఈసంగతి వేశ్యమాతకు తెలిసింది.

గరుడుడు పురుషాకారము ధరించి లోకమంతా తిరుగుతూ ఆవేశ్య యింటికి వెళ్ళి 'ఈరాత్రి మీఅమ్మాయి వద్దకు వస్తాను; ఏమి ఇవ్వవలె?'' అన్నాడు. 'రాత్రికి అయిదునూర్ల ఏనుగులు ఇచ్చేనాగుడు కొంతకాలము నుంచీ మాయింట్లో ఉంటున్నాడు. ఇతరులకు ఇక్కడ వీలులేదు'

అన్నది వేశ్యమాత. నాగుని విషయము గ్రహించి గరుడుడు అతిథిగా ప్రవేశించి మేడమీఁద నాగునిపట్టుకొని నిజరూపముతో భక్షించిపోయి నాడు. కాబట్టి వివేకి స్త్రీలకు ధారాళముగ రహస్యము చెప్పగూడదు.

ఇలా పలికి గోముఖుడు మళ్ళీ మందబుద్ధులకథలు మొదలు పెట్టినాడు.

బట్టతలవానికథ

రాగిచెంబువలె నిగనిగలాడే బట్టతలవాడు చాలామూర్ఖుడు, ధన వంతుడు తనకు జుట్టులేకపోవడము గొప్ప అవమానముగా ఎంచుకొంటు న్నాడు. ధూర్తుడొకడు ధనము హరించడానికి చల్లగా బట్టతలవాని దగ్గరచేరి 'అయ్యా, తలవెంట్రుకలు పెరిగే ఔషధము తెలిసిన వైద్య శిఖామణి ఉన్నాడు.' అని చెప్పినాడు. 'అతన్ని నాదగ్గరికి తీసుకువస్తే, నీకూ అతనికీ చాలా ధనమిస్తాను అన్నాడు మూఢుడు. డబ్బుతీసు కొంటూ కొన్నాళ్ళకు ఆధూర్తుడు డాబుసరివైద్యుణ్ణి తీసుకు వచ్చాడు. వాడు కొన్నాళ్ళు మూర్ఖుని డబ్బుతింటూ మధ్యమధ్య పాగాతీసి తన శిరస్సు మందమతికి చూపిస్తూ ఉండేవాడు. వాడు ఔషధము కావలె ననేవాడు. ఒకనాడు దొంగవైద్యుడు నవ్వుతూ 'వెర్రివాడా, నాబట్ట తల నీకు చూపుతూనే ఉన్నానుగదా? నానెత్తినవెంట్రుకలు మొలిపించు కోలేని వాణ్ణి నీకు మొలిపించగలనా? ఈమాత్రము గ్రహించలేక పోయినావయ్యా! అంటూ అక్కడినుంచి వెళ్ళిపోయినాడు. ఈవిధ ముగా టక్కరులు జడబుద్ధులతో చమత్కారాలు చేస్తూ ఉంటారు.

తైలముగ్ధుడు

యజమాని నూనె తెమ్మని నౌకరును బజారుకు పంపినాడు. ఆ మూఢుడు గిన్నెతో నూనె తెస్తూంటే మిత్రుడు కనబడి 'గిన్నె అడుగున కారుతున్నది. భద్రము' అన్నాడు. వాడు గిన్నె తిరగవేసి చూచి

నాడు. నూనెఅంతా నేలపాలయింది. సంగతి తెలిసినమీదట యజ మాని నౌకరును వెళ్ళగొట్టినాడు.

అ స్థి ము గ్ధు డు

పూర్వము ఒకమందబుద్ధి దేశాంతరము వెళ్ళవలసి వచ్చింది. వాని భార్య చెడిపె. తనకు ఆప్తురాలైన దాసికి అన్నిపనులూ చెప్పి ఇంట్లో ఉంచి తన ఉపపతియింటికి ఆదుర్మార్గురాలు వెళ్ళిపోయింది. భర్త దేశాంతరమునుంచి వచ్చినాడు. ఆదాసి కన్నీళ్ళతో 'నీభార్య చని పోయింది. దహనముకూడా జరిగింది.' అనిచెప్పి వాణ్ణి శ్మశానానికి తీసుక పోయి ఒకచితిలో ఎముకలు చూపించింది. వాడు అస్థులు తీర్థములో వేసి వచ్చి భార్యకు శ్రాద్ధకర్మలు చెయ్యడం ప్రారంభించినాడు. దాసి వెళ్ళి 'సద్బ్రాహ్మణుడు ఈయన అని అశనిభార్య ఉపపతినే శ్రాద్ధభోక్తగా పిలిచింది. ప్రతిమాసికానికీ వానినే పిలిచేవారు. వానివెంట ఆదుర్మార్గు రాలుకూడా అలంకరించుకొని వచ్చి భోజనము చేసేది. పాతివ్రత్య ప్రభావంచేత నీభార్య పరలోకంలోనుంచి వచ్చి ప్రత్యక్షంగా భోజనము చేసి వెళ్లుతున్నది.' అని దాసి పొగడేది. మందమతులను ధూర్తులు ఈప్రకారంగా మోసగిస్తారు.

✓చం డా ల క న్య

రాజును వివాహము చేసుకోవలె ననే సంకల్పముతో ఉన్నది ఒకానొక చండాలకన్య. ఒకనాడు రాజు ఊరేగుతూ ఉంటే చూచి అది పతి భావముతో ఆయన వెనక వెళ్ళింది. కొంచెము దూరము పోయే సరికి ఋషి కనబడ్డాడు. వెంటనే రాజు ఏనుగు దిగి ఆయన పాదాలకు ప్రణామముచేసి ఏనుగుఎక్కి వెళ్ళినాడు. రాజుకంటే ఋషి గొప్పవాడని ఆకన్య ఋషివెంట పడ్డది. మార్గములో శివాలయము కనబడితే

ఋషి సాగిలపడి మొక్కి వెళ్ళినాడు. అది చూచి మహేశ్వరుడే మహోత్తము డని తలచి పతిభావముతో శివాలయమువద్ద కూర్చున్నది. చిత్తశుద్ధి ఉంటే బాగుండేది! ఇంతలో కుక్క వచ్చి శూన్యపీఠము మీద మూత్రము విడిచింది. కుక్క గొప్పదని నిశ్చయించి కన్య దాని వెంటబయలు దేరింది. ఆకుక్క పోయిపోయి చండాలవాటికలో తనకు పరిచయ మున్న యువకుని పాదాలమీద వాలి, పొర్లడము మొదలు పెట్టింది. ఆయువకుడే ఉత్తము డని చండాలకన్య అతనినే భర్తగా వరించింది. కాబట్టి మందమతులు ఎంత ముందుకు సాగిపోయినా చివరకు మొదటికే వస్తారు.

మూర్ఖప్రభువు

ఒకానొకప్రభువు ధనవంతు డయినప్పటికీ చాలా లోభి. ఒకనాడు ఆయన మంత్రులు 'దేవా, దానధర్మాలవల్ల పరలోకములో దుర్గతి రాకుండా పోతుంది' అని పెద్దలు సెల విస్తారు. కాబట్టి దానధర్మాలు చెయ్యడము యుక్తము. పైగా అర్థము కాని, ఆయుస్సు కాని శాశ్వతము కాదు' అని బోధించారు. 'నాకు పరలోకములో దుర్గతి కలిగిన తర్వాత చూచి దానధర్మాలు తప్పకుండా చేస్తాను' అన్నాడు రాజు. మంత్రులు మళ్ళీ నోరెత్తక, తమలో తాము నవ్వుకొన్నారు.

ఇద్దరు స్నేహితులు

కన్యాకుబ్జప్రభువు చంద్రాపీడునివద్ద ధవళముఖు డనే సేవకుడు ఇంట్లో భోజనము చెయ్యకుండా ఎక్కడో అన్నపానాలు కానిచ్చి ఇంటికి వస్తూ ఉండేవాడు. ఒకనాడు భార్య ప్రశ్నిస్తే వాడు 'ప్రియా, నేను రోజూ స్నేహితులతో కలిసి భోజనముచేసి వస్తాను. నాకు ముఖ్యమిత్రు లిద్దరు: కల్యాణవర్మ భోజనాదులతో ఉపచరిస్తాడు. వీరబాహువు ప్రాణా లిచ్చి

రక్షిస్తాడు' అన్నాడు. కుతూహలము కలిగి ఆమె ఆమిత్రులను తనకు చూపించ మని భర్తను అడిగింది. ధవళముఖుడు భార్యను తీసుకొని కల్యాణవర్మ యింటికి వెళ్ళినాడు. అతను వాళ్ళను చాలా ఆదరించినాడు. మర్నాడు వాళ్ళు వీరబాహుగృహానికి వెళ్ళినారు. వాడు జూదమాడుతూ స్వాగతవాక్యము మాత్రము పలికి మళ్ళీ వాళ్ళ కేసి చూడలేదు. ఇంటికి వచ్చినతర్వాత భార్య భర్తతో ఏమండీ కల్యాణవర్మ అంత ఆదరించాడు. వీరబాహువు స్వాగతము మాత్రము అని ఊరుకున్నాడు. వీరబాహువు అతనికంటె ఎక్కువ మిత్రు డని ఎలా అనుకుంటున్నారు?' అన్నది. 'వెర్రిదానా, తారతమ్యము గ్రహిస్తావు: వెళ్ళి రాజుగారికి మా మీద కోపము వచ్చిం దని ఇద్దరికీ చెప్పు. అప్పుడు ఏ మవుతుందో చూడు' అన్నాడు ధవళముఖుడు. ఆమె వెళ్ళి కళ్యాణవర్మతో చెప్పింది. 'నేను వ్యాపారము చేసేవాణ్ణి. రాజుగారి కెదురు ఏమి చెయ్యగలను!' అన్నాడు కల్యాణవర్మ. ఆమె వీరబాహువద్దకు వెళ్ళి భర్తమాటలు చెప్పింది. అతను తక్షణమే ఖడ్గము డాలు తీసుకొని ధవళముఖుని యింటికి వచ్చినాడు. 'మిత్రమా, మంత్రులమాటలవల్ల రాజు శాంతించినాడు. మరేమీ చిక్కు లేదు' అని ధవళముఖుడు చెప్పి, వీరబాహువును పంపివేసి, భార్యతో 'ఇద్దరిలో తారతమ్యము చూచావా?' అన్నాడు. ఆమె సంతోషించింది. బిడ్డు అనే గుణము సమానమే అయినప్పటికీ నూనె వేరు నెయ్యి వేరు.

గోముఖుడు నరవాహనదత్తునికి మళ్ళీ మూర్ఖులకథలు చెప్పడము మొదలు పెట్టినాడు :

జలభీతుడు

ఒకబాటసారి కష్టపడి అరణ్యము దాటి నదీతీరము చేరినాడు. చాలా దాహము అవుతున్నప్పటికీ నీరు ముట్టుకోలేదు. దగ్గర ఉన్న

వాళ్ళు 'నీళ్ళు తాగ వేసుయ్యా' అంటే 'అంత నీరు ఎలా తాగడం?' అన్నా డామూర్ఖుడు. 'నదీజలము యావత్తూ తాగినా నిన్ను రాజుగారు వద్దనరు' అన్నారు వాళ్ళు. కాని ఆజడుడు నీరు ముట్టుకో లేదు. పూర్తిగా చెయ్యడానికి వీలులేనిపని కొంతవరకైనా చెయ్యడు మూఢుడు.

భ్రాతృ మూఢుడు

ఒకానొక మూఢుడు నలుగురితో మాటాడుతూ, అందులో చక్కని వానిని చూచి 'వీడు నాఅన్నయ్య. వీని ఆస్తి నేను తీసుకుంటాను. నిజానికి వీడికి నేను ఏమీ కాను. కాబట్టి తీసుకున్న ధనము ఋణము అనిపించుకోదు' అన్నాడు. రాళ్ళుకూడా కరిగే టట్టు అక్కడివాళ్ళు నవ్వినారు. స్వార్థమూఢునిమాటలు చాలా చిత్రముగా ఉంటవి.

బ్రహ్మచారి పుత్రుడు

కొందరుజనులు ప్రస్తావవశాన తమతమ తండ్రుల గుణగణాలను గురించి ఎక్కువగా చెప్పుకొంటూ ఉంటే అందులో ఒకమూఢుడు 'మానాయన ఆజన్మ బ్రహ్మచారి. అంతటివాడు మరొకడు లేడు' అని ఉత్సాహముతో చెప్పినాడు. 'అయితే నీవు ఎలా పుట్టినావు?' అన్నారు వారు. 'నేను మానాయన మానసపుత్రుడను' అన్నాడు వాడు. అందరూ మరీమరీ నవ్వినారు. మూఢులు అసంబద్ధప్రలాపాలు ఎన్నయినా చేస్తారు.

గణకుడు

మతిలేని గణకు డొకడు స్వదేశములో జీవనము బాగా జరగక భార్యాపుత్రులతో పరస్థలానికి వెళ్ళి అక్కడివాళ్ళకు నమ్మకము పుట్టించి డబ్బు సంపాదించడానికి ప్రగల్భాలు చెప్పుకొన్నాడు. పదిమంది యెదుట తనబిడ్డలలోనే ఒకణ్ణి కౌగలించుకొని రోదనము ప్రారంభించి

నాడు. కొందరు 'ఎందుకు ఏడుస్తావు?' అని అడిగితే నాకు 'మూడు కాలముల సంగతి తెలుసు: త్రికాలవేత్తను. ఈపిల్లవాడు నేటికి ఏడో రోజున చనిపోతాడు' అన్నాడు. అక్కడివాళ్ళంతా కంగారుపడ్డారు. కొంతమంది ఆశ్చర్య పడ్డారు. ఏడోరోజు తెల్లవారుజామున ఆమూర్ఖుడు నిద్రపోతున్న బిడ్డను చంపివేసినాడు. చనిపోయిన పిల్లవాణ్ణి ఉదయము చూచి విశ్వాసము కుదిరి జనులు గణకుడికి చాలా ధనమిచ్చి సత్కరించారు. వాడు డబ్బు తీసుకొని స్వదేశానికి వెళ్ళినాడు. ధనము కోసము మహామూఢులు బిడ్డలను కూడా చంపుకొంటారు.

కో ప ధా రి

ఇంటివెలుపల ఒకపురుషుడు నిలుచుని ఉన్నాడు. వాడికి వినపడేట్టు ఇంట్లో ఒకడు తన బంధుమిత్రులతో అతని గుణగుణాలను గురించి చెప్పుతున్నాడు. అందులో ఒకడు 'మిత్రమా, అతను మంచివాడే, కాని అతనిలో రెండు దోషాలుమాత్రమున్నవి. సాహసమూ క్రోధమూ చాలా ఎక్కువ' అన్నాడు. వెలుపల నిలుచున్నవాడు ఆమాటలు వినబడేసరికి చప్పున ఇంట్లో ప్రవేశించి ఆమాటలు అన్నవాని మెడకు ఉత్తరీయముచుట్టి పట్టుకొని 'మూర్ఖా, చెప్పు. నాకు సాహసమెక్కువా? కోప మెక్కువా?' అని కళ్ళు బాగా ఎర్రజేసినాడు. అప్పుడు అక్కడి వాళ్ళు నవ్వుతూ 'నీసాహసమూ క్రోధమూ స్పష్టంగానే కనపడుతున్నవి. వేరే చెప్పడ మెందుకు?' అన్నారు. తన దోషము ఎంత బహిరంగమైనప్పటికీ మూర్ఖుడు గ్రహించుకోలేడు.

క న్యా వ ర్ధ యి త

ఒకానొక రాజుకు చక్కని కూతురు పుట్టింది. ఆరాజు మహామూర్ఖుడు. అతనికి పిల్లమీద చాలా ప్రేమ. వైద్యులను పిలిపించి 'మా

అమ్మాయి వెంటనే పెద్దది అయి [illegible] వివాహ [illegible]
యౌవ్వనము వచ్చేటట్టు వెంటనే చేయాలి' అని ఆజ్ఞ [illegible] ఆవైద్యులు అసాధ్యులు 'ప్రభూ, దీనికి ఓషధులు కావాలి. అవి చాలా దూరదేశంలో ఉన్నవి. వెతికించి మేము తెప్పిస్తాము. అవి వచ్చేవరకూ అమ్మాయిని ప్రత్యేక ప్రదేశములో ఉంచాలి. మీరు [illegible] అయినా పిల్లను చూడకూడదు. ఇది మా వైద్యపద్ధతి' అని వాళ్ళు చెప్పి, రాజు సమ్మతిపొంది చాలా ధనము తీసుకొని పిల్లను దూరప్రదేశానికి [illegible] మధ్య మధ్య రాజు అడుగుతూ ఉన్నప్పటికీ ఔషధాలు అన్నీ ఇంకా తయారు కాలేదు, అంటూ ధనము తీసుకుంటూ ఆపిల్లను చాటుగా భద్రముగా పెంచుతున్నారు. ఇలా కొన్ని సంవత్సరాలు గడచినవి. కాలక్రమేణా పిల్లకు యవ్వనము వచ్చింది. వైద్యులు గమనించి ఔషధములు పూర్తిగా తయారైనవనీ, వాటి ప్రభావము వల్ల అమ్మాయి పెద్దదైందనీ చెప్పి రాజుకు కుమార్తెను [illegible] నాడు సంతోషించి రాజు వారికి చాలా ధనమిచ్చి సన్మానము చేశాడు. ఈప్రకారము ధూర్తులు మూర్ఖప్రభువును నమ్మించి ధనము అపహరిస్తారు.

అర్ధపణుడు

పట్నవాసి ఒకడు చాలా తెలివిగలవాడినని గర్వముతో ఉండేవాడు. పల్లెటూరివాడు వానిదగ్గర సంవత్సరకాలము సేవచేసి జీతం చాలక సెలవు తీసుకొని స్వగ్రామానికి వెళ్ళినాడు. వాడు వెళ్ళగానే ఈబడాయిఖోరు భార్యతో 'వాడు నీదగ్గర ఏమైనా [illegible] వెళ్ళలేదు కదా?' అని అడిగినాడు. అర్ధపణము తీసుకొని వెళ్ళినాడని అతని భార్య చెప్పింది. [illegible] వెళ్ళి నౌకరువద్ద అర్ధపణము పుచ్చుకొని వచ్చి [illegible]

పదిమందిలో చెప్పితే అంతా నవ్వినారు. ఈప్రకారముగా లోభబుద్ధి స్వల్పలాభము కోసము ఎక్కువడబ్బు ఖర్చుపెట్టిస్తుంది.

అభిజ్ఞానకర్త

ఒక మూర్ఖుడు సముద్రము మీద పడవలో వెళుతుండగా వాడి చేతిలోనుంచి వెండిగిన్నె జారి సముద్రములో పడ్డది. తిరుగు ప్రయాణాలలో దిగి అగిన్నె తీసుకోవచ్చునని వాడు అదిపడినచోట సుళ్ళు, బుడగలు గుర్తులైనవి గుర్తుపెట్టుకొన్నాడు. తిరిగివచ్చేటప్పుడు నీళ్ళలో బుడగలు చూసి ఒడ్డుకు దగ్గరలోనే వాడు నీళ్ళలో మునుగుతూ తేలుతూ ఉన్నాడు. ఏమిటి అని అడిగితే జరిగినసంగతి చెప్పి పదిమందిలో పరిహాసపాత్రుడైనాడు.

మాంసవినిమయము

ఒక మూర్ఖప్రభువు మేడమీద నిలుచుని ఉన్నాడు. కింద ఇద్దరు పురుషులు నిలబడినారు. అందులో ఒకనిచేతిలో వంటఇంట్లోనుంచి హరించి తెచ్చిన ఐదుపలములమాంసము ఉన్నది. రాజు ఇది గమనించి వాని శరీరములోనుంచి ఐదుపలములమాంసము కోయించినాడు. వాడు బాధకు తాళలేక ఏడుస్తూ నేలమీద పడిపోయినాడు. ఆమూర్ఖప్రభువునకు అనుగ్రహం కలిగింది. 'ఐదుపలములమాంసము శరీరములోనుంచి కోయించడముచేత వీడికి ఇంతబాధ కలిగింది. కాబట్టి వీడికి అంతకంటె ఎక్కువ మాంసము ఇప్పించు' అని రాజు ప్రతీహారునికి చెప్పినాడు. తల నరికిన వానికి నూరుశిరస్సులు ఇస్తేమాత్రము వాడు బతుకుతాడా? అనుకొని ఆప్రతీహారుడు చిత్తంఅని వెళ్ళి ఆపురుషుణ్ణి వైద్యులకు అప్పగించినాడు. ఈసంగతి విన్న వాళ్ళంతా లోలోపల నవ్వుకొన్నారు. మూర్ఖప్రభువులకు నిగ్రహానుగ్రహములు ఎలా చూపవలెనో ఎప్పుడు చూపవలెనో తెలియదు.

పుత్రాంతరకాంక్షిణి

ఒకమతిమాలిన దానికి ఒకడే కొడుకు. ఇంకోకొడుకు కూడా కావాలనేకోరికతో అది పాషండురాలిని ఉపాయము అడిగింది. 'అమ్మా, ఈకుమారుని వధించి దేవతకు బలివేస్తే ఇంకోకుమారుడు తప్పకుండా కలుగుతాడు' అని ఆ క్షుద్రతాపసి చెప్పింది. ఈసంగతి తెలిసి ఒక ముసలమ్మ 'ఓసిపాపాత్మురాలా, లేనికుమారుడికోసం ఉన్నకుమారుణ్ణి చంపుకుంటావా! వాడు పుట్టకపోతే ఏం చేస్తావు?' అని రహస్యంగా చెప్పి చివాట్లు పెట్టి బలిప్రయత్నం మాన్పించింది. ఈరీతిగా మతిలేనిస్త్రీలు శాకినులబోధవల్ల దుష్కార్యములకు పూనుకొంటారు.

ఉసిరికపండ్లు

ఒకగృహస్థు నౌకరును 'ఓరీ, తోటకు వెళ్ళి తీయటి మంచి ఉసిరిక పళ్ళు నాకోసం కోసుకురా' అని నియమించినాడు. ఆ మూర్ఖుడు ఒక్కొక్క పండే కొరికి రుచి చూసి తియ్యగా ఉన్న వని తెలుసుకొని తెచ్చి 'స్వామీ, ఈపళ్ళు తీయటివి. నేను రుచి చూచి తెచ్చాను' అని ఎదుట పెట్టినాడు. యజమాని అసహ్యించుకొని సగముకొరికిన పళ్ళనూ నౌకరునూ అవతలకి తోసివేయించినాడు. మందమతి స్వామికార్యమూ తనకార్యమూ పాడుచేస్తాడు.

సోదరద్వయము

పాటలీపుత్రనగరములో యజ్ఞసోముడు కీర్తిసోముడు అని ఇద్దరు బ్రాహ్మణసోదరులు ఉండేవారు. వారికిచాలా పిత్రార్జితధనము ఉండేది. కీర్తిసోముడు వర్తకముచేసి తనవంతు వృద్ధిచేసుకొన్నాడు. యజ్ఞసోముడు బాగా అనుభవించి దానధర్మాలు చేసి తనభాగ మంతా ఖర్చు పెట్టుకొన్నాడు. ఒకనా డతను భార్యతో మనడబ్బు యావత్తూ అయి

పోయింది. ఇన్నాళ్ళూ బాగా బతికి ఇప్పుడు సాటివాళ్ళననుసు ఎలా ఉండగలను? దేశాంతరము వెళ్ళుదాము' అన్నాడు. 'చేతిలో ఏమీ లేదని దేశాంతరము ఎలా వెళ్ళగలము!' అన్నది భార్య. భర్త వెళ్ళక తప్పదన్నాడు. అయితే మీతమ్ముని దగ్గరకి వెళ్ళి కొంతడబ్బు అడిగి తీసుకొనిరండి' అన్నది భార్య. యజ్ఞసోముడు వెళ్ళి తమ్ముణ్ణి డబ్బు అడిగినాడు. అతనిభార్య అడ్డుపడి ఈయన ఉన్నదంతా పోగొట్టు కొన్నాడు. అటువంటివారికి మనము డబ్బు ఎందుకు ఈయాలి? దరిద్రు లైనవాళ్ళంతా మనదగ్గరకే వస్తారు' అని ఈసడించింది. అన్నగారి మీదఅనురాగ మున్నప్పటికీ భార్యాభయమువల్ల కీర్తిసోముడు ఏమీ ఇవ్వలేక పోయినాడు. దుష్టభార్యలవశములో ఉండే పురుషుల కష్టము ఇలా ఉంటుంది.

యజ్ఞసోముడు ఉత్తచేతులతో ఇంటికివెళ్ళి భార్యకు చెప్పి భగ వంతుణ్ణి నమ్మి ప్రయాణ మైనాడు. ఆదంపతులు అరణ్యములో కొంత దూరం వెళ్ళిన తరువాత భర్తను కొండచిలువ మింగింది. భార్య భూమి మీద పడిపోయి రోదనము మొదలు పెట్టింది. అప్పుడు అజగరము మనుష్యవాక్కుతో 'అమ్మా, ఎందుకుఏడుస్తావు?' అని అడిగింది. 'మహాను భావా, పరదేశములో నాభిక్షాభాజనాన్ని నీవు హరించినావు. ఏడవక నేంచేస్తాను!' అన్నది బ్రాహ్మణి. అజగరము తన నోటిలోనుంచి పెద్ద [illegible] తీసి 'ఇదిగో నీభిక్షాభాజనము. తీసుకో' అని ఆమెకిచ్చింది. 'మహానుభావా, ఆడదానిని, నాకు ఇందులో భిక్ష యెవరు పెడతారు' అన్నది ఆబ్రాహ్మణి. 'నీవు అడగగానే ఈపాత్రలో భిక్షము పెట్టని వాళ్ళ తల నూరు వక్కలు అవుతుంది. నామాట ముమ్మాటికీ నిశ్చ యము' అన్నది అజగరము. 'స్వామి, ఇందులో పతిభిక్ష పెట్టు' అన్నది ఆప్రతివత. ఆమె ఈమాటలు అనగానే అజగరము బ్రాహ్మణ్ణి బయటకు తీసి తాను దివ్యపురుషుడుగా మారింది. 'నేను కాంచనవేగు డనే విద్యా

[illegible] గౌతమ ఋషి [illegible] అజగరము నైనాను. పతివ్రతతో సంవాదము జరగగానే నాకు శాపమోక్షం [illegible]' అని [illegible] బంగారు పాత్రనిండా రత్నములు పోసి వారి కిచ్చి ఆనందముతో ఆకాశమార్గాన వెళ్ళినాడు. ఆ బ్రాహ్మణదంపతులు ఇంటికి వెళ్ళి సుఖంగా అక్షయంగా ఉన్నారు ఈశ్వరుడు ఎవరికి తగిన సుఖం వారికి ఇస్తాడు.

నా పి తా ర్థి

కర్ణాటభటుడు ఒకానొక రాజువద్ద సేవచేస్తూ యుద్ధంలో ప్రభువును మెప్పించినాడు. సంతోషించి రాజు నీకేమి కావలెనో కోరుకో అన్నాడు 'దేవా, మీమంగలిని నాకు దయ చేయించండి' అని [illegible] ప్రార్థించినాడు. ఎవరికి తగినట్టు వాళ్ళు ప్రతిఫలం కాంక్షిస్తారు.

న కిం చి న్మా ర్గ ణు డు

ఒకమూఢుడు దారివెంట వెడుతూంటే తనబండి కొంచెం సరిగా పెట్టిపొమ్మని ఒకబండిఆసామీ వానిని అడిగినాడు. నాకేమి ఇస్తావు అని ఆమందమతి అడిగినాడు. 'నకించిత్ దదామి' అన్నాడు బండి ఆసామీ. ఆమందమతి బండిని సరిగా నిలిపి 'ఇయ్యవోయి నాకు నకించిత్' అన్నాడు. (నకించిత్ దదామి = ఏమి ఇవ్వను అని అర్థము) బండివాడు నవ్వినాడు.

దేవా, ఈప్రకారముగా మూర్ఖులు పరిహాస పాత్రులు కావడమే కాక నిందలపాలు, ఆపదలపాలు అవుతూ ఉంటారు. యోగ్యుడు ఎప్పుడూ పూజ్యత పోగొట్టుకోడు.

నరవాహనదత్తుడు గోముఖుని వలన వినోదకథలు విని త్రిలోక విశ్రాంతి హేతువైన నిద్రాసుఖము అనుభవించినాడు.

మర్నాడు ఉదయము నరవాహనదత్తుడు తండ్రిని చూడడానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడే పద్మావతీదేవి సోదరుడు సింహవర్మ మగధ దేశము

నుండి వచ్చి ఉన్నాడు. నరవాహనుడు కుశల ప్రశ్నలడిగి అక్కడే భోజనము చేసి సాయంకాలము తన స్థానానికి వచ్చినాడు. శక్తియశో దేవిని తలుచుకొంటూ దుఃఖంగా ఉన్న అతనికి వినోదార్థము గోముఖమంత్రి కథ చెప్పసాగినాడు.

కా కు లు – గు డ్ల గూ బ లు

ఒకచోట పెద్దమర్రిచెట్టుమీద మేఘవర్ణు డనే కాకిరాజు నివాసము చేస్తున్నాడు. అవమర్దుడు అనే గుడ్లగూబరాజు ఆకాకికి శత్రువు. ఒక రాత్రివేళ గుడ్లగూబలు వచ్చి కాకిరాజు పరివారాన్ని సంహరించి పోయినవి. ప్రాతఃకాలమున మేఘవర్ణుడు తన మంత్రులైన ఉడ్డీవి, ఆడీవి, సండీవి, ప్రడీవి, చిరజీవి, అనేవాళ్ళను పిలిపించి ఆదరముతో 'అమాత్యులారా, శత్రువు ఈవిధముగా మనను పరిభవించి వెళ్ళుతున్నాడు. దీనికి ఏమి ప్రతిక్రియ? ఆలోచించి చెప్పండి' అని అడిగినాడు.

ఉడ్డీవి 'ప్రభూ, శత్రువు బలవంతుడు అయి ఉన్నప్పుడు మనము అన్యదేశానికి వెళ్ళాలి. కాదా అతని నాశ్రయించాలి' అన్నాడు.

'మన కిప్పు డేమీ భయములేదు. శత్రువు ఉద్దేశ్యమునూ, మన బలమునూ బాగా ఆలోచించి చూచి చేయవలసినది చేతాము' అన్నాడు ఆడీవి.

'ప్రభూ, ప్రాణములు పోయినాసరే, శత్రువును శరణు వేడడము కాని దేశాంతరము వెళ్ళడము కాని ఉచితము కాదు. మనకు అపకారము చేసే ఈ వైరితో పోరడమే ముఖ్యము. సహాయము శౌర్యము ఉత్సాహము ఉండే రాజు శత్రువులను జయిస్తాడు' అన్నాడు సండీవి.

'అవమర్దుడు చాలా బలవంతుడు. అతనిని జయించడం మనకు సాధ్యం కాదు. ప్రస్తుతం అతనితో సంధి చేసుకొని తరుణం వచ్చినప్పుడు శిక్షించవచ్చును' అని ప్రడీవి చెప్పినాడు.

'నీతిశాస్త్రజ్ఞులారా, వారికీ మనకూ సంధినిబంధన లేమిటి? ఎవరు

దూరాన! అనాదినుంచీ కాకులకు గుడ్లగూబలకూ వైరము. అతని దగ్గిరికి ఎవరు కూడా వెడతారు? ఇది మంత్రాంగమువల్ల జరగవలసినది. [illegible] మంత్రము మూలము' అని చిరజీవి అన్నాడు.

మేఘవర్ణుడు 'మంత్రిసత్తమా, నీవు వృద్ధుడవు. నీకు అన్నీ తెలిసిఉంటవి. కాకులకూ గుడ్లగూబలకూ ఎందుకు వైరం కలిగింది? ఆసంగతి ముందు చెప్పి తరవాత ఆలోచన చెప్పుదువు గాక' అని చిరజీవితో అన్నాడు.

ఈ వైరము వాగ్దోషమువల్ల వచ్చినది. గార్దభకథ వినలేదా అని చిరజీవి ఇలా చెప్పినాడు:

గా డి ద క థ

చాకలివాడు తనగాడిదను బలిపించడానికి పెద్దపులి తోలు కప్పి ఇతరుల పొలాలలోకి తోలేవాడు. అది పైరుపచ్చలు బాగా మేస్తూ ఉండేది. పులితోలు కప్పిఉండడముచేత చూచినవారు దూరమునుంచే భయాన తొలగిపోయేవాళ్ళు. కొన్నాళ్లకు కావలివాడు ధనుర్బాణాలు చేత పట్టుకొని ఆ దోవన వెడుతూ తటాలున దాన్ని చూచి పులి అని భయపడి మీద ఉన్న కంబళి కప్పుకొని వంగి వంగి వెళుతున్నాడు. గాడిద అతనిని చూచి మరోగాడిద అనుకొని ఓండ్ర పెట్టింది. వాడు వెంటనే దానిమీద బాణము ప్రయోగించి చంపినాడు. ఈ విధముగా వాగ్దోషముచేత గాడిద వైరము తెచ్చిపెట్టుకొన్నది. వాగ్దోషముచేతనే మనకూ గుడ్లగూబలకూ పూర్వము వైరము వచ్చింది.

పూర్వము అరాజకముగా ఉంటే పక్షు లన్నీ కలిసి ఏదో ఒకపక్షిని తమకు ప్రభువును చేసుకోవలె నని పట్టాభిషేకప్రయత్నము ప్రారంభించినవి. గుడ్లగూబకు పట్టము కట్టవలెనని ఛత్రచామరాలు సిద్ధము చేసినారు. ఇంతలో కాకి ఎక్కడినుంచో వచ్చి 'మూర్ఖులారా, హంసలూ, కోకిలలూ మొదలయిన మంచిపక్షు లున్నవే! క్రూరదృష్టి,

అమంగళ దర్శనమూ కల ఈ గుడ్లగూబకా అభిషేకము చేసేది! ప్రభావము కలవాణ్ణి ప్రభువును చేసుకొంటే అతని పేరుచెబట్టే మన పనులు అవుతూ ఉండాలి' అని ఉపన్యసించింది.

తరంగము : ౬౪

కుందేలు తెలివి

చంద్రసరస్సు అనే గొప్ప తటాకము ఒడ్డున శిలీముఖుడు అనే కుందేళ్ళరాజు ఉన్నాడు. వర్షాలులేక తక్కిన చెరువు లన్నీ ఎండి పోయినవి. ఇది మాత్రము జలసమృద్ధిగా ఉన్నది. చతుర్దంత మనే గజరాజు మందతో జలపానార్థము చంద్రసరస్సుకు వచ్చినాడు. ఆఏనుగుల తాకిడిలో కుందేళ్లు అనేకము నలిగి చచ్చిపోయినవి. కుందేళ్లనాయకుడు చాలా విచారపడి ఏనుగులు వెళ్ళిన తరువాత మిగిలిన కుందేళ్ళను పిలిచి అందులో విజయుడు అనే కుందేలుతో ఇలా చెప్పినాడు: 'ఏనుగులు ఈ చెరువునీటి రుచి గ్రహించినవి. మాటిమాటికీ ఇక్కడికే వస్తవి. వాటి పాదాలకింద పడి మనవాళ్ళంతా నలిగిపోతారు. నీవు చాలా ఉపాయశాలివి. నీవు చేపట్టిన ప్రతికార్యమూ శుభంగా నెరవేరింది. కాబట్టి గజరాజువద్దకు నీవు వెళ్ళి ఏదో సానుకూలము చేసుకొని రావాలి'.

విజయుడు బయలుదేరి గజరాజు సన్నిధికి పోయి కొంచెము ఆలోచించి పర్వతశిఖరము ఎక్కి "గజరాజా, నేను చంద్రదేవుని దూతను. ఆయన నీతో ఇలా చెప్పమన్నాడు:- చంద్రసరస్సు నానివాస స్థానము. ఆ ప్రాంతములో నాకు ప్రియమైన కుందేళ్ళు ఉన్నవి. వాటి వల్లనే నాకు శశి అనే పేరు వచ్చింది. నా శశకములను నీవు తెలిసో తెలియకో చంపినావు. నాకు శీతాంశు డనే పేరు కూడా ఉన్నది. నా శీతసరస్సును కలిచి చెడగొట్టినావు. భద్రము. తగిన ఫలము అనుభవిస్తావు—' అని పలికింది. దూతవాక్యములు విని గజరాజు

భయపడి 'ఆర్యా, ఇకమీద అటువంటిపనులు జరగవు. చంద్రదేవుడు నాకు వందనము' అని విన్నవించినాడు. అప్పుడు కుందేలు 'మిత్రమా, సరస్సునొద్దకు వచ్చి స్వయముగా చంద్రదేవునితో ఈ సంగతి విన్న వింతువుగాని రా' అని ఏనుగును వెంట పెట్టుకొని పోయి సరస్సులో చంద్రుని ప్రతిబింబము చూపించింది. ఏనుగు కొంతదూరమునుంచే నమస్కారముచేసి వెనుకకు వెళ్ళిపోయి మళ్ళీ ఎన్నడూ అక్కడికి రాలేదు. శశరాజు శిలీముఖుడు దూతను ఆదరించి నాటినుంచీ నిర్భయముగా ఉన్నాడు.

ప్రభువుపేరు విన్నమాత్రాన అతని ప్రజలను ఇతరులు ఎవరూ బాధించడానికి సాహసించకూడదు. అటువంటి ప్రభువా ఈ గుడ్లగూబ? దీనికి పగలు కళ్ళు కనపడవు. పైగా ఇది క్షుద్రపక్షి. ఇటువంటిదానికి రాజ్యార్హత లేదు. క్షుద్రుని విశ్వసించకూడదు.

శ శ - క పి ం జ ల ము లు

నేను ఒకప్పుడు నివసిస్తున్నవృక్షాన కపింజలపక్షి కిందిభాగములో గూడు కట్టుకొని ఉంటున్నది. ఒకసారి అది దేశాంతరము పోయి చాలారోజులదాకా తిరిగి రాలేదు. ఇంతలో ఒకకుందేలు ఆగూట్లో ఎలాగో చేరింది. కపింజలము తిరిగి వచ్చినతరవాత గూడునుగురించి తగాదా వచ్చింది. ఆరెండూ తీర్పుకోసం పెద్దమనిషిదగ్గిరికి బయలుదేరినవి. నేను వాటివెనకనే వెళ్ళాను. అవి కొద్దిదూరం పోయేసరికి చెరువుగట్టుమీద పిల్లి కళ్ళు సగం మూసుకొని ధ్యానముద్రలో ఉన్నట్టు కనబడ్డది. మార్జాలము మహాధర్మనేత్త అని భావించి అవి రెండూ దానిదగ్గిరికి పోయి 'స్వామీ, నీవు తపోధనుడవు, ధార్మికుడవు, మాతగవులో న్యాయము చెప్పవలె' అని విన్నవించుకొన్నవి. పిల్లి హీనస్వరము పెట్టి 'తపస్సుచేత కృశించి పోయినవాడను. దూరము నుంచి మీరు చెప్పేమాటలు నాకు వినబడవు. దగ్గిరికి రండి, చూచి

బాగా నిర్ణయించి ధర్మము చెప్పనివానికి ఇహపరాలలో హాని కలుగుతుంది' అని ధర్మపన్నాలు పలికింది. అవి మార్జాలముమాటలు నమ్మి దగ్గిరికి వెళ్ళి కూర్చున్నవి. పిల్లి ఒక్కసారిగా రెంటినీ పట్టి చంపి వేసింది. నీచుణ్ణి నమ్మడంవల్ల ఇటువంటిగతి పట్టుతుంది. కాబట్టి ఈ గుడ్లగూబను రాజును చేయకూడదు.'

కాకి చేసినబోధవల్ల పక్షులు గుడ్లగూబకు అభిషేకము మానివేసినవి. 'నేడు మొదలుకొని మీరూ మేమూ శత్రువులము. జాగ్రత్త! జ్ఞాపక ముంచుకో' అని గుడ్లగూబ కోపముతో పలికి కాకిని బెదిరించి వెళ్ళిపోయింది. 'అనవసరంగా మాటలు అన్నానుకదా' అని కాకి విచారపడ్డది. మాటమాత్రానికి మనకూ గుడ్లగూబలకూ శత్రుత్వము ఏర్పడ్డది.

చిరజీవి ఈప్రకారముగా చెప్పి 'గుడ్లగూబలు చాలా ఉన్నవి; వాటి బలము కూడా అధికము. సంఘబలము ఉన్నప్పుడు జయించడము అసాధ్యము' అని ఈ కథ చెప్పింది:

సంఘబలము

పదిమందిమాట ఎప్పుడూ పాటిలోకి వస్తుంది. యజ్ఞార్థము ఒక బ్రాహ్మడు చిన్నమేకను కొని బుజాన పెట్టుకొని గ్రామమునుంచి ఒక నగరానికి వెళుతున్నాడు. మార్గములో కొంతమందిధూర్తులు ఆమేకను అపహరించవలెనని అనుకొన్నారు. అందులో ఒకడు తొందరతొందరగా ఆయనదగ్గరకు వచ్చి 'అయ్యా, ఏమి టిది! కుక్కను బుజాన మోస్తున్నారే' అన్నాడు. బ్రాహ్మడు లక్ష్యపెట్టక వెళుతున్నాడు. మరి ఇద్దరు ఆయనదగ్గరకు పోయి మొదటివాడిలాగే అన్నారు. బ్రాహ్మడికి సందేహం కలిగింది. మరిముగ్గురు ఆయన్ను సమీపించి, 'అయ్యా, యజ్ఞోపవీతమునూ కుక్కనూ సమానముగా మోస్తున్నావు. నీవు బ్రాహ్మడవా, బోయవాడవా! ఈకుక్కతో జంతువులను వేటాడ

తావా!' అన్నారు. బ్రాహ్మడు బాగా అనుమానపడి ఏదో భూతము తనను పట్టుకొని మోసపుచ్చుతున్న దనీ, అంతమందికి కుక్కవలె కన బడ్డది నిజముగా కుక్కే అయిఉంటుం దనీ తనలో అనుకొని మేకను కింద విడిచిపెట్టి వెళ్ళిపోయినాడు. ధూర్తులు దాన్ని తీసుకొనిపోయి కోసుకుతిన్నారు.

దేవా, ఈవిధముగా పదిమంది చేరితే బలవంతు లవుతారు. వాళ్ళను జయించడం ఉత్తదే! కాబట్టి ఈబలవంతులతో వైరములో నేను చెప్పినట్టు చేయండి. నారెక్కలు కొద్దిగా తెంపి ఈచెట్టుకింద వదిలి పెట్టి నేను వచ్చేవరకూ మీరు ఈకొండలో దాగి ఉండండి.

చిరజీవి ఇలా చెప్పినమీదట అతనిమాటప్రకారము చేయించి వాయసరాజు అనుచరులతో కొండకు వెళ్ళినాడు. చిరజీవి చెట్టుకింద పడి ఉన్నాడు.

రాత్రి ఉలూకరాజు అవమర్దుడు కాకులకోసం వెతికితే ఒకటీ కన పడలేదు. చిరజీవి నెమ్మదిగా కూయడం ప్రారంభించేటప్పటికి అవ మర్దుడు వచ్చి 'ఎవరు నీవు? ఎందుకు ఇలా అయినావు?' అని ఆశ్చర్య ముతో అడిగినాడు. చిరజీవి బాధ అభినయిస్తూ హీనస్వరముతో ఇలా చెప్పినాడు: 'దేవా, నేను వాయసరాజుమంత్రిని. నన్ను చిరజీవి అంటారు. మేఘవర్ణుడు మంత్రులఆలోచనమీద నీ మీదికి దాడి వెడలడానికి సిద్ధపడ్డాడు. నేను తక్కినమంత్రులను వారించి, నాఆలో చన మీ కిష్టమే అయితే బలవంతుడైన ఉలూకరాజుతో యుద్ధము వద్దనీ, రాజనీతిని అనుసరించి ఆయనను ఆశ్రయించవలసిన దనీ బోధిం చాను. నేను శత్రుపక్షము వాడ నని నన్ను వాళ్ళు ఈస్థితికి తెచ్చారు. నన్ను ఈచెట్టుకింద పడవేసి వాళ్ళంతా ఎక్కడికో వెళ్ళిపోయినారు.

ఇలా పలికి తల కాయ వాల్చి ఆయాసపడుతున్న కాకిని చూచి 'ఇప్పుడు మనము ఇతనిని ఏమి చేయవలె?' అని గుడ్లగూబనాయకుడు

తన మంత్రులను అడిగినాడు. వారిలో దీప్తనయనుడు అనే మంత్రి ఇలా చెప్పినాడు.

చోరుడు — వర్తకుడు

దొంగను రక్షించకూడదు కదా, అటువంటివాడు ఉపకారి అయ్యే పక్షములో యోగ్యులు వాణ్ణి రక్షిస్తారు. దృష్టాంతము చెపుతాను. ముసలి వర్తకుడు డబ్బుపెట్టి కన్యను కొని వివాహం చేసుకొన్నాడు. ఆమె మంచముమీద భర్తకు ఎప్పుడూ పెడమొహముగానే పడుకొనేది. కొన్నాళ్ళు ఇలా గడిచినవి. ఒకరాత్రి చోరుడు వారిఇంట్లో ప్రవేశించినాడు. భర్తకు తెలియదు. భార్య దొంగను చూచి భయపడి తటాలున భర్తను కౌగలించుకొన్నది. ఆ సంబరానికి వృద్ధుడు ఆశ్చర్యపడి కారణమేమా అని ఇటూ అటూ చూచేసరికి చోరుడు ఒకమూల కనపడ్డాడు. 'భయము లేదు. నీవు నాకు ఉపకారివి. నా సేవకులు నిన్ను కొట్టకుండా బయటికి పంపివేస్తాను.' అని వృద్ధుడు ఆప్రకారమే చేశాడు.

ఈ చిరజీవి మనకు ఉపకారి కాబట్టి మనము రక్షించాలి, అని దీప్తనయనుడు విరమించినాడు. ఉలూకరాజు ఆజ్ఞాప్రకారము వక్రనాసుడు అనే మంత్రి ఇలా చెప్పినాడు: 'ఇతనిని మనము రక్షించవలె. ఇతనికి అనేక మర్మములు తెలుసును. ఈమంత్రికీ ప్రభువుకూ కలిగిన స్పర్థవల్ల మనకు లాభం. దృష్టాంతము చెపుతాను'.

చోరరాక్షసులు

ఒకబ్రాహ్మడు రెండుగోవులు దానం పట్టి తెచ్చి ఇంట్లో కట్టివేసుకొన్నాడు. చోరుడు వాటిని అపహరించాలి అనుకొన్నాడు. రాక్షసుడు అతనిని మింగివేదా మనుకొన్నాడు. రాత్రి బయలుదేరి వారిద్దరూ దోవలో తారసిల్లి ఒకరి సంగతి ఒకరు చెప్పుకొని బ్రాహ్మడింటికి వెళ్ళినారు. 'ముందు నేను గోవులను ఎత్తుకుపోతాను. తరువాత

నీవు అతనిని భక్షించవచ్చు. నీవే ముందు అతన్ని పట్టుకుంటే లేస్తాడు. అప్పుడు గోవులను తోలుకు పోవడం సంభవించదు' అని చోరుడు రాక్షసుడితో అన్నాడు. 'నేనే ముందుగా బ్రాహ్మణ్ణి హరిస్తాను. గోవుల గిట్టలు చప్పుడైతే అతను మేలుకొంటాడు. నా ప్రయత్నం నిష్ఫలం అవుతుంది' అన్నాడు రాక్షసుడు. ఇద్దరూ నిర్ణయానికి రాక వివాద పడుతుంటే మెలుకువ వచ్చి బ్రాహ్మడు లేచి కత్తితీసుకొన్నాడు. దొంగ పారిపోయినాడు. బ్రాహ్మడు రక్షోఘ్నమంత్రాలు జపించేసరికి రాక్షసుడు పరుగెత్తినాడు. వారి వివాదం బ్రాహ్మడికి ఉపకరించినట్టు వాయస రాజుకూ ఇతనికీ వచ్చిన వైరము మనకు ఉపకరిస్తుంది.

ఉలూకరాజు ప్రాకారకర్ణు డనే మంత్రిని ఆలోచన అడిగితే 'శరణాగతుణ్ణీ ఆపన్నుణ్ణీ జాలివహించి రక్షించాలి' అన్నాడు అతను. క్రూరలోచనుడనే మంత్రికూడా ఆవిధముగానే చెప్పినాడు. చివరకు రక్తాక్షుడనేమంత్రి మాత్రం చిరజీవిని రక్షించకూడ దన్నాడు. నీతివేత్తలు శత్రువును ఎప్పుడూ నమ్మరన్నాడు. చిరజీవిని ఉపేక్షించడము కూడా ఉచితము కాదన్నాడు.

పాపము చిరజీవి మన పక్షాన మాటాడి ఈస్థితికి వచ్చినాడు. ఇతన్ని రక్షించితీరాలి. పైగా ఇతడు ఒంటరివాడు, మన నేమి చేయగలడు?' అని ఉలూకరాజు చిరజీవిని ఓదార్చినాడు. అప్పుడు చిరజీవి రాజుతో 'దేవా, ఈ దుస్థితిలో నేను బతికి మాత్రము ఏమిలాభం? పుల్లలు తెప్పించండి, అగ్నిప్రవేశం చేస్తాను. ఆవాయసరాజును సాధించడానికి నాకు ఉలూక జన్మ అనుగ్రహించమని అగ్ని దేవుని ప్రార్థిస్తాను' అన్నాడు.

రక్తాక్షుడు నవ్వుతూ 'మా ప్రభువు దయవల్ల నీకుసుఖమే; అగ్నిహోత్ర మెందుకులే; కాకిగా ఉన్నంతకాలము గుడ్లగూబవు కాలేవు. బ్రహ్మదేవుడు ఎవనిని ఎలా సృష్టిస్తే వాడు అలాగే ఉంటాడు. అందుకు దృష్టాంతము చెపుతాను.

ఎ లు క పి ల్ల — ఋ షి

డేగ కాళ్ళలోనుంచి జారిపడ్డ ఎలుకపిల్లను ఒక ఋషి మానవకన్యగా చేసి తన ఆశ్రమములో పెంచుతున్నాడు. ఆ పిల్లకు యవ్వనము రాగానే బలవంతున కిచ్చి పెళ్ళి చేతా మనుకొని ఋషి సూర్యదేవుని పిలిచి 'ఈకన్యను బలవంతుని కిత్తా మని నాకోరిక. నీవు దీన్ని పెళ్ళిచేసికో' అన్నాడు. 'మేఘుడు నాకన్న బలవంతుడు. క్షణములో నన్ను కప్పివేస్తాడు' అని సూర్యుడు చెప్పినాడు. ఋషి సూర్యుని పొమ్మని మేఘుని పిలిచి తన కోరిక తెలిపినాడు. 'వాయువు నాకన్న బలవంతుడు, నన్ను దిక్కులకు చెదరగొట్టుతాడు' అన్నాడు మేఘుడు. తరువాత ఋషి వాయువును పిలిచి తన కోరిక చెపితే వాయువు 'నాకంటె పర్వతాలు బలవంతములు. నేను వాటిని కదిలించలేను' అన్నాడు ఋషి. ఒక పర్వతరాజును పిలిచి పిల్లనిస్తా నన్నాడు. 'స్వామీ, నాకంటె ఎలుకలకు బల మెక్కువ. అవి నా శరీరము నిండా తూట్లు పొడుస్తున్నవి' అన్నాడు పర్వతరాజు. మొదలు ఈ కన్య ఎలుకపిల్ల అనేమాట జ్ఞప్తికి వచ్చి ఋషి అరణ్యమూషికాన్ని పిలిచి పిల్లను పెళ్ళిచేసుకో అన్నాడు. 'ఈ కన్య నా బిలములో ఎలా ప్రవేశిస్తుంది' అని మూషికము అడిగింది. యథాప్రకారముగా ఇది ఎలుక కావా లని ఋషి దానిని ఎలుకను చేసి ఆ మూషికానికి ఇచ్చివేసినాడు. కాబట్టి చిరజీవీ, ఎన్నటికీ నీవు గుడ్లగూబవు కాలేవు.

రక్తాక్షుని మాటలు విని 'వీడు నీతివేత్త. తక్కినవాళ్ళంతా మంద బుద్ధులు. రాజు ఇతని మాట లక్ష్యపెట్టుటలేదు. కాబట్టి నేను తలపెట్టిన పని సిద్ధిస్తుంది' అనుకొన్నాడు చిరజీవి. బలగర్వితు డైన ఉలూకరాజు చిరజీవిని తన నివాసానికి తీసుకొనిపోయినాడు. అక్కడ అసమర్థుని అజమాయిషీలో ఉండి అతను తెచ్చిపెట్టిన మాంసాదులు తిని బాగా బలిసి చిరజీవి నెమలిఅంత ఐనాడు.

ఒకనాడు చిరజీవి ఉలూకరాజుతో 'మహాప్రభూ, నేను వెళ్ళి వాయస రాజును ఓదార్చి మంచిమాటలు చెప్పి యథాస్థానానికి తీసుకొని వస్తాను. రాత్రివేళ మీరు వెళ్ళి అతనిని సంహరించి రావచ్చును. నేను మీ ఋణము తీర్చుకొన్నట్టవుతుంది. పగటిపూట వాయసరాజు మీమీద వచ్చిపడకుండా గడ్డి గాదము కప్పి ద్వారము మొదలైన వాటిని రక్షించుకోండి. గూళ్ళలోనుంచి బయటికి రాకండి' అని బోధచేసి గుడ్లగూబల గుహాద్వారము గడ్డీ ఆకూ అలముతో కప్పించి చిరజీవి వెళ్ళిపోయినాడు. ఈ సంగతులన్నీ మేఘవర్ణునికి చెప్పి అతనిని తీసుకొని తాను తక్కిన కాకుల్తూ మండే కొరువులు నోట కరుచుకొని గుడ్లగూబల గుహాద్వారానికి నిప్పు ముట్టించినవి. గుడ్లగూబలన్నీ దగ్ధమైపోయినవి. ఆకాకి తనవారిని వెనుకటి మర్రిచెట్టుకడకు తీసుకు పోయి తాను శత్రువులమధ్య జీవించిన విధానము చెప్పి మేఘవర్ణునితో 'దేవా, ఉలూకమంత్రి రక్తాక్షుడు ఒకడే బుద్ధిమంతుడు. అతనిమాట ఉలూకరాజు లక్ష్యపెట్టలేదు. అందుచేత కప్పలను పాము వంచించిన విధముగా నేనూ అతనిని వంచించాను.

ముసలిపాము — కప్పలు

ఒకానొక ముసలిపాము శ్రమ లేకుండా కప్పలను మింగడానికి ఆలోచన చేసి సరస్సుదరిని నిశ్చలంగా ఉన్నది. దూరమునుంచి కప్పలు దానిని చూసి 'స్వామీ, పూర్వమువలె మమ్మల్ని ఇప్పుడు మింగవేమి' అని అడిగినవి. 'నేను ఒక మండూకాన్ని తరుముకు పోతూ పొరపాటున బ్రాహ్మణకుమారుని కాలిబొటనవ్రేలును కరిచాను. ఇకనుంచి నీవు మండూకములకు వాహన మవుతావు.' అని అతను శాపము పెట్టినాడు. కాబట్టి మమ్మలిని నేను ఎలా మింగుతాను? మీకు వాహనమవుతాను' అన్నది పాము. మండూకరాజు వాహన మెక్కుదా మనే కోరికతో

మంత్రులతో సహా నీటిలోనుంచి నిర్భయముగా బయటికి వచ్చి సర్పము వీపుమీద సంతోషముతో సవారీ చేసినాడు. కొంతసేపు మోసి పాము బడలిక చెంది 'స్వామీ, నాకు ఓపిక లేదు. ఆకలి అవుతున్నది. ఆహారము పెట్టు. నౌకరు ఆహారము లేకుండా పని చేయగలడా?' అన్నది. మండూకరాజు వాహనప్రీతిచేత 'నా సేవకులలో కొద్దిమందిని భక్షించు' అని అనుజ్ఞ ఇవ్వగానే సర్పము కప్పలన్నిటిని క్రమక్రమముగా మింగివేసింది. వాహన అభిమానంచేత మండూకరాజు మాట్లాడకుండా ఊరుకొన్నాడు. చివరకు అతన్నికూడా పాము మింగివేసింది.

బుద్ధిమంతుడు మూర్ఖులమధ్య ప్రవేశించి ఈ విధముగా వంచన చేస్తాడు. నేను కూడా ఇలాగే ఆ మందమతులను నాశము చేశాను. 'మహాప్రభూ, నీవుకూడా నీతివేత్తవు కావాలి. రాజు జడబుద్ధి అయితే భృత్యులు పీల్చి పిప్పిచేస్తారు, శత్రువులు సంహరిస్తారు. రాజ్యలక్ష్మి చంచలస్వరూపిణి. ధీరుడై నీతివేత్త అయి వ్యసనహీనుడైన రాజును విడిచిపెట్టదు. నీ శత్రువులు నశించినారు. ఇక నీ రాజ్యమును నిష్కంటకంగా పాలించుకో.

చిరజీవి ఈ ప్రకారము చెప్పినమీదట మేఘవర్ణుడు అతనిని సన్మానించి చక్కగా రాజ్యము చేస్తూ సుఖముగా ఉన్నాడు.

గోముఖుడు ఇలా చెప్పి దేవా, తిర్యగ్జంతువులు ప్రజ్ఞవల్ల బాగుపడతవి. ప్రజ్ఞాహీనులైన మానవులు పాడైపోతారు.

అన్నదమ్ములు

మాళవదేశములో ఇద్దరు బ్రాహ్మలు అన్నదమ్ములు. పిత్రార్జితము పంచుకొనేటప్పుడు వారికి వివాదము కలిగింది. ఛాందసుడైన తమ ఉపాధ్యాయుని వాళ్ళు మధ్యవర్తిగా పెట్టుకొన్నారు. ఆ వెర్రివాడు ప్రతివస్తువూ రెండు భాగాలు చేసి చెరోభాగము పుచ్చుకొంటే ఎక్కువ

తక్కువ ఉండవు అని నిర్ణయించినాడు. ఆ ప్రకారమే వాళ్ళు గృహమూ, ను చరువూ కరువూ మొదలైన వస్తువులనూ, పశువులనూ రెండు ముక్కలు చేసి పంచుకొన్నారు. చివరకు దాసిని కూడా రెండు తుండెములు చేసినారు. ఈ సంగతి తెలిసి రాజపురుషులు వచ్చి వాళ్ళ ధన మంతా స్వాధీనము చేసుకొని ఊరిలోనుంచి వెళ్ళగొట్టినాడు. మూర్ఖులు ఇహపరాలకు కాకుండా పోతారు. అసంతుష్టివల్ల కూడా అధిక్షేపము కలుగుతుంది.

అ స ం తు ష్టి

భిక్షలు పుచ్చుకొని బలిసిన సాధువులను చూసి వీళ్లు మహా బలిసి నారు అని కొందరనుకొన్నారు. అందులో ఒకడు 'వీళ్లు యథా ప్రకారంగా భోజనాదులు చేస్తున్నప్పటికీ క్షీణించిపోయేటట్టు చేస్తాను, చూసుకో' అన్నాడు మిత్రులతో. తరవాత సాధువులను తన ఇంటికి భోజనానికి పిలిచి షడ్రసోపేతముగా భోజనము పెట్టినాడు. ఆ మరు నాటినుంచి సాధువులకు భిక్షాన్నముమీద ప్రీతి పోయింది. వాళ్ళు ఆ విందు తలంచుకొంటూ క్రమేణా కృశించిపోయినారు. వెనకటి మిత్రులకు వాళ్ళను చూపి వీళ్లు ఎందుకు కృశించినారో తెలుసునా అన్నాడు. వెనక భిక్షాన్నముతోనే వీళ్ళు సంతుష్టి పొందేవారు. విందు జరిగిన మర్నాటినుంచీ వీళ్ళకు అసంతుష్టి ఏర్పడ్డది. అసంతుష్టివల్ల ఇహపరలోకాలకు మనుష్యులు దూరులవుతారు అని వివరించినాడు. సాధువులు అసంతుష్టి విడిచి సుఖపడ్డారు.

సు వ ర్ణ ము గ్ధు డు

ఒక మూఢుడు నీళ్ళు తాగడానికి చెరువులోకి దిగినాడు. ఒడ్డున చెట్టు మీద స్వైడిశీల అనే పక్షి వాలి ఉన్నది. నీటిలో దాని ప్రతిబింబము

చూసి ఆమూఢుడు బంగార మనుకొని పట్టుకోబోయేవాడు. నీరు కదలగానే ప్రతిబింబము మాయమయ్యేది. బంగారువస్తు ఉన్నచోటు బాగాగుర్తుపట్టడానికి వాడు గట్టుమీదికి ఎక్కుతూ దిగుతూ అవస్థపడుతున్నాడు. ఇంతలో వానితండ్రి అక్కడికి వచ్చి సంగతి అడిగి తెలుసుకొని నీటిలో పైడితల ప్రతిబింబము చూసి పిట్టను చెట్టుమీదనుంచి ఎగరగొట్టి పక్షిస్వరూపము వానికి బోధించి ఇంటికి తీసుకొని పోయినాడు. విమర్శలేని మూఢులు ఇలా భ్రాంతి పడుతూ ఉంటారు.

మహామూఢులు

ఒకవర్తకుడు లొట్టిపిట్టమీద సరుకులు వేసి ప్రయాణము చేస్తూండగా దోవలో అది చతికిలపడి మళ్లీ లేవలేదు. 'నేను వెళ్ళి ఇంకొక లొట్టిపిట్టను కొని తీసుకవచ్చి దీనిమీద సరుకులు దానిమీద కెక్కిస్తాను. నేను వచ్చేలోపలగా వర్షం వస్తే ఈబట్టల పెట్టెలమీద తోలు తడిసిపోకుండా జాగ్రత్తగా చూడండి' అని వర్తకుడు చెప్పి వెళ్ళినాడు. కొంతసేపటికి చినుకులు పడడం ప్రారంభించింది. [illegible] పెట్టెలమీది చర్మం తడవకుండా ఉండడానికి ఆమూర్ఖులు పెట్టెలలో బట్టలు తీసి పైన కప్పినారు. వర్తకుడు వచ్చి జరిగిన నష్టం గమనించి వాళ్ళను చివాట్లు పెట్టి 'చర్మము తడిస్తే పెట్టెలోని సరుకు పాడై పోతుంది అనే సంగతి గమనించకుండా మీరు ఇలా చేశారు' అని రెండో లొట్టిపిట్టమీద సరుకులు ఎక్కించి ఇంటికి [illegible] లను వెళ్ళగొట్టినాడు. తాత్పర్యము గ్రహించకుండా [illegible]ంచి మూర్ఖులు నష్టపోతారు.

అపూపికామూఢుడు

ఒకబౌటసారి పణము పెట్టి ఎనిమిది [illegible]సెలలోని ఒకటి తరువాత ఒకటిగా ఆరు అరిసెలు తిన్నాడు. ఆకలి తీరలేదు. ఏడో అరిసె తినేసరికి

వాడికి తృప్తి కలిగింది. 'అయ్యో, ఎంత మందమతిని! ఈయేడో అరిసె మొదట తినవలసినది. వృథాగా తక్కిన ఆరూ తినివేసి పాడుచేశాను.' అని ఆమూర్ఖుడు గోలపెట్టినాడు. విన్నవాళ్ళంతా నవ్వినారు.

వర్తకుడు నౌకరుతో 'అంగడి ద్వారము రక్షిస్తూ ఉండు. పని వున్నది వెళ్ళి వస్తాను' అని వెళ్ళినాడు. కొంచెము సేపు ఆగి నౌకరు ద్వారబంధము ఊడదీసి బుజము మీద పెట్టుకొని నాట్యం జరుగుతుంటే చూడబోయినాడు. తరవాత వర్తకుడు ఏమిరా ఇలా చేశావు అంటే మీరు చెప్పినట్టే చేశాను కాదండి అన్నాడు. అభిప్రాయం గ్రహించకుండా శబ్దమాత్రం చేత వ్యవహరించేవాళ్ళు అనర్థం కలిగిస్తారు.

మహిషముగ్ధుడు

పల్లెటూరి వాళ్ళు కొందరు మహిషమును ఊరి వెలపల బోయగూడెంలో మర్రిచెట్టు కిందికి తోలుకుపోయి నరికి వండుకుని తిన్నారు. దున్నపోతు యజమాని వెళ్ళి ఫిర్యాదు చేస్తే ప్రభువు మహిషభక్షకులను పిలిపించినాడు.

'మహాప్రభూ, వీళ్ళు చెరువు ప్రక్క మర్రిచెట్టుకింద మామహిషాన్ని చంపి భక్షించారు. నేను చూశాను' అని విన్నవించినాడు. వాళ్ళలో మహామూర్ఖుడైన వృద్ధు 'మహాప్రభూ, మాఊళ్ళో చెరువే లేదు, మర్రి చెట్టేలేదు, ఇతని దున్నను ఎక్కడ చంపుతారు? ఎక్కడ భక్షిస్తారు? ఇతను అబద్ధం చెపుతున్నాడు' అని చెప్పినాడు. ఆమాటలకు దున్నపోతు యజమాని 'ఏమిటీ, మీగ్రామంలో తూర్పుదిక్కున చెరువు లేదా? గట్టుప్రక్కన మర్రిచెట్టు లేదా? నాదున్నపోతును అష్టమినాడు మీరు తినలేదా?' అని ఆక్షేపించినాడు. ఆముసలివాడు 'మాగ్రామంలో తూర్పుదిక్కే లేనేలేదు. అష్టమికూడా లేదు' అని జవాబు చెప్పినాడు. ప్రభువు నవ్వి ఆమందబుద్ధిని ప్రోత్సహిస్తూ 'అవునోయి, నీవు

అసత్యం చెప్పవు. ఎప్పుడూ నిజం చెప్పేవాడవు. మీరంతా కలిసి ఆమహి షాన్ని భక్షించారా? లేదా?' అని అడిగినాడు.

'మహాప్రభూ, మానాయన పోయిన మూడేళ్ళకు నేను పుట్టాను. మానాయనవల్లనే నాకు మాటకారితనం వచ్చింది. నే నెప్పుడూ అసత్యం చెప్పను. మేము దున్నను తిన్నమాట నిజము ఇతను చెప్పిన తతిమ్మా విషయాలన్నీ అబద్ధము' అని విన్నవించినాడు ముసలివాడు. అందరూ నవ్వినారు. వాళ్ళచేత మహిషయజమానికి మరో మహిషం రాజు ఇప్పించి వాళ్ళను శిక్షించినాడు. మూఢులు తమ మాటలమీద ఎదటివారికి నమ్మకం పుట్టించడానికి బహిరంగము చేయవలసిన విషయా లను దాచిపెట్టి రహస్యముగా ఉంచవలసినవిషయాలను బయటపెడతారు.

చ క్ర వా క బు ద్ధి

ఒకదరిద్రుని భార్య మహామూర్ఖురాలు. 'నేను ఉదయం మా పుట్టిం టికి పోవాలి. అక్కడ ఉత్సవానికి నన్ను పిలిచారు. నీవు కలువదండ తెచ్చిపెట్టవలె. లేకపోతే ఇక మనకు సంబంధం ఏమీ ఉండదు' అని ఖండితంగా చెప్పింది. వాడు వెళ్ళి చీకటిలో రాజుగారిచెరువులో కలవ పువ్వులు కోస్తున్నాడు. ఎవరక్కడ అని కావలివాళ్ళు కేక వేస్తే చక్రవాకపక్షిని అని వాడు జవాబు చెప్పినాడు. కావలివాళ్ళు వాణ్ణి పట్టుకొని ఠాణాలో పెట్టి తెల్లవారినతరువాత ప్రభుసమక్షానికి తీసుకు వెళ్ళారు. అక్కడ వాడు చక్రవాకమువలె కూయడం మొదలుపెట్టినాడు. రాజు వానిని బుజ్జగించి సంగతి తెలుసుకొని కనికరించి విడిచిపెట్టినాడు.

వై ద్యు డు — మ రు గు జ్జు

ఒకబ్రాహ్మడికొడుకు మరుగుజ్జు. వైద్యుని పిలిపించి తనకుమారుని గూను లోపలికి నెట్టవలసిన దని బ్రాహ్మడు కోరినాడు.

'నాకు పదిపణములు ఇవ్వవలె. నేను ఈపని సాధించలేకపోతే దీనికి

పదిరెట్లు నీకు ఇస్తాను' అని ఆమూర్ఖుడు ప్రతిజ్ఞచేసి డబ్బు పుచ్చుకొని ఆపిల్లవానికి వైద్యం చేసినాడు. ఎన్నాళ్ళు స్వేదనాదిక్రియలు చేసినా గూను పోలేదు. చివరకు వైద్యుడు ప్రాణం విసిగి పదిరెట్లుధనము బ్రాహ్మడికి ఇచ్చివేసినాడు. గూను ఎవరైనా తీర్చగలరా? అసాధ్య కార్యము సాధించ బూనుకొనేవాడు పరిహాసపాత్రుడౌతాడు. ఇటువంటి మూర్ఖులతో బుద్ధిమంతుడు సహవాసం చేయకూడదు.

ఈవిధముగా గోముఖుడు చెప్పిన కథలు విని నరవాహనదత్తుడు శక్తియశోదేవికోసము ఉవ్విళ్ళూరుతూ ఉన్నప్పటికీ కథావినోదము వల్ల శాంతించి నిద్రపోయినాడు.

తరంగము: ౬౩

నరవాహనదత్తుడు ఉదయాన నిద్రలేచి తన ప్రియురాలు శక్తియశను స్మరిస్తూ కలతగా ఉన్నాడు. అతడు ఆమెను నెల రోజులలో వివాహము చేసుకోవలెనని గడువు ఏర్పాటయింది. ఇంకా కొద్ది రోజుల్లో నెల పూర్తి అవుతుంది. అంతవరకూ అతడు స్తిమితముగా ఉండలేక విరహబాధ పడుతున్నాడు. గోముఖుడు నరవాహనదత్తుని సంగతి వత్సరాజుకు చెప్పగా వత్సేశుడు, కుమారునకు ఉల్లాసము కలిగించే నిమిత్తము పుత్రవాత్సల్యము చేత తన మంత్రులను వసంతక సమేతముగా పంపినాడు. నరవాహనుడు అమాత్యులమీద అభిమానము వల్ల కొంచెము ధైర్యము చిక్కబట్టినాడు. గోముఖుడు వసంతకునితో 'వసంతకా! ఆర్యపుత్రుని అంతరంగము విరహాకులమై ఉన్నది. కడుపు చెక్కలయ్యే కథ చెప్పవయ్యా' అని కోరినాడు. వసంతకుడు యువరాజుకు తుష్టి కలిగించే కథ మొదలు పెట్టినాడు.

యశోధర లక్ష్మీధరుల కథ

మాళవదేశములో శ్రీధరుడనే విప్రునికి కవలపిల్లలు యశోధర

లక్ష్మీనిధగాలు అనేవారు ఉన్నారు. ఆ ఇద్దరూ నూనూగు మీసాల నూత్న యౌవనములో చదువు సంధ్యలకై తండ్రి అనుమతి పొంది దేశాంతరానికి వెళ్ళినారు. మధ్యమార్గములో వాళ్ళకు చెట్లూ పుట్లూ నీళ్ళు నిప్పు లేని ఎడారిలో ప్రయాణము చేయవలసి వచ్చింది. కాళ్ళు మాడగా నెత్తికాలగా నీడలేక ఎండదెబ్బ తిని గుక్కెడు నీళ్ళు దాహము దొరకక వాళ్ళు డస్సిపోయి, సంజవేళ ఛాయాసమృద్ధమూ ఫలపుష్ప భరితమైన వృక్షము చూచినారు. ఆ వృక్షమూలానికి సమీపాన కొంచెము ఎడముగా చల్లని నీటితో పరిమళము విరజిమ్మే తామరపువ్వులతో కన్నుల పండువుగా ఒక బావి వారికి గోచరమైనది. అక్కడ హాయిగా వారు స్నానము చేసి తిండి తిని, చల్లని నీరు కడుపార త్రాగి రాతిపలక మీద విశ్రమించినారు. ఈలోగా సూర్యుడు అస్తమించినాడు. ఇద్దరూ సంధ్య వార్చి జంతుభీతివల్ల ఆ రాత్రి గడిపేందుకు చెట్టెక్కినారు. చెట్టు మీదనుంచి వాళ్ళిద్దరూ చూస్తూ ఉండగా ఆ దిగుడుబావిలోనుంచి చాలా పురుషులు బైటికి వచ్చినారు. వాళ్ళల్లో ఒకడు నేల శుభ్రపరిచినాడు, ఒకడు అలికినాడు, మరొకడు ఐదు రంగుల పువ్వులను విరజిమ్మినాడు. ఒకడు బంగారు మంచము తెచ్చి వాల్చినాడు. మరో పురుషుడు దానిమీద హంసతూలికా తల్పమును పరిచి దానిమీద దుప్పటి కప్పినాడు. కొందరు మంచిపువ్వులు, మైపూతలు, పానము భోజనము తెచ్చి చెట్టుకింద ఒకచోట పెట్టినారు. దిగుడుబావినుంచి మన్మథునికంటె సొగసుకాడైనవాడు అలంకారాలు ధరించి ఖడ్గ హస్తుడై బైటికి వచ్చినాడు. అతడు ఆసీనుడు కాగానే అతనిని పువ్వు మాలికలతో అలంకరించి, పుష్పాడి, మంచిగంధము ఒంటికి పూసి, తక్కినపురుషు లందరూ నూతిలో మునిగి అదృశ్యులైనారు. అప్పు డారసికుడు తన ముఖమునుంచి వినీతవేష, మంగళమాల్యాభరణ శోభిత అయినస్త్రీని వెళ్ళ కక్కినాడు; మరొక చక్కనిచుక్కనుకూడా కక్కి

నాడు. ఆఇద్దరూ అతని భార్యలు; వారిలో అతని రెండోభార్యమీాద మక్కువ ఎక్కువ. ప్రథమభార్య రత్నపాత్రములు పెట్టి రెండింటిలో భర్తకూ సవతికీ అన్నపానాలు వడ్డించింది. అతడు భోజనము చేసినతరు వాత తాను తిన్నది. అతడు రెండోభార్యతో శయనించి నిద్రించినాడు. మొదటిభార్య అతని పాదాలు ఒత్తింది. రెండోది శయ్యలో నిద్రపట్టక పరున్నది. చెట్టుమీాద ఉన్న బ్రాహ్మణకుమారులు ఇదంతా చూచి "ఈపరున్నవాడు ఎవడో! పీడికాళ్ళు పిసుకుతున్న ఈమెను అడుగుదాము. వీరు యోగ్యులుగా కనిపిస్తున్నారు." అని పెద్దదాని దగ్గిరకి వెళ్ళేలోగా, రెండోభార్య సుందరాకారుడైన యశోధరుణ్ణి చూచి, తనప్రియుడు నిద్రపోవడము గమనించి శయ్యమీాదినుంచి లేచింది. ఆమెయశోధరుని సమాగమానికి పిలిచింది. ఆవిప్రకుమారుడు 'పాపాత్మురాలా! నీవు పరభార్యవు. ఇలా మాటాడుతావేమి!' అని అంటే, ఆమె "నీవంటివాడిని వందమందిని చూశాను. చూడు. నూరు ఉంగరాలు ఉన్నవి" అంటూ కొంగు విప్పి నూరుఉంగరాలు చూపింది. యశోధరుడు "నీవు వందమందిని చూడు, ఎంతమందినైనా చూడు. నాకు మాతృసమానవు" అని ఆమెమాట తోసి రాజన్నాడు. అప్పుడు ఆశఠ కసికొద్దీ భర్తను లేవగొట్టి అతనికి యశోధరుణ్ణి చూపి "నీవు నిద్ర పోతూ ఉండగా ఈదుర్మార్గుడు నన్ను చెడగొట్టినాడు" అని అబద్ధాలు ఆడింది. అది విని దానిభర్త కత్తిదూసి యశోధరుని పాతమార్చబోగా, సాధ్వీమణి అయిన పెద్దభార్య భర్తపాదాలమీాద వాలి "ఆర్యపుత్రా, అనవసరముగా పాపాన్ని ఒడి కట్టుకోకు. నామాట పాటించు. నాసవతిమీాద ఈర్ష్య లేదు. యథార్థము చెవుతున్నాను. నీవు పరుండగా నాసవతి ఆబ్రాహ్మణ్ణి పిలిచింది. చెవులార విన్నాను, కళ్ళారా చూచాను. భర్తతో అబద్ధము ఆడడము సతీధర్మము కాదు. నీకు పాపము సోకకుండా నిజము చెవుతున్నాను. నాపాతివ్రత్య ప్రభా

వము చూడ దలిస్తే చూడు" అంటూ ఎదుటఉన్న వృక్షాన్ని కాల్చి వేసింది. భస్మసాత్కృతమైన అతరువును వెంటనే మునుపటికంటె చక్కగా కలకల చిగిర్చేలాగ చేసింది! అది చూచి భర్త అమాంతము ప్రథమ భార్యను గాఢాలింగనము చేసుకొన్నాడు; రెండోదాని ముక్కు కోసి వేసినాడు. దానికొంగు విప్పి అతడు నూరుఉంగరాలను పుచ్చుకొని భార్యను తరిమివేశాడు. అతడు యశోధరునితో మంచిమాటలాడి తన చూపణ వేడి 'అయ్యా! ఈస్త్రీవల్ల ఇద్దరు భార్యలనూ నాహృదయములో దాచి పెట్టాను, రక్షించాను. అలా దీన్ని దాచినా దీనిశీలాన్ని రక్షించ లేకపోయినాను. మెరుపుతీగెను కదలకుండా చెయ్యలేము. చంచలను ఎవడు రక్షిస్తాడు? సాధ్వి తనశీలాన్ని తానే కాపాడుకోవాలి" అని యశోధరుణ్ణి కూర్చోపెట్టి 'ఎక్కడనుండి దయచేస్తున్నారు? ఎక్కడికి వెళుతున్నారు?' అని అడిగినాడు. యశోధరుడు తనసంగతి అతనికి విశదముగా చెప్పి అతని వృత్తాంతము కుతూహలమువల్ల అడిగినాడు.

"హిమాలయానికి దక్షిణభాగాన కాశ్మీరదేశము భూలోక స్వర్గసీమ. పుణ్యజనులు కైలాస శ్వేతద్వీపాది పుణ్యక్షేత్రాలూ నిజనివాసాలూ మరిచి కాశ్మీరములో నివసిస్తున్నారు. ఆ దేశములో వితస్తానది ప్రవహించి పవిత్రము చేస్తున్నది. ఆ దేశము అజేయము. అక్కడ పూర్వజన్మలో నే నొక గ్రామములో సామాన్య బ్రాహ్మణ కుమారుడను. నాకు ఇద్దరు భార్యలు. ఒకసారి శ్రమణులతో సాంగత్యము సంభవించగా వారు నాకు శాస్త్రప్రసిద్ధ మయిన ఉపోషణ అనే వ్రతాన్ని నేర్పినారు. ఆ వ్రతాన్ని నేను సమాప్తి చేసే సమయములో నియమము లెక్కచెయ్యక నా భార్యల్లో ఒకతె బలాత్కారంగా వచ్చి నా శయ్యలో పరుండి నిద్రించింది. రాత్రి నాలుగో జామున నేను వ్రతదీక్ష మరిచి మత్తులో ఆమెతో గడిపినాను. నియమభంగమువల్ల నేను జలపురుషుణ్ణిగా జన్మించాను. పూర్వజన్మలో ఆ ఇద్దరూ ఈజన్మలో

భార్యలై పుట్టారు. నన్ను వేధిస్తున్నారు. భార్యల్లో ఒకతె కులట, మరొకతె సాధ్వి. వ్రతభంగము కలిగినా ప్రియసాధ్వి ప్రభావమువల్ల పూర్వజన్మజ్ఞానమువల్ల ప్రతిరాత్రీ సుఖభోగాలు అవిచ్ఛిన్నముగా అనుభవిస్తున్నాను. వ్రతభంగము లేకపోతే నాకీ పునరావృత్తి ఉండేదికాదు."

ఇలా అతడు స్వవిషయము చెప్పి ఆ బ్రాహ్మణ కుమారులను మృష్టాన్న సంతృప్తులను చేసి సత్కరించినాడు. పతివ్రత అయిన అతని భార్య పూర్వజ్ఞానము స్మరించి చంద్రుణ్ణి చూచి "దిక్పాలకులారా! నిజముగా నేను సాధ్వినైతే నా భర్త జలవాసజన్మము మాని స్వర్గానికి పోవునుగాక" అని పలుకగానే గగనమునుంచి విమానము వచ్చింది. ఆ విమానమెక్కి పుణ్యదంపతులు స్వర్గానికి వెళ్ళినారు.

అదంతా చూచి విప్రకుమారులు ఆశ్చర్యపడి అక్కడే రాత్రి గడిపి ఉదయాన ప్రయాణమైనారు. వారు సందెవేళ నిర్జనారణ్యములో చెట్టు చూచి నీళ్ళు ఎక్కడయినా దొరుకుతవేమో అని వెతకగా వృక్షమునుంచి "ఓ విప్రులారా, ఉండండి నేనిప్పుడే మీకు స్నానపానాలతో ఆతిథ్యము ఇస్తాను" అని వాక్కు వినపడినది. వెంటనే సలిలపూర్ణమైన కూపము, దానిగట్టున చిత్రవిచిత్రములైన అన్నపానములు ఆవిర్భవించినవి. విప్రులు ఆశ్చర్య పడుతూ నూతిలో స్నానముచేసి హాయిగా కడుపార కమ్మని భోజనము చేసినారు. తరువాత వారు సంధ్య వార్చి చెట్టుకిందికి రాగా అక్కడ అందగాడైన యువకుడు దిగి వచ్చినాడు. వారు అతనికి వందన మాచరించినారు. ఉభయులూ కుశలప్రశ్నలు వేసుకొన్నారు. విప్రులు అతని వృత్తాంతము అడిగినారు.

అతడు స్వవిషయము ఇలా చెప్పినాడు: "పూర్వము నేను నష్ట దరిద్రుణ్ణి, విప్రుణ్ణి. విధివశాన నాకు శ్రమణులతో సాంగత్యము కలిగింది. వారి శాస్త్రానుసారము నేను ఉపోషణ వ్రతాన్ని ఆచరించాను. ఒక

సాయంత్రము ఒకరోజు బలవంతము చేసి భోజనము పెట్టాడు. నా వ్రత భంగము వల్ల యక్షుడనై జన్మించాను. వ్రత సమాప్తి అయి ఉంటే స్వర్గలోకాన దేవకోటిలో చేరేవాణ్ణి — ఇదీ సంగతి. మీరెవరు? ఎక్కణ్ణించి ఎక్కడికి దయచేస్తున్నారు? ఈమరుభూమికి వచ్చారేమి?"

యశోధరుడు యక్షునికి నిజవృత్తాంతము పూసగుచ్చినట్టు తెలియ చెప్పినాడు. యక్షుడు "నా ప్రభావమువల్ల మీకు సమస్తవిద్యలూ కరతలామలకము అవుతవి. విదేశాలకు వెళ్ళకండి; స్వదేశానికి వెళ్ళుమరుగాక" అని చెప్పి వాళ్ళకు విద్యలను అనుగ్రహించినాడు. విప్ర కుమారులను యక్షుడు "నేను గురుదక్షిణ అడుగుతాను. నానిమిత్తము మీరు ఉపోషణవ్రతము ఆచరించాలి. సత్యపాలనము, బ్రహ్మచర్యము, దేవప్రదక్షిణము, భిక్షాటనము, మనోనిగ్రహము, క్షమ ఒకనాడు జరిపి ఆవ్రతఫలాన్ని నాకు అర్పించాలి. అందువల్ల నేను దివ్యత్వాన్ని పొందుతాను" అని పలికినాడు. విప్రులు వినమ్రులై అందుకు అంగీకరించగా యక్షుడు వృక్షమెక్కి అదృశ్యుడైనాడు. అన్నదమ్ములు ఇలా అయత్నకార్య సిద్ధులై రాత్రి గడిపి ఉదయాన్నే ప్రయాణము చేసి స్వగృహము చేరినారు. వారు జననీ జనకులకు విషయమంతా విశదపరిచి ఉపోషణవ్రతము చేసినారు. యక్షుడు విమానము మీద వచ్చి విప్రకుమారులతో "శిష్యులారా! మీదయవల్ల నా యక్షత్వము పోయి దేవపురుషుడను అయినాను. మీరు ఈవ్రతాన్ని వదిలి వెయ్యక మీ క్షేమము నిమిత్తము చేసుకోనండి. దేహపతనానంతరము మీకు దేవత్వము సిద్ధిస్తుంది. నా వరమువల్ల మీకు అక్షయ సంపదలు కలుగుతవి" అని అనుగ్రహించి విమానము మీద స్వర్గానికి వెళ్ళినాడు. యశోధర లక్ష్మీధరులు ఉపోషణవ్రతము ఆచరించి సిరిసంపదలు పొందినారు. ధర్మపరులను సదాచారము సతతము సంరక్షిస్తుంది, సకలాభీష్టములనూ ఇస్తుంది.

ఇలా వసంతకుడు చెప్పిన అద్భుతకథను విని నరవాహనదత్తుడు ప్రియాసమాగమోత్కంఠను సహించ గలిగినాడు. వత్సరాజు కుమారుణ్ణి భోజనవేళ కబురు చేయగా అమాత్యులతో తండ్రిదగ్గిరికి వెళ్ళినాడు. నరవాహనుడు భోజనము చేసి సంజవేళ వయస్యులతో నిజనివాసానికి వచ్చినాడు. అతని వినోదార్థము గోముఖుడు వేరొక కథ చెప్పుతున్నాడు.

మూర్ఖుల కథలు

వలీముఖుడు అనే కోతి తన గుంపులోనుంచి చెదిరి సముద్రతీరాన అరణ్యములో అత్తిపండు తింటూ ఉండగా అది జారి సముద్రోదకములో పడింది. ఒక మొసలి ఆపండు తిని సంతోషముతో ధ్వని చేసింది. ఆమధురనాదము వినవలె నని కోతి చాలా అత్తిపళ్ళను అలాగే నీటిలో వేస్తూ వచ్చింది. ఇలారోజులు వెళ్ళినవి. వాటిరెంటికీ స్నేహము కుదిరింది. గట్టుమీద ఉన్న మొసలి చెట్టుమీది కోతితో కబుర్లు చెప్పి సంజవేళ ఇంటికి పోతూవచ్చింది. మొసలిభార్య, పగలు విరహము సహించలేక, తనప్రియునికీ కోతికీ ఏర్పడిన మైత్రి ఓర్వలేకుండా ఉంది. మొసలి ఇంటికి రాగా దాని భార్య మాంద్యవ్యాధి అభినయించింది. అప్పుడు మకరము 'ప్రియురాలా! నీ కేమిటి జబ్బు? ఎలాతగ్గుతుంది?" అని బెంగతో భార్యను నిర్బంధించి వ్యాధికారణము అడిగితే ఆమె పల్లెత్తు మాట పలుకలేదు. ఆమెచెలి మకరి రుగ్మతకు కారణము అతనితో "నీభార్యవ్యాధి తగ్గవల నంటే కోతిగుండెలు కాచి చారు తీసుకురండి" అన్నది మకరము. కోతినిచంపితేగాని గుండెలు దొరకవు. అంత ద్రోహము మిత్రునికి చేయడమా? మిత్రుడు ఎక్కువా? భార్యఅధికమా? ఇలా మకరము ఆలోచించి భార్యతో "ప్రేయసీ! కోతినే తీసుకొని వచ్చి ఇస్తాను" అని నిశ్చయముగా చెప్పినది. భార్యను సముదాయించి

మకరము కపిదగ్గిరికి వెళ్ళి "మిత్రమా! నీవు మా ఇల్లూ వాకిలీ, మా ఆవిణ్ణి చూడ లేదు. ఒకసారి రావోయి! ఒకరోజు మా ఇంట్లో ఉందువు గాని" అని కోతిని మోసగించి సముద్రములోకి దానిని దింపి వెంటబెట్టుకొని పోతున్నది. కోతికూడా వెళుతూ ఉండగా మొసలి పూర్వరీతిగా లేక కలతగా ఉన్నది. కోతి "మిత్రమా! నీవు ఎప్పటిమాదిరిగా లేవేమి? కలతగా ఉన్నావే?" అని అడగగా జడమతి అయినఆ మొసలి కోతి తనచేత చిక్కి తప్పించుకొని పోలే దని నమ్మి మొసలి "నాభార్యకు అస్వస్థతగా ఉంది. రోగశాంతికి కోతిగుండెకాయ కావా లని అన్నది. అందువల్ల నాకు దిగులుగా ఉంది" అని యథార్థము చెప్పింది. "ఈపాపి ఇందుకా నన్ను తీసుకు పోతున్నాడు. స్త్రీవ్యసనమువల్ల వీడు మిత్రద్రోహానికి ఒడి కట్టినాడు. ఆశ్చర్యము! దయ్యము పట్టినవాడు తనమాంసాన్ని తానే కరుచు కోడము లేదా?" అని కోతి ఆలోచనచేసి మొసలితో "మిత్రమా, అలా అయితే, ఆమాట నాతో మొదటనే ఎందుకు చెప్పలేదు? ముందే చెపితే నేను కోతిహృదయాన్ని తెచ్చేదాన్ని. ఆకపిగుండె నేనున్న చెట్టుమీద ఉన్నది." అని చెప్పింది. ఆమాట విని దానిఆవేదనకు ఖేద పడి "అలా అయితే వెళ్ళితీసుకురా" అని మొసలి కోతిని సముద్ర తీరాన వదిలిపెట్టింది. అక్కడ కపి మృత్యుముఖాన్నుంచి తప్పించు కొని ఎగిరి చెట్టుకొనకు పోయి మొసలితో "పోరా, మూఢుడా! గుండె కాయ దేహములో ఉండక విడిగా ఉంటుందా? నేను ఈయుక్తివల్ల నీబారినుంచి తప్పించుకొన్నాను. బతుకు జీవుడా అని బైటపడ్డాను. ఇక రాను పద! గాడిద కథ ఎప్పుడూ వినలేదూ?" అని చెప్పసాగింది:

గ ర్ద భ క థ

ఒకఅరణ్యములో సింహము నక్క ఉంటున్నవి. ఒకసారి రాజు వేటకు వచ్చి సింహాన్ని గాయపరచినాడు. అప్పుడు సింహము ఎలాగో గుహలోచేరి

బైటకి రాకుండా ఉంది. మంత్రి అయిననక్క సింహముతో "ప్రభూ, వెలువడి యథాశక్తి ఆహారాన్ని సంపాదించ లేమి? మీరు మే మందరమూ చిక్కిపోతున్నాము" అన్నది. మృగరాజు "మిత్రమా! నేను గాయాలవల్ల కదలలేకుండా ఉన్నాను. నారోగము కుదరవలె నంటే గాడిద చెవులు, గుండెకాయ కావాలి. అందువల్ల నీవు పోయి ఎక్కడనుంచి అయినా గార్దభాన్ని తీసుకు రా." అని చెప్పి పంపింది. సరే అని నక్కవెళ్ళిపోయి నీలాటిరేవులో చాకలివాని గాడిదను చూచి ప్రీతి అభినయించి దానితో "పాపము, చాలా నీరసంగా ఉన్నావే!" అని ప్రశ్నించింది. గాడిద "చాకలివాడిమూటలు మోసి మోసి పీనుగను అయినాను" అని సమాధానము చెప్పగా నక్క "ఎందుకు అంత వృధాశ్రమ పడతావు! పాపం! నాతోవస్తే నిన్ను అడివికి తీసుకుపోతాను. హాయిగా ఆడగాడిదతో సంసారసుఖము అనుభవిస్తావు" అని చెప్పింది. గాడిద సుఖాభిలాషవల్ల లోభముచేత నక్కజిత్తులకు లోనై మృగరాజుదగ్గరకి వెళ్ళింది. గాడిదను చూస్తూనే సింహము నీరసముగా ఉండికూడా దానివెనక్కు వచ్చి చేత్తో ఒకచరువు చరిచింది. సింహము దెబ్బ తప్పించుకొని గార్దభము పారిపోగా దాన్ని తరిమి చంప లేకపోయింది. సింహము తలిచినకార్యము చెడిపోయి యథాప్రకారము గుహలో చేరింది. నక్క సింహాన్ని "అయ్యో, గాడిదను తరుమ లేకపోయినావు గద! లేడిపిల్లలను జింకలను నీ వేమి పట్టగలవు!" అంటూ ఆక్షేపించింది. సింహము పౌరుషము తెచ్చుకొని జాతిని స్మరించి "మిత్రమా! నీవు వెళ్ళిపోయి ఈసారి గాడిదను తీసుకు రా! సిద్ధముగాఉండి దాన్ని హాత మారుస్తాను" అన్నది. నక్క గాడిద దగ్గిరికివెళ్ళి జిత్తులు ఉపయోగించి "ఏమి, అలాపారిపోయి వచ్చావు?" అని అడగగా గాడిద నన్ను ఏదోజంతువు నెత్తిన ఒక్కచరుపుచరిచింది. దానితో భయపడి వెనక్కు తిరక్కుండా పారిపోయి వచ్చాను." అని సమాధాన మిచ్చింది. నక్క

"వెర్రిదానా, అలాంటిజంతువే లేదే అక్కడ నిన్ను కొట్టేందుకు! వట్టి భ్రమగా పడ్డావు. నేనుండగా నీకు భయము ఎందుకు?" అని పిలిచింది. నక్క గాడిదనుకూడా తీసుకొని గుహాద్వారముదగ్గరికి రాగా సింహము అకస్మాత్తుగా గాడిదమీద పడి గోళ్ళతో చీల్చివేసింది. సింహము నక్కను దరీద్వారము దగ్గర కావలిపెట్టి అలసట తీర్చుకోవటానికి స్నానానికి వెళ్ళింది. సింహము తిరిగి వచ్చేలోగా టక్కరినక్క గాడిద చెవులను గుండెలను తినివేసింది. సింహము వచ్చి "గుండెలు చెవులు ఏవి?" అని అడిగితే నక్క "ప్రభూ! దీనికి అదివరకే గుండెకాయ చెవులు లేవు. నిజముగా దీనికి గుండెలేకుంటే పోయినగాడిద తిరిగి వచ్చేది ఎక్కడన్నా ఉంటుందా?" అని సమాధాన మిచ్చింది. సింహము అమాయికముగా నక్క మాటలు నమ్మి గాడిదమాంసము శేషించింది తిన్నది. ఇలా కోతి గాడిదకథ మొసలికి చెప్పి "నేను గాడిదవలె తెలివితక్కువగా ప్రవర్తించను" అని వెళ్ళిపోయింది. మొసలి దుఃఖిస్తూ ఇంటికి వెళ్ళింది. కోతి సుఖముగా చెట్టుమీద ఉంటున్నది. స్నేహము చెడిపోయినందువల్ల మకరము ఇంట్లోనే ఉంటున్నది. మకరీవిరహము తగ్గిపోయింది. బుద్ధిశాలి దుష్టులమీద విశ్వాసము ఉంచకూడదు.

ఈకథ చెప్పి గోముఖుడు నరవాహనదత్తునితో మరికొన్నికథలు చెపుతా నన్నాడు.

గాంధర్వ పరితోషణి కథ

ఒక వైణికుడు తన గీతవాద్యములచేత ఒక ధనవంతుని సంతుష్టుని చేసినాడు. అతడు షరాబును పిలిచి వైణికుడు వినేలాగ "ఆ వైణికునికి రెండువేల పణములు కానుక ఇయ్యి" అని ఆజ్ఞాపించినాడు. వైణికుడు షరాబును పైకము అడుగగా అతడు ఇవ్వలేదు. అందుచేత గాయకుడు ధనికుని చేరి "అయ్యా, షరాబు నాకు ధనము ఇవ్వలేదు" అని మనవి

చేయగా అతను "నీవు నా కేమి ఇచ్చినావు? నేను నీ కేమి ఇవ్వవలె? నీవు వీణ వాయించి నాకు సుఖము కలిగించినావు. ఆలాగే నేనూ దానవాక్యముచేత నీ వీనులకు విందు చేశాను" అని పలికినాడు. పాపము, వైణికుడు నిరాశపడి వెళ్ళిపోయినాడు. నిసిగ్గొట్టు పలుకు [illegible] నవ్వు [illegible].

మూర్ఖ శిష్యద్వయ కథ

ఒక గురువు దగ్గిర ఇద్దరు మూర్ఖశిష్యు లున్నారు. ప్రతిరోజూ శిష్యులలో ఒకడు గురువుగారి కుడికాలిని రెండోవాడు ఎడమకాలినీ మర్దించేవారు. ఆనాడు కుడికాలు మర్దించేశిష్యుణ్ణి పనిమీద పొరుగూరు పంపి, రెండోశిష్యుణ్ణి తన రెండుకాళ్ళూ పట్టమన్నాడు. ఆ మూర్ఖ శిష్యుడు "అయ్యా, ఎడమపాదము మాత్రమే నేను మర్దించవలె. కుడిపాదము పట్టలేను!" అంటూ నూనె రాయలేదు. గురువు ఆ మూర్ఖుణ్ణి నిర్బంధించినాడు. వాడు రెండోవాడిమీది కసికొద్దీ రాయి తెచ్చి దానితో గురువు కుడికాలు చితకగొట్టినాడు. గురుదేవుడు ఆక్రోశిస్తే చుట్టుపక్కలవాళ్ళు అంతా పోగై కారణము అడిగినారు. సంగతి తెలిసి అక్కడివాళ్లు ఆ మూర్ఖశిష్యుణ్ణి చితకగొట్టినారు. రెండోశిష్యుడు గ్రామాంతరమునుండి వచ్చినాడు. వాడు గురువు దుఃఖకారణము తెలుసుకొని వాడుకూడా రాతితో ఆయన రెండో పాదాన్ని కొట్టినాడు. గురువు గొల్లుమని గోల పెట్టగా లోకులు ఆ శిష్యుణ్ణి చావగొట్టినారు. మూర్ఖపరిజనము పరస్పరద్వేషమువల్ల స్వామికార్యాన్ని పాడుచేస్తారు, తామూ చెడిపోతారు.

రెండుతలల పాము కథ

ఒక సర్పానికి పుచ్ఛముమీద ఒక శిరస్సున్నది. తలా తోకా గుడ్డివి అయినవి, రెండోతలకు నేత్రాలు ఉన్నవి. నేను ముఖ్యమన్నీ,

నేను ముఖ్య మనీ, ఆ తలలు రెండూ కలహించుకొన్నవి. పాము అగ్ర శిరముతో పాకుతూ ఉండగా, తోక ఉన్నతలకు ఏదో కొయ్య తగిలింది. అప్పుడు ఆతల దాన్ని చుట్టుకొని సర్పాన్ని జరగనియ్యడము లేదు. ఆ సర్పము పుచ్ఛమున ఉన్నశిరస్సే ఇతరశిరస్సుకన్న శ్రేష్ఠమనీ, దృఢ మనీ తలచి, గుడ్డితలవైపే సంచరిస్తూ తోవ తప్పి అగ్నిలో పడి కాలిపోయింది. అల్పానల్పగుణాలు ఎరుగక అల్పగుణాన్ని ఆశ్రయించిన వారు నశిస్తారు.

తండులభక్షకుని కథ

ఒక మూర్ఖుడు తొలిసారి అత్తవారింటికి వెళ్ళి అక్కడ అత్త వంటకు కడిగి పెట్టిన తెల్లబియ్యము పిడికెడు ఎత్తి తినవలె నని నోట్లో పోసుకొన్నాడు. వెంటనే అత్త వచ్చింది. ఆవిడ చూస్తే నగుబాటని అల్లుడు మింగ లేక ఉమ్మి వెయ్యలేక అశక్తుడైనాడు. అల్లుని బుగ్గలు ఉబ్బుగా ఉండి మాటా మంతీ లేకపోవడం చూచి అతనికి రోగము వచ్చిం దని భర్తను పిలిచింది. మామ వైద్యునిదగ్గిరికి వెళ్లి ఆయనను తీసుకొనివచ్చినాడు. ఆ వైద్యుడు ముందు వెనుకలు ఆలోచించక వెంటనే ఇంటిఅల్లుని తల పట్టుకొని దావడ కోసినాడు. ఇలా మూఢుడు అకార్యము చేసి తప్పించుకోడానికి అవస్థ పడతాడు.

కొంతమంది వెర్రివాళ్లు పోగై ఆవుపాలు పితకడము చూచి ఆశతో గాడిదపాలు పితకసాగినారు. ఒకడు పితికినాడు, ఒకడు పాలకుండ పట్టినాడు. తక్కినవాళ్లు పాలు తాగవలె నని ఉవ్విళ్ళూరుతున్నారు. అవస్తువుమీద ఆశ హాస్యాస్పదము.

ఒక మూర్ఖబ్రాహ్మణునితో తండ్రి "నాన్నా నీవు సాయంకాలము గ్రామానికి పోయిరావలె" అన్నాడు. కుమారుడు విని పనేమిటో అడుగకుండా మర్నాడు ఉదయము వృథాగా గ్రామాంతరము వెళ్ళి

వచ్చాము. తండ్రి "ఓరే, నీకు ఎప్పుడు పని చెప్పినా ఇంతే" అన్నాడు. అభిప్రాయము తెలుసుకోక వృథా కష్టము పడేవాడు మూర్ఖశిరోమణి.

ఇలా గోముఖుడు చెప్పిన కథలు నరవాహనదత్తుడు విని ప్రియురాలిని స్మరిస్తూ రాత్రి ఎలాగో నిద్ర పోగలిగినాడు.

తరంగము : ౬౪

గోముఖుడు చెపుతున్నాడు :

దేవశర్మ అనే విప్రుడికి దేవదత్త అనే భార్య ఉన్నది. ఆమె గర్భిణితో ఉండి నవమాసాలు మోసి కుమారుని కన్నది. బ్రాహ్మణుడు దరిద్రుడైనా కుమారప్రాప్తివల్ల పెన్నిధికన్న సంతోషము వచ్చింది. పురుడు వెళ్ళిన తరువాత బ్రాహ్మణి స్నానారము నదికి వెళ్లింది. దేవశర్మ కొడుకును కనిపెట్టి చూస్తూ ఉన్నాడు. ఈ లోగా అంతఃపురమునుంచి చేటిక వచ్చి స్వస్తివాచనానికి రమ్మని పిలిచింది. అతడు శిశురక్షణార్థము ముంగిసను ఇంట్లో ఉంచి రాజాంతఃపురానికి వెళ్ళినాడు. ఈ లోగా పాము శిశువుదగ్గిరికి రాగా స్వామిభక్తి కల ఆ ముంగిస పామును చంపివేసి ఇంటియజమాని ఎప్పుడు వస్తాడా అని ఎదురు చూస్తూ ఉన్నది. దేవశర్మ రావడముతోనే రక్తసిక్తమైన ముంగిసను చూచి, ముంగి తన శిశువును చంపిం దని త్వరపడి కర్ర తీసుకుని దాన్ని కొట్టి చంపివేసినాడు. అతడు లోపలికి వెళ్ళి చూడగా పాము చచ్చి పడి ఉన్నది. పిల్లవాడు తొట్టిలో కిలకిల నవ్వుతున్నాడు. బ్రాహ్మణుడు పశ్చాత్తాప పడినాడు. విచారించక ఏపనీ త్వరపడి చెయ్యకూడదు.

విధివిరుద్ధముగా కార్యము చేస్తే విరుద్ధఫలాన్ని అనుభవించవలె. ఒకడు వాత దోషముతో బాధ పడుతూ ఉండగా వైద్యుడు వాడికి వస్త్యౌషధము ఇచ్చి తాను వచ్చేలోగా మందు నూరించమని చెప్పి వెళ్ళినాడు. రోగి ఆఔషధాన్ని మంచినీళ్ళలో కలిపి తాగగా అది విక

టించింది. వైద్యుడు వచ్చేసరికి రోగి కాటికి కాళ్ళుచాచి సిద్ధముగా ఉన్నాడు. వెంటనే అతడు వమనానికి మందివ్వగా రోగి వాంతులు చేసుకొని చచ్చి బతికినాడు. వస్త్ర్యౌషధము ఉంచవలసినది లోపలికి పుచ్చుకుంటే విషమించక ఏమవుతుంది? ప్రాజ్ఞుడు ఆలోచించి కార్యము నెరవేరుస్తాడు.

ఆలోచన లేని పని చేస్తే చేసినవాడు నలుగురి నోళ్ళలో పడతాడు. ఒకజడమతి ఒకసారి బిడారుతో దేశాంతరము వెళుతూ అరణ్యములో దిగగా తానూ పోయి అక్కడ దిగి ఇటూ అటూ వచారు చేస్తున్నాడు. అడవి కోతులు వాణ్ణి పీకి పాకము పెట్టినవి. కోతిని ఎరగని ఆజడుడు గుంపును చేరి తండ్రితో అడివిలో తనను ఎవరో రోమశులు ఫలాశనులు చీరి బాధించారని అబద్ధ మాడినాడు. అప్పుడు తండ్రి కటారు దూసి అడివిలోకి వెళ్ళి వన్య ఫలాలు కోసుకుంటున్న జటాధారులయిన మునీంద్రులను చూచి "వీరే రోమశులు. నాకుమారుని చీరిన వారు" అని తలచి వారిని చంపబోయినాడు. అప్పుడు ఒక తెరువరి "ఏమయ్యా, నీకొడుకును కోతులు పీకినవి. అనవసరముగా యతుల మీదికి పోతావేమి!" అంటూ అతన్ని వారించినాడు. వాడు విధివశాన పాపమునకు ఒడికట్టి తప్పించుకొని తన బిడారు చేరుకొన్నాడు.

ఒకదరిద్రుడు తోవలో నడుస్తూ ఎవరిదో బంగారు కాసులసంచి పడి ఉండగా తీసుకొన్నాడు. వాడు ఎక్కడికీ వెళ్ళక అక్కడే బంగారాన్ని లెక్క పెడుతూ ఉండగా, వైశ్యుడు పోయిన సంచిని జ్ఞాపకము చేసుకొని సరిగా ఆచోటికే వచ్చి పంచిపుచ్చుకొన్నాడు. దృష్టనష్టార్థుని గతి దరిద్రబ్రాహ్మణునివలెనే ఉంటుంది.

ఒకమందబుద్ధి లేతచంద్రుని చూడవలెనను కొన్నాడు. మరొకడు చంద్రదర్శనము చేసి తన వేలి మీదిగా చంద్రుణ్ణి చూడమని ఆజడునికి బోధించినాడు. ఆమతిహీనుడు గగనానికేసి చూడక అతని వేలినే

చూచినాడు. చంద్రుడు కనబడలేదు. పకపక నవ్వుతున్న జనము అత నికి కనపడ్డారు.

అసాధ్యమైనా ప్రజ్ఞచేతనే కార్యసిద్ధి అవుతుంది. ఒకవనిత ఒంటరిగా గ్రామాంతరము వెళుతూ ఉండగా కోతివచ్చి ఆమెను పట్టుకోవచ్చింది. ఆమె దాన్ని మోసగిస్తూ చెట్టుచుట్టూ తిరుగుతున్నది. అప్పుడు కోతి తన బుజాలతో తరువును కౌగలించుకొన్నది. ఆస్త్రీకూడా తన బాహువులతో కోతిని చెట్టు మీదనే గట్టిగా పట్టుకొన్నది. అందువల్ల కోతి కదలలేదు. ఈలోగా ఆతోవనే గొల్లవాడు రాగా వాడితో ఆమె "మహానుభావా! కాస్సేపు ఈకోతిని పట్టుకో. జడ ఊడింది. చీర ముడి సడిలింది. రవంతలో సర్దుకొంటాను" అన్నది. వాడు "నీవు నాతో వస్తా నంటే అలాగే కోతిని పడతాను" అన్నాడు. అందుకు ఆమె అంగీకరించింది. కోతిబాధ తప్పింది. గొల్లవాడు ఆమె వెంటపడగా వాణ్ణి ఏకాంతమునకు రమ్మని చాలా దూరము తీసుకుపోయింది. ఈలోగా వర్తకులు గుంపుగా వచ్చారు. ఆస్త్రీ వాణ్ణి పొమ్మని గుంపులో కలసివెళ్ళి శీలరక్షణ చేసుకొన్నది.

ఘటుడు, కర్పరుడు అని ఇద్దరు చోరులు ఒకనగరములో ఉంటు న్నారు. ఒకరాత్రి కర్పరుడు ఘటుణ్ణి వీధిలో ఉండ మని చెప్పి తాను రాజకన్యాంతఃపురము ప్రవేశించి ఆమెపాన్పుదగ్గిర దాగినాడు. ఆరాజ కన్య కామార్తివల్ల ఆచోరునితో కూడింది. ఆకన్య వాణ్ణి మళ్ళీ రమ్మని ధనము ఇస్తా నన్నది. ఆలోభి బుజాలు ఎగరవేసుకొంటూ మరునటి రాత్రి ఆమెతో కూడి అలిసి నిద్రపోయి తెల్లవారినా వాడు లేవ లేదు. అంతఃపురరక్షకులు వచ్చి కర్పరుణ్ణి రాజసన్నిధిలో నిలవబెట్టగా, వాడికి ఉరిశిక్ష చెప్పారు. తలారులు, వాణ్ణి వధ్యస్థానానికి తీసుకొని పోతూ ఉండగా, తోటిదొంగ ఘటుడు కనబడితే కర్పరకుడు వాణ్ణి చూచి "రాజకుమారిని కాపాడు" అని సంజ్ఞ చేయగా ఘటుడు సిద్ధ

పడినాడు. తలారులు కర్పరకణ్ణి ఉరితీశారు. ఘటుడు కన్నీరు మున్నీరుగా ఏడ్చి రాత్రి కన్నము త్వ్వి రాజకన్యపడకగదిలో చేరి బంధనములో ఒంటరిగా ఉన్న ఆమెను కాంచి "నేను కర్పరకుని మిత్రుణ్ణి. నీకోసము వచ్చాను. అతన్ని ఉరితీశారు. అతనిమీది స్నేహమువల్ల నిన్ను కాపాడా లని వచ్చాను. నీతండ్రి నీకు కష్టము కలిగించక పూర్వమే మనము లేచిపోదాము'' అని సలహా ఇచ్చినాడు. అందుకు అంగీకరించగా చోరుడు ఆమెను సురంగద్వారాన తన ఇంటికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. తెల్లారగానే రాజకుమార్తె పారి పోయిందని తెలిసింది. నాకూతురిని ఎవరో సాహసుడు లేవతీసుకు పోయినాడు. పాపాత్ముడు ఉరిపాల బడినా వాడిమిత్రుడు ఎవడో ఉన్నాడు'' అని నిశ్చయించి "ఎవ రయినా కర్పరుని శవాన్ని దహనము చేసేందుకు వస్తే వాళ్ళను బధించ'' మని ఆజ్ఞ చేసినాడు. వాళ్ళూ అహోరాత్రాలు కర్పరుని కళేబరాన్ని కనిపెట్టుకొని ఉన్నారు. ఘటుడు సంగతి గ్రహించి రాజకన్యతో "ప్రియురాలా! కర్పరుడు నామిత్రుడు. వాడిఋణము నేను తీర్చుకోలేను. వానివల్లనే రత్నకోశసహితముగా నీవునాకు లభించావు. ఆస్నేహఋణము తీర్చనిదే నాకు సుఖము లేదు. నేను వెళ్ళి వాడికి అగ్నిసంస్కారాదికము చేసి అస్థికలు తీర్థములో వేసి వస్తాను. నీవు రవంతకూడా భయపడ వద్దు. నేను కర్పరునివలె అలౌక్యుణ్ణి కాను'' అని చెప్పి అతడు యతివేషము ధరించి కర్పరునిశవము దగ్గిరికి పోయి అక్కడ కాలు జారినట్టు అన్నమునుంచి తనచేతిలో ఉన్న పెరుగు అన్నపు పెంకును పగిలేటట్లు చేసి "అయ్యో! కర్పరా! పోయినావా!'' అని విలపించసాగినాడు.

శవరక్షకులు పెంకు పగిలినందుకు యతి ఏడుస్తున్నాడని భ్రమ పడ్డారు. వెంటనే యతి రూపములో ఉన్న ఘటుడు ఇంటికి వెళ్ళి రాజ పుత్రితో చెప్పినాడు. మర్నాడు వాడు తన సేవకునికి పెళ్ళికూతురు

వేషము వేసి ముందుంచుకొని మరొక సేవకుని బుజాన ఉమ్మెత్తకాయ కలిపిన అప్పాలకుండ పెట్టి వాణ్ణి వెనక ఉంచుకొని తాను స్త్రైవుతో పల్లె టూరి వాని వేషము ధరించి సంజవేళ కాళ్ళు తడబడగా కర్పరకుని శవమును కాస్తున్న తోవనే వెళ్ళినాడు. వారు "నీవు ఎవరన్నా? ఈ చిన్నారి ఎవ్వరు? ఎక్కడికి పోతున్నారు?" అని ప్రశ్నిస్తే "నేను పల్లెటూరి వాణ్ణి. ఇది నాభార్య. మాఅత్తవారింటికి వెళుతున్నాము. అందుకు పిండి వంటలు సూడిద తీసుకు పోతున్నాము. మీదయవల్ల మీరు నామిత్రు లయినారు. సగము భక్ష్యములు తీసుకొని పోతాను. తక్కిన సగము మీరు తినండి." అంటూ శవరక్షకులలో ఒక్కొక్కడికి ఒక్కొక్క అప్పము ఇచ్చినాడు. వాళ్ళు అప్పాలు నవ్వుతూ తిన్నారు. కొంత సేపటికి వాళ్ళకు ఉమ్మెత్త అప్పాలవల్ల మైకము వచ్చింది. సమయము కనిపెట్టి ఘటుడు కర్పరకుని శవాన్ని దహనము చేసినాడు. తెల్లవారిన తరు వాత రాజుకు విషయము యావత్తూ తెలిసింది. శవరక్షకులను రాజు తీసివేసి కొత్తవాళ్ళను శవము మీద పహారా కోసము ఏర్పాటుచేసి "ఈఅస్థికలను జాగ్రత్తగా కాపాడండి. అస్థికలకోసము వచ్చిన వాణ్ణి బంధించండి. ఎవరు ఏమిచ్చినా పుచ్చుకోవద్దు" అని శాసించినాడు. శవ రక్షకులు అహోరాత్రాలు కంటి మీద కునుకు లేకుండా శవజాగర ణము చేస్తున్నారు. ఘటుడు ఈవిషయము తెలుసుకొని చండీమంత్ర ప్రభావముచేత కార్యము సాధించదలచి సన్యాసి సహాయము పొంది నాడు. ఆపరివ్రాజకుని మంత్రజపమువల్ల శవరక్షకుల తెలివితేటలు హరించిపోగా ఘటుడు కర్పూరకుని అస్థికలు గంగాజలములో వేసి తాపసునితో ఇంటికి వచ్చినాడు. రాజకన్యకు సంగతి తెలియచెప్పినాడు. రాజు అస్థిహరణము, రక్షకుల మూర్ఛ విని ఎవరో యోగిజనులవల్ల జరిగిందని తలచి "నాకుమారిని హరించిన యోగి ఎవడో బైటికి వస్తే అర్ధరాజ్యము ఇస్తా" నన్నాడు. నగరమంతా చాటింపు చేశారు.

ఘటుడు బైటపడవలెనని సంకల్పించగా రాజపుత్రి జనకుని స్వభావము ఎరిగి ఉండడమువల్ల అలా చేయవద్దని వారించినది. తన గుట్టు బయట పడుతుందని తలచి ఘటుడు రాజపుత్రితో దేశాంతరము పారిపోయి నాడు. తోవలో రాజకన్య సన్న్యాసితో "ఒకడు నన్ను పాడుచేశాడు. ఈ రెండోవాడు నన్ను స్థానభ్రష్టను చేశాడు. ఆచోరుడా చనిపోయి నాడు. వీడా ఇంకా చనిపోడు. నీవే నాకు ప్రియుడవు" అని హెచ్చ రించి సన్న్యాసి సహాయమువల్ల ఘటుడికి విషము పెట్టి చంపింది.

ధ న దే వ గృ హి ణీ వృ త్తాం త ము

తరువాత ఆ పాపాత్మురాలు సన్న్యాసితో లేచిపోతూ దారిలో ధనదేవు డనే వర్తకుణ్ణి చూచి వాడే తన ప్రియు డని పలికి నిద్రిస్తున్న సన్న్యాసిని విడిచి వర్తకునితో లేచిపోయింది. తెల్లవారగా సన్న్యాసి లేచి చూస్తే రాజకన్య కనపడలేదు. "స్త్రీకి చాపల్యము ఎక్కువ, విశ్వాసము తక్కువ. నన్ను నమ్మించి నా ధనము హరించి లేచిపోయింది. పోనీ దాని చేతుల్లో చావకుండా బతుకు జీవుడా అని బైట పడ్డాను" అని తలచి స్వదేశానికి వెళ్ళినాడు. ధనదేవుడు "ఈ బంధకినుంచి తప్పించు కోవడము ఎలాగా!" అని తలచి, ఆమెతో సాయంకాలము వృద్ధురాలి ఇంటిలో బస చేసినాడు. అతడు రాత్రి వృద్ధురాలితో "అమ్మా! ధన దేవవర్తకుని ఇంటిసమాచారాలు ఏమిటి? నీకు ఏమయినా తెలుసునా?" అని కుతూహలముతో అడిగినాడు. ముసలిది "అతని భార్య కొత్తవాణ్ణి ఊరికేపోనీయని పరమజారిణి. రాత్రి కిటికీలోనుంచి తాలుపెట్టి తాటికి కట్టి వేలాడేస్తారు. ఆ పెట్టిలో విటుడు కూర్చోగా, తాడు లోపలికి లాగుతారు. తెల్లవారుజామున అతని భార్య అలాగే పెట్టిలో విటుణ్ణి కూర్చోపెట్టి బైటికి దింపుతుంది. అది కైపువల్ల ఎవరినీ లెక్కచెయ్యదు. ఈ ఊళ్ళో దానిపేరు అందరినోళ్ళల్లో నానుతూ ఉంది. దాని భర్త

చిరకాలమైనదట ఎక్కడికో పోయి [illegible] గానే దట" అని విశదముగా చెప్పింది.

ముసలిదాని మాటలు విని అతడు యుక్తిగా బైటికి వచ్చి కుమిలి పోతూ అక్కడికి వెళ్ళినాడు. దాసీజనము కిటికీలోనుండి పెట్టెను దింపగా అందులో ధనదేవుడు కూర్చున్నాడు. వాళ్ళు పెట్టెను పైకి లాగినారు. అతనిభార్య మధుపానమత్త కనుక అతన్ని గుర్తించలేదు. కన్నూ మిన్నూ తెలియక ఆమె ధనదేవుణ్ణి ఆలింగనముచేసి పక్కమీదికి చేర్చింది. భార్యమీద కలిగిన ఈర్ష్యావేశ[illegible] ధనదేవుడు ఊరుకోగా ఆమె మత్తులో నిద్ర పోయింది. తెల్లవారింది. ధనదేవుణ్ణి యథా క్రమముగా పెట్టిలో కూర్చోపెట్టి దాసీజనులు వీధిలో వదిలినారు. ధనదేవుడు లెంపలు వా[illegible] వనవాసము మే లని తలచి రాజ కన్యను కూడా వదిలి అడివికి వెళ్ళినాడు.

తోవలో రుద్రసోముడు అనే బ్రాహ్మణుడు చిరకాలము భార్యను వదిలి ప్రవాసము అనుభవించి ఇంటికి పోదలచినాడు. ధనదేవుని మిత్రుడైనాడు. అతడు తనభార్య చరిత్ర చెప్పగా రుద్రసోముడు విని తన భార్యనుకూడా అనుమానించి సంజవేళ స్వగ్రామము చేరినాడు. తన ఇంటిముందు ఏటిఒడ్డున ఒక గొల్ల హాయిగా గొంతెత్తి పాడుతూ ఉండడము కనిపెట్టి "గొల్లవాడా! నిన్ను ఎవరయినా ప్రేమించారా? అందుచేతనే లోకము తృణప్రాయముగా చూచి పాడుతున్నావు" అన్నాడు. గొల్ల పకాలున నవ్వి "చల్లకోసం వచ్చి ముంత దాచడం ఎందుకు? రుద్రసోముడు అనే కరణముగారు ఊళ్లో లేరండి! ఆయన భార్యకూ నాకూ దోస్తీ కలిగింది. కరణంగారి దాసీది నాకు ఆడవేషము వేసి లోన ప్రవేశపెడుతుంది" అని అమాయికముగా చెప్పివేసినాడు. అప్పుడు రుద్రసోముడు "గొల్లా! నేను నీ ఇంటికి అతిథిని. నాకు నీ వేషము వేసి కరణంగారి భార్యదగ్గిరికి పంపించు" అంటే గొల్లవాడు

ఆ విప్రుడికి గొల్ల వేషము వేసి కరణముగారింటి దాసీదానితో చెప్పి ప్రవేశపెట్టించినాడు. దాసీ చీకట్లో రుద్రసోముణ్ణి గొల్లవా డని భ్రమ పడి స్త్రీవేషము వేసి రా అని చెప్పి వెంట తీసుకుపోయింది. ఇంటావిడ గొల్లవాడే వచ్చాడని భ్రమసి భర్తను కౌగలించుకొన్నది. రుద్రసోముడు "ఛీ! జారస్త్రీలు ఎవణ్ణి మోహించరు!" అని రోసి విరక్తితో భార్యను విడిచి ధనదేవునితో వనవాసార్థము వెళ్ళినాడు.

శశి గృహిణీ వృత్తాంతము

ధనదేవ రుద్రసోములు గృహిణీవిరక్తులై అరణ్యానికి వెళుతూ ఉండగా దారిలో శశి అనే అతడు కలవగా అతనికి తమ తమ గృహచ్ఛిద్రాలు ఏకరువు పెట్టినారు. శశి చిరప్రవాసానంతరము భార్యదగ్గిరికి వెళ్ళే ఉత్కంఠలో ఉన్నవాడు ధనదేవరుద్రసోముల మాటలు విని తన భార్యను అనుమానించి ఆమె శీలాన్ని పరీక్షించేటందుకు సాయంత్రము ఇంటిదగ్గిరికి వచ్చాడు. అక్కడ కుష్ఠువాడు పాటపాడుతూ ఉండగా వాణ్ణి శశి "ఇలా ఉన్నావు ఎవరయ్యా నీవు?" అని అడిగితే "నేను కామదేవుణ్ణి" అంటూ కుష్ఠువాడు సమాధానము ఇచ్చినాడు. శశి "నీ అందచందాలే చెప్పుతున్నవి" అనగా వాడు "ఇక్కడ శశి అనే ధూర్తభర్త ప్రియురాలిమీద ఈర్ష్యచేత నేలకొట్టులో పెట్టి ఒకపరిచారికను సహాయ మిచ్చి దేశాంతరము వెళ్ళి తిరిగి రాలే దట. అతని భార్యకు నామీద మనసు కలిగి దూతిద్వారా కబురంపి నాచెలిమి చేసింది." అన్నాడు. ఆమాటలు విని శశి అశనిపాతమువలె బాధపడి గుండెల్లో దాచుకొంటూ వాడితో "నిజముగా నీవు కామదేవుడవే. నిన్నొక్కటి కోరుతున్నాను. నీ వేషముమీద నేను ఈరాత్రి ఆవిడ దగ్గిరికిపోతాను. నాకు సరదా పుట్టింది." అనగా కుష్ఠువాడు "అలాగే" అని తనవేషము శశికిఇచ్చినాడు. దాసివచ్చి అతడుకుష్ఠువాడని భ్రమపడి

తన వీపుమీద ఎక్కించుకొని ఉజమూనురాలిదగ్గిరికి వెళ్ళింది. ఆమె జారునికోసము ఎదురుచూస్తూ కూర్చున్నది. చీకట్లో ఆమెశరీరాన్ని స్పృశించగా అతనికి తనభార్య అని తెలిసి విరక్తి పొంది ధనదేవ రుద్రసోములదగ్గిరికి వచ్చి తనభార్య చరిత్ర చెప్పినాడు.

తెల్లవారగా ముగ్గురూ కలసి వనవాసానికి బయలుదేరినారు. తోవలో ఒకచెట్టు ఒకనుయ్యి కనపడినవి. అక్కడ మకాము చేసి భోజనము చేసి మంచినీరు తాగి రాత్రివేళ చెట్టెక్కినారు. వాళ్ళు చూస్తూ ఉండగా బాటసారి వచ్చి చెట్టుకింద నిద్ర పోయినాడు. నూతిలోనుంచి పురుషుడు వెలికి వచ్చి నోటిలోనుంచి స్త్రీని బైటకు రప్పించి ఆమెతో నిద్రించినాడు. చెట్టుకింద పరున్న తెరువరిని చూచి ఆవనిత వానితో కూడింది. ఆబాటసారి కుతూహలముతో నీ వెవరవు? నీసంగతి సందర్భమూ తెలియచెప్పవా!'' అని అడిగితే ఆమె "నేను నాగునిభార్యను. నాగకన్యను. భయపడకు. నీవంటివాళ్ళను వందమంది చూశాను. నేటికి శతమానము పూర్తి అయింది'' అని చెప్పింది. నాగకన్య మాట్లాడుతూ ఉండగా నాగుడు మేలుకొని నోటివెంట అగ్నిజ్వాలలు పంపగా వాటివల్ల ఆనాగకన్య, బాటసారి దగ్ధులై పోయినారు. వెంటనే నాగుడు నూతిలో మునిగినాడు. వృక్షశాఖలమీద పరున్న ముగ్గురూ 'స్త్రీలను కడుపులో దాచినా వాళ్ళశీలాన్ని రక్షించలేము' అని తమలో తాము చెప్పుకొని రాత్రి జాగరణ చేసి తెల్లవారగానే వనానికి వెళ్ళినారు. ముగ్గురూ వనవాసముచేసి యోగసాధనలో ఆరితేరి సమాధినిష్ఠులై మోక్షము పొందినారు.

స్త్రీవ్యామోహము అనర్థకారణము. ప్రాజ్ఞులు విరక్తులై మోక్షార్థులవుతారు.

గోముఖుడు చెప్పినకథలను నరవాహనదత్తుడు విని మనోవిల్లాసము పొంది సుఖముగా రాత్రి నిద్రపోయినాడు.

తరంగము: ౬౫

ఒక బోధిసత్త్వుని కథ

గోముఖుడు చెవుతున్నాడు:

ఒకనగరములో బోధిసత్త్వాంశతో వర్తకునికుమారుడు మాతృహీనుడనేవాడు ఉంటున్నాడు. తండ్రి మళ్ళీ పెళ్ళి చేసుకొని రెండో భార్యమాట విని కొడుకును ఇంట్లోంచి తరిమివేశాడు. మాతృహీనుడు భార్యాసమేతుడై వనవాసానికి వెళ్ళినాడు. మాతృహీనుని తమ్ముడు కూడా సవతితల్లి పోరువల్ల ఇంట్లో నిలువనీడలేక వనవాసార్థము వెళ్ళినాడు. మాతృహీనుడు తమ్ముణ్ణి చూచీచూడకుండా మరొక మార్గాన ప్రయాణము చేసి ఎండకు మండుతున్న మరుభూమి చేరినాడు. తినడానికి తిండీ తిప్పలులేవు. వారంరోజులనుంచీ అతనిభార్య తిండిలేక కృశించిపోగా ఆమెను తన బుజాలమీద ఎక్కించుకొని మాతృహీనుడు తన రక్తమాంసాలతో దాన్ని పోషిస్తున్నాడు. ఆ దురాత్మురాలు వాణ్ణి తింటూఉన్నది. ఎనిమిదోనాడు మాతృహీనుడు గిరికాననము చేరి, బడలిన భార్యకు దాహమిచ్చి తాను స్నానానికి సెలయేటిలో దిగినాడు. ఆజలప్రవాహములో కాళ్ళు చేతులు తెగిన మనుష్యుని మొండెము కొట్టుకుపోతూ 'బాబో రక్షించు, రక్షించు' అని మొర పెట్టింది. ఉపవాసాలవల్ల నీరసించిన మహాసత్త్వుడు లోతుకుపోయి మొండెమును గట్టుకు తెచ్చి దయార్ద్రకంఠములో "తమ్ముడా! ఏమి పాపము!" అనేసరికి అతడు "అన్నా నాకు మరణదుఃఖము కలిగించాలని శత్రువులు ఇంతపని చేశారు నన్ను రక్షించావు. చచ్చి నీకడుపున పుట్టుతాను" అని పలికినాడు. ఆబోధిసత్త్వుడు అతని గాయాలకు కట్టు కట్టి, ఆహారమిచ్చి, తరువాత వెళ్ళి స్నానము చేసినాడు. ఆవనము లోనే మాతృహీనుడు భార్యతో వన్యఫలాలు తింటూ తపస్సు చేస్తు

న్నాడు. ఒకసారి అతడు కందమూలఫలాదులకై వెళ్ళగా భార్య సమయము కనిపెట్టి గాయాలు మాని ఉన్న ఆ మొండెముతో క్రీడించింది. వాళ్ళిద్దరికి స్నేహము కలవగా మాతృహీనుణ్ణి చంప నిశ్చయించుకొని భార్య మాంద్యవ్యాధి అభినయించింది. దాటరాని నదిలో దిగరాని గోతిలో ఉన్న లతను ఆమె పతికి చూపి "ఆ మహౌషధి తెస్తే నేను జీవించగలను. ఈ ఓషధి ఇక్కడే దొరుకుతుందని కొండదేవత నాకలలో కనబడి చెప్పింది" అన్నది. మాతృహీనుడు ఒక తాటికి గడ్డి చుట్టి చెట్టుకు వేలాడగట్టి దాన్ని గట్టిగా పట్టుకొని మూలికకోసము గోతిలో దిగినాడు. వెంటనే భార్య తాడు విప్పి వదలివేసింది. ఆ బోధిసత్వుడు నదిలో చాలాదూరము కొట్టుకుపోయి ఒక నగరము దగ్గర గట్టెక్కి శ్రమాయె అని వగచి, బడలికవల్ల వృక్షమూలమున నిద్రించినాడు. అప్పుడు ఆ నగరాధీశ్వరుడు చనిపోయినాడు. ఆ దేశాచారాన్ని బట్టి మంగళమత్తేభమును ఊరంతా తిప్పుతారు. ఆ ఏనుగు తుండముతో ఎవరిని ఎత్తి మీద ఎక్కించుకొంటుందో అతడు నగరానికి రాజు అవుతాడు. భద్రగజము మాతృహీనుని దగ్గరకి వచ్చి తుండముతో ఎత్తి తన మీద ఎక్కించుకోగా ఆ బోధిసత్త్వమూర్తిని రాజుగా ఊరివారు అభిషేకము చేసినారు. అతడు రాజ్యమును పొంది క్షమా కారుణ్యాలతో క్రీడించినాడే గాని స్త్రీలతో రమించలేదు. భర్త నదిలో పడి మరణించినాడని భ్రమపడి ఆమె జారుని మొండెమును వీపుమీద పెట్టుకొని ఇటు అటు తిరుగుతున్నది. "నేను సాధ్విని. నా పతి పాదాలను శత్రువులు నరికినారు. ఇతన్ని నేను బిచ్చమెత్తి రక్షిస్తున్నాను. ముష్టి వెయ్యండి" అంటూ ఆమె వాడవాడలూ తిరిప మెత్తుతూ క్రమేణా తన పతి ఏలుతున్న నగరికి వచ్చింది. పౌరులందరూ ఆమెను పరమసాధ్వి అని ప్రస్తుతించడము రాజు కర్ణాకర్ణిగా విని భార్యను పిలిపించినాడు. "నీవేనా ఆ మహాపతివ్రతవు?" అని ప్రశ్నించగా రాజలక్షణా

లతో తీవితో ఉన్న భర్తను గుర్తించలేక "దేవా! నేనే పతివ్రతను!" అని సమాధానము ఇచ్చింది. రాజు మందహాసము చేసి 'స్త్రీపాతివ్రత్యము నేను అనుభవపూర్వకముగా గ్రహించాను. చేతులు చక్కగా ఉన్న భర్త మాంసము తిని కొవ్వెక్కి అతడు పనికిరాడని భర్తను సెల యేటిలో తోసినావు. పాపకర్మము అనుభవిస్తూ జారుని మొండెమును మోస్తున్నావు!' అనగా ఆమె రాజును భర్తగా గ్రహించి మూర్ఛ పోయింది. అమాత్యులు అందరూ రాజును అడగగా రాజు యదార్థము చెప్పి తనకు ద్రోహము చేసిన భార్య ముక్కు చెవులు కోయించి జారుని మొండెముతోపాటు దేశాంతరము వెళ్ళగొట్టినాడు. బోధి సత్త్వుడు రాజ్యవైభవము అనుభవిస్తూ సుఖపడ్డాడు.

గోముఖుడు మరొకకథ నరవాహనదత్తునకు చెప్పసాగినాడు.

ఒకబోధిసత్త్వాంశుడు వనవాటిలో కుటీరము నిర్మించుకొని కరుణా పూరితహృదయముతో ఘనతపస్సు చేస్తూ ఆపదలో శరణు చొచ్చిన అన్నిజంతువులనూ పిశాచముల బారినుండి రక్షిస్తూ అన్నోదకాలు ఇస్తున్నాడు. ఒకసారి అతడు పరోపకారార్థము అరణ్యములో సంచ రిస్తూ పెద్దనూతిలో చూడగా అందులో ఒకవనిత ఆర్తితో "మహాను భావా! నను ఉద్ధరించు. నేను స్త్రీని. నేనూ స్వర్ణశిఖ అనే ఈవిహంగమూ ఈసింహమూ సర్పమూ నలుగురమూ రాత్రి నూతిలో పడిపోయినాము. రక్షించాలి!" అని వేడింది. బోధిసత్త్వుడు "మీరు ముగ్గురూ చీకట్లో నూతిలో పడ్డారంటే అర్థము ఉంది. పక్షి నూతిలో పడిపోవడ మేమిటి?" అని అడిగితే ఆమె "బోయవాని బాణము తగలి పిట్ట పడ్డది" అన్నది. అతడు తపశ్శక్తితో వాళ్ళను నూతిలోనుంచి బయలు పడ చేయ యత్నించినాడు. తపసిద్ధి పోవడముచేత లాభము లేక పోయింది. పాపాత్మురాలితో మాట్లాడి నందువల్ల తపశక్తి పోయిందని బోధి సత్త్వుడు యోచించి గడ్డిచుట్టినతాటిని నూతిలో వేసి వాళ్ళను పైకి తీసి

రక్షించినాడు. ఆజంతువులు, ఆస్త్రీ, ఆమహాకారుణికుణ్ణి స్తుతించినారు. అతడు అద్భుతపడి "వ్యక్తవాక్కు ఎలా వచ్చింది? మీసంగతి ఏమిటి?" అని అడిగితే, సింహము తనసంగతి చెవుతున్నది:

"మేము వ్యక్తవాక్కులము. పూర్వజ్ఞానము కలవాళ్ళము. అన్యోన్యఘాతకులము. హిమాలయపర్వతాలలో వైడూర్యశృంగ నగరిలో పద్మవేగుడు అనే విద్యాధరేశ్వరుడు ఉన్నాడు. అతనికుమారుడు వజ్రవేగుడు విద్యాధరలోకములో ఉన్నవారితో శౌర్యమువల్ల గిల్లి కజ్జా తెచ్చుకొన్నాడు. తండ్రి వద్దని హితము చెపితే కుమారుడు మాట పెడచెవిని పెట్టగా అతనికి పద్మవేగుడు మానవుల్లో జన్మించమని శపించినాడు. వజ్రవేగునిపొగరు అణిగింది. విద్యలు పోయినవి. అతడు శాపమోచనము వేడగా తండ్రి "భూలోకములో విప్రకుమారుడవై, మళ్ళీ ఇలాంటిపని చేసి జనకునిశాపమువల్ల నూతిలో పడతావు. మహాసత్త్వుడు నిన్ను ఉద్ధరిస్తాడు. అతనికి కష్టకాలములో నీవు సహాయపడి శాపమోచనము పొందుతావు" అని అనుగ్రహించినాడు.

వజ్రవేగుడు మాళవరాజ్యములో హరఘోషు డనే బ్రాహ్మణుని సుతుడై దేవఘోషు డనేనామముతో జన్మించాడు. దేవఘోషుడు పొగరుకొద్దీ అందరితో కజ్జా తెచ్చుకోడమువల్ల తండ్రి విసుగెత్తి కుమారుణ్ణి "దుర్బుద్ధీ! నీపొగరు అణుగుతుంది. సింహముగా జన్మించు" అని శపించగా దేవఘోషుడు విద్యాధరవతారుడు అయినప్పటికీ వనములో సింహమైఉన్నాడు. నేనే ఆసింహాన్ని. రాత్రి అడివిలో తిరుగుతూ కూపములో పడ్డాను. మహానుభావా! నన్ను రక్షించావు. నేను వెళ్ళిపోతాను. నీకు ఎప్పుడయినా కష్టకాలమువస్తే నన్ను స్మరించు. నీకు ఉపకారము చేసి శాపమోక్షము పొందుతాను."

సింహము తనవృత్తాంతము చెప్పినతరువాత సువర్ణచూడ మనే పక్షి తనసంగతి చెవుతున్నది.

హిమాలయములో విద్యాధరేశ్వరు డయిన వజ్రదంష్ట్రునికి ఐదుగురు కన్యలు పుట్టారు. అతడు పుత్రులకోసము మహేశ్వరుణ్ణిగూర్చి తపస్సు చేస్తే రజతదంష్ట్రు డనేకుమారుడు కలిగినాడు. కుమారుడు సమస్త విద్యలూ తండ్రివల్ల గ్రహించి అందరికీ కన్నులపండుగగా వర్ధిల్లుతున్నాడు. ఒక సారి అతడు తన పెద్దఅక్క గౌరి, పింజరకము అనే వాద్యము వాయిస్తూ ఉండగా చూచి "నాచేతికి పింజరకాన్ని ఇవ్వ" మని అడిగి లాక్కొని మింటికి ఎగిరినాడు. అక్క "నీవు స్వర్ణపక్షివి అవుదువుగాక" అని శాపమిచ్చి అతడు వేడుకోగా దయతల్చి "మూఢా! నీవు పక్షివై చీకటినూతిలో పడతావు. అప్పుడు దయాశీలి నిన్ను ఉద్ధరిస్తాడు. అతనికి ప్రత్యుపకారము చేస్తే శాపము పోతుంది" అని శాపమోక్షము అనుగ్రహించింది. "నేనే ఆపక్షిని. మహానుభావా! నీవల్ల బతికినాను. నీకు కష్టకాలములో ఉపకారము చేస్తాను. అప్పుడు నేను ముక్తి పొందుతాను" అని పక్షి వెళ్ళిపోయింది.

భోధిసత్త్వుడు అడగగా సర్పము నిజవృత్తాంతము ఇలా చెప్పింది:

"పూర్వము నేను కశ్యపాశ్రమములో మునికుమారుణ్ణి. నాకు ముని పుత్రుడు మిత్రుడు. అతనితో నేను స్నానార్థము సరస్సులో దిగినాను. నేను సరస్తీరాన ఉండగా మూడుతలలుపాము వచ్చింది. నామిత్రుణ్ణి వేళాకోళానికి భయపెట్టాలని పామును మంత్రబలమువల్ల కట్టివేసాను. నావయస్యుడు స్నానము ముగించి గట్టు ఎక్కగా మహాసర్పము కనపడింది. అతడు భయపడి మూర్ఛపోయినాడు. చాలాసేపటికి అతనికి తెలివి వచ్చింది. నేను చేసిన కుచోద్యము కనిపెట్టి "నీవు మూడు తలల పాము అవుదువుగాక" అని శపించగా నేను శాపమోచనము వేడుకొంటే అతడు "నీవు చీకటి నూతిలో పడతావు. మహాసత్త్వుడు నిన్ను రక్షిస్తాడు" అని అనుగ్రహించి "నీవు మహాసత్త్వునకు కష్టదశలో ఉపకారము చేస్తే నీసర్పదశ వదిలిపోతుంది" అన్నాడు. నేనే ఆసర్పాన్ని. నీవల్ల జీవించాను. నీకష్టకాలములో ఉపకారము చేస్తాను.

అప్పుడు నాశాపము పోతుంది" అని పాము వెళ్ళిపోయింది.

తనసంగతి స్త్రీ ఇలా చెప్పింది.

"నాభర్త అందగాడయినా, మహావీరుడయినా, మహాజాతి అయినా, రాజాస్థానములో పదవిలో ఉన్నా, నేను అతన్ని తృణీకరించి పరపురుషుణ్ణి ఆశ్రయించాను. భర్తకు నాగుట్టూ మట్టు తెలిసి దండించాలని నిశ్చయించుకోగా సభాముఖాన ఆవిషయము గ్రహించి నేను ఈ అడివికి పారిపోయి వచ్చాను. చీకట్లో కన్ను కనపడక నూతిలో పడ్డాను. నూతిలోనుంచి నన్ను ఉద్ధరించావు. మహానుభావా మీకష్టాల్లో నేను ఆదుకొంటాను."

ఇలా ఆకులట పలికి అతనిదగ్గిర సెలవు తీసుకొని గోత్రవర్ధనమహారాజు నగరికి వెళ్ళింది. పట్టపుదేవికి దాసీగా చేరి కాలము గడుపుతున్నది. కులటతో మాట్లాడినందువల్ల బోధిసత్త్వుని శక్తులు పోగా అరణ్యములో వన్యఫలాలు కందమూలాహారాలు కూడా లభించలేదు. అతడు ఆకలిమంటకు అటమటించి సింహాన్ని స్మరించగా మృగరాజు మాంసాహారము అతనికిచ్చి ఆకలి పోగొట్టి తాను సింహరూపము వదిలి విద్యాధరుడై బోధిసత్త్వునివద్ద సెలవు పుచ్చుకొని వెళ్ళినాడు.

బోధిసత్త్వుడు కష్టాలు పడుతూ స్వర్ణచూడపక్షిని స్మరించినాడు. ఆవిహంగము ఎక్కడికో ఎగిరి రత్నాభరణపూర్ణమయిన భరిణెని తెచ్చి అతనికిచ్చి "ఈధనముతో నీవు బతకవచ్చును. నాకు శాపము తీరింది. నీకు క్షేమము కలుగుతుంది. వెళ్ళి వస్తాను" అంటూ పక్షి విద్యాధరకుమారుడై నిజలోకానికి గగనమార్గాన పోయి తండ్రివల్ల రాజ్యాధికారాన్ని పొందినాడు. బోధిసత్త్వుడు రత్నాలనువిక్రయిస్తూ కులట ఉన్న నగరము వెళ్ళినాడు. అతడు వృద్ధబ్రాహ్మణిగృహములో ఆభరణకరండము ఉంచి రత్నవిక్రయార్థము కిపణికివెళ్ళగా తాను అదివరకు రక్షించిన కులట కనబడినది. మాటలప్రస్తావనలో అది పట్టపుదేవిదగ్గిర దాసీగా

ఉన్నట్టు చెప్పింది. ఆమె అతనిసంగతి అడిగితే తనకు స్వర్ణచూడపక్షి వల్ల రత్నాభరణకరండము లభించినవిధము తెలియచెప్పి దాన్ని వృద్ధ బ్రాహ్మణి ఇంటికి వెంట పెట్టుకుపోయి రత్నాభరణాన్ని చూపించి నాడు. ఆకులట రత్నవృత్తాంతము రాణికి చెప్పింది. కొద్దిరోజులకిందట రాణీ చూస్తూ ఉండగా స్వర్ణచూడపక్షి రత్నకరండము ఎగర తన్నుకు పోయింది. రాణి రాజుతో రత్నకరండము పోయిందనీ తిరిగి నగరములో వృద్ధబ్రాహ్మణిగృహములో ఉన్న దనీ చెప్పింది. రాజు నౌకర్లను పంపి రత్నకరండసహితముగా బోధిసత్త్వుణ్ణి కట్టించి తెప్పించినాడు. రాజు బోధిసత్త్వునిదోషములేకపోయినాభరిణె గ్రహించిబంధముక్తుణ్ణిచేయ లేదు.

బోధిసత్త్వుడు బంధనములో ఉండి మునికుమారుని స్మరించగా, ఆ అవతార మయిన సర్పము వచ్చి విషయ మంతా తెలిసికొన్నది. "బోధిసత్త్వా! నేను రాజు సిగవరకూ చుట్టుకుంటాను. నీవు వచ్చి విడవ మని అనేదాకా విడిచిపెట్టను. ఇక్కడ నీవు "సర్పమునుంచి నేను రాజును విడిపిస్తాను" అని పలికితే అప్పుడు రాజును వదలిపెడతాను. రాజు నీకు అర్ధరాజ్యము అర్పిస్తాడు" అని చెప్పింది. సర్పము సరసరా వెళ్ళి రాజును చుట్టుకొని అతని శిరస్సుమీద మూడుపడగలు ఎత్తు కొని ఉన్నది. ప్రజలంతా 'అయ్యో పాము! అయ్యో పాము! రాజును పాము కరిచింది' అని గగ్గోలు పెట్టారు. బోధిసత్త్వుడు "నేను పాము బారినుండి రాజును విముక్తుణ్ణి చేస్తాను" అని సంకల్పించి పలికినాడు. ఆమాట పరివారజనులు వెళ్ళి రాజుకు చెప్పినారు. రాజు బోధిసత్త్వు నితో "సాధూ! నన్ను పాము బాధనుంచి తప్పించు నీకు అర్ధరాజ్యము అర్పిస్తాను" అని శపథము చేసినాడు. అమాత్యులు అంగీకరించారు. బోధిసత్త్వుడు రాజును తత్క్షణము విడువమని సర్పానికి ఆజ్ఞ ఇచ్చాడు. పాము అతన్ని విడిచిపెట్టింది. రాజు బోధిసత్త్వునికి అర్ధరాజ్యము సమ ర్పించినాడు. సర్పమునకు శాపము తీరి మునికుమారరూపము రాగా

రాజసభలో నిజవృత్తాంతము చెప్పి ఆశ్రమానికి వెళ్ళినాడు. ఇలా మహానుభావులకు కష్టాలు వచ్చినా శుభము చిరకు కలగకపోదు.

గోముఖుడు నరవాహనదత్తునికికథ చెప్పిమూఢులకథలు ఆరంభించాడు.

మూ ఢు ల క థ లు

బౌద్ధాయతనములో జడమతి యైన యతి ఉంటున్నాడు. అతడు వాడవాడల తిరిగి మెత్తుతూ ఉండగా కుక్క అతనిమోకాలు కరిచింది. అతడు మఠానికి వచ్చి "ఎవరైనా నా గాయము చూచి ఏమిటిది అని అడిగితే ప్రతివాళ్ళకూ సమాధానము చెప్పడము కష్టము. అందువల్ల ఒక్కసారే అందరినీ రప్పించి నా గాయానికి కారణము చెపుతాను" అని ఆలోచించి మఠముమీాది కెక్కి డప్పు వాయించినాడు. అందరూ కుతూహలముతో గుమిగూడి "ఎందుకు డప్పు వాయిస్తున్నావు?" అని అడిగినారు. ఆభిక్షువు "కుక్క నా మోకాలు కరిచింది" అని సమాధాన మిచ్చినాడు. ఈస్వల్పవిషయానికి ఇంతహడావిడి చేసిన ఆమూర్ఖయతిని అందరూ ఆక్షేపించినారు. అంతటితో ఊరుకోక వాళ్ళు భిక్షువుకు కథ చెప్పినారు.

వాహీక దేశములో ధనవంతు డైన పరమలోభి పిల్లికికూడా పిడికెడు పెట్టక, వరిబియ్యము వండించక తానూ భార్యా ఇంత పేలపిండిలో ఉప్పురాయి వేసుకొని పొట్ట పోషించుకుంటూ ఉండగా కర్మము చాలక అతనికి పాయసము మీాద మనసు పోయింది. భార్యను పాయసము చెయ్యమని భర్త అంటే ఆవిడ వండుతున్నది. ఆకృపణుడు ఎన్నడూ ఇంట్లో మారువిస్తరి ఎరగనివాడు. అతిథు లెవరూ రాకుండా ఉండాలని లోపల పరున్నాడు. సరిగా అప్పుడే ఒకధూర్తుడు అతిథిగా వచ్చాడు. తలవాకిట ఇంటావిడను చూచి ఆవర దేశి "మీావా రెక్కడ?" అని అడిగినాడు. ఆమె సమాధానము చెప్పక భర్తతో అతిథి వచ్చాడని చెప్పింది. అప్పు డాలోభి "ఒసే! నాకాళ్ళు పట్టుకొని ఏడుస్తూ కూర్చో"

అని సలహా చెప్పగా అలాగే చేసింది. ఆలోభి మిత్రుడు లోపలికి వచ్చి ఇదేమి టని అడిగినాడు. "నాభర్త కాలము చేశాడు" అని గృహిణి ఏడుస్తూ అన్నది. ఆధూర్తుడు "ఇంతకు ముందు హాయిగా పాయసము వండుతున్నది. భర్త కాటికి కాళ్ళు చాచి సిద్ధముగా ఉంటే భార్య పాయసము వండుతుందా? ఇది టక్కరితనము!" అని ఆలోచించి తానూ వాళ్ళతోపాటు ఏడ్చినాడు. ఈగగ్గోలు విని చుట్టాలు పక్కాలు చేరి ఆలోభిని శ్మశానానికి తీసుకు పొమ్మన్నారు. భార్య మగనిచెవిలో "నిన్ను కాటికి ఈడుస్తారు. ఏమి చెయ్యను? పాయసము మాటేమిటి?" అన్నది "చస్తే చచ్చాను! పాయసాన్ని విడువను. ఆధూర్తుడు మన కొంపలో చేరి పాయసము తాగాలనే కోరికతో ఉన్నాడు. వాడిని చప్పగా కుదర్చాలి. ప్రాణాలకన్న పట్టెడుఅన్నము ఎక్కువ" అన్నాడు. ఆకృపణుణ్ణి అంతా కలిసి శ్మశానానికి తీసుకుపోయి దహనము చేయ సిద్ధపడగా లోభి పాయసము మీద ఆశ పెట్టుకొని మాట్లాడకుండా ఉన్నాడు. వాడు ప్రాణాలయినా వదిలినాడే కాని పిసినిగొట్టుతనము వదల్లేదు.

ఒక మఠములో ఏకోశానా తెలివితేటలు లేని బడిపంతులు మకాముగా ఉన్నాడు. ఆమఠములో ఎలుకలవల్ల అతనికి రాత్రివేళ కంటిమీద కునుకు ఉండేది కాదు. అతడు మిత్రునితో ఎలుకలబాధ ఎడలేకుండా ఉన్నా నని చెప్పగా పిల్లిని సంపాదిస్తే ఎలుకలను చంపివేస్తుందని స్నేహితుడు సలహా ఇచ్చాడు. మెదడు లేని ఉపాధ్యాయునికి పిల్లి ఎలా ఉంటుందో తెలియక దాని లక్షణాలు మిత్రుణ్ణి అడగ్గా అతడు "పిల్లికళ్లు గాజువారి ఉంటవి. కపిలధూసరవర్ణము. శరీరమంతా రోమము. వీథిబళ్ళో పిల్లి తిరుగుతూ ఉంటుంది" అని చెప్పినాడు. ఉపాధ్యాయుడు అలాంటి పిల్లి అనే జంతువును లక్షణాలవల్ల కనిపెట్ట వలెనని శిష్యుల్ని వీథిబడి [illegible] పంపినాడు. మార్జాలలక్షణాలతో జింకతో[illegible]

ధరించిన వటువు జళ్ళో ఉండగా శిష్యులు వాణ్ణి గురువుగారిదగ్గరికి పట్టి తెచ్చారు. ఉపాధ్యాయుడు తెల్లపోయి "వొరే వీణ్ణి తెచ్చారేమిరా?" అని అడిగితే శిష్యులు "తమరు చెప్పిన లక్షణాలు అన్నీ ఉన్న ఈ మార్జాలాన్ని తెచ్చినాము" అని సమాధానము చెప్పినారు. అందుకు గురువు "బ్రాహ్మణు డెక్కడ? మార్జాల మెక్కడ? మార్జాలము జంతువుగద! దానికి నాలుగుకాళ్ళు ఉంటవి. అదీ పిల్లి!" అన్నాడు. శిష్యులు వటువును విడిచిపెట్టినారు. మూఢులు పరిహాసపాత్రులే కదా!

ఒకమఠములో మతిలేనివాళ్ళందరూ చేరగా అందులో మూర్ఖశిరోమణి పురాణము విని చెరువు తవ్విస్తే పుణ్యము వస్తుం దని తెలుసుకొని కొన్నాళ్ళకు ఆగ్రామములో చెరువు తవ్వించినాడు. ఒకనాడు చెరువుకు గండి కనపడగా ఎవరు గండి తవ్వినారో అని కనిపెట్టాడు. ఒకఎద్దు ఆతటాకముదగ్గిరికివచ్చి కొమ్ములతో ఒడ్డును కోరాడింది. ఆవృషభము సాక్షాత్తూ కైలాసగిరినుంచి వేంచేసిం దని అతనికి తోచింది. అతడు దానితోక పట్టుకోగా ఆవృషభము కైలాసానికి వెళ్ళింది. ఆ మూర్ఖశిరోమణి అక్కడ కొన్నాళ్ళపాటు కడుపునిండా భోజనాలు చేస్తూ, ప్రతిరోజూ భూకైలాసాలకు ప్రయాణాలు సాగిస్తున్నాడు. కొన్నాళ్ళకు అతడు బంధువులను చూడా లని మనసుపడి వాళ్ళకు కైలాసమహిమ వర్ణించి చెప్పి వద్దా మని సంకల్పించి భూలోకానికి వస్తున్న ఎద్దుతోక గట్టిగా పట్టి మఠానికిచేరినాడు. మిత్రు లందరూ అడిగితే అతడు కైలాసములో మోదకభోజనము మహాబాగా ఉన్న దని లొట్టలు వేస్తూ చెప్పినాడు. ఆస్నేహితులు "ఏమోయి! మమ్మల్నికూడా నీపుణ్యాన కైలాసానికి తీసుకొనిపోయి మోదకాలు తినిపిద్దూ" అని వేడినారు. మర్నాడు మూఢాగ్రేసరు లంతా చెరువుగట్టున పోగై ఎదురు చూడగా కైలాసమునుండి ఎద్దు వచ్చింది. మూఢశిరోమణి పూర్వానుభవమును పురస్కరించుకొని వృషభపుచ్ఛాన్ని గట్టిగా పట్టుకొన్నాడు. ఆఎద్దు కాళ్ళు

ఒకడూ, మరొకడు దానిమెళ్ళో గొలుసునూ పట్టుకోగా అది ఆకాశానికి ఎగిరింది. ఆనందీశ్వరుడు మూఢజనంతో ఆకాశాన ఎగురుతూ ఉండగా మూర్ఖులు మూఢాగ్రేసరుణ్ణి "మిత్రమా! కైలాసంలో ఎంతెంత మోదకాలు తిన్నావు? నిజము చెప్పవోయి!" అని కోరినారు. వెంటనే వాడు తోకను వదలి పద్మాకారముగా చేతులు అమర్చబోయి కిందపడ్డాడు. వాడితోపాటు అంతా నేలకూలినారు. మూర్ఖుల ప్రశ్నోత్తరాలు ప్రమాదకరాలు.

తెలివితక్కువసన్యాసి ప్రయాణముచేస్తూ తోవతప్పి దాపున ఒకణ్ణి చూచి దారి అడిగితే వాడు "ఈఏటిగట్టున ఆమానుమీదుగా పో" అని చెప్పినాడు. ఆవెఱ్ఱివాడు ఆలాగే చెట్టెక్కినాడు. వాడిబరువుకు కొన కొమ్మ వంగి విరిగేందుకు సిద్ధమైనది. కన్నులొట్టపోయి వాడు తప్పించుకొన్నాడు, సరిగా అప్పుడే అక్కడికి మావటివాడు ఎక్కిన ఏనుగు దాహానికి వస్తూ ఉండగా, మూఢుడు బిక్కమొగము వేసి మహాత్మా! నన్ను ఏనుగుమీదికి ఎక్కించి రక్షించు" అని వేడినాడు. మావటివాడు అతన్ని అందుకొనేందుకు చేతి అంకుశాన్ని విడిచి అతని కాళ్ళను తనచేతులతో గట్టిగా పట్టుకొన్నాడు. ఇంతలో మత్తేభము అవతలికి వెళ్ళింది. మావటివాడు చెట్టుమీదివానిపాదాలు విడవలేదు. పైవాడు హస్తికునితో "మావటీ, నీవు పాట పాడగలిగితే, నీపాట విని ఎవరైనా వచ్చి మనల్ని రక్షిస్తారు. ఆలా కాకపోతే మనము ఈనదిలో పడక తప్పదు. చావు మూడింది" అని సలహా ఇచ్చాడు. అప్పుడు మావటి, వృక్షాగ్రముమీద ఉన్న వెఱ్ఱిబాగులవాడు సంతోషించే విధమదే కమ్మని కంఠ మెత్తి గానము చేశాడు. చెట్టుమీద ఉన్న మేధావి సంగీతం వింటూ తాళము వేయగా అతనూ మావటివాడూ నదీగర్భములోపడ్డారు. మతిలేనివాళ్ళతో స్నేహము మేలుకాదు.

మృగాంకలేఖా హిరణ్యాక్షులు

హిమవత్పర్వతములు విజ్ఞానధర్మక్షేత్రములు. హిమాలయప్రాంతమున మహీమండలానికి శిరోరత్నమువంటి కాశ్మీరములో హిరణ్యపురాన్ని కనకాక్షుడనే రాజు పరిపాలిస్తున్నాడు. అతనికి శివానుగ్రహమువల్ల రత్నప్రభాదేవికడుపున హిరణ్యాక్షుడనేకుమారుడు కలిగినాడు. ఆకుమారుడు ఆటగా పాపటగొట్టాన ఉండలు ఊదుతూ ఉండగా అతోవనే వస్తున్న తాపసికి ఉండ తగిలింది. ఆమె కోపగించక మందహాసముతో "వత్సా! నీకు యౌవనమునకే ఇంత గర్వమైతే, ఇక మృగాంకలేఖను పెళ్ళాడితే పట్టపగ్గా లుంటవా? అనేసరికి ఆ రాజపుత్రుడు "ఎవరమ్మా ఆమృగాంకలేఖ!" అని కుతూహలముతో అడిగినాడు. ఆతాపసి "హిమవత్పర్వత ప్రాంతాన శశితేజుడనేవిద్యాధరరాజుకుమారి మృగాంకలేఖ. ఆకన్య చక్కనిచుక్క. నీకు అనుకూలమైన భార్య. నీవూ తగిన భర్తవు" అన్నది. హిరణ్యాక్షుడు "ఆసుందరి నాకెలా లభిస్తుంది?" అంటే ఆమె "వత్సా, నేను వెళ్ళి ఆమె అభిప్రాయము కనిపెట్టి నిన్ను తీసుకుపోతాను. నేనీ పట్టణములో అమరేశ్వరుణ్ణి దర్శించేటందుకు అప్పుడప్పుడు వస్తూ ఉంటాను, నేను నీకు అక్కడ కనిపిస్తాను" అని హిమాలయ పర్వతాలదగ్గిరికి గగనమార్గాన వెళ్ళి మృగాంకలేఖతో హిరణ్యాక్షుని గుణగణాలు వర్ణించింది. మృగాంకలేఖ అతనికై తపించి పగలు గడిపి రాత్రి తాపసితో ప్రియునిగురించి మాట్లాడుతూ ఉండేది. హిరణ్యాక్షుడు మృగాంకలేఖమీద వలపువల్ల రాత్రి కలతగా నిద్రిస్తున్నాడు. అతనికి స్వప్నములో గౌరి కనపడి 'వత్సా, నీవు విద్యాధరుడవు. ఒక మునీంద్రుని శాపమువల్ల మానుషజన్మ పొందినావు. తాపసీకరస్పర్శవల్ల నీకు మర్త్యత్వము పోయి అమరత్వము ప్రాప్తిస్తుంది. పూర్వజన్మలో నీకు మృగాంకలేఖ ప్రియురాలు. నీవు ఆజన్మలో

ఆమెను వివాహ మాడగలవు. దిగులు పెట్టుకోకు'' అని అంతర్ధానమైనది. హిరణ్యాక్షుడు నిద్ర లేచి అమరేశ్వరాలయానికి వెళ్ళి మహేశ్వరునకు ప్రణామము చేసి తాపసిరాకకు ఎదురు చూస్తూ ఉన్నాడు. పార్వతీదేవి మృగాంకలేఖకు కలలో కనపడి హిరణ్యాక్షుని పెళ్ళి చేసుకొంటావు. ఎందుకు వేదన? నీప్రియుడు అసలు విద్యాధరుడు. శాపము వల్ల మనుష్యుడై జన్మించాడు. తాపసీకరము అతనికి సోకితే అమరత్వము వస్తుంది.'' అని చెప్పింది. ఆమె మేలుకుని స్వప్నవిషయాన్ని తాపసికి చెప్పగా ఆసిద్ధురాలు భూలోకానికి వెళ్ళి అమరేశ్వరునివద్ద హిరణ్యాక్షుని చూచి "కుమారా! వెడదాం రావోయి, విద్యాధరలోకానికి'' అని అతన్ని వెంటపెట్టుకొని గగనమార్గాన ప్రయాణము చేసింది.

హిరణ్యాక్షుడు శాపము తీరగా పూర్వజాతిని స్మరించి ఆమెతో "తాపసీ! నేను శీతాచలమున వజ్రకూటనగరిలో అమృతతేజుడనే విద్యాధర మహీపతిని. నేను మునిని తిరస్కరించి ఆయన శాపమువల్ల మనుష్యజన్మ ఎత్తినాను. అదీ నాకరస్పర్శవల్లనే నావియోగము సహించలేక చనిపోయిన నాపూర్వప్రేయసి ఈమృగాంకలేఖ. ఇప్పుడు నీతో వచ్చి ఆమెపాణిని గ్రహిస్తాను'' అని తాపసితో హిమాచలానికి వెళ్ళినాడు. నగరోపవనములో మృగాంకలేఖ హిరణ్యాక్షుడూ పరస్పరము చూచుకొన్నారు. తాపసి "నీవు ఇతన్నే పెళ్ళాడుతానని నీతండ్రికి తెలియచెప్పు'' అనగా ఆకన్య సిగ్గుతో తలవంచి సఖీముఖాన వివాహ వృత్తాంతము తండ్రికి కబురు చేసింది. రాజుకు స్వప్నములో అదివరకే గౌరీదేవి కనపడి చెప్పడమువల్ల అతడు విద్యాధరేంద్రుణ్ణి పిలిపించి పూజించి మృగాంకలేఖను ఇచ్చి పెళ్ళి చేసినాడు. అమృతతేజనుడు ఆవధువును పరిగ్రహించి వజ్రకూటానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ అతడు జననీజనకులను అర్చించి హాయిగా ఉన్నాడు. అందువల్ల పూర్వకర్మను అనుసరించి శుభాశుభాలను అనుభవిస్తారు జీవులు.

గోముఖుడు చెప్పిన ఈకథ విని నరవాహనుడు నిద్రాసుఖము అనుభవించినాడు.

తరంగము: ౭౭

మర్నాడు రాత్రి గోముఖుడు యువరాజుకు ఉల్లాసము కలిగిస్తూ కథ ఆరంభించినాడు :

పాటలీపుత్ర స్త్రీల వృత్తాంతము

ధారేశ్వరము అనే శైవక్షేత్రములో శిష్యబృందపరివేష్టితుడై ఒకమహర్షి ఉంటున్నాడు. అతడు ఒకసారి శిష్యులను చూచి "మీలో ఎవరైనా అపూర్వవిషయాన్ని చూచిఉంటే చెప్పండి" అనిఅడిగినాడు. ఒక శిష్యుడు ఇలా చెపుతున్నాడు: "కాశ్మీరములో విజయమని శైవక్షేత్రము ఉన్నది. విద్వాంసుడైన సన్యాసి శివునికి ప్రదక్షిణముచేసి పండితులతో వాదించే నిమిత్తము పాటలీపుత్రనగరమునకు బయలుదేరి తోవలో నదీనదాలు అడవులు కొండలు అతిక్రమించి చీమ దూరని చిట్టడవిలో చెట్టునీడలో విశ్రాంతి తీసుకొన్నాడు.

చల్లనిఛాయావృక్షముదగ్గిరికి మార్గాయాసఖిన్నుడై దండకమండలు హస్తుడై ఒకధార్మికుడు వచ్చి సన్యాసిని చూచి "మిత్రుడా! నేను విద్యాక్షేత్ర మయిన పాటలీపుత్రమునుంచి కాశ్మీరదేశానికి పండితులతో వాదించి వారిని జయించేందుకు పోతున్నాను" అని చెప్పినాడు. అప్పుడా సన్యాసి "పాటలీపుత్రవాసి అయిన ఇతన్ని జయించలేకపోతే అనేకులను ఎలా ఓడిస్తాను?" అని యోచించి ధార్మికునితో "నీకృత్యము విరుద్ధముగా ఉంది. నీవుచూడబోతే మోక్షకామివి. వ్యసనాశ్రయముకాదా వాదము? వాదపణమువల్ల మోక్షము వస్తుందా? అగ్నిచేత ఉష్ణాన్ని, మంచుచేత శైత్యాన్ని రాతిపడవతో సముద్రాన్ని దాటి అగ్నితో గాలిని ఆర్పవలె నని అనుకొంటున్నావు. విప్రులకు క్షమ, క్షత్రియులకు

ఆర్తిరక్షణ, ముముక్షువులకు శమము, రాక్షసులకు కలహము స్వభావ ధర్మములు. సంసారవృక్షాన్ని అహంకారముతో నరక లేవు. శాంతిపరశువుతో భవతరువును ఖండించగలవు''అని పలికినాడు. ధార్మికుడుసంతోషించి యతికి నమస్కరించి నీవునాకు ఆచార్యుడవు అంటూ స్వేచ్ఛగా వెళ్ళినాడు. భిక్షువు వృక్షమూలమున సంతోషిస్తూ కూర్చున్నాడు.

కొంత సేపటికి అతనికి భార్యారతిలో ఉన్న యక్షుని ఆలాపము వినపడినది. యక్షుడు పుష్పమాలతో భార్యను కొట్టగా ఆమె మరణమభినయించింది. చుట్టుపక్కల ఉన్నవాళ్ళు శీఘ్రమే గొల్లుమన్నారు. కొంత సేపటికి యక్షపత్ని చైతన్యము ఉన్నదానివలె కళ్ళు తెరిచి చూడగా యక్షుడు నీ వేమి చూచినావు అని అడిగినాడు. ఆమె అబద్ధాలాడింది. “పూలమాలతో నీవు కొట్టగానే పాశహస్తుడు నిప్పు కళ్ళవాడు పొడుగై భీకరమైనవాడు, నీలదేహుడు నన్ను యమలోకానికి తీసుకొని పోయినాడు. అక్కడ ఆలోకాధికారులు అతన్ని అడ్డుపెట్టి నన్ను విడిపించినారు.'' యక్షుడు నవ్వుతూ “స్త్రీమాయ పూలదండతో కొడితే మాఆవిడ యమలోకాన్ని చూశా నంటుంది. అని “నీవుసరిగ్గా పాటలీపుత్ర స్త్రీలవలె ఉన్నావు'' అని పలికి కథఆరంభించినాడు.

పాటలీపుత్రనగరిని సింహాక్షు డనేమహీపాలుడు పరిపాలిస్తున్నాడు. అతనిభార్య శుక్లత్రయోదశినాడు మంత్రిపురోహితాది పరిజనులతో సరస్వతీ దర్శనానికి వెళుతూ ఉంటే మధ్యమార్గములో కుంటీ గుడ్డీ బీదా బక్కా రోగమూ రొష్టూతో ఉన్నవాళ్లు అంతా కలిసి మొరపెట్టినారు. “అమ్మా తల్లీ! రోగిష్టివాళ్ళము; మందూ మాకూ దయచేయించు మహాతల్లీ! సంసారము చంచలము, క్షణసుందరము. ఆది అపార మైనా దీన దయ దీనిసారము. గుణశాలి ఎక్కడైనా జీవిస్తాడు? కడుపునిండా తిన్నవాడికి గారెలు చేదు. శీతబాధ పడేవానికి చందన చర్చ ఎందుకు? రోగిష్ఠివాళ్ళను ఉద్ధరించుతల్లీ!'' మహారాణి రోగులను నీరోగులను

వేసా గి వరిక్షి [illegible] శివపూజ చేసి నిజమందిరానికి వెళ్ళింది. రోగులు ఆమె వెంట వచ్చారు. రాణి వాళ్ళకు వైద్యము చేయించింది. నగరనారీ మణులు తమ భర్తలను ప్రేరేపించి రోగులకు వైద్యము చేయించారు.

రోగులతో సహవాసమువల్ల స్త్రీల చిత్తాలు కామవికారము చెందినవి. వారిసాంగత్యమువల్ల కలిగిన దంతక్షతాదులను రాజప్రభృతులు చూచి ఒకరితో ఒకరు చెప్పుకొన్నారు. రాజు అంతఃపురానికి వెళ్లి రాణితో "నఖక్షతములూ దంతక్షతాలూ ఎలా వచ్చినవి? నిజము చెప్పు. చెప్పకపోతే ప్రమాదము" అని స్నేహమూ భయమూ ప్రకటిస్తూ అడిగినాడు. రాజపత్ని కృత్రిమముగా "చెప్పరానిదయినా ఒక ఆశ్చర్యాన్ని చెపుతాను. ఈ ఎదట ఉన్న గోడలోనుంచి రాత్రులు చక్రగదాధరుడు బైటికి వచ్చి నాతో ఉండి తెల్లవారుజామున గోడలో అంతర్ధానము చెందుతున్నాడు. అసూర్యంపశ్యనైన నన్ను ఈ పురుషుడు ఇలా చేస్తున్నాడు. అందువల్ల నాశరీరముమీద నఖక్షతాలూ, దంతక్షతాలూ వచ్చినవి" అని విచారము అభినయిస్తూ అన్నది. అది విని ఆమూర్ఖ మహారాజు విష్ణువే అయి కాబోలనని నమ్మి తన మంత్రులకు సంగతి చెప్పి వేసినాడు. అమాత్యులంతా అతని మాటలు నమ్మినారు. యక్షుడు "కులటలు భర్తల్ని మోసగిస్తారు. అలాగే నీవూ నన్ను వంచించలేవు" అని భయపెట్టినాడు.

ఆ విషయ మంతా వృక్షమూలమున ఉన్న సన్యాసి విని అంజలి ఘటించి యక్షునితో "భగవాన్, ఇక్కడ ఆశ్రమవాటికలో నీమాటలు విన్నాను. ఆదోషాన్ని క్షమించు" అని విన్నవించినాడు. సన్యాసి సత్యవాక్యానికి సంతుష్టుడై యక్షుడు "వరము కోరుకో" అనగా భిక్షువు "నీభార్యమీద కోపము మాను. ఇదే వరము" అని కోరినాడు. యక్షుడు [illegible] అంగీకరించి సన్యాసిని మరోవరము కోరుకో" మనగా పరివ్రాజకుడు "ఇది మొదలు నన్ను మీరు కుమారునిగా చూచుకొనండి. ఇదే

నాఅభీష్టము'' అనగా యక్షదంపతులు ప్రత్యక్షమై సరే అని చెప్పి "కుమారా! మా అనుగ్రహము వల్ల నీకు కష్టాలు కలగవు. జగడములో, ద్యూతములో, వాదములో జయశీలుడవు అవుతావు'' అని వరమిచ్చి అంతర్ధాన మయినారు. భిక్షువు యక్షునికి నమస్కరించి తరుమూలమున ఆరాత్రి గడిపి మర్నాడు పాటలీపుత్రములో రాజస్థానమునకు వెళ్ళి పండితులను వాదములో యక్షానుగ్రహమువల్ల జయించినాడు. ఆభిక్షువు రాజసన్నిధిలో పండితులలో "గోడలోనుంచి చక్రగదాధరుడు ఉద్భవించి నన్ను గోళ్ళతో దంతాలతో నొక్కి అనుభవించి మళ్ళా గోడలో లయిస్తున్నాడు. దీని సారాంశము చెప్పండి'' అని అన్నాడు. పండితులు పరమార్థము ఎరగక మొహామొహాలు చూచుకొని నోరెత్తలేదు. రాజు "నీవు అడిగిన ప్రశ్నకు నీవే సమాధానము చెప్పాలి'' అనగా భిక్షువు రాజమహిషీవృత్తాంతము విశదముగా చెప్పినాడు. రాజు స్త్రీద్వేషమును మాని అర్ధరాజ్యము యతికి దానము చేస్తానన్నాడు. యతి స్వదేశాభిలాషవల్ల రాజ్యము స్వీకరించక రత్నరాశిని గ్రహించి కాశ్మీర దేశానికి వెళ్ళిపోయినాడు.

ఈవిషయాన్ని మునీంద్రుడు శిష్యునివల్ల విని [illegible] అద్భుతపడ్డాడు.

గోముఖుడు నరవాహనదత్తునకు మరొక కథ చెపుతున్నాడు.

ఏ కా ద శ మా రి ణి క థ

మాళవ దేశములో ఒక గ్రామములో ఒక కుటుంబీకునికి ముగ్గురు కుమాళ్లు, ఒక్కతే కుమార్తె కలిగినారు. కుమారి పుట్టినప్పుడే తల్లి కాలము చేసింది. మరికొంతకాలానికి ఇద్దరు కొమాళ్లూ చనిపోయినారు. తండ్రి కుమార్తెకు త్రిమారిక అని అర్థవంతముగా నామకరణము చేసినాడు. ఆ కుమార్తెకు వయసు రాగా తండ్రి పిల్లను ధనికునికిచ్చి

ముడిపెట్టినాడు. కొన్నాళ్ళపాటు త్రిమారిక కాపరము చేయగా దాని భర్త గతించినాడు. ఆచంచల మారుమనువు చేసుకొన్నది. దాని రెండో భర్తకూడా లోకాంతరానికి వేంచేసినాడు. పడుచుదనములో మిడిసిపడుతూ ఆత్రిమారిక మరొకణ్ణి పెళ్ళాడగా అతడూ చనిపోయినాడు. ఈవరసతప్పకుండా పది పెళ్లిళ్ళు చేసుకోగా పదిమందిభర్తలూ పరలోకానికి ప్రయాణము చేసినారు. త్రిమారికకు పేరు మారి దశమారిక అనే పేరు అన్వర్థముగా వచ్చినది. తండ్రి కుమార్తె ధోరణి చూచి పెళ్ళిచేసుకోవద్దన్నాడు. దశమారిక మళ్ళీ పెళ్ళాడవలె ననే సంకల్పించింది. తండ్రిమాట కొట్టివెయ్యలేక ఊరుకొన్నది. ఇలా ఉండగా ఒక అందగాడు ప్రయాణముచేస్తూ దశకుమారిక ఇంటికి బసకు వచ్చాడు. ఒకరినొకరు చూచుకొన్నారు. మనసులు కలిసినవి. ఆమె సిగ్గువిడిచి తండ్రితో "నాన్నా, ఆబాటసారిని పెళ్ళాడనా? అతడుకూడా నాపూర్వ పతులవలెనే చనిపోతే నేను పాతివ్రత్యము అవలంబిస్తాను" అన్నది. ఆగృహస్థు కుమార్తెమాటలు విని "అమ్మాయీ ఇప్పటికే పదిమంది నీచేతిమీదుగా వెళ్లిపోయినారు. ఇతనూ అలాగే చనిపోతే అంతా మనసుచూచి నవ్వుతారు. నలుగురిలో తలెత్తుకోలేము తల్లీ!" అని హితము ఉపదేశించినాడు. ఆబాటసారి సిగ్గువిడిచి నాకూ పది మంది భార్యలు గతించారు. మేమిద్దరమూ సమానుల మన్నమాట" అనగా వారు ఆశ్చర్య పడ్డారు. చుట్టపక్కాలూ ఇరుగుపొరుగూ అంగీకరించగా, దశమారిక అతనిని పెళ్ళిచేసుకొన్నది. ఆ కొత్తపెళ్ళికొడుకు శీతజ్వరముతో తీసుకొని తీసుకొని చనిపోయినాడు. దశమారిక ఏకాదశమారిణి అయి గంగాతీరానికి వెళ్ళి తపోనిష్ఠలో ఉన్నది.

గోముఖుడు చెప్పిన ఈకథ విని నరవాహనుడు సంతోషించినాడు. గోముఖుడు కొత్తకథ ఎత్తుకొన్నాడు.

ఒకపల్లెలో దరిద్రునికి ఎద్దుమాత్రమే ఉండగా, తిండిలేక కుటుంబము

అగచాట్లు పాలవుతూ ఉండగా అతడు వింధ్యవాసినీదేవిదగ్గర దర్భాసనముమీద కూర్చుని తపస్సు చేశాడు. శ్రద్ధాసక్తితో తపస్సు చేయుడమువల్ల దేవి అతనికి స్వప్నములో సాక్షాత్కరించి "వత్సా, లే! ఎప్పుడూ ఎద్దు నీఆస్తిగా ఉంటుంది. దాన్ని అమ్ముకొని జీవయాత్ర చెయ్యి" అని చెప్పింది. మేలుకొని అతడు ఉదయాన కొంచెము పారణచేసి గృహోన్ముఖు డయినాడు. ఆచేతకానివాడు ఎద్దును అమ్మి జీవించలేనని అమ్మలేకపోతున్నాడు. ఒకమిత్రుడు "ఒరే, తిండిలేక ఎండి పోతున్నావు. స్వప్నములో నీకు దేవి కనపడి ఎద్దును అమ్మి జీవించమన్నది. అది గ్రహించకుండా ఉన్నావేమి? దేవతానుగ్రహము వల్ల నీవు ఒక ఎద్దును అమ్మితే మరొకవృషభము రావచ్చును" అని సలహా చెప్పినాడు. ఆ ప్తవాక్యము విని అతడు అలాగే ఎద్దును అమ్మి సిరిసంపదలు సుఖభోగాలు అనుభవించినాడు. సత్త్వవంతుణ్ణి సిరిసంపదలు ఆశ్రయిస్తవి. నీరసుడు నిత్యదరిద్రుడు.

దక్షిణా పథములో ఒక రాజ్యములో పరులను మోసము చేసి జీవించే ఒకవంచకుడు దురాశతో "ఆహారమాత్రానికి ఈధూర్తవ్యాపార మెందుకు? ఉన్నన్నాళ్ళూ కాలిమీద కాలు వేసుకొని కడుపులో చల్ల కదలకుండా జీవించే నిమిత్తము బాగా ధనార్జన చేయాలి" అని ఆలోచించి గొప్పవర్తకునివేషము వేసి రాజు మొగసాలకు వెళ్ళి ప్రతీహారునిద్వారా లోపలికి మనవి పంపి రాజుకు కానుక అర్పించి "దేవా, తమతో ఏకాంతమున ఒకటి మనవి చెయ్యాలి" అని కోరగా మహారాజు అతనివేషభాషలు చూచి ఎవడో గొప్పవాడని భ్రమపడ్డాడు. ఆధూర్తుడు రాజుతో "దేవా! ప్రతీరోజూ కొలువులో కొంతసేపు అందరి సమక్షములో నాతో మీరు సంభాషించవలె. అందుకోసము మీకు రోజుకు ఏడు వందల బంగారుటంకాలు కానుక ఇస్తాను" అని విన్నవించుకొన్నాడు. "ఏడువందల టంకాలు శ్రమపడ

కుండా కోశాగారములోకి వస్తూ ఉంటే ఎందుకు పోగొట్టాలి" అని రాజు ఆలోచించి ధూర్తునితో సంభాషించడానికి అంగీకరించినాడు. అప్పటినుంచీ దినదినమూ రాజు బంగారము పుచ్చుకొంటున్నాడు. లోకులు ధూర్తుణ్ణి మంత్రిగా తలచినారు. కొంతకాలము గడచిన తరువాత సభలో ఒక అధికారముఖము చూచి ధూర్తుడు సాభిప్రాయముగా మహారాజుతో సంభాషిస్తూ ఉన్నాడు. గోష్ఠి ముగిసినతర్వాత అధికారి ధూర్తునితో "నాసంగతి నీవు రాజుతో ఏమని చెప్పావు?" అని అడిగినాడు. అతడు "నీవు రాజ్యాన్ని అపహరించ దలచినట్టు తెలిసి రాజు చాలా కోపంగా ఉన్నాడు. అందుకు నీ మొగము చూచాను. నేను ఆయన కోపాటోపాన్ని శాంతింప చేస్తాను." అని పలికినాడు. ఆఅధికారి వంచకుని మాటలు నిజమని నమ్మి ఇంటికి వెళ్ళి భయముతో వెయ్యివరహాలు అతనికి లంచ మిచ్చినాడు. మర్నాడు యథాప్రకారముగ ధూర్తుడు, రాజుతో కొంతసేపు మాటాడి వెళ్ళేటప్పుడు దగ్గిరికి వచ్చిన అధికారితో "మిత్రమా యుక్తి పలికి రాజును ప్రసన్నుని చేశావు. బెంగపడకు. ధైర్యముగా ఉండు. ఏఆపద వచ్చినా నిన్ను కాపాడుతాను అని" అప్పటినుంచి అధికారి ధూర్తుణ్ణి సేవిస్తున్నాడు. వంచకుడు సామంతుల దగ్గిరా సేవకులదగ్గిరా రకరకాల మోసాలుచేసి అయిదుకోట్ల ధనము ఆర్జించి, ఒకనాడు ఏకాంతములో "ప్రభూ! ప్రతిదినమూ నీకు ఏడువందల బంగారుటంకాలు ఇస్తూ నేను అయిదుకోట్లు ఆర్జించినాను. ఇవిగో తీసుకో" అని ఆసొమ్ము రాజు ముందు పెట్టినాడు. రాజు సగభాగము తీసుకొని మిగతాసొమ్ము అతనికి ఇచ్చి అతనినే అమాత్యుని చేసినాడు. వంచకుడు సిరిసంపదలు అనుభవిస్తున్నాడు. నుయ్యి తవ్వేవాడికి ధనరాశి దొరికినట్టు ప్రాజ్ఞుడు విశేష పాపము చెయ్యకుండా ధనము ఆర్జిస్తాడు.

గోముఖుడు మరొక కథ యువరాజుకు చెప్పసాగినాడు.

హేమప్రభా లక్ష్మీసేనుల కథ

రత్నాకరనగరాన్ని అరిలోకభయంకరుడైన బుద్ధిప్రభ మహీపాలుడు పరిపాలిస్తున్నాడు. అతని కుమార్తె హేమప్రభ శాపము వల్ల విద్యాధరలోకభ్రష్టయై బుద్ధిప్రభుని మందిరములో జన్మించింది. భూలోకములో ఆమె విద్యాధరి కనుక ఆకాశగమనము అలవాటై ఆ అలవాటుకు బదులు ఎప్పుడూ ఉయ్యాల ఊగుతూ ఉంటుంది. "అమ్మాయీ! కింద పడతావు! ఊగవద్దని రాజు నిషేధించినా హేమప్రభ ఆయనమాట తోసివేసింది. వెంటనే తండ్రి కుమార్తెదవడమీద లెంపకాయ కొట్టినాడు. అంతమాత్రానికే హేమప్రభకు రోషమువచ్చి వన విహారార్థము అనేమిష పెట్టి ఉద్యానవనికి వెళ్ళింది. అక్కడ పరిజనులు మధుపానమువల్ల మత్తులై ఉండగా ఆరాజకన్య చెట్లగుబురులమాటున తప్పించుకొని పోయి కారడవిలో పర్ణశాల ఏర్పాటు చేసుకొని కందమూలాదులు తింటూ మహేశ్వరుణ్ణిగూర్చి తపస్సు చేస్తున్నది. తండ్రి కుమార్తెకోసము వెతికి వెతికి మహారణ్యములో తపస్సులో ఉన్న హేమప్రభను చూచినాడు. తండ్రిని చూచి తనయ లేచి ప్రణామము చేయగా, అతడు కన్యనుఒళ్లో కూర్చోబెట్టుకొన్నాడు. చిరకాలానికి ఒకరు ఒకరిని చూచుకొని అడవిలో జంతువులుకూడా ఏడ్చేటట్టు దుఃఖించినారు. కొంతసేపటికి రాజు హేమప్రభను ఓదార్చి "అమ్మాయీ! రాజ్యలక్ష్మిని వదలి వనవాస మెందుకమ్మా? మీ అమ్మదగ్గిరికి రా తల్లీ!" అని పిలిచినాడు. రాజకన్య తండ్రితో "నాయనా, దైవము నన్నిలా చేశాడు. నేనేమీ చెయ్యలేను. అరణ్యవాససుఖాన్ని వదిలి నగరవాసము చెయ్యలేను" అన్నది. తండ్రి ఎన్ని విధాల చెప్పినా కుమార్తె వినలేదు. అప్పుడా రాజు హేమప్రభ కోసము వనములో నివాసమందిరాన్ని కట్టించి అతిథి పూజార్థము

కావలసిన సామగ్రిని పంపుతూ ఉన్నాడు. హేమప్రభ ఆవస్తువులతో అతిథి పూజ చేస్తున్నది. తాను ఫలహారము చేస్తున్నది.

ఇలా ఉండగా హేమప్రభ ఆశ్రమానికి కుమారబ్రహ్మచారిణి రాగా ఆమె సత్కారములు యథావిధిగా జరిగినవి. హేమప్రభ తాపసిని "అమ్మా, నీవు సన్యసించా వెందుకు? కారణము చెప్పవా?" అని అడగగా ఆబ్రహ్మచారిణి "నేను కన్యగా మాతండ్రిదగ్గిర ఉన్నప్పుడు ఒకనాడు ఆయన కాళ్ళు పట్టమన్నాడు. నేను పాదసంవాహనము చేస్తూ ఉండగా మత్తు వచ్చి తూలితే నిద్రపోతున్నావా? అంటూ నన్ను తన్నినాడు. అందుకు కోపగించి నేను ఇల్లు విడిచి సన్యాసాశ్రమము స్వీకరించాను" అని చెప్పింది. ఈసంగతివిని హేమప్రభ సన్యాసినిని సమానశీలగా గ్రహించి తన సంగతి ఆతాపసికి తెలియజెప్పింది. ఉభయులూ వనవాస సఖులుగా ఉన్నారు.

ఒకనాడు రాజకన్య పరివ్రాజికతో "చెలీ! గడిచినరాత్రి కలలో పెద్ద నదిని దాటి శీతాచలము అధిరోహించి అర్ధనారీశ్వరుణ్ణి చూచి ఆపరమేశ్వరుని సమక్షములో ఒక సుందరుడు వీణ వాయిస్తూ ఉండగా చూచి నీతోకూడ ఆకాశానికి ఎగిరినాను. ఇలా కల వచ్చి మెళుకువ వచ్చింది. తెల్లవారింది" అని చెప్పింది. తాపసి హేమప్రభ చెప్పిన స్వప్నవృత్తాంతాన్ని విని "కల్యాణీ! శాపవశాన నీవు ఈలోకాన జన్మించావు. ఈస్వప్నము నీశాపముక్తిని తెలియజేస్తున్నది" అన్నది. రాజకన్య సఖివచనానికి సంతోషించింది. జగజ్జ్యోతి అయిన సూర్యుడు ఉదయాచలశిఖరాన్ని అలంకరించగా ఒకరాజపుత్రుడు అశ్వము దిగి వచ్చి తాపసీవేషములో ఉన్న హేమప్రభను చూచి నమస్కరించినాడు. హేమప్రభ అతనికి అతిథి పూజ చేసి ఉచితాసనము ఇచ్చి అతడు ఆసీనుడు కాగా అతని వృత్తాంతము కుతూహలముతో అడిగింది.

రాజపుత్రుడు ఇలా చెప్పినాడు. "కల్యాణీ! ప్రతాపసేనుడనే

పార్థకనాముడు పుత్రులకై శివపూజ చేయగా మహేశ్వరుడు ఆయనకు సాక్షాత్కరించి "రాజా! శాపగ్రస్తు డయిన విద్యాధరుడు నీకు పుత్రుడై పుట్టి శాపమోచనము అయినతరువాత విద్యాధరలోకానికి వెళ్ళుతాడు. రెండోకుమారుడు కులదీపకుడు అవుతాడు" అంటూ వరమిచ్చినాడు. రాజు సంతుష్టాంతరంగుడై యథావిధిగా పారణచేసినాడు. కొంతకాలానికి లక్ష్మీసేన శూరసేనులు అనే కుమారులు పుట్టినారు. నేను వేటకై వచ్చిన లక్ష్మీసేనుణ్ణి"

హేమప్రభ తన సంగతి అతనికి చెప్పి జాతిస్మరణ కలదై అతనితో "మహాత్మా! నీదర్శనమువల్ల నాకు జాతిస్మరణ కలిగింది. నేను విద్యాధరిని. శాపమువల్ల ఈలోకములో పుట్టినాను. ఈమె నాచెలి, నీవు నాప్రియుడవు. నీఅమాత్యుడు నాసఖికి ప్రియుడు. మాఇద్దరి శాపాలూ క్షీణించినవి. మనందరికీ విద్యాధరలోకములో మళ్ళీ సమాగమము సంప్రాప్త మవుతుంది" అని హేమప్రభ చెప్పి సఖితో దివ్యరూపముతో గగనమార్గాన నిజలోకానికి వెళ్ళిపోయింది.

లక్ష్మీసేనుడు తెల్లపోయి చూస్తూ ఉండగా అతని మంత్రి కూడా వచ్చినాడు. అతడు అమాత్యునితో జరిగిన దంతా చెవుతూ ఉండగా బుద్ధిప్రభ మహారాజు కుమార్తెకై అన్వేషిస్తూ అక్కడికి వచ్చినాడు. కుమారి కనపడకపోవడమువల్ల రాజు లక్ష్మీసేనుణ్ణి అడిగినాడు. రాజపుత్రుడు జరిగిన దంతా అతనికి చెప్పినాడు. బుద్ధిప్రభుడు దుఃఖిస్తూ ఉండగా లక్ష్మీసేనుడికి శాపావసానము కలిగింది. వెంటనే అతడూ మంత్రీ విద్యాధరలోకానికి వెళ్ళిపోయినారు. లక్ష్మీసేనుడు హేమప్రభను వివాహమాడి భూలోకానికి వచ్చి బుద్ధిప్రభుణ్ణి దర్శించినాడు. అల్లుడు మామ దగ్గిర సెలవు తీసుకొని తన నగరానికి వెళ్ళి జనకుడైన ప్రతాపసేనునికి తన సంగతి యావత్తూ చెప్పినాడు. లక్ష్మీసేనుడు తన రాజ్యమును తమ్ముడు శూరసేనునికి అప్పగించి విద్యాధరలోకానికి

వెళ్ళిపోయినాడు. లక్ష్మీసేనుడు హేమప్రభతో విద్యాధరైశ్వర్యాన్ని అనుభవించినాడు. ఇలా నరవాహనదత్తుడు గోముఖునివల్ల చిత్ర విచిత్ర కథలను వింటూ శక్తియశను వివాహము చేసుకోవలె నని ఉత్కంఠతో ఉన్నప్పటికీ ఆరాత్రి క్షణముగా గడపినాడు.

ఇలా ఆరాజపుత్రుడు దినములు లెక్కపెట్టుకొంటూ ఉండగా ఒక సారి ఆకాశమునుంచి విద్యాధరబలము వచ్చింది. విద్యాధరప్రభువు స్ఫటికయశుడు తనకుమార్తె శక్తియశను నరవాహనునికి సమర్పించ డానికి వస్తున్నాడు. నరవాహనదత్తుడు మామగారికి అతిథిసత్కారాలు ఆచరించినాడు. విద్యాధరరాజేంద్రుడు తాను వచ్చిన కార్యము అత నికి తెలియజెప్పి, నిజశక్తిప్రభావమువల్ల నిమేషకాలములో వివాహ సన్నాహము చేయించినాడు. మామ అల్లుణ్ణి రత్నాభరణాలతో అలం కరించి తనకుమార్తె శక్తియశను ఇచ్చి వివాహము చేసినాడు. నర వాహన దత్తుని విద్యాధర రాజపుత్రి శక్తియశ పరిణయమాడి సూర్యా లోకము పొందిన నళినివలె శోభతో ప్రకాశించింది. మామ స్ఫటిక యశుడు నిజనగరికి వెళ్ళినాడు. శక్తియశ వదనపద్మమునకు నర వాహనదత్తుడు మత్తమధుపమై సుఖముగా ఉంటున్నాడు.

వే లా లం బ క ము.

త రం గ ము : ౬౭

నమ తాశేష విఘ్నౌఘ
వారణం వారణాననమ్
కారణం సర్వసిద్ధీనాం
దురితార్ణవ తారణమ్.

నరవాహన దత్తుడు శక్తియశ, మదనమంచుక మొదలైన ప్రియు

రాళ్ళతో మిత్రులతో కాలక్షేపము చేస్తూ కౌశాంబీనగరములో వత్స రాజు దగ్గిర ఉంటున్నాడు. ఒకనాడు నరవాహన దత్తుడు ఉద్యాన ములో ఉన్నప్పుడు పర దేశీయులు ఇద్దరు సోదరులువచ్చి అతిథి సత్కా రాలు పొంది తమ వృత్తాంతము నివేదించినారు. దేవా, వైశాఖపుర పాలకులము రాజపుత్రులము, సవతికుమారులము. నన్ను రుచిరదేవు డనీ ఇతన్ని పోతకుడు అనీ అంటారు. నాదగ్గిర జవశీల అనే పిడివనుగు ఇతనిదగ్గిర వేగముగా వెళ్లే రెండుగుర్రాలూ ఉన్నవి. వీటి విషయ ములో మాకు తగాదా వచ్చింది. నా పిడివనుగ ఎక్కువని నావాదము నాజోడుగుర్రాలు వేగంగా పోతవని ఇతని పట్టు. నిజానిజాలు స్వామీ మీకు తెలియాలి. దేవా, మీరు మామందిరానికి దయచేసి ఈపరీక్ష చేసి యధార్థము చెప్పండి. దూరదేశమునుంచి యాచకులమై వచ్చాము. అర్థిజనులకోరిక తీర్చవేడుతున్నాము.'' అని రుచిరదేవుడు ప్రార్థించగా నరవాహనదత్తుడు అందుకు అంగీకరించి రుచిరదేవుడు తెప్పించిన రథాన్ని ఎక్కి వాళ్ళతో వైశాఖపురము వెళ్ళినాడు. పురనారీ మణులు నరవాహనదత్తుని సుందరాకారము చూచి అపరమన్మథు డని వర్ణించడము మొదలుపెట్టినారు. మార్గములో నరవాహనుడు అలిసినా మన్మథుని దేవాలయము కనపడడమువల్ల శ్రమమరిచి మన్మ థునికి నమస్కరించి విశ్రమించినాడు. అతడు రుచిరదేవుని మందిరానికి వెళ్లి అతనివల్ల అతిథిసత్కారములు పొంది ఉత్తమ గజాశ్వములతో ఉన్న అతని గృహముచూచి చాలా సంతోషించినాడు. అక్కడ అతడు రుచిరుని చెల్లెలిని లోకసుందరిని వీక్షించగా అతని మనసుఆమె రూపమునే ధరించింది. నరవాహనదత్తుడు నవవధువు అయిన శక్తి యశను విడిచి ప్రవాసములో ఉన్నప్పటికీ విరహాన్ని తలచకుండా ఉన్నాడు. ఆకన్య నిజ దృష్టిమాలికతో స్వయంవరము చేసింది. రాత్రి నరవాహనుడు జయేంద్రసేన అనే ఆకాంతను తలపోస్తూ గడిపినాడు.

మర్నాడు వాయువేగముతో వెళ్ళే జోడుగుర్రాలను పోతకుడు తీసుకొని రాగా అతడు రుచిరదేవుని పిడిపనుగను ఎక్కి అశ్వాలను జయించినాడు. నరవాహనుడు అభ్యంతరమందిరములో ఉండగా వత్సేశుడు పంపిన దూత వచ్చి "స్వామిన్! మీరిక్కడికి వచ్చింది మీతండ్రిగారికి తెలి యక నన్ను వెతకమన్నారు. చెప్పకుండా ఇంతదూరము ఉద్యాన వనమునుండి వెళ్ళినారట. మాఅందరికీ దిగులుగా ఉంది. మీరు వెళ్ళి పోవడము" అని చెప్పినాడు. నరవాహనదత్తుడు ప్రియాసమాగమానికి ఉత్కంఠాకులుడై ఆందోళిత మనస్కుడు అయినాడు.

ఆసమయములో అక్కడికి ఒకవణిక్కుమారుడు వచ్చి ఆనంద కందళిత హృదయుడై దూరమునుంచి నరవాహదత్తునికి నమస్కరించి "వీరాగ్రేసరా, విజయీభవ నవమన్మథా! భవిష్యద్విద్యాధర చక్రవర్తీ! మానసము హరించినావు! శత్రువులకుభీతి కలిగిస్తున్నావు. ప్రభూ! శీఘ్రమే బలివిజయముచేసి ఆకాశము ఆక్రమించే అఖండ గుణశాలివి; నిన్ను దేవతలు చూస్తారు" అని ప్రస్తుతించి, యువరాజువల్ల సత్కార ముపొంది స్వప్నవృత్తాంతము ఇలా మనవిచేసినాడు.

భూదేవీ శిరోమణి అనతగిన లంపానగరములో కుసుమసారుడు అనే వర్తకునికి శివానుగ్రహమువల్ల నేను చంద్రసారు డనే నామముతో జన్మించినాను. స్నేహితులతో నేను ఉత్సవాన్ని చూచే నిమిత్తము పట్టణానికి వెళ్ళి అక్కడ అర్థికోటికి దానమిచ్చే మహాదాతలను చూచి నాను. నాకు ఆధనసంచయాన్ని చూడగా ధనార్జనమీద మనసు కలి గింది. ద్వీపాలన్నీ తిరగవలె నని నవరత్నరాసులతో నిండిన నావ ఎక్కినాను. గాలి అనుకూలముగా ఉండగా నానావ ఒకలంకను చేరింది. అక్కడ నేను గుట్టుగా రత్నవ్యాపారము చేస్తున్నాను. ఆరాజు అర్థలోభమువల్ల నన్ను దోచి చెరలో పెట్టినాడు. ఆకారాగార ములో నేను దుష్టుల సాంగత్యముతో కొన్నాళ్ళపాటు ఉండగా మా

వంశమర్యాదలు ఎరిగిన మహీంధరు డనే వ్యాపారి నాసంగతి రాజుతో "దేవా, లంపానగరవాసి యీవణిక్పుత్రుడు దోషము చేయలేదు. పాపము, ఇతన్ని ఖైదులో పెట్టినారే" అని పలికినాడు. రాజు నన్ను విడిపించి గౌరవించినాడు. అక్కడ నాకు రాజాశ్రయము, మిత్రసహాయము లభించగా చాలాకాలము సుఖంగా వ్యాపారము చేశాను. ఒకనాడు వనయాత్రాసందర్భములో ఒక వైశ్యపుత్రిని కందర్ప దర్పసాగరలహరి వలె ఉన్నదానిని చూచి మనసు తగులగా దాని తండ్రిదరిచేరి ఆకన్యను ఇవ్వమని కోరినాను. ఆవైశ్యుడు కొంతసేపు ఆలోచించి "స్వయంగా నేను ఇవ్వను. అందుకు కారణము లేకపోలేదు. ఈకన్యను సింహళ ద్వీపానికి తాతగారింటికి పంపుతాను. నీవు అక్కడికి వెళ్ళి ఈకన్యను పెళ్ళాడు. నీకు కన్యాలాభము కలిగే రీతిగా సందేశము పంపుతాను" అనిపలికి గౌరవించి పంపినాడు. మర్నాడు వైశ్యుడు కుమారిని ఓడలో ఎక్కించి సముద్రముమీద సింహళదేశానికి పంపినాడు. నేనుకూడా లంకకు పోవ యత్నించగా ఆసింహళములో పిడుగుకన్న భయంకరవార్త వెల్లడయింది. "శిఖరునికుమార్తె ఎక్కిపోతున్న ఓడ సముద్రములో మునిగింది. ఒక్కప్రాణి కూడా బతికి బయట పడలేదని తెలిసింది. ఆకబురు విని దిగులుపడి నేను విచారములో కుంగిపోగా కొందరు పెద్దలు నన్ను ఓదార్చగా సమాధానపడి సింహళానికి వెళ్ళ సంకల్పించాను. నావ నెక్కి కొంతమేర ప్రయాణము సాగించగా ప్రతికూల దైవమువలె గాడుపు చెలరేగింది. నావ పగిలిపోయింది. నాసొమ్ము పోయింది, పరివారజనము నీళ్ళపా లయినారు: నేను సముద్రములో పడిపోయినాను. విధివశాన కొయ్య చేతికిచిక్కింది. దైవము అనుకూలమై చాచినబాహువువంటి ఆకొయ్యపట్టుకొని సముద్రతీరము చేరినాను. వేలాప్రదేశములో తిరుగుతూ ఉండగా దైవవశాన బంగారుకడ్డీ దొరికింది. అది పుచ్చుకొని చెంతనే ఉన్న పల్లెటూరికి వెళ్ళి దాన్ని విక్రయించి

సామ్యుచేసి రెండు తాపితాలు కొని భోజనాదికము ముగించి, ప్రయాణపు బడలిక తీర్చుకొని కొంతసేపటికి ప్రియా వియోగము సహించలేక కాలుకాలిన పిల్లివలె ఇటూ అటూ తిరుగుతూ సైకతలింగము లున్నప్రదేశము చూశాను. మునివేషధారిణి అయిన యువతి ఈశ్వరాభిషేకము చేస్తున్నది. ఆకన్యను "ఆశ్చర్యము! ఈయువతి నాప్రియురాలివలె ఉన్నది! ఆమేకాబోలు! అటువంటి భాగ్యము నానొసట వ్రాయలేదు. అనుకొంటూ ఉండగా చప్పున నా వలకన్ను అదిరింది. "తన్వీ! ప్రాసాదముల మీద నివసించవలసినదానవు ఇక్కడ ఉన్నావేమి?" అని నేను ఆకన్యను అడిగినాను. ఆమె ఏమీ అనలేదు. శపిస్తుందేమో అని హడిలిపోయినాను. పొట్లగుంపులో నక్కి ఆమెను తనివితీర వీక్షిస్తున్నాను. ఆయువతి లింగాభిషేకము సమాప్తి చేసి నాకేసి చూసి అక్కణ్ణించి వెళ్ళిపోయింది. ఆసుందరి నాచూపుమేర దాటి వెళ్ళగా అలముతున్న చీకట్లవైపు చూస్తూ ఆరాత్రి చక్రవాకమువలె తపించాను.

ఆక్షణములో అతిర్కితోపనత, ఆబాల్యబ్రహ్మచారిణి, జ్ఞానస్వరూపిణి అయిన మతంగమహామునీంద్రుని యమున అనేకన్య నాకు గోచరించింది. ఆమె ఇలా అన్నది: "చంద్రసారా! మనస్సు చిక్కబట్టి ద్వీపాంతరములో శిఖరసంజ్ఞకుడు అనేవర్తకునికి చక్కనికుమారి జన్మించింది. ఆకన్య పుట్టగానే జినరక్షితుడు అనే జ్ఞాని ఆయనతో "శిఖరకా! ఈకన్య అన్యమాతృక. దీన్ని నీవు స్వయంగా కన్యాదానము చేయకూడదు. అన్యహస్తముచేత దానముచేయించు" అని ఆదేశించినాడు. శిఖరకుడు నీవు కోరినకన్యను ఇప్పించదలచి, ఆమెను మాతామహుని దగ్గిరికి సింహాళము పంపినాడు. ఆమె ఎక్కిననావ పగిలి అందరూ సముద్రములో మునిగినారు. ఆకన్య దైవానుకూలమువల్ల సముద్రతీరము చేరింది. ఆసమయములో నాతండ్రి మతంగుడు శిష్యబృందముతో సముద్రస్నానానికి వెళ్ళి ఆకన్యను చూచి దయదలచి ఆశ్రమానికి తెచ్చి

"యమునా! ఈపిల్లను జాగ్రత్తగా చూడు" అని నాకు అప్పజెప్పినాడు. సముద్రవేలాతటమునుంచి తెచ్చిన కన్య కనుక వేల అని ఆమెకు పేరు వచ్చింది. ఆపిల్లమీద నాపంచప్రాణాలూ ఉంటవి. బ్రహ్మచర్యములో ఉన్నా నన్ను సంసారము బాధిస్తున్నది. వేల నీపూర్వజన్మపత్నిగా నేను దివ్యజ్ఞానమువల్ల గ్రహించి నీదగ్గిరికి వచ్చాను. ఈకన్యను స్వీకరించు. మీరు అనుభవిస్తున్నకష్టాలు గట్టెక్కుతవి" అకాలవృష్టివంటి ఆమె మాటలు నాబాధపోగొట్టినవి. నేను మున్యాశ్రమము చేరగా, యమునాదేవిప్రేరణవల్ల మునీంద్రుడు వేలాదేవిని నాకిచ్చి పెళ్ళిచేసినాడు.

వేలతో కొంతకాలము సుఖముగా ఉంటూ ఒకసారి ప్రియురాలితో కలసి చెరువులో జలక్రీడలు చేస్తూ మతంగమహర్షి మీద నీళ్ళు చల్లినాము. అప్పుడా మునీంద్రుడు కోపముతో నీకు ప్రియావియోగము కలుగుగాక అని శాపము ఇచ్చినాడు. వేల దీనముగా మహర్షిపాదాల మీద వాలగా అతడు "చంద్రసారుడా! విద్యాధరచక్రవర్తి అయిన నరవాహనదత్తుడు గజవేగముచేత అశ్వయుగ్మమును గెలువగా నీవు చూడడము సంభవిస్తే నీశాపము తీరిపోతుంది. నీవు ప్రియురాలిని కలుసుకొంటావు" అని అనుగ్రహించి స్నానముచేసి శ్వేతద్వీపానికి గగనమార్గాన వెళ్ళినాడు.

యమున లేత మామిడిమొక్కను నాకిచ్చి శ్వేతద్వీపానికి వెళ్ళిపోయింది. నేను కొన్నాళ్ళు భార్యతో ఉండి వనవాసమువల్ల విసిగి వియోగానికి వెరచి స్వదేశానికి వెళ్ళవలెనని సముద్రతీరానికి వెళ్ళి పడవ చూచి మొదట భార్యను ఎక్కించి నేను ఎక్కడానికి ప్రయత్నిస్తూ ఉండగా మునిశాపమువల్ల గాలి వీచింది. నావ దూరముగా వెళ్ళిపోయింది. ప్రియావియోగమువల్ల నాకు మూర్ఛ వచ్చింది. ఒక మునీంద్రుడు నాఅవస్థ చూచి నన్ను తన ఆశ్రమానికి తీసుకొనిపోయినాడు. నాకు శాపాంతసమయము రాగా అతడు తెలుసుకొని నాకు చెప్పినాడు. నేను

సముద్రప్రయాణము చేసి నావ మునగడమువల్ల తీరము చేరి వర్తక మిత్రునితో కలిసి ప్రియురాలిని అన్వేషిస్తూ అనేక కష్టాలపాలై చివరకు ఈవైశాఖపురానికి వచ్చి నిన్ను చూచాను. అందువల్ల నా శాపము తీరిపోయింది. కొంతసేపటికి నా స్నేహితులైన చేహారులు నాప్రియురాలిని వెతికి తెచ్చి నాకు అప్పగించినారు. నాశాపమోచనకారణము నీవే కనుక నీదర్శనానికి వచ్చాను. నేటికి నాకష్టాలు గట్టెక్కినవి. నేను ప్రియాసహితముగా స్వదేశానికి వెళ్ళుతాను.

ఈప్రకారంగా చంద్రసారుడు స్వవిషయము నివేదించి కృతార్థుడై పోయిన తరువాత రుచిరదేవుడు నరవాహనదత్తునికి సవినయముగా తన చెల్లెల్ని జయేంద్రసేనను గజాశ్వయుగ్మసమేతముగా అర్పించినాడు. నరవాహనదత్తుడు ప్రియురాలిని తీసుకొని రుచిరదేవుణ్ణి వీడ్కొని స్వీయ రాజధానికి కౌశాంబీనగరానికి వెళ్ళి మదనమంచుకాది దివ్యకాంతలతో ఇహలోకభోగా లనుభవిస్తూ ఆనందకందళితాంతరంగుడు అవుతున్నాడు.

శశాంకవతీ లంబకము

తరంగము : ౬౭

అవ్యా ద్వో విఘ్నవిధ్వంస
కీర్తిస్తమ్భ మి వోత్క్షిపన్
కరం గణపతిః క్రీడా
లీనభృఙ్గాక్ష రావలిమ్!

అరాగ మపి రాగాఢ్య
రచనాచతురం పరమ్
హారం నవనవాశ్చర్య
సర్గచిత్రకరం నుమః

జితం స్మరశరై ర్యేషు
ప్రాప్తే ష్వపి పత త్స్విహా
వజ్రాదీ ష్వపి జాయన్తే
కుణ్ఠితా న్యేవ తద్భృతాః.

నరవాహనుడు చాలామంది భార్యలతో ఉన్నప్పటికీ మదనమంచు కాదేవిని ప్రాణాధికముగా ప్రేమిస్తూ కౌశాంబిలో నివసిస్తూ ఉండగా రాత్రి ఎవరో దేవత గగనమార్గానవచ్చి అతన్ని తీసుకొని వెళ్ళినట్టుగా కల వచ్చింది. అతడు మెళుకువ రాగానే తాను శీతాచలసానువున తరుచ్ఛాయలో గరుడపచ్చల వేదికమీద ఉన్నట్టు తెలుసుకొన్నాడు. ఆదివ్యకన్య తన కాంతిచేత గిరికాననమును ఉజ్జ్వలము చేస్తూ అతని పక్కనే ఉన్నది.

దివ్యకన్య తనను తీసుకొని వచ్చిందని అతడు గ్రహించి ఆమెను చూచినాడు. ఆమె తనకోరిక పైకి చెప్పలేక సిగ్గుపడినది. అతడు దివ్య కన్య మనోభావాన్ని పరీక్షించాలని కపటనిద్ర అభినయించి ధూర్తుడై "సఖీ, మదనమంచుకా! ఎక్కడ ఉన్నావో! నన్ను నీ బాహువుల్లో చేర్చుకోవా!'' అని పలవరించినాడు. ఆదివ్యకన్య మదనమంచుకా రూపిణిగా మారి నరవాహనదత్తుని కౌగలించింది. ఆమె సిగ్గు విడిచి నిజ రూపములో అతనికి కనపడి "ఆర్యపుత్రా, నిన్ను వరించాను. నన్ను పరి గ్రహించు'' అన్నది. నరవాహనదత్తుడు గాంధర్వవిధి ప్రకారము దివ్య కన్యను వివాహమాడినాడు. రాత్రి అతడు ప్రియురాలితో గడిపి తెల్ల వారుజామున ఆమె వంశమూ పరువు ప్రతిష్ఠలూ తెలుసుకో దలచి ఒక గాథ ఆరంభించినాడు.

న క్క, పి డి ఏ ను గు క థ

ఒక తపోవనములో బ్రహ్మసిద్ధి అనే మునీశ్వరుని వద్ద ఒక గుహలో వృద్ధ జంబుకము ఉంటున్నది. ఒకరోజు ముసురుగా ఉన్నప్పుడు ఆ ఆడ

నక్క [illegible] ఆక్రమించి బైట ఆహారము వెతుక్కొంటూ ఉండగా, అతని [illegible] విడిచి [illegible] వల్ల దాప్పు తీరిపోయింది. దయా [illegible] నిచంద్రుడను జంబుకాన్ని చూచి రెండు జంతువులనూ [illegible] అతడు వెంటనే నక్కను ఆడఏనుగను చేసినాడు. పిడిఏనుగు క్రొత్తగా వచ్చిన ఏనుగును చూచి మరులు కొన్నది. నక్కకు చావు తప్పింది. [illegible] కాలములో ఏనుగు ఆడఏనుగుతో కూడా విహరిస్తూ దానికి [illegible] తెచ్చి ఇవ్వవలెనని మడుగులో అడుగు పెట్టగా అడుసులో దిగబడి వజ్రనిర్భిన్నపక్షమయిన పర్వతమువలె కదలక మెదలక ఉన్నది. ఏనుగు కష్టకాలములో ఉండగా నక్క ఏనుగు అప్పుడు మరొక ఏనుగుతో వెళ్ళిపోయింది. ఈలోగా మడుగులో ఉన్న పిడి ఏనుగు భార్య పిడిని వెతుక్కొంటూ విధివశాన అక్కడికే వచ్చింది. భద్రజాతి పిడిఏనుగ మడుగులో కూరుకుని ఉండగా భార్య విచారపడి భర్తతో సహగమనము చేసేటందుకు అడుసులోకి చొరపడింది. అప్పుడు బ్రహ్మసిద్ధి మునీంద్రుడు [illegible] వచ్చి ఏనుగులబాధ కళ్ళార చూచి వాటికి బలము కలిగేటట్లు చేసి అడుసులో నుంచి బైటికి రప్పించినాడు. ఆనాగదంపతులు చావుతప్పించుకొని వియోగము తీరి సుఖముగా ఉన్నారు. కష్టాలలో ఉన్న పతిని సతి వదిలి వేస్తుందా? [illegible]లోకూడా అటువంటి దాంపత్యము ఉంటుంది. నీచజాతిలో పుట్టిన చంచల స్నేహానికి తగదు.

లలితలోచనా జన్మగాథ

అతని కథ ఆకర్ణించి ఆమె అతని భావాన్ని గ్రహించి "ఆర్యపుత్రా, నీమనస్సు నాకు బోధపడింది. నేను చెప్పేకథవిను.

[illegible] బాహుశక్తి అనే మహారాజు దగ్గిర శూరదత్తుడనే విప్రుడు మొఖాసాదారుగా ఉన్నాడు. అతని భార్య మహాపతివ్రత

వసుమతి. ఆపుణ్యదంపతులకు వామదేవుడనే సుపుత్రుడు ఉద్భవించాడు. ఆకుర్రవాడు అతిగారాబముతో పెరుగుతూ సమస్తవిద్యలనూ స్వల్ప కాలములో నేర్చి శశిప్రభ అనే పిల్లను వివాహము చేసుకొన్నాడు. కాలక్రమేణ తండ్రి కాలము చేసిన తరువాత తల్లి సహగమనము చేసింది. వామదేవుడు గార్హస్థ్యధర్మమును యథావిధిగా నిర్వర్తిస్తూ ఉన్నాడు. దైవవశాన అతనిభార్య మోహపరవశురాలై భర్తకు తెలియకుండా యథేచ్ఛగా వ్యభిచరిస్తున్నది. వామదేవుడు రాజధానికి వెళ్ళి రాజసేవ చేసి తిరిగి రాగా పినతండ్రి అతనితో ఏకాంతముగా "అబ్బాయీ, మనకొంపలో పేరుప్రతిష్ఠలు మాసిపోయినవిరా! నీభార్య దున్నలకాపరిని తగులుకోగా దిక్కుమాలిన పాపిష్టికళ్ళతో పాపాన్ని చూడవలసి వచ్చింది" అని పలికినాడు. ఆమాటలు విని వామదేవుడు కత్తి తెచ్చి పువ్వులతోటలో రాత్రి దాగినాడు. ఆవేళకు అక్కడికి దున్నలవాడు రాగా వామదేవునిభార్య ఆహారము పళ్ళెములో పెట్టుకొని విటుణ్ణి చేరింది. తర్వాత ఇద్దరూ ఏకశయనములో ఉండగా, కళ్ళారా చూచి వామదేవుడు కత్తిదూసి మీదికి వచ్చినాడు. భార్య భర్తను తిట్టి దుమ్మెత్తిపోయగా వామదేవుడు దున్నపోతుగా మారినాడు. అతని పూర్వజ్ఞానము మాత్రము పోలేదు. ఆకులట వామదేవుణ్ణి దున్నలలో కలిపి తోలుతూ దుష్టకర్రతో దున్నలకాపరిచేత చితక కొట్టిస్తున్నది. తరువాత ఆమె పతిని వర్తకునికి విక్రయించింది. ఆబేహారి దున్నమూపములో ఉన్న వామదేవుణ్ణి తన గ్రామానికి తోలుకొనిపోయి పరువులు మోయిస్తున్నాడు. వామదేవుడు బరువులు మోయలేక కృశించి శల్యమై "నమ్మిన భర్తను బుట్టలో పెట్టినదాన్ని పెట్టుకొని కాపురము చేయడము చంకలో సర్పాన్ని పెట్టుకొన్నవాడివలె ఉంటుంది." అని ఆలోచించి దుఃఖిస్తూ ఉండగా ఒకసిద్ధురాలు ప్రజ్ఞావిశేషమువల్ల సంగతి తెలుసుకొని కనిపెట్టి మంత్రోదకాలు చల్లి అతన్ని మనుష్యుణ్ణి చేసింది.

ఆయోగిని అతన్ని తన ఇంటికి తీసుకుపోయి తన కుమార్తె కాంతిమతి నిచ్చి పెళ్ళిచేసి అతని చేతికి కొన్ని ఆవాలు ఇచ్చి "వీటిని మంత్రించాను; ఈ ఆవాలతో నీ మొదటిభార్యను కొట్టు. అది గోడిగమృగము అవుతుంది." అని చెప్పింది. వామదేవుడు రెండోభార్యతో, ఆవాలు జాగ్రత చేసి తన ఇంటికి వెళ్ళి దున్నలకాపరిని హతమార్చి ఆఆవాలతో [illegible] కొట్టి గోడిగ మృగాన్ని చేసి లాయములో (పశువుల శాల) కట్టివేసినాడు. అది మొదలు ప్రతిరోజూ అతడు కసితీరే లాగ ఏడుసార్లు ఆగోడిగను బాది తరువాత భోజనము చేస్తానని శపథము పట్టినాడు.

ఒకసారి వామదేవుని ఇంటికి అతిథి వచ్చి విస్తరిముందు కూర్చున్నాడు. అతిథితో భోజనానికి కూర్చున్న వామదేవుడు భార్యగోడిగను కొట్టడము మాట జ్ఞప్తికి వచ్చి చప్పున లేచి పశువులశాలలో ఉన్న గోడిగను ఏడుసార్లు చావగొట్టి భోజనానికి వచ్చినాడు. ఇదంతా చూచి అతిథి ఆశ్చర్యపడి కుతూహలముతో "తిండిమాని పశువులశాలలోకి వెళ్ళావేమి!" అని అడిగినాడు. అతిథికి వామదేవుడు పూర్వవృత్తాంతము సమగ్రంగా తెలియ జెప్పినాడు. అతిథి "ప్రయోజనములేని పగ నీ కెందుకు! నీపశురూపాన్ని పోగొట్టిన నీఅత్తగారిని స్మరించి సేవించి ఏదయినా శక్తినిపొందు" అని సలహా ఇచ్చినాడు. వామదేవుడు సంతోషించి అతన్ని సత్కరించి మర్నాడు పంపినాడు. అతడు సిద్ధురాలిని ప్రార్థించి ఉపదేశము దీక్షాపూర్వకముగా పొంది భార్యతోకూడా శక్తిని సాధించినాడు. విద్య సిద్ధించగా శక్తి అతనికి కత్తి నిచ్చింది. ఆతడు కత్తిపుచ్చుకొని భార్యతో అప్పుడే విద్యాధరుడై మలయపర్వత శృంగమున రజతకూటము అనే నగరిని నిర్మించి రాజ్యము చేస్తున్నాడు. అతనికూతురుగా లలితలోచన అనే కన్య ఉద్భవించింది. ఆమె విద్యాధర చక్రవర్తికి భార్య అవుతుందని అశరీరవాణి అన్నది. నేనే లలితలోచనను.

నావిద్యాశక్తివల్ల నిన్ను మలయాచల [illegible] తెచ్చినాను. నిన్ను ప్రేమించినాను.”

నరవాహనుడు ఆమె విద్యాధరి అని గ్రహించి మన్ననచేసి ఆమెతో అక్కడే ఉన్నాడు. వత్సరాజాదులు రత్నప్రభా దేవి శక్తివల్ల లలిత లోచన జన్మగాథను తెలుసుకొన్నారు.

తరంగము : ౬౯

లలితలోచనా నరవాహనుల వియోగము

నరవాహనదత్తుడు లలితలోచనను వివాహమాడి మలయాచల సాను వులమీద వసంతఋతువులో ఆమెతో విహారము చేసినాడు. ఒకసారి ప్రియురాలితో గిరివనస్థలిలో తిరుగుతూ ఉండగా లలితలోచన అతని కనుచూపుమేర దాటిపోగా, ఆమెకోసము వెతుకుతూ పోయి పోయి [illegible] చుక్కలవలె నున్న సరోవరమును చూచినాడు. పుష్పాపచయానికి ప్రియురాలు దూరముగా వెళ్ళి వచ్చేలోగా నరవాహ నుడు సరస్సులో స్నానము చేసి దేవతార్చన [illegible] నిర్వర్తించి, చందనతరుచ్ఛాయలో శిలావేదికమీద ఆసీనుడైనాడు. అతడు రాజ హంసలనడకలు, [illegible] కలకంఠములు, శఫరీవిలాసవీక్షణాలు, తనివితీర చూచి మదనమంచుకాదేవిని స్మరించి వలపువేడిమివల్ల సొమ్మ సిల్లినాడు. అప్పుడు పిశంగజట నామధేయుడైన మునీంద్రుడు స్నానా ర్థము వచ్చి నరవాహనదత్తుని విరహావస్థనుచూచి జాలిపడి మదన మంచుకా స్పర్శతో సమానములయిన గంధపుతుంపురులను అతనిమీద చల్లినాడు. నరవాహనుడు మూర్ఛ తేరి మునిచంద్రునకు నమస్కారము చేసినాడు. పిశంగజటుడు యోగదృష్టివల్ల ఇలా అన్నాడు: “కుమారా! నీఅభీష్టము [illegible]! ధైర్యముతో ఉండు. అదే నీకు శ్రేయోదాయ కము. అందుకు [illegible]

మృగాంకదత్తుని కథ

త్రిలోకాలలో ప్రసిద్ధమైన అయోధ్యాప్రభువు అమరదత్త మహారాజుకు అనురక్త సురతప్రభాదేవి అనే పట్టపుదేవేరికి మృగాంకదత్తుడనే సుపుత్రుడు కలిగినాడు. ఆకుమారునికి ప్రచండశక్తి స్థూలబాహువు, విక్రమకేసరి, దృఢముష్టి, మేఘబలుడు, భీమపరాక్రముడు, విమలబుద్ధి, వ్యాఘ్రసేనుడు, గుణాకరుడు విచిత్రకథకుడు అని పదిమంది కులీనులు ప్రాజ్ఞులు ప్రభుహితపరాయణు లయినవాళ్ళు మంత్రులు. మృగాంకదత్తుడు సుఖముగా ఉన్నాడే కాని అనురూప అయినప్రియురాలు లభించలేదు. భీమపరాక్రముడు ఆతనికి ఇలా చెప్పినాడు: "రాత్రి ఒకవిచిత్రము జరిగింది. మేడమీద పరున్నాను. మెలుకువ వచ్చి కళ్ళు తెరిచి చూడగా పిడుగులవంటిగోళ్ళతో సింహము నామీదికి వచ్చింది. నేను సురకత్తి చేత్తో పుచ్చుకొని లేవగానే అది పారిపోతూ ఉంటే, దాన్ని వడిగా నేను తరుముతూ వెళ్ళాను. ఆసింహము ఏటిదరి చేరి నామీదకి తనపొడవునాలుక సాచింది. నేను దానినాలుకనుకోసి పెద్ద ఆనకట్ట వలె ఉన్నదాని జిహ్వామీదే ఏరు దాటినాను. వెంటనే ఆసింహము భీకరాకారముతో మనుష్యు డయినది. తాను భేతాళుడ నని చెప్పి నాసాహసానికి అతడు మెచ్చుకొన్నాడు. నేను "నాశౌర్యాన్ని మెచ్చుకొంటే నేనోసంగతి అడుగుతాను. చెప్పు. మాప్రభువు మృగాంకదత్తునకు ప్రియురాలు ఎక్కడ ఉంది?" అని అడగ్గా భేతాళుడు అన్నాడు: "ఉజ్జయినిలో కర్మసేను డనేరాజుకు శశాంకవతి అనే కుమార్తె ఉన్నది. ఆ అమ్మాయి అందచందాలముందు అప్సరసల సౌందర్యము తీసికట్టు. బ్రహ్మదేవుని సృష్టిలో ఉన్న సొగసంతా శశాంకవతిలోనే ఉన్నది. ఆకన్య నీరాజుకు భార్య అవుతుంది, అప్పు డతడు భూమండల మంతా జయిస్తాడు" అంటూ అదృశ్య మైనాడు. నేను ఇంటికి వచ్చాను. దేవా ఇది రాత్రి జరిగిన విచిత్రవిషయము!"

మృగాంకదత్తుడు స్వప్నవృత్తాంతమును అమాత్యులకు ఇలా విశద పరుస్తున్నాడు. "మన మందరమూ దట్టంగా ఉన్న అరణ్యములో ప్రవేశించినాము. మార్గాయాసమువల్ల దాహము వేసి మంచినీరు తాగేసమయములో నీళ్ళల్లోనుంచి ఏడుగురు ఆయుధహస్తులు బైటికి వచ్చి మనల్ని ఎదిరించినారు. వాళ్ళనుచంపి నీళ్ళు తాగబోతే వాళ్ళు కనపడ లేదు. ఆనీరూ లేదు. కష్టాల్లో మనము ఉండగా వృషభ వాహన మెక్కి మహేశ్వరుడు వచ్చినాడు. ఆయనకు మనమందరమూ వందనము చేసినాము. పరమశివుడు తనకన్నీటికణాన్ని నేలమీద రాల్చగా అదిమహాసముద్రము అయినది. అందులో ముత్యాలహారము ఉద్భవించింది. నేనుహారాన్ని కంఠసీమలో ధరించి రక్తముతో తడిసిన మనుష్యునిపుర్రెతో సముద్రోదకాన్ని తాగివేసినాను. వెంటనే మెళుకువ వచ్చింది. తెల్లవారింది."

స్వప్నవృత్తాంతాన్ని విమలబుద్ధి అనే అమాత్యుడు విని "రాజన్! శివానుగ్రహానికి పాత్రుడవయితే నీవుధన్యుడవు. కలలో ముత్యాల హారము ధరించి సముద్రోదకపానము చేయడము, శశాంకవతిని పొందుతావనీ భూమండలాన్ని ఏలుతావనీ ద్యోతకములు; క్లేశము లేకుండా కార్యసిద్ధి కాదు" అని పలికినాడు.

మృగాంకదత్తుడు మంత్రులను హెచ్చరించినాడు: "నాస్వప్నానికి విమలబుద్ధి చెప్పినఫలము, భీమపరాక్రముడు భేతాళునివల్ల తెలుసుకొన్న వృత్తాంతముతో సరిపోతున్నవి. కర్మసేనుడు సేనాబలగర్వితుడు. అతనికుమార్తెను శశాంకవతిని ప్రజ్ఞాబలమువల్ల సంపాదించి తీరాలి. కార్యసిద్ధికి ప్రజ్ఞాబలము కావాలి. అందుకు నిదర్శనము విను:

అనంగలీలా భద్రబాహులు

మగధదేశాన్ని భద్రబాహుమహారాజు ఏలుతున్నాడు. అతనికి మంత్రిగుప్తుడు అనేప్రజ్ఞాశాలి అయినమంత్రి ఉన్నాడు. రాజు మంత్రిని

పిలిచి ఏకాంతములో "కాశీరాజు జయసధర [illegible] అనంగలీల అనే త్రిలోకసుందరి ఉన్నది. అతన్ని కన్యను ఇమ్మని [illegible] అతడు ద్వేషమువల్ల కూతురిని నాకు ఇవ్వలేదు. ఆరాజుకు భద్రదంతి మనే ఏనుగు ఉండడమువల్ల అతన్ని జయించడం కష్టము. అతనికుమార్తె [illegible] కాకపోతే నేను జీవించను. [illegible] సాధన తోచదు. ఏమి చెయ్యను?" అని అడిగినాడు. మంత్రి "రాజన్! కేవలపరాక్రమము వల్ల కార్యసిద్ధి కాదు. ప్రజ్ఞాబలమువల్ల [illegible]. నేను సాధించి తీరుతాను. విచారించవద్దు" అని అభయహస్తము ఇచ్చినాడు. మర్నాడు మంత్రి [illegible] అనుచరులను తీసుకొని యతివేష ధారిగా కాశీకి వెళ్ళినాడు. అనుచరులు శిష్యవేషాలు ధరించి మంత్రి మహాసిద్ధుడని ఆర్భాటంగా అందరితో [illegible]రు. లోకులు అతన్ని దర్శించి భక్తి కనబరుస్తున్నారు. యుక్తి ఏదయినా లభిస్తుందేమో నని మంత్రి శిష్యులతో ఆలోచిస్తూ కాశీవీధుల్లో తిరిగినారు. హ[illegible] వెళుతూ ఉంటే ముగ్గురునలుగురు పురుషులు కత్తులు కఠారులు పుచ్చుకొని "ఎవత్తో గాని నిజంగా లేచిపోతున్నది" అని [illegible] ఎక్కడికి పోతుందో అని కనిపెట్టి ఆమె ప్రవేశించినఇల్లు గుర్తు ఉంచుకొన్నారు. హస్తిపాలకుడు మంత్రికి, ప్రణామము చేసి వెంటనే నగరరక్షకులను తీసుకొని వెళ్ళి యతి ఉన్న ఇంటిని చుట్టవేసి తనభార్యను హరించిన పురుషులను సంహరించి భార్యను ఇంటికి తెచ్చుకొన్నాడు. మర్నాడు ఉదయాన హస్తిపాలకుడు యతిని గౌరవించి భోజనానికి రమ్మని ఆహ్వానించినాడు. ఆ మాయయతి "మేము ఇళ్ళలో ఉండము; పగలు భుజించము" అనగానే హస్తిపాలుడు రాత్రిఅతనికి ఏనుగు తిండి తినేప్రాంతలో భోజనము ఏర్పాటు చేసినాడు. భోజనానంతరము హస్తిపాలుడు యతిని విడిచి వెళ్ళి నిద్రించగా, మంత్రి వెదురుగొట్టముతో నిద్రించిన భద్రగజ

కర్ణములో పామును ప్రవేశపెట్టి రాత్రి అక్కడగడపి మర్నాడు నిజదేశానికి వెళ్ళిపోయినాడు. గజము చనిపోయింది. ఇలా ధర్మగోపమహారాజు భద్రగజము చనిపోయింది. మహామంత్రి తనను దర్శించేందుకు రాగా భద్రబాహు మహారాజు సంతోషించి కాశీకి ధర్మగోప్తునిదగ్గిరికి అనంగలీలను అడిగేందుకు రాయబారము పంపినాడు. భద్రగజ మరణమువల్ల ధర్మగోప్తుడు నీరసుడై పోగా మగధరాజుకు అనంగలీలను ఇచ్చి వివాహము చేసినాడు. మహామంత్రి మంత్రిగుప్తుని ప్రజ్ఞాబలమువల్ల భద్రబాహుకు అనంగలీల రాణి అయింది."

మృగాంకదత్తుడు ఇలా చెప్పగా విచిత్రకథకుడు అనే మంత్రి పలికినాడు: "కలలో లభించిన ముత్యాలహారమువల్లనూ, శివానుగ్రహము చేతనూ నీకు కార్యసిద్ధి కాక తప్పదు. ఈశ్వరానుగ్రహము ఎన్నటికీ వృథా కాదు. అందుకు తార్కాణముగా విను:

వినయవతీపుష్కరాక్షులు

తక్షశిలాధిపతి భద్రాక్షుడు సంతానము కోసము ఖడ్గము మీదికి లక్ష్మీదేవిని ఆవాహనచేసి దిన దినమూ తెల్లతామర పువ్వులతో అష్టోత్తరశతపూజ చేస్తున్నాడు. ఒకసారి పూజాసమయాన ఒకపువ్వు తక్కువ కాగా మౌనముద్ర వదలక తన హృదయాన్ని ఖండించి రాజు అర్చన చేసినాడు. అతని ప్రణిధానబుద్ధికి దేవి మెచ్చి సాక్షాత్కరించి చక్రవర్తి కాగల కుమారుడు కలుగుతా డని వరమిచ్చి అతని దేహాన్ని వజ్రదృఢము చేసి, అదృశ్యమైంది. అతనికి దేవేరివల్ల సులక్షణుడనే కుమారుడు కలిగినాడు. హృదయపుష్కరమువల్ల పుత్రుడు జన్మించినాడు, కనుక రాజు పిల్లవానికి పుష్కరాక్షు డనే నామకరణము చేసినాడు. కుర్రవాడు యువకుడై గుణవంతుడై ఎదిగి తండ్రికి అక్కరకు వచ్చినాడు. భద్రాక్షుడు కుమారునికి రాజ్యాభిషేకము చేసి తపోవనా

నికి వెళ్ళినాడు. పుష్పదంతుడు [illegible] శివారాధన చేస్తూ తనకు [illegible] తయిన ప్రేయసి కావాలని [illegible]. అశరీర వాణి [illegible] పలికింది. పుష్పదంతుడు సంతోషముతో పొంగిపోయి [illegible] విశ్వాసముతో అరణ్యానికి వేటకై వెళ్ళినాడు. సర్పదంపతులను లొట్టిపిట్ట [illegible] ఉండగా అతడు చూచి కనికరించి లొట్టిని బాణముతో కూలవేసినాడు. లొట్టి [illegible] వదలి [illegible] పుష్ప-దంతునితో ఇలా అన్నాడు: "నాయనా! నీవు [illegible] రంకుమాలి అనే విద్యాధర కుమారుడున్నాడు. అతని అందాన్ని చూచి తారావళి అనే విద్యాధరి మురిసి స్వయముగా వలచింది. ఇద్దరూ వివాహము చేసుకోగా [illegible] తండ్రికి కోపము వచ్చి ఆదంపతులకు వియోగము కలుగుగాక అని శపించినాడు. [illegible] రంకుమాలులు కొంతకాలము విహరించి [illegible] ఒకరి కొరకు మరొకరై [illegible] ప్రియుణ్ణి వెతుక్కుంటూ, [illegible] సిద్ధజన సేవితమైన [illegible] తుమ్మెదలు గుమికూడగా చూచి తానుకూడా [illegible] ధరించి పుష్ప[illegible]న్ని [illegible] అలసట తీర్చు[illegible]ది. సరిగా అప్పుడే విధివశాన [illegible] వచ్చేప్పటికి [illegible] పుష్పముమీద వాలి భర్తను చూచి నిజరూపాన్ని పొంది అతనితో ఇంటికి వెళ్ళింది. తారావళి తుమ్మెదరూపములో ఉండగా [illegible] భావమువల్ల ఆపుష్పము కాయకాచి ఫలవంతముకాగా ఫలములో కన్య [illegible]యించింది. ఒకనాడు [illegible] అనే మునీంద్రుడు ఆ చెట్టుదగ్గరికి వచ్చినాడు. ఆయన దగ్గర నేరేడు పండు రాలి పగిలింది. ఫలములోనుండి దివ్యకన్యక వెలువడి వినయముతో ఆయనకు ప్రణామము చేసింది. ఆమునిచంద్రుడు యోగదృష్టిచేత కన్యావృత్తాంతము

ఆమూలాగ్రము గ్రహించి ఆశ్చర్యపడి ఆమెను తన ఆశ్రమానికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. అతడామెను వినయవతి అనే నామము ఉంచి పెంచుతున్నాడు. క్రమేణా వినయవతి యువతి కాగా నేనొకసారి గగనతలాన వెళుతూ ఆమెను చూచి మోహించాను. కామమువల్ల నా కన్నులు కనపడలేదు. ఆమె నన్ను ఒల్లకపోయినా నేను బలాత్కారంగా తీసుకొని పోదామని నిశ్చయించుకొన్నాను. ఆమె ఏడుపులకు పెడబొబ్బలకు మునీంద్రుడువచ్చి నన్ను చూచి "ఓరీ! నీకు రూపగర్వము మహా ఎక్కువగా ఉంది. నీవు రోతగా లొట్టిపిట్టరూపాన్ని పొందు. పుష్కరాక్షుడు నిన్ను చంపగా నీవు ముక్తుడవై వినయవతికి భర్తవు అవుతావు" అని శాపము ఇచ్చినాడు. నేను లొట్టిపిట్టనై ఇప్పటికి శాపముక్తుణ్ణి అయినాను. నీవు సముద్రతీరాన ఉన్న సురభిమారుత మనే ఆశ్రమానికి వెళ్ళు. వినయవతీదేవిని వివాహము చేసుకో" అని విద్యాధరుడు పలికి నిజవాసానికి వెళ్ళినాడు.

పుష్కరాక్షుడు రాజధానికి వెళ్ళి, రాజ్యాన్ని తండ్రి చేతుల్లో పెట్టి అశ్వారూఢుడై ఏకాకిగా బయలుదేరి పశ్చిమ సముద్రతీరానికి వచ్చి సముద్రాన్ని ఎలా దాటడమా అని ఆలోచిస్తున్నాడు. అక్కడే చండికాలయము అతని కంటపడింది. అతడు స్నానముచేసి దేవిపూజ చేసినాడు. అక్కడ ఎవరో వీణ ఉంచి వెళ్ళగా రాజా స్వయముగా వల్లకీశ్రుతులు సారించి దేవతానుగ్రహప్రాప్తికి దేవీస్తోత్రాలు గానము చేసినాడు. అతడు వీణావాదనమువల్ల అలిసి రాత్రి అక్కడే నిద్రించినాడు. అతని వల్లకీస్వరాలు ప్రమోదాన్ని కలిగించగా, చండిక తన భూతవర్గముచేత అతన్ని సముద్రపు అవలిగట్టున ఉంచివేయించింది. తెల్లవారింది. అతడు మేలుకొని చూచుకునేప్పటికి దేవాలయము లేదు. తాను అడవిలో ఉన్నాడు. అతనికి ఆశ్చర్యము కలిగింది. ఆశ్రమమంతా దిమ్మ తిరిగినాడు. ఫలభారనమ్రములై వృక్షాలు అతిథి సత్కారము చేస్తున్నవి. శకుంతముల కలకలరవములు అతనికి స్వాగతము

పలుకుతున్న ట్టున్నవి. పుష్కరాక్షుడు వనవాటిలో ప్రవేశించి శిష్య బృందముతో ఉన్న మునీంద్రుణ్ణి చూచి పాదాలకు ప్రణామము చేసినాడు. మునీంద్రుడు అతనికి అతిథిసత్కార మిచ్చి యోగదృష్టివల్ల సమస్తవృత్తాంతము తెలుసుకొని "పుష్కరాక్షా! నీప్రియురాలు వినయవతి సమిధలకై వనానికి వెళ్ళింది. క్షణములో వస్తుంది. ఆమె నీపూర్వభార్య. ఆమెను పెళ్ళాడు" అని చెప్పినాడు. పుష్కరాక్షుడు మనసులో "ఈమహానుభావుడే విజితాసువు. ఇదే సురభిమారుతాశ్రమము. దేవి నన్ను సముద్రము దాటించింది. ఈమె నాపూర్వభార్య! ఆశ్చర్యమే!" అని తలచి ఆనందము వెల్లివిరియగా మునీంద్రునితో "స్వామీ! ఈకన్య నాపూర్వభార్య ఎలా అయిందో తమరు సెలవీయండి" అని కోరగా, మునీంద్రుడు చెప్ప నారంభించినాడు :

విద్యుల్లేఖా ధర్మసేనుల కథ

తామ్రలిప్తినగరములో విద్యుల్లేఖాధర్మసేనులు అనే వైశ్యదంపతులు నివసిస్తున్నారు. ఒకసారి చోరులు ధర్మసేనుని కొట్టి, సర్వస్వమూ దోచుకోగా అతడు భార్యాసహితంగా అగ్నిప్రవేశానికి సిద్ధమైనాడు. ఆ వణిగ్దంపతులు ఆకాశములో హంసల జంటను చూచి వాటినే తలపోస్తూ అగ్నిప్రవేశము చేయగా తరువాతజన్మలో వారు అంచజంటగా జన్మించారు. ఒకప్పుడు ఆహంసలు వర్షాకాలములో ఖర్జూరవృక్షము మీద గూటిలో ఉండగా పెద్దతుపాను వచ్చి చెట్టు పడిపోయింది. హంసదంపతులకు వియోగము కలిగింది. తుపాను తగ్గినతరువాత హంస హంసికోసము జలాశయములలో సరస్సులలో నానాదిశలూ వెతికి వేసారి హంసలకు వర్షాకాలసేవ్య మైన మానససరోవరానికి వెళుతున్న ఒక హంసిని చూచి తనప్రియురా లని భ్రమపడి కామార్తితో దానివెంట వెళ్ళి మానససరస్సు చేరింది. ఆ హంస తన ప్రియహంసిని చూచి

సుఖభోగాలతో నభోమాసము గడిపింది. ఆ అంచజంట విహారము నిమిత్తము కొండకొమ్ము చేరగా క్రూరుడైన వేటకాడు బాణముతో హాంసిని కూల వేసినాడు. హంస ప్రియావియోగార్తితో ఎక్కడికో వెళ్ళిపోగా వేటకాడు చచ్చిన హాంసిని తీసుకొని, ఆయుధపాణులైనపురుషులను అతోవను వస్తున్నవారిని దూరాన చూచి వారు హరించకుండా కోసినపచ్చిగడ్డిలో దాచినాడు. సాయుధులైన పురుషులు వెళ్ళిపోగా బోయవాడు గడ్డిని కదిలించి చూడగా హాంసి గడ్డిలోఉన్న మృతసంజీవనీరసము సోకడమువల్ల జీవించి రివ్వు రివ్వన మింటికి ఎగిరి పోయింది. ఈలోగా హంస ప్రియాన్వేషణలో సర్వమూ మరిచింది. ఆహంస అంచపిండును చూచి తన హాంసి ఉన్నదని భ్రమపడి అందులో చేరింది. బోయవాడు అంచపిండుమీద వల పన్నినాడు. ఆసమయాన హాంసి ప్రియుణ్ణి వెతుక్కొంటూ వల పన్నిన చోటికి వచ్చి తనభర్త వలలో ఉండగా చూచి దిగులుపడి దిక్కులు చూస్తూ గతి కానక నిరాశతో ఉన్నది. ఎవరో పురుషుడు వచ్చి సరస్తీరాన వస్త్రముమీద తన రత్నహారాన్ని ఉంచి స్నానము చేస్తూ ఉండగా, హాంసి అతనికి తెలియకుండా రత్నహారాన్ని హరించి తెచ్చి బోయవానికి చూపి సమీపములో ఎగురుతున్నది. వాడు హంసలను భుజించడము మాని దుడ్డుకర్ర చేత పట్టి హంసలను వలతో అక్కడే విడిచి హాంసిమీద లక్ష్యముంచి వెంబడించినాడు. వాడు చూస్తూ ఉండగా హాంసి రత్నహారాన్ని కొండకొమ్మన ఉంచింది. హారాని పొందాలనే ఆశతో వేటకాడు గిరిశృంగాన్ని [illegible]
హాంసి వేగంగా వెళ్ళి వలలో తనభర్తచెంత
ముక్కుతో పొడిచింది. కోతి వలమీదికి ఉ[illegible]
హాంసలు క్షేమముగా [illegible] బైటికి [illegible] సోదర
వేటకాడు రత్నహారాన్ని తీసుకొని వల ఉన్న[illegible] నిజరాజ

ఆపురుషుడు స్నానము చేసి ఒడ్డుకు వచ్చి చూడగా రత్నహారము కన పడలేదు. అతడు వెతికి వేసారి బోయవానిచేతిలో హారాన్ని చూచి బెదిరించి దానిని గ్రహించి వేటకాని కుడిచేతిని సురకత్తితో నరికినాడు.

ఒకనాడు అంచదంపతులు తామరపువ్వును గొడుగుగా ధరించి ఆకాశాన విహరిస్తూ క్రమంగా ఒకవేటిదరిని శివారాధకు డైనమునిచంద్రుని ఆశ్రమవాటిమీదుగా ఎగిరి పోతున్నవి. బోయవాడు ఆ హంసమిథునమును ఒక్కకోలతోనే కూల్చినాడు. అంచలతామరగొడుగు శివలింగము మీద పడింది. బోయవాడు హంసను తనదగ్గర ఉంచుకొని, హంసిని మునికిచ్చినాడు. మునీంద్రుడు దానిని శివార్పణము చేసినాడు. పుష్కరాక్షా! నీవే ఆహంసవు. శివలింగముమీద తామరపువ్వు పడిన పుణ్యముచేత మహారాజుగా జన్మించావు. ఆహంసి వినయవతి విద్యాధరిగా జన్మించింది. ఈమె నీపూర్వజన్మలో ప్రియురాలు.

విజితాసునిమాటలు విని పుష్కరాక్షుడు "స్వామీ! అగ్నిప్రవేశము తాపసంతాపమాన్ని దహిస్తుంది గదా, మాకు పక్షిజన్మ ఎందుకు రావాలి" అని ప్రశ్నించినాడు. మునీంద్రుడు సమాధానపూర్వకముగా చెప్పుతున్నాడు: "అంత్యకాలములో జీవుడు దేనిని తలపోస్తూఉంటాడో, మరణాంతరజన్మలో ఆరీతిగా జన్మిస్తాడు. అందుకు దృష్టాంతము విను:

పూర్వము ఉజ్జయినిలో లావణ్యమంజరి అనే విప్రకుమారి నైష్ఠిక బ్రహ్మచారిణి. ఒకసారి కమలోదయు డనే విప్రయువకునిచూచి కామార్తితో తపించి వ్రతభంగానికి ఇష్టపడక గంధవతీతటానికి వెళ్ళి ప్రియుణ్ణి స్మరిస్తూ శరీరత్యాగముచేసింది. ఆభావనవల్ల ఆమె రూపవతి అనేపేరుతో వేశ్యగా ఏకలవ్యనగరములో పుట్టింది. కొంతకాలము ఆమె ప్రతిష్ఠలో ఉన్నందువల్ల వేశ్యాజన్మలో ఉన్నప్పటికీ ఆమెకు పూర్వజ్ఞానము ఉన్నది. [illegible] ఆవేశ్య చోడకరు డనే బ్రాహ్మణునికి జపకాలములో [illegible] ఉం[illegible]డవని చెప్పుతూ తన పూర్వవృత్తాంతము తెలియ

చెప్పింది. అంత్యకాలములో ఆవేశ్య శుద్ధమనస్కగా ఉండడమువల్ల సద్గతి పొందింది."

మునీంద్రుడు రాజును స్నానానికి వెళ్ళిరమ్మని తాను మాధ్యాహ్నికము యథావిధిగా నెరవేర్చినాడు. పుష్కరాక్షుడు అరణ్యములో సెలయేటిదరికి పోగా వినయవతి పుష్పాపచయము చేస్తూ కనపడినది. ఆకన్య ఎవరో తెలుసుకోవలెనని రాజు కుతూహలాయత్తచిత్తుడై ఉండగా ఆమె చెలితో "సఖి! పూర్వము నన్ను కోరిన విద్యాధరుడు శాపముక్తుడై వచ్చి ఈరోజు నాభర్త వస్తాడని చెప్పి వెళ్ళినాడు" అని పలికింది. చెలి "ఇవాళ ఉదయాన్నే విజితాసు మునీంద్రుడు మంజుకేశుడనే శిష్యుణ్ణి పిలిచి 'వత్సా! త్వరగా వెళ్ళి తారావళీ రంకుమాలులను ఇక్కడికి తీసుకురావోయి. ఈనాడు వారికుమారి వినయవతికీ పుష్కరాక్షునికీ వివాహము" అని ఆనతి ఇచ్చాడు. మంజుకేశుడు గుర్వాజ్ఞాప్రకారము వెళ్ళినాడు. అందుచేత చెలీ మనము ఆశ్రమపదానికి వెళ్ళుదాము" అన్నది. వినయవతి సఖీసమేతంగా ఆశ్రమానికి వెళ్ళింది. పుష్కరాక్షుడు ఆసంభాషణ చాటునుంచి విని స్నానము చేసి మునీంద్రుని ఆశ్రమానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడికి తారావళీరంకుమాలులు వచ్చే ఉన్నారు. వారు మహారాజుకు ప్రణమిల్లి అతన్ని సత్కరించారు. మునీంద్రులు వివాహము జరిపించేందుకు వచ్చారు. విజితాసువు యోగతేజస్సుతో మూర్తి దాల్చిన అగ్నిహోత్రునివలె ప్రకాశిస్తూ వివాహవేదిక దగ్గిరే కూర్చుని వినయవతీ పుష్కరాక్షుల వివాహము చేయించినాడు. శుభసమయములో రంకుమాలి అల్లుడికి గగనచారిణి అయినదివ్యరథాన్ని కానుక ఇచ్చినాడు. విజితాసువు 'ఈమెతో నీవు చతుస్సముద్రముద్రిత వసుంధరను ఏలుతావు" అని పుష్కరాక్షుని ఆశీర్వదించినాడు. పుష్కరాక్షుడు మునిచంద్రుని సెలవు పొంది దివ్యరథ మెక్కి ప్రియాసమేతుడై సముద్రము తరించి నిజరాజ

థానిలో అవతరించి లోకలోచనచంద్రుడై ఆహ్లాదము కలిగించినాడు. అతడు దివ్యరథ మహిమాతిశయముచేత పృథివీచక్రము సక్రమముగా జయించి సార్వభౌముడై వినయవతితో సకలభోగాలు అనుభవిస్తూ చిర కాలము ఉన్నాడు.

దేవా! మహోత్కృష్టము లయిన కార్యములు దేవతానుగ్రహమువల్ల సిద్ధిస్తవి. శివానుగ్రహమువల్ల నీమనోరథము ఫలిస్తుంది.

విచిత్రకునివల్ల ఈకథ విని మృగాంకదత్తుడు శశాంకవతీలబ్ధికయి ఉవ్విళ్ళూరుతూ మిత్రులతో ఉజ్జయినికి తరలినాడు.

త రం గ ము : ౨౦

మృగాంకదత్తుడు ఉజ్జయినికి తరలుట

మృగాంకదత్తుడు బేతాళుడు చెప్పినశశాంకవతిని వివాహమాడ తలచి మిత్రులతో కలిసి యతివేషము ధరించి ఉజ్జయినీనగరానికి బయలుదేరినాడు. అతడు వెళ్ళేటప్పుడు మంచపుగోళ్ళు పుర్రెలు సమ కూర్చవలె నని భీమపరాక్రముని నియమించినాడు. ఆతడు వాటిని సేక రించుకొన్నసంగతి వేగులవానివల్ల ముఖ్యమంత్రికి తెలిసింది. ఒకనాడు మృగాంకదత్తుడు మేడమీాద తాంబూలము నములుతూ పచారు చేస్తూ తాంబూలరసము కింద ఉమ్మివేశాడు. పథివశాన తోవలో వెళుతున్న మంత్రితలమీాద తమ్మి పడింది. మృగాంకదత్తుడు అదిచూడ లేదు. మంత్రి రాజు ఉమిసినా డని తెలిసి స్నానము చేసి కలిగిన అవమాన మునకు చింతిస్తూ పగ పూనినాడు. ఆమర్నాడే హఠాత్తుగా అమర మహారాజుకు విషూచికావ్యాధి వచ్చింది. సమయము చిక్కిం దని మంత్రి ఏకాంతములో రాజు అభయాన్ని వేడి, "రాజన్! భీమపరాక్ర ముని ఇంట్లో నీపుత్రుడు మృగాంకదత్తుడు నీమీాద అభిచారప్రయోగము చేస్తున్నాడు. అందువల్ల నీకీరోగము వచ్చింది. నేను వేగులవానివల్ల

విన్నాను. ... మృగాంకదత్తుడు ... పంపే
హించి ... చూచాడు, ... వస్తే
... అతన్ని ... తరిమివేయాలి” అని మనవి
చేయగా ... విషయము విశద
ముగా గ్రహించి ... గృహానికి ...
పంపినాడు. అతడు వెంటనే వెళ్ళి ... ఇంటిలో ...
వెంట్రుక ... ఇంకా ఇతర సామగ్రి ... తెచ్చి
రాజుకు చూపినాడు. రాజు కోపము ద్విగుణీకృతమై ...
రాజ్యలోభముచేత ఇంతద్రోహము చేస్తాడా? వాణ్ణి ...
దేశము ... తరిమివేయండి” అని సేనాధ్యక్షునకు ఉత్తర్వు చేసి
నాడు. దళవాయి వెళ్ళి రాజాజ్ఞను మృగాంకదత్తునికి ...
వర్గానికీ తెలియచేసి ... వారిని పంపించినాడు. మృగాంక
దత్తుడు సంపదను ... భావించి, గుణపతిని సేకరించి మన
సులో జననీజనకులకు నమస్కరించి, అయోధ్య దాటి తూరుపు
వెళ్ళి ... ఇలా ...: “శక్తిరక్షితుడు అనే కిరాత
రాజున్నాడు. అతడు నాకు సతీర్థుడు, బాల్యస్నేహితుడు. ...
అతనితండ్రిని ... యుద్ధములో ఖైదీగా చేసి అతడు తనకుబదులు
తనకుమారుని కాపుగా ఉంచినాడు. కొన్నాళ్ళకు ...
నావిన్నపమువల్ల ... ఇతని జ్ఞాతులను ఓడించి, ఇతన్ని రాజును
చేసినాడు. మనము ... పోదాము. తరువాత ...
ఉజ్జయినికి వెళ్ళవచ్చును.”

మంత్రులు సరే నన్నారు. అందరూ కలిసి ... ప్రయా
ణము చేశారు. ఆ అడవిలో ఎక్కడా గుక్కెడు మంచినీళ్ళు నాలిక
పీక్కున్నా దొరక లేదు. వారు తిరిగి తిరిగి వేసారి ఒకచోట సర
స్తీరాన ఒక మోడుమాను చూచి సాంధ్యకృత్యములు చక్కగా

20

నిర్వర్తించి కడుపార నీళ్ళు త్రాగి మానుకింద నిద్రపోయినారు. రాత్రి వెన్నెల రాగా మృగాంకదత్తుడు లేచి చూచేప్పటికి మోడు కలకల చిగిర్చి పుష్పఫల సమృద్ధ మైనది. పళ్ళు పండి తపతప నేలమీద రాలగా మృగాంకదత్తుడు మంత్రులను మేలుకొలిపి ఆవిచిత్రాన్ని చూపించినాడు. అతడు అద్భుతావేశముతో మంత్రులతో కూడా స్వాదుఫలాలను ఆరగించినాడు. అంతా పళ్ళు తింటూ ఉండగా ఆ వృక్షము బ్రాహ్మణకుమారుడుగా మారింది! మృగాంకదత్తుడు తెల్లపోయి ఆవిప్రుణ్ణి అడగ్గా అతడు స్వీయవృత్తాంతము ఇలా చెప్పసాగినాడు.

శ్రుతధి వృత్తాంతము

అయోధ్యలో దమధి అనే బ్రాహ్మణుని కుమారుణ్ణి. నన్ను శ్రుతధి అని పిలుస్తారు. కరువులో నాతల్లి కాటికిపోగా మే మిద్దరమున్నూ వాడవాడల దిమ్మతిరిగి ఇక్కడికి చేరుకొన్నాము. ఎవరో గాని మా నాన్నకు అయిదుపళ్లు ఇవ్వగా ఆయన మూడుపళ్లు నాకిచ్చి, రెండు తాను ఉంచుకొని స్నానానికి చెరువులోకి వెళ్ళాడు. ఆయన వచ్చే లోగా ఆరెండుఫలాలూ గుట్టుచప్పుడు గాకుండా తిని కొయ్యముక్కలా అదే నిద్రపోయినాను. ఆయన స్నానంచేసి వచ్చి నాటక్కరివేషము కనిపెట్టి "ఈచెరువుగట్టున మోడై ఉండు. వెన్నెలరాత్రులు నీకు పువ్వులూ కాయలూ వస్తవి. అతిథులు నీఫలాలు ఆరగిస్తే నీశాపము పోతుంది" అని పలికినాడు. నేను మోడు నైనాను. చిరకాలానికి మీారు తిన్న ఫలములవల్ల నాశాపము విరగడయి పోయింది.

రసాయన నీరాశనుల వృత్తాంతము

ఇలా శ్రుతధి తనసంగతి చెప్పి మృగాంకదత్తుని అతని విషయము అడగ్గా అతడు చెప్పి సంతోషపెట్టినాడు. శ్రుతధికి చుట్టుపక్కములు

నా అన్నవాళ్ళు ఎవ్వళ్ళూ లేరు, అతడు రాజనీతిసిలో దిట్ట; అందుచేత మృగాంకదత్తుని అనుసరించ కోరగా రాజు అందుకు అంగీకరించి ఆరాత్రి అక్కడేగడిపి మర్నాడు అమాత్యులతో శ్రుతధితో తరలినాడు. వారు కరిమండితము అనే మహారణ్యము ప్రవేశించగా వదుగురు భీకరాకారులు రోమభూయిష్ఠు లైనవాళ్లు వచ్చి తమ్ము చూచి ఆశ్చర్యపడుతున్న మృగాంకదత్తునితో ఇలా పలికినాడు: "అయ్యా! మేము కాశీ బ్రాహ్మలము. గోధనమే మాకు జీవనాధారము. వర్షాలు వెనకపట్టడం వల్ల కాశీ వదిలి ఆవులను తోలుకుంటూ తృణకాష్ఠజలసమృద్ధ మైన ఇక్కడికి వచ్చాము. ఇక్కడినూతినీరు రసాయననీరము. గట్లమీది చెట్లనుంచి కరకతాడి ఉసిరికాయలు నీటిలో పడడంవల్ల వాటిసారము నీళ్ళల్లో కలుస్తుంది. ఈ నీరూ పాలూ తాగుతూ అయిదువందల సంవత్సరాలనుంచీ ఉంటున్నాము. మాపుణ్యాన మీరు నేడు మాకు అతిథులుగా వచ్చారు." మృగాంకదత్తుడు సపరివారముగా వారి ఆశ్రమానికి వెళ్ళి క్షీరాశనము స్వీకరించి ఆదినము అక్కడ గడిపినాడు.

మృగాంకదత్తుడు కిరాతరాజును కలియుట

మర్నాడు ఉదయాన మృగాంకదత్తుడు త్రోవలో వినోదాలు చూస్తూ కిరాతదేశానికి చేరినాడు. అతడు తనరాకను కిరాతపతికి తెలియచేయ మని శ్రుతధిని ముందుగా పంపినాడు. మృగాంకదత్తుడు వస్తున్నా డని కిరాతరాజుకు తెలిసి ఎదురు వచ్చి [illegible] చేసినాడు. మృగాంకదత్తుడు తనరాకకు కారణము తెలిపి, కొన్నాళ్ళ పాటు కిరాతరాజుదగ్గిర అతిథిసత్కారాలు అంగీకరిస్తూ, తనకు అవసరము వస్తే సాహాయ్యము చేయడానికి కిరాతుని సన్నద్ధుని చేసి, మంచిరోజు చూచి అమాత్యసహితముగా ఉజ్జయినికి మరలినాడు. అతడు మధ్యేమార్గములో విజనవనములో వృక్షమూలాన కూర్చున్న

సన్యాసిని [illegible] "[illegible] నిర్జనవనములో [illegible] ఏకాకిగా ఉంటున్నారేమి?" అని కుతూహలముతో అడిగినాడు. అందుకు [illegible] సన్యాసి [illegible] డు:

నాగ [illegible] మృగాంక [illegible]

"నేను [illegible] అనే గురువు శిష్యుణ్ణి. [illegible] తాలు నేర్చి సిద్ధులు సంపాయించాను. ఒకసారి [illegible] క్షత్రియ కుమారునికి ఆవేశము తెప్పించి నేను అడిగితే సిద్ధౌషధులు, రసములు క్షేత్రాలూ చెప్పి అతడిలా అన్నాడు: 'ఉత్తరముగా వింధ్యారణ్య ములో [illegible] నాగేంద్రుని నివా[illegible] ఉన్నది. అది తడిమబ్బు కమ్మిన నీటివలె ఉంటుంది. [illegible] హంస మిథునాలతో అందమైన సరస్సుగా ఉంటుంది. [illegible] అయిన నాగ రాజు అక్కడ ఉన్నాడు. దేవాసురయుద్ధములో [illegible] [illegible]డు. దాన్ని వైడూర్యకాంతి అంటారు. ఆశక్తిని సాధిం చినవాడు సిద్ధులు పొంది రాజై అజేయుడై సుఖపడతాడు. మహా [illegible] ఉన్నట్లయితే ఆశక్తి దొరుకుతుంది." నేను [illegible] దేశాన్ని శాంతింపచేసి ఆఖడ్గాన్ని ఎలా సంపాయించా లని [illegible] వీరుల సహా[illegible] ఈభూమండలము పరిభ్రమించి సహా యము దొరకక [illegible] ఈమాటలు విని మృగాంక దత్తుడు సన్యాసితో "నేనూ నామంత్రులూ నీకు సాయము చేస్తాము" అని అభయ [illegible] ఆతాపసి సంతోషించి అడుగులకు పసరు పూసి [illegible] చేత మృగాంకద[illegible] నాగేంద్ర నివా సానికి [illegible] ఆసన్యాసి ఆనవాళ్ళవల్ల దాన్ని కనిపెట్టి రాత్రి మంత్రోచ్చారణవల్ల ది[illegible] చేసి అక్కడ మృగాంకద[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] కొట్టి [illegible] నీరు

ఉచితరీతిగా చేసి నాగ[illegible] హోమము ఆరంభించినాడు. అకాల[illegible] [illegible] అప్పుడు ఆ తాపసి మంత్రశక్తి వల్ల విఘ్నాలను [illegible] [illegible] శింశుపావృక్షములోనుండి దివ్యస్త్రీ రత్నాల[illegible]తో [illegible] [illegible]తున్నదో అన్నట్లు క్రీగంట చూచి ధైర్యము [illegible] [illegible] [illegible] చేసుకొన్నది. ఆ సన్యాసి [illegible] [illegible] [illegible] మరిచి, హోమద్రవ్యము [illegible] [illegible] [illegible] కనిపెట్టి పారావత నాగుడు గృహము వదలి [illegible] [illegible] గర్జించినాడు. నాగుని కళ్ళల్లో జ్వాలలు [illegible] [illegible] [illegible] గుండె పగిలి వెంటనే చని పోయినాడు. నాగరాజుకు [illegible] [illegible] నాగేంద్రుడు మృగాంక దత్తాదులను "మీరు [illegible] [illegible]తో చేరి ఇలాచేశారు, కనుక కొన్నాళ్ళపాటు ఒకర్ని ఒకరు [illegible] ఎడబాటులో ఉంటారు." అని శాపము [illegible] మృగాంకదత్తాదుల కన్నులు చీకట్లు కమ్మగా ఒకర్ని ఒకరు వెతుక్కొంటూ [illegible] అయినారు. మృగాంకదత్తుడు ఏకాకిగా అరణ్యములో సంచరిస్తున్నాడు.

[illegible] అయినతరువాత శ్రుతధి [illegible] కలుసుకోగా [illegible] [illegible] మృగాంకదత్తుడు శ్రుతధిని సత్కరించి మంత్రులసమాచారాలు [illegible] శ్రుతధి "[illegible] నాకు కనపడ లేదు. వారు [illegible] వెళ్ళి ఉంటా రని తోస్తున్నది. మీ రందరూ వెళ్ళవలసినది అక్కడికే కదా" అని చెప్పగా [illegible] మిత్ర సహితముగా ఉజ్జయినికి ప్రయాణ మైనాడు. కొన్నాళ్ళకు మార్గమధ్య ములో [illegible] విమలబుద్ధి వచ్చి మృగాంకదత్తుని చేరి బాష్ప తరంగితనేత్రుడై నమస్కారము చేయగా, రాజు మంత్రిని గాఢాలింగ నము చేసి, ఆసీనుణ్ణి చేసి [illegible] అడిగినాడు. [illegible] ఇలా [illegible]

విమలబుద్ధి కథ

రాజన్! నాగశాపము చేత మంత్రులు తలో దిక్కుపట్టి ఎక్కడికి వెళ్ళారో నాకు తెలియదు. వారు మిమ్మల్ని తప్పకుండా కలుస్తా రని మాత్రము చెప్పగలను. నా కాసంగతి ఎలా తెలిసిం దని అడుగుతారేమో వినండి.

నేను నాగశాపమువల్ల ఎక్కడికో వెళ్ళి అడివికి తూర్పువైపున తిరిగి తిరిగి డస్సిపోగా ఒక పుణ్యమూర్తి నాఅవస్థచూచి కనికరించి బ్రహ్మ దండి మహర్షి ఆశ్రమానికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. ఆమునీంద్రుడు తీయని పళ్లు తినడానికి ఇచ్చి నన్ను సత్కరించినాడు. తరువాత నేను ఇటూ అటూ తిరుగుతూఉండగా ఒకకొండగుహ చూచి కుతూహలముకొద్దీ అందులో ప్రవేశిస్తే మణిమందిరము కనపడింది. నేను గవాక్షమార్గాన చూస్తున్నాను. ఆమందిరములో ఒకకన్య తేనెటీగలతో చక్రము గిరగిర తిప్పుచున్నది. తేంట్లు కొంతసేపటికి దగ్గిరే ఉన్న గేదె మీదా కొన్ని గాడిదమీదా వాలినవి. అప్పుడు గేదెపాలనూ, గాడిద రక్తాన్నీ కక్కినవి. కొన్ని తేనెటీగలు పాలనూ కొన్ని రక్తాన్ని తాగి తెల్లనివీ ఎర్రనివీ అయినవి. తేంట్లు అన్నీ సాలెపురుగులై వలలు పన్నినవి. తెల్లపురుగులు తమతాళ్ళల్లో సుగంధకుసుమాలను, ఎర్రనిపురుగులు తమతాళ్ళల్లో విషకుసుమాలను ఉంచుకొన్నవి. తమతమ పాశాలలో ఆయా సాలిపురుగులు సుఖంగా ఉండగా పెద్దపాము రంగులపడగ విప్పి వన్నెలసాలెపురుగులను కరిచింది. మణిమందిరములో ఉన్న ఆకన్య వాటిని వేరువేరుకుండల్లో వేయగా సాలెపురుగులు పాశాల్లోంచి బైట పడవలె నని యత్నముచేసి తిరిగీ పాశాల్లోనే చిక్కుకొన్నవి. విష పుష్పాలున్న వలలో సాలిపురుగులు రోదనము ఆరంభించినవి. వాటిని చూచి గంధకుసుమాల వలల్లో ఉన్నపురుగులు కనికరించి ఏడ్చినవి. ఈ ఊర్ణనాభీరోదనమువల్ల ఒకమునీంద్రుని సమాధిభంగము కాగా

పాశబద్ధము లైన పురుగులకష్టాలు చూచి దయతో నుదుటినుంచి ఆయన జ్వాలలు రానిచ్చినాడు. ఆమునీంద్రుని నిటలాగ్నికీలలవల్ల వలతాళ్లు కాలిపోగా [illegible] బంధము విడివడి పగడాలగొట్టములో దూరినవి. ఆగొట్టము పైన ఉన్న జ్వాలతో పురుగు లన్నీ అంతరించినవి. అప్పుడు ఆవనిత చక్రవృషభగర్దభాలతో అంతర్ధాన మైనది. ఈదృశ్యమంతా చూచి నేను తెల్లపోయి తిరుగుతూ ఉండగా నాకు పుష్కరిణి కనపడింది. ఆపుష్కరిణీ జలమధ్యమున మహారణ్యములో వేటకాడు తను పెంచిన పదిచేతుల సింహాన్నపిల్లను తనకు వశముకా లేదని మండిపడి అడివిలోనుంచి తరిమివేశాడు. ఆసింహము మరొకఅడివిలో ఆడసింహము చేసిన శబ్దము విని దానికోసము పోయి తోవలో జంఝామారుతము వల్ల చేతు లన్నీ కోలుపోయింది. అప్పుడు బొజ్జకడుపువా డొకడు వచ్చి సింహానికి చేతులు ఏర్పరించినాడు. సింహము సింహికనిమిత్తము దానిఅరణ్యములోకి పోయి కష్టాలు పడి దాన్ని తీసుకొని తన మొదటి అడివికి వెళ్ళింది. ఇదంతా చూచి నేను ఆశ్చర్యపడి బ్రహ్మానందమహర్షికి నివేదించగా త్రికాలవేది అయిన ఆమునీంద్రుడు ఇలా నాతో పలికినాడు:

"వత్సా! కృతకృత్యుడవు. ఈశ్వరానుగ్రహం వల్ల నీకు అద్భుతము కనపడింది. నీకు కనపడినస్త్రీ మాయాశక్తి. ఆమె తిప్పుతున్నది సంసారచక్రము. ఆచక్రములో ఉన్న తేనెటీగలు జీవులు. ఆమహిష గర్దభాలు ధర్మాధర్మాలు. అవి కక్కిన క్షీరరక్తాలు పుణ్యపాపాలు. ఆసాలిపురుగులు తమంతట తామే పుత్రాది రూపమయిన ఈషణత్రయాలను సూచించే వలతాళ్ళను అల్లుకొన్నవి. విషపుష్పాలు పరిమళ సుమాలు కష్టసుఖాలు. కాలమనే సర్పముచేత శుభాశుభాలనే ముఖాల చేత పురుగులు చనిపోయినవి. మరణానంతరము ఊర్ణనాభులు ఘట వికారములతో నానాజంతువులందు స్త్రీరూప మైన మాయాశక్తివల్ల నిక్షిప్తము లై అక్కడ జన్మించి యథాప్రకారము తమతమ తెల్లని

ఎర్రని రూపము పొంది [illegible] బాలకోశరూపవృత్తా దులను పొందినవి. అప్పుడు [illegible] తామే [illegible] మోక్షమనే [illegible] జ్ఞాన కలిగి పరమేశ్వరుని కై మొర పెట్టినవి. [illegible] విరక్తితో పాశ బంధముక్తులను చేయు మని [illegible] ప్రార్థించినవి. ఈశ్వరుడై ఆ తాపసి జ్ఞానాగ్నిచేత [illegible] దగ్ధము చేసినాడు. అప్పుడవి [illegible] పరమపదము పొందినవి. [illegible] గర్దభాలు [illegible] పోయినవి.

బావినీటిలో కనపడిన [illegible] నీటిలో ప్రతిబింబ రూపముగా ఈశ్వరుడు [illegible] మృగాంక దత్తుడు. ఆ వేటకాడు [illegible] వదిన్నీ అతని మంత్రులు. అతని [illegible] పదిమంది కదా. అమరదత్తు డనేబోయవాడు [illegible] అనే మృగాంకుడు లాంగ డని నన మనే రాజ్యమునుంచి తరిమి [illegible] వనాంతరాన సింహికశబ్దము సింహము వినడ మంటే మృగాంకదత్తుడు అవంతి దేశ వాసిని అయిన శశాంకవతి యశస్సు గ్రహించడ మన్నమాట. సింహము అక్కడికి వెళ్ళడము [illegible] ఉజ్జయినికి ప్రయాణము చేయడ మని సూచన. [illegible] సింహము బాహువులు మాయము కావడము పారావత నాగశాపవశాన అమా త్యులు మిమ్మల్ని ఎడబాయడము, బొజ్జకడుపున్న వాడు మళ్ళీ సింహా నికి చేతులు తెప్పించడము మంత్రులతో [illegible] చేరడము ద్యోతకములు. సింహమైన మృగాంకదత్తుడు వెళ్ళిపోయి కష్టాలపాలై మరొకతావున [illegible] సింహిక అయిన శశాంకవతిని పొంది ప్రియా సమేతంగా [illegible] [illegible] బోయవంటి

ఉపేంద్రశక్తుడు తన మహేంద్రాదిత్యుని రాజ్యాన్ని సింహాసనముతో చక్రవర్తికి ఇచ్చి పట్టాభిషేకము చేసి వనాంతరమందే తపోవనికి వెళ్ళినాడు. శివప్రసాదముగా ఈశ్వరుడు నీకు సూచించినాడు.”

ఇలా మునీంద్రుడు చెప్పేసరికి దిగులు తీరి ఆనందాతిశయము పొందుతెత్తగా అక్కడనుండి బయలుదేరి నీకోసము అన్వేషిస్తూ ఇక్కడ కలుసుకొన్నాను. వినాయకుని కటాక్షమువల్ల నీవు శశాంకవతితో కలిసి నీ అభీష్టాన్ని సాధిస్తావు.

ఇలా విమలబుద్ధి చెప్పగా మృగాంకదత్తుడు ప్రసన్నుడైనప్పటికీ, అమాత్యులు కనపడనందువల్ల మనోభారముతో ఉజ్జయినికి ప్రయాణమైనాడు.

తరంగము : 72

మృగాంకదత్తుడు శ్రుతధీ విమలబుద్ధి సమేతుడై శశాంకవతికై ఉజ్జయినికి వెళుతూ మధ్యేమార్గంలో నర్మదానదిని చేరినాడు. నర్మద నురుగు ముత్తముతో నవ్వుతూ అలలతో ఆనందము మోసుతెత్తగా అమాత్యులు రాజును కలుస్తారని, శశాంకవతి లభిస్తుం దనీ ఆశ కొలుపుతున్నట్టున్నది. మృగాంకదత్తుడు స్నానార్థము నర్మదలో దిగేసరికి అకస్మాత్తుగా నీటిమనుష్యులు ముగ్గురు వచ్చి రాజపరివారాన్ని చూచి పారిపోయినారు. మృగాంకదత్తుడు నీటిమనుష్యులను పట్టి సంహరించినాడు. స్నానానికి వచ్చిన బోయరాజును మృగాంకదత్తుడు రక్షించినాడు. బోయరాజు అతనిపాదాలకు మోకరిల్లి “ఎవరవు మహాత్మా? నాప్రాణాలు రక్షించావు. నీవు జనించిన వంశ మేది? ఏదేశము నీజన్మభూమి?” అని ప్రశ్నించి శ్రుతధివల్ల మృగాంకుని వృత్తాంతము సమగ్రముగా విని కుతూహలము తీర్చుకొని తిరిగి రాజపాదాలకు నమస్కరించి “నీకార్యసాధనకు నన్నూ, నాచెలికాడు దుర్గ

[illegible] స్వీకరించి
[illegible] అంగీకరించి
నాడు [illegible] శ్రద్ధా
భక్తులతో [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] కథ

మృగాంకదత్తుని [illegible] ప్రతీహారుడు అయిన [illegible] వాన [illegible] ఉత్కంఠతో నాట్యము [illegible] చూడా లని [illegible] చూడనిమ్మనాడు. [illegible] అయిన ప్రతీహారుడు "దేవా! ఈ [illegible] చూస్తే ఉబలాటము తీరదు. నాట్యములో ఈ నెమళ్లు శిక్షితములు కావు. [illegible] లేదు. మీకు సరదా ఉంటే రేపు [illegible]" అని పలికి నాడు. [illegible] కొంతసేపు జూదమాడి దిన శేషాన్ని గడపినాడు. [illegible] స్నానపానాది కృత్యములు నిర్వ ర్తించినాడు. రాత్రి [illegible] ఉండగా మృగాంకదత్తుడు శరీరానికి [illegible] నల్లని వస్త్రాలు ధరించి [illegible] చీకట్లో ఒక్కడే బయలుదేరినాడు. త్రోవలో అతనికి మరొకరి బుజము [illegible] నూతన [illegible] పోరాటానికి రమ్మన్నాడు. నూతనవ్యక్తి "[illegible] తొందరపాటు; ఆలోచిస్తే [illegible] వెలి

గించాలి. [illegible] ...యముగా
తగాదాలు వస్తూ [illegible] మృగాంకుడు
[illegible] "[illegible] ఎవరు?" అని అడిగినారు. [illegible] సని సమా
ధాన మిాయగా [illegible] "అలాగయితే [illegible] నిచెయ్యి
నాకియ్యి [illegible]" అని [illegible] అతని
వెంట వెళ్ళినారు. [illegible] దగ్గరికి
వచ్చినారు. [illegible] అందులో దిగి [illegible] భోజరాజు
అంతఃపురానికి వెళుతూ [illegible] మృగాంకదత్తుని [illegible] వెంటవెళ్ళి
నాడు. దీపపు వెలుగులో [illegible] అతడు [illegible] చండకేతువు అని
[illegible] భోజరాజకు వచ్చిన [illegible]
[illegible] వచ్చి [illegible] వేషములో ఉన్న మృగాంకదత్తుని కీనడలో
గుర్తించలేక పోయినాడు. భోజరాణి [illegible] ఉత్కం
ఠతో కంఠాలింగనము చేసి పర్యంకముమీద కూర్చొబెట్టుకొన్నది.

"నీతో వచ్చిన పురుషుడెవరు?" అని రాణి అడిగింది. చండ
కేతువు "[illegible] అతడు నా స్నేహితుడు" అని [illegible]
మిాయగా ఆమె "ప్రియుడా, [illegible] ఎప్పుడు
పోతుంది? ఇప్పుడే కదా ఈరాజు [illegible] మృగాంకదత్తుని
వల్ల జీవించినాడు" అన్నది. చండకేతువు "[illegible] త్వరలో [illegible]
మృగాంకదత్తుని [illegible]" అని [illegible] ఆమె
"ఎందుకు ఉత్తరకుమారి ప్రజ్ఞలు! నర్మదానదిలో రాజును మొసళ్ళు
పట్టుకోగా మృగాంకదత్తుడే కదా [illegible] అప్పుడు వారిని
నీవెందుకు చంపలేకపోయినావు? [illegible]
వెందుకు? నీమాటలు వింటే నవ్వొస్తారు. పైగా [illegible]
చేతిలో నిచా[illegible]రికి [illegible] "పాపీ,
నిజంగా నీకు [illegible] మనసు [illegible] అందుకు తగిన
ఫలము [illegible]

నాడు. రక్షణార్థము కావలిగా ఉన్న చేటిక పరుగునవచ్చి అతనిచేతిలో కత్తిని ఒడిసిపట్టి లాగివేసింది. రాణి మంజుమతి అక్కడ ఉండక అవతలకు వెళ్ళిపోయింది. ఆ చేటి చేతులో కత్తి బలవంతంగా లాక్కొనేసరికి ఆమె వేళ్లు తెగిపోయినవి. అతడు ఇంటికి వెళ్ళినాడు. మృగాంకదత్తుడు అతని వెంటనే కొంతదూరము వెళ్ళి చీకట్లో తన్ను గుర్తించినాడు. "మీరు ఇంటికి వచ్చినావు. అలిసినావు. నేను వెళ్ళి వస్తాను" అని పలుకగా "నీవుకూడా ఇక్కడే పరుండు" అని చండకేతువు చెప్పగా మృగాంకదత్తుడు అతని ఇంట్లో పరున్నాడు. చండకేతువు మయూరమున్న గదిలో మృగాంకదత్తుని శయనము మార్చమని నౌకరుతో చెప్పినాడు. మృగాంకదత్తుడు జిజ్ఞాసతో అంతా కనిపెట్టి చూస్తూ నిద్ర నటిస్తున్నాడు. నౌకరు నెమలి ఉన్న ఇంట్లో దీపము వెలిగించి తాను బైటికివచ్చి సింహద్వారము మూసి గొళ్ళెము వేసి వెళ్ళినాడు. మృగాంకదత్తుడు పంజరబద్ధమైన నెమలిని చూచి జాలిపడి పంజరాన్ని తెరిచినాడు. నెమలి అతన్ని చూచి కన్నీటి జడితో అతనిపాదాలు తడిపి దొర్ల సాగింది. దాని మెడనున్న తాడు బిగుసుకొని పోయినందున మయూరము దుఃఖిస్తున్నదని తలచి మృగాంకదత్తుడు ముడి విప్పినాడు. వెంటనే ఆ నెమలి భీమపరాక్రమ మంత్రి రూపముతో ఉన్నపాటులో అతని అడుగులకు మ్రొక్కినది. మృగాంకదత్తుడు అద్భుతాశ్చర్యములు పెనగొనగా "మిత్రమా! ఏమి టిది? అని కుతూహలముగా అడిగినాడు. మృగాంకదత్తుని మంత్రి భీమపరాక్రముడు వివరించి చెబుతున్నాడు.

భీమపరాక్రముని కథ

దేవా! నేను నాగశాపమువల్ల నిన్ను ఎడబాసి చెదరిపోయి అడవిలో దిమ్మతిరిగి శాల్మలీవృక్షము దగ్గిరికి వచ్చాను. ఆ చెట్టుమీద వినాయకుని

ప్రతిమ చెక్కి ఉన్నది. దాన్ని చూచి నేను ప్రాణభయముతో అలిసిపోయి చెట్టు ఎదుట కూర్చున్నాను. "అయ్యో! నేనెందుకు రాత్రివేళ జరిగిన వృత్తాంతము చెప్పవలె? నావల్లనే స్వామికి ఇక్కట్టు కలిగింది. దోషి అయిన నేను ఇక్కడ చనిపోతాను!" అని నిశ్చయానికి వచ్చి ఆదేవుని సన్నిధిలో నిరాహారినై ఉన్నాను. కొన్నాళ్ళు గడచిన తరువాత ఆత్రోవనే ఒకముసలి బాటసారి వచ్చి ఆచెట్టునీడలో కూర్చున్నాడు. నన్ను చూచి "వత్సా! నీవు ఇంతగా వాడిపోయినదేమి? నిర్జనప్రదేశములో ఒక్కడివే కూర్చున్నావే?" అంటే నాసంగతి యావత్తూ అతనికి సమగ్రంగా చెప్పాను. అతను నాకు గుండెధైర్యము కలిగిస్తూ "వత్సా వెఱిదివై స్త్రీవలె ఆత్మహత్య చేసుకొంటావా? స్త్రీలుకూడా కష్టకాలంలో ధైర్యం తెచ్చుకొంటారు. అందుకు నిదర్శనము విను.

హంసావళీకమలాకరులు

కోసలనగరాధీశ్వరు డయిన విమలాకరునకు కమలాకరు డనే నవ మన్మథాకారుడైన కుమారుడు ఉన్నాడు. వందులలో మనోరథసిద్ధు డనే వాడు తరుచుగా రాజకుమారుని దగ్గిర ఈగాథ పాడుతూ ఉండేవాడు.

పద్మాస్వాదనసోత్సవ నానాముఖర ద్విజాలి పరిగీతమ్
కమలాకర మప్రాప్తా క్వ రతిం హంసావలీ లభతామ్!

పద్మసమాగమ ప్రమద వాచాల
బహువిధ ద్విజకుల పరిగీత మైన
కమలాకరప్రాప్తి కాకుండ నెట్టి
విధిని హంసావళి విహరింప గలదు!

ఇలా [illegible] గాథ గానము చేయగా కమలాకరుడు కుతూ

వాలకముతో "ఏమిటి చెపి" అని అడిగినాడు. మనోరథసిద్ధుడు వృత్తాంతము వివరిస్తున్నాడు.

దేవా! నేను దేశదేశాలు తిరుగుతూ సోమసంపదకు ఆటపట్టు అయిన విదిశానగరానికి వెళ్ళినాను. ఆ విదిశను [illegible] అనే రాజు పరిపాలిస్తున్నాడు. నేను పద్మరథ అనే [illegible] గృహములో ఉన్నాను. ఒకనాడు అతను [illegible] నాతో "రేపు ఉదయాన రాజసభలో రాజపుత్రి హంసావళి కొత్తగా నేర్చిన నృత్తము ప్రదర్శిస్తుంది" అని చెప్పినాడు. ఆ నృత్త విద్యా కౌశలము చూడాలని నాకు కుతూహలము కలగగా అతను ఉపాయముచేసి నన్ను తీసుకొని వెళ్ళి నాట్యరంగ మంటపాన కూర్చోపెట్టినాడు. [illegible] మోగగా తండ్రి సమ్ముఖాన హంసావళి బంగారు తీగెవలె నృత్తము ఆరంభించింది. అప్పుడు నేను "ఈ కన్యకు కమలాకరుడే తగిన భర్త. కమలాకరునికి ఈ హంసావళిని కూర్చకపోతే లాభం ఏమిటి? అందుకు ఉపాయము ఆలోచించాలి" అని తలచి నృత్తము పూర్తికాగానే రాజద్వారము చేరి "నాతో సరిగా ఎవరయినా చిత్రకారుడు ఆలేఖ్యములు రచించగలిగితే రచన చేయాలి" అని వస్త్రఖండము మీద రాసి దాన్ని అక్కడే వేలాడ కట్టినాను. ఆ వస్త్రఖండాన్ని ఎవరూ చింపలేదు. రాజు ఆ సంగతి తెలుసుకొని నన్ను పిలిపించి హంసావళీగృహములో చిత్రాలు రాయడానికి నియోగించినాడు. నేను హంసావళి శయన మందిరములో కమలాకరుని నీరూపము లిఖించాను. "ఈ రాజకన్యతో స్పష్టముగా చెప్పితే నన్ను మోసగాణ్ణిగా భావిస్తుంది. యుక్తితో రాజకన్యకు ఈ విషయము తెలియ చెప్పాలి" అని నేను ఆలోచించి నమ్మకమైన స్నేహితుణ్ణి తీసుకొనివచ్చి అతనికి వెఱ్ఱివాడి వేషము వేయించాను. పిచ్చివాడివలె తిరుగుతున్న నా స్నేహితుణ్ణి క్రీడార్థంగా రాజకుమార్తెలు తమ దగ్గిరికి పిలిపించుకొన్నారు. సరదా పడి హంసావళి [illegible] తన

మందిరానికి పిలిపించింది. నాకు పందిరములో ఉన్న చిత్రాన్ని చూపి "ఇతడే కనుబొమలను, మోకాళ్ళను శ్రీరాముడు లక్ష్మీనారాయణుడు, వారి వలె కంటికింపైనవాడు కాదా" అని నిప్పు పోసుకుంటూ ఆనందములో శరీరము మరచి అడిగాను. హంసావళి అప్రశస్తి విని నన్ను చూచి "ఏమిటి పలుకుతున్నావు! ఎవరిని నీవు ఈచిత్రములో వర్ణించావు!" అని ఆశ్చర్యముతో అడిగింది.

ఆమె మరీ బలవంతము చేసినమీదట నేను "ఈ చిత్రములో ఉన్నవాణ్ణి ఈ క్షణానికి ఎప్పుడో చూశాను. ఈ ఆలేఖ్యములో ఉన్నవాడు రాజపుత్రుడు. అనంతమైనవాడని గౌరవాభిమానాలతో నేను ఈ రాజకుమారుణ్ణి చిత్రించాను" అంటూ ఏ గుణరూప ప్రశంస చేసినాను. నీ చిత్రశక్తివల్ల హంసావళిహృదయములో వలపువాన కురిసి అనురాగలత క్రమంగా వృద్ధమైనది. అప్పుడు మహారాజు వచ్చి వెర్రివాణ్ణి చూచి కోపించి నమ్ముల్ని అతిక్రమించి తరిమివేసినాడు. అప్పట్నించీ హంసావళి విరహోత్కంఠగా కృశించి కృశించి అగ్నిమాంద్య మనే వ్యాధి సేవముమీద హరిమందిరములో తండ్రి సెలవుమీద ఏకాకినిగా ఉంటూ వెన్నెలరాత్రులు భరించలేక, చేతనాచేతన జ్ఞానము లేక కామార్తితో బాధ పడుతున్నది. నేను హరి దేవాలయము మీదికి ఎక్కి ఆమెదగ్గిరికి వెళ్ళి కనపడగా నాకు వస్త్రాభరణాలిచ్చి ... నీకై ఆమె రాసిన గాథను వస్త్రఖండముమీద చూచినాను. అదే ఇందాక నేను పాడినది. మళ్ళీ పాడమంటే గాథ గానము చేస్తాను విను.

పద్మసమాగమ ప్రమద వాచాల
బహువిధ ద్విజకుల పరిగీత మైన
కమలాకరప్రాప్తి కాకుండ నెట్టి
విధిని హంసావళి విహరింప గలదు!

కమలాకరుడు గాథ విని [illegible] స్వర్ణమ్మా [illegible] ఆమెను పొందాలని యుక్తి వెతుకుతున్నాడు. [illegible] తండ్రి విమలాకరుడు కమలాకరుణ్ణి పిలిపించి "[illegible]! రాజులకు పోయేతనము ఎంతమాత్రమూ పనికిరాదు. మంత్రబద్ధమైన సర్పము వలె పోయిన రైనరాజులు వినాశము పొందుతారు. ఎంతకాలము చూచినా నీవు సుఖలోలుడవై రాజ్యసంపాదనేచ్ఛ చూపకుండా ఉన్నావు. మన్ను తిన్న పామువలె నీకు [illegible] నే నుండగానే సుఖభోగవ్యసనాలు నీవు కొంత తగ్గించుకొని పురుషకారం [illegible]" అని మందలించినాడు. కమలాకరుడు సేనాసమేతుడై భూమి దద్దరిలేటట్టు, [illegible]లు [illegible] తరలి కొన్నాళ్ళు ప్రయాణము చేసి [illegible] ఎదుర్కొని అతని దళాన్ని సంహరించినాడు. కమలాకరుడు శౌర్యము ప్రదర్శించి అంగరాజును పట్టుకొని బంధించి, విశ్వాసపాత్రుడైన ప్రతీహారునికి అప్పచెప్పి, తండ్రిదగ్గిరికి పంపినాడు. అతడు ప్రతీహా[illegible] తనరాజ్యసంపాదనేచ్ఛ తెలియచేసి క్రమేణా శత్రురాజులను జయించి విదిశానగరోపాంతమున సేనతో విడిసి మేఘమాలి వద్దకు దూతను పంపినాడు. మేఘమాలిమహారాజు దూతముఖాన కమలాకరుడు కన్యార్థము వచ్చినాడని గ్రహించి సంతోషించి [illegible] వచ్చి అతిథిసత్కారములు చేసి దూతచేయదగినపనికి స్వయంగా ఇంత శ్రమ పడ్డావేమి? నీవు కోరినదీ నేను కోరినదీ ఒకటే. కారణము విను. పసితనంనుంచీ మా అమ్మాయి హంసావళి హరిపూజాయత్తచిత్త. [illegible] ఈడైనవరుడు ఎవరా అని తలచి తలచి నిద్ర పట్టక నాకు జ్వరము తగిలింది. తచ్ఛాంతికై హరిపూజ చేసి [illegible] స్వప్నములో హరి సాక్షాత్కారమై "హంసావళి చేతితో [illegible] సీజ్వరము శాంతిస్తుంది. హంసావళీవివాహానికై చింతపడకు. ఈమెకు కమలాకరుడు

భర్త [illegible] కొన్నాళ్ళపాటు ఈమెకు శ్రమ తప్పదు" అని అనుగ్రహించినాడు. నేను మేలుకొని కుమారికా హస్తస్పర్శవల్ల జ్ఞానము పోగొట్టుకొన్నాను. మీసమాగమము కేవలము దైవనిర్ణీతము. నీకు హంసావళిని దానము చేస్తున్నాను" అన్నాడు. [illegible] కుమారికి లగ్నము నిర్ణయించి నిజరాజధానికి వెళ్ళినాడు.

కనకమంజరి సాహసము

తండ్రి చేసిన నిర్ణయానికి హంసావళి సంతోషించి కనకమంజరి అనే చెలికత్తెతో రహస్యంగా "సఖీ, చిత్తరువులో ఉన్నవాడు నాహృదయాన్ని దొంగిలించినాడు. నాతండ్రి కుదిర్చిన సంబంధము ఇదేనా! చిత్తరువులో ఉన్న అతనిపేరు పెట్టుకొని అన్యుడు ఎవరయినా వస్తే అతనికి నన్ను ఇవ్వడానికి తండ్రి సంకల్పించాడా? ఈసంగతి నీవు కని పెట్టు" అని పంపగా కనకమంజరి సిద్ధయోగినీ వేషము వేసికొని కమలాకరుని విడిదికి వెళ్ళి అతని యౌవనశ్రీలు చూచి, అతని. రూపు తన హృదయములో హత్తుకోగా ఆక్షణములో సమాధిలో ఉన్నదానివలె అభినయించి అతనితో కూడనిజన్మ జన్మకాదని తలపోసి అతనికి ఒక మణి కానుకగా ఇచ్చింది. కమలాకరుడు ఆమణిని స్వీకరించి ఆదరించగా ఆమె "రాజపుత్రా! ఈమణిప్రభావము నాకు తెలుసును. ఈమణిని ధరించి యుద్ధము చేస్తే శత్రువు చేతిలో ఖడ్గము స్తంభిస్తుంది. నీగుణాలకు మెచ్చి అనురాగముతో నీకు దీన్ని అర్పించాను. నీకు మణివల్ల చాలా ఉపయోగము. నాకు అవసరములేదు" అన్నది.

కమలాకరుడు సంతోషముతో పొంగిపోయి ఆమెను భిక్షకు ఉండమని వేడగా ఆమె "ఒక భిక్షకన్న ఎక్కువ చెయ్యను" అని వెళ్ళిపోయింది. కనకమంజరి యోగినీవేషము తీసివేసి హంసావళి దరికి వెళ్ళి "సఖీ! చెప్పడానికి వీలులేకపోయినా నీమీది భక్తివల్ల చెవుతాను. నేను

సిద్ధురాలి చేత [illegible] దగ్గరికి వెళ్ళగా [illegible] నన్ను [illegible] పించి "బహుశా నీవు భూతాల వైద్యుడవా?" అని అడిగినాడు. అతడు ప్రతీహారుడని [illegible] నాకు భూతవైద్యము తెలుసును. అందుకే వచ్చానన్నాను. అప్పుడు నన్ను కమలాకరుని దగ్గరికి తీసుకొని వెళ్ళి నాడు. అతని స్థితి నాకు బాగా తెలిసిపోయింది. అతనికి భూతము పట్టగా అనుచరులు [illegible] కట్టి బలాత్కారంగా అతన్ని బంధించారు. నేను మూ[illegible] కలిసి అతని దోషాన్ని పోగొట్టుతానని చెప్పి నీ దగ్గరికి [illegible] ఆయుష్మంత నీ మనస్సు ఎలా ఉంటే అలా చెయ్యి" అని చెప్పింది.

అతని [illegible] అనిష్టవార్త విని పరవశహృదయ హంసావళి సొమ్మసిల్లి తేరి "అయ్యో! బ్రహ్మకు నేను ఉత్తమ సృష్టిమీద ద్వేషమా? ఇతన్ని నేను [illegible] వరించాను. నాకు [illegible] తాడా! మరణమో మంగళమో తేలవలె. కర్తవ్యము చెప్పు" అని పలికింది. మాయావిని కనకమంజరి "సఖి! నీ వేషాన ఒక చేటికకు ఇతనితో పెళ్ళిచేసి ఆ పెళ్ళిహడావిడిలో మనము ఎక్కడికైనా పారిపోయి సాధిద్దాము." అని యుక్తి చెప్పింది.

అప్పుడు హంసావళి "అలా అయితే చెలీ నీవే నా వేషము వేసుకొని రాజపుత్రునితో [illegible] కానీ; నీకన్న ఆప్తురాలు నాకు ఎవరు?" అని ఆ కపటసఖిని వేడింది. కనకమంజరి "మంచిది. దిగులు పడకు. యుక్తిగా అలాగే చేస్తాను. అప్పుడు నేను ఎలా చెపితే నీవు అలాగే తూచా తప్పకుండా చేయాలి" అని ఆమెను [illegible] వెళ్ళి తనకు విశ్వాసపాత్రమైన అశోకకరి అనే సఖికి తన గుట్టుామట్టూ కోరిక చెప్పివేసింది. కనకమంజరి హంసావళికి కర్తవ్యము బోధించి వెంకపోగొట్టింది. వివాహకాలము సమీపించగా వరుడు కమలాకరుడు చతురంగబల సమేతుడై సంధ్యవేళ వచ్చినాడు. [illegible] ఉత్సవకోలా

[illegible]లో ఉండగా [illegible] [illegible] అని చెలులతో [illegible] [illegible] తీసుకొని వెళ్ళింది. అక్కడ కనకమంజరి తాను హంసావళివేషాన్ని వేసుకొని హంసావళికి అశోకకరి వేషము వేసి, అశోకకరికి తన వేషము వేయించి ముహూర్తము సమీపించగా హంసావళితో "చెలీ! నీవు [illegible] ద్వారాన ఊరివెలుపలకు వెళ్ళి కొంచెము దూరములో ఉన్న శాల్మలీవృక్షపు తొర్రలో దాగి ఎదురుచూస్తూ ఉండు" అని చెప్పింది. హంసావళి సరళహృదయ కావడంచేత కనకమంజరి కాపట్యము గ్రహించలేక దానిమాట పాటించి కన్ను[illegible]నా కానరాని చిమ్మచీకట్లో ఊరుదాటి బూరుగుచెట్టు తొర్రలో దూరేందుకు భయపడి మర్రిచెట్టు మీదికి ఎక్కి ఆకులగుంపములో దాగి కనకమంజరికై నిరీక్షిస్తున్నది.

నగరులో వివాహలగ్నము సమీపించగా రాజు హంసావళీరూపములో ఉన్న కనకమంజరిని తెచ్చి పెళ్ళిపీటలమీద కూర్చో[illegible]. ఆమె [illegible] మేలిముసుగు ఉండడమువల్ల ఎరుడు కమలా[illegible] ఆమెను సరిగా చూడక అనుమానించక ఆతన్ని వివాహమాడి[illegible]. నక్షత్రము బాగా ఉన్నందువల్ల కమలాకరుడు మాయాహంసావళిని తోడ్కొని పురిపశ్చిమద్వారాన తరలిపోయి శాల్మలీవృక్షాన్ని సమీపిస్తున్నాడు. [illegible] చేరగానే పెళ్ళికుమారునితో [illegible] ఉన్న కనకమంజరి హఠాత్తుగా భయపడిన దానివలె నటించి అతన్ని ఆలింగనము చేసికొన్నది. కమలాకరుడు [illegible] ఏమిటని అడిగ్గా మాయాహంసావళి అయిన కనకమంజరి కంట తడి [illegible] "ఆర్యపుత్రా! [illegible]ములో ఈశాల్మలీవృక్ష[illegible] ఒక రాక్షసి వచ్చి నన్ను చంపి[illegible] సిద్ధమైంది. [illegible] విప్రుడు దాన్ని తరిమి నన్ను రక్షించినాడు. '[illegible] రాక్షసి బైటికి వస్తే [illegible] వృక్షాన్ని కాల్పించు' అని అతడు చెప్పి

అదృశ్యుడైనాడు. నాకు మెళుకువ వచ్చింది. [illegible] చూడగానే స్వప్నవృత్తాంతము కళ్ళకు కట్టినట్లుంది. భయపడ్డాను" అని పలికింది. మాయాహంసావళి మాటలు నమ్మి శాల్మలీతరువును దగ్ధముచేయ మని అనుచరులకు అతడు ఆనతి ఇచ్చినాడు. వారు అవృక్షాన్ని తగల బెట్టినారు. కనకమంజరి హంసావళి తరువుతో దగ్ధమైనదని లోలోపల సంతోషములో పొంగిపోయింది. ఆమె మనసు స్తిమితపడింది. తనకు హంసావళి లభించిం దని కమలాకరుడు భ్రమపడి స్కంధావారానికి చేరినాడు. మర్నాడు ఉదయము వరుడు వధూ సమేతముగా తరలి స్వనగరానికి ప్రయాణము చేసి కోసలదేశము చేరినాడు. తండ్రి కమలాకరునికి రాజ్యాభిషేకము చేసి తపోవనానికి తరలినాడు. మాయా హంసావళీ రూపములో ఉన్న కనకమంజరి పట్టపురాణిగా భూమండ లాన్ని పరిపాలన చేస్తున్నది.

శిల్పి మనోరథ సిద్ధుడు మాయాహంసావళి ఐన కనకమంజరిని చూచి ఆమె తనను గుర్తుపట్టి తలతీయిస్తుం దేమో నని వెరిచి రాచ నగరు వదలి ఎక్కడికో వెళ్ళినాడు. హంసావళి ఆరాత్రి వృక్షము మీదినుంచి కమలాకరుణ్ణీ కనకమంజరి చేయించిన వృక్షదహనము చూచి ఓహో నన్ను కనకమంజరి వంచన చేసి నాప్రియుణ్ణి హరించింది. నిజమనోరథసిద్ధికై నాచెలి నన్నే చంప యత్నించిందే! దుర్మార్గులను నమ్మినందుకు శాస్తి బాగా జరిగింది. ఈ కాలినచెట్టు ఇంకా రగులు తూనే ఉంది. ఈఅగ్నిలో పడి చచ్చి కనకమంజరిని పట్టి పగ తీర్చు కొంటాను" అని యోచించి వటవృక్షముదిగి అగ్నిలో ప్రవేశించదలచి క్షణములో మనసు మార్చుకొని "ఆత్మహత్య చేసుకోడం ఎందుకు? బతికి ఎప్పటికైనా కనకమంజరి మీద పగ సాధిస్తాను. నేను కొంత కాలము కష్టాలపాలు కావలసి ఉంటుం దనీ పెళ్ళికి బెంగపెట్టుకో వద్దనీ కమలాకరుడే నాభర్త అవుతాడనీ హరి స్వప్నములో నాకు చెప్పినాడు.

కొన్నాళ్ళపాటు నిదానించి చూస్తాను" అని నిశ్చయానికి వచ్చి నిర్జనారణ్యానికి వెళ్ళింది. ఆమె దీనావస్థ కళ్ళారా చూచి చల్లగా రాత్రి ప్రవేశించింది. ఆకాశము, మంచుతుంపురు లనే కన్నీటిజడి కురిపించింది. హంసావళీ గుణానురక్తుడై ఆమె కన్నీరు తుడిచి బుజ్జగించే నిమిత్తము సూర్యుడు ఉదయించి కరములు సాచి, ఆశల అరుణిమ చూపి ఓదార్చినాడు. హంసావళి మానవుల కంట పడక చిట్టడవులు తిరిగి నడిచి నడిచి దర్భలు గుచ్చుకొని అడుగులు గాయములు పడగా రమణీయారణ్యము చేరి అలసి కూర్చున్నది. వృక్షాలు పవనాహతికి కదులుతున్న కొమ్మ వీవనలతో వీచి ఆమెకు విశ్రాంతి కలిగించినవి. విరియపూచిన తీయమావుల మీద కోయిలలు గొంతెత్తి పాడి మధువు చిలికినవి. పూల మొత్తాలు పుష్పాళ్ళు బహుళమై ఉండడమువల్ల హంసావళి శ్రీపాదార్చన చేయదలచింది. అడవినూతుల్లో స్నానాలు చేస్తూ ఫలాలు ఆరగిస్తూ హంసావళి ప్రియునికై నిరంతర హరిపూజాపరాయణ అయింది.

కోసలదేశములో కమలాకరుడికి విధివశాన పురాణజ్వరము తగులుతున్నది. మాయాహంసావళి ఇలా ఆలోచన చేసింది. "నాచెలి అశోకకరి నేను చేసిన మోసాన్ని బైటపడవేస్తుందేమో నని భయము వేస్తున్నది. ఇది ఇలా ఉండగా గోరుచుట్టుమీద రోకరిపోటువలె రెండో భయము వచ్చి పడింది. పూర్వము అందరి సముఖములో హంసావళి తండ్రి కమలాకరునితో తన కుమారీ హస్తస్పర్శవల్ల పురాణజ్వరము ఎటువంటిదైనా తగ్గిపోతుందని చెప్పినాడు. కమలాకరుడికి ఆమాట జ్ఞాపకము ఉంటే నేను హంసావళి అని భ్రమ పడి జ్వరాన్ని పోగొట్టే శక్తి నాకు లేనందువల్ల గుట్టు బైటపడుతుంది. నన్ను నాశనము చేస్తాడు. ఈఅపాయము దాటి ఒడ్డున పడవలె. సిద్ధురాలిని పిలిపించిగాని వైద్యుణ్ణి పిలిపించిగాని రాజు జ్వరముపోగొట్టాలి. ఆభూత వైద్యునికే అశోకకరిని బలి వేసి దాని అవయవాలతో అతన్ని పూజిస్తాను.

ఇలా చేస్తే నాభయాలు తీరిపోతవి”

కనకమంజరి తన [illegible] కప్పిపుచ్చి నరబలిమాట ఎత్తుకొని అశోకకరికి మిగతా సంకల్పాన్ని చెప్పి ఒప్పించింది. కావలసిన సామగ్రితో కనకమంజరి ఖడ్గహస్తురాలై మాయతోను యుక్తిగా అశోకకరిని వెంట పెట్టుకొని శూన్యశివాలయానికి వెళ్ళింది. ఆమె కత్తిదూసి మేకను కోసి, రక్తముతో శివలింగానికి అభిషేకము చేసి, ఆరక్తముతో అర్ఘ్యమిచ్చి దాని పేగులు హారాలుగా అలంకరించి, దాని హృదయపద్మముతో పూజించి, దానికళ్ళతో ధూపమువేసి తర్వాత తల నైవేద్యము పెట్టింది. తర్వాత శివలింగానికి ఎదటనున్న వేదికను రక్తచందనముతో అలికి గోరోజనముతో అష్టదళపద్మాన్ని రచించి, దాని గద్దెమీద రక్తము కలిపిన పిండితో బూడిద పిడికిలి వాణ్ణి మూడు కాళ్ళవాణ్ణి మూడుముఖాలవాణ్ణి జ్వరపురుషుణ్ణి చేసి, దళాలలో అతని పరివారాన్ని యథావిధిగా అమర్చి జ్వరపురుషుణ్ణి మంత్రతంత్రాలతో ఆవాహన చేసింది. కనకమంజరి అనంతరము స్నానార్ఘ్యములు పూర్తిచేసి నరబలి వేయ సంకల్పించి అశోకకరితో “చెలీ, సాష్టాంగప్రణామము చెయ్యవమ్మా శివునకు ప్రణామం చెయ్యి తల్లీ నీకు శుభము చేకూరుతుంది.” అన్నది. అశోకవతి శివలింగానికి సాష్టాంగపడుతూ ఉండగా కనకమంజరి కత్తిదూసి ఆమెను సంహరించబోయింది. కత్తిదెబ్బ తప్పి దాని బుజానికి కొంచెము తగిలింది. అశోకకరి హఠాత్తుగా లేచి అక్రందించి పారిపోయి కుయ్యో మొర్రో అని గగ్గోలుపెడుతూ ఉండగా వెనక కనకమంజరి తరుముకొని వెళుతుంటే ఆభీకరాకారాన్ని జనులు చూచి రాక్షసి అని తలచి దాన్ని చావచితకకొట్టినారు. అశోకకరివల్ల రాజుకు యథార్థము తెలిసింది. కమలాకరుడు తెల్లపోయి మిథ్యా హంసావళి అయిన కనకమంజరిని తనసన్నిధికి రప్పించినాడు. తిన్న దెబ్బలవల్ల కనకమంజరి కాలము చేసింది. అశోకకరి కనకమంజరి చేసిన మోసమును

అనంతరం [illegible] కమలాకరునికి నివేదించి అభయము అడిగింది. కమలాకరుడు తన్నెన్ని సోకొట్టుకొని నాజపెంకను పొందినందుకు పరితాప పడినాడు. అయ్యో! హంసావళి కరస్పర్శమాత్రాన జ్వరశాంతి కలుగు తుందన్నమాట నాకు జ్ఞప్తి లేకపోయిందే [illegible] వృక్షసహితముగా కాల్పించానే" అని పగటి [illegible] స్వప్నములో శ్రీహరి సాక్షాత్కరించి పలికిన పలుకులు కమలాకరుడు స్మరణకు తెచ్చుకొని ఆమె జీవించి ఉంటుం దనీ, తనకు సంప్రాప్త మవుతుం దనీ శ్రీహరి మాటలు యథార్థములు అవుతవనీ మనోరథసిద్ధుడు [illegible] తీర్చగలడనీ తలచి వెంటనే మనోరథసిద్ధుని పిలిపించి "భద్రుడా! ఈమధ్య నీవు శీతకన్ను వేశావు. క్షేమమా? దుష్టుల మాయలకు లొంగిన వాళ్ళకు మనోరథము ఎలా సిద్ధిస్తుంది?" అని అడిగినాడు.

మనోరథ సిద్ధుడు "ప్రభూ! అశోకకరివల్లనే ఈగుట్టు బైట పడింది. హంసావళికై ఏలినవారు విచారించవలసిన పని లేదు. ఆమె హరి పూజాయత్తచిత్త. ఆపూజ వృధాపోదు. ధర్మము తప్పక హంసావళిని కాపాడుతుంది" అని మనవిచేసి కమలాకరునివెంట హంసావళిని వెతకడానికి బయలుదేరినారు. కమలాకరుడు రాజ్యభారాన్ని ప్రజ్ఞాఢ్యు డనే మంత్రి చేతుల్లో పెట్టి, రాజధానినుండి రహస్యముగా బయలుదేరినాడు. అతడు మనోరథునితో పుణ్యక్షేత్రాలు, తపోవనాలు, వనాలు శరీరశ్రమకు లెక్కచేయక తిరుగుతున్నాడు. తిరిగి తిరిగి కమలాకరుడు హంసావళి తపస్సు చేస్తున్న అరణ్యములో ప్రవేశించి రక్తాశోకవృక్ష మూలమున పాండుక్షామ మనోహరమై చంద్రరేఖవలె కళామాత్రశేషమై నన్న గిల్లి [illegible] ఉన్నదానిని చూచి అమరాంగన కాబో లని తలచినాడు. మనోరథసిద్ధుడు హంసావళిని ఆనవాలు పట్టి "హంసావళి దొరికింది!" అన్నాడు. హంసావళి ఇద్దరినీ చూచి వియోగదుఃఖము క్షణములో మటుమాయమై కన్నీటితో కన్నులు కనపడకపోగా శరీర

పెరుగక మూర్ఛపోతైనది. కమలాకరుడు ప్రియాదర్శనోద్రేకము అపారము కాగా [illegible] కలిసిమెలిసి పోగా శరీరము ఎరుగక అవనీతలాన పడినాడు. మనోరథసిద్ధి హంసావళీ కమలాకరులను ఓదార్చినాడు. కొంతసేపటికి అతనికి తెలివిరాగా అమందానందము అనుభవించినాడు. ప్రియులు వియోగ వృ[illegible] పరస్పరము చాలాసేపు చెప్పుకొన్నారు. ప్రియాసమేతంగా మనోరథసిద్ధితో కమలాకరుడు కోసలదేశానికి వెళ్ళినాడు. అతడు మామగారైన [illegible] పిలిపించి యథావిధిగా హంసావళీ హస్తస్పర్శను అనుభవించి పురాణజ్వరాన్ని పోగొట్టుకొన్నాడు. ధైర్యమువల్ల కార్యసిద్ధి పొందిన హంసావళీ దేవితో కమలాకరుడు సుఖము అనుభవిస్తూ మనోరథసిద్ధుని విడువక రాజ్యము పరిపాలిస్తున్నాడు.

ఇలాగా కష్టాల్లో అచంచలమైన ధైర్యమే కార్యసిద్ధికి కారణము అవుతుంది. జీవించి ఉంటే నీరాజును తప్పక చూస్తావు. ఈరీతిగా ముసలిబాటసారి కథ చెప్పి నామరణ ప్రయత్నాన్ని మానిపించి తన తోవను వెళ్ళినాడు. ఇలా చండకేతునిగృహములో భీమపరాక్రముడు నెమిలిరూపము విడిచి మృగాంకదత్తునితో తిరిగి ఇలా పలికినాడు.

నేను బాటసారి మాటను పాటించి ఆత్మహత్యాప్రయత్నము విరమించి ఉజ్జయినికి వెళ్ళినాను. మీరెవ్వరూ అక్కడ కనపడక పోవడం చేత వెతికి వెతికి వంటపూటిల్లు చేరి తిండి తిని పూటకూళ్ళమ్మ ఇచ్చిన పక్కమీద పరుండి నిద్రించి మేల్కొని కుతూహలముతో అక్కడి విషయాలు కనిపెట్టవలెనని కపటనిద్ర అభినయించినాను. పూటకూళ్ళమ్మ పిడికెడు యువధాన్యము ఇల్లంతా చల్లుతూ పెదవులు అదరగా మంత్రించింది. ఆయవలు వెంటనే మొలిచి మొక్కలై వెన్నులు వేసి పండినవి. ఆమె వాటిని కోసి వేయించి విసిరి పేలపిండి చేసి ఆపిండి గిన్నెలో పోసి పెట్టి నీళ్ళు దానిమీద చిలకరించి స్నానానికి వెళ్ళింది. ఆమె

మాంత్రికురా లని నేను గ్రహించి తేచి త్వరగా అగిన్నెలో పేలపిండి మరొక పేలపిండి కుండలో పోసి, ఆకుండలో పేలపిండి గిన్నెలో పోసి యథాప్రకారముగా ఉంచి పరున్నాను. పూటకూళ్ళమ్మ వచ్చి నన్ను లేపి మడికట్టుకో మని నాకు గిన్నెలో పేలపిండి వడ్డించి తాను కుండలో పిండి పెట్టుకొని మజ్జిగలో కలుపుకొని తిన్నది. వెంటనే ఆ పూటకూళ్ళది ఆడమేక అయింది. నేను కసికొద్దీ ఆమేకను కటికవానికి అమ్మగా వాడిభార్య కోపగించి "నాస్నేహితురాలిని పూటకూళ్ళమ్మను మోసము చేశావా? తగినఫలము అనుభవిస్తావు" అన్నది. దానిబెదిరింపు విని పూటకూళ్ళకొంప వదిలి ఊరిబైట వటవృక్షముకింద నిద్రపోయినాను. కటికవాడిభార్య వచ్చి నామెడకు ఈతాడు కట్టిపోగా శాకినీమాయవల్ల నెమలినై పూర్వజ్ఞానంతో ఉంటూ బెంగపడి ఇటూ అటూ నేను తిరుగుతూ ఉండగా పిట్టలు పట్టేవాడు నన్ను పట్టుకొని బోయరాజుదగ్గిర ప్రతీహారుడైన ఈచండకేతువుకు కానుకగా ఇచ్చినాడు. ప్రతీహారుడు తనభార్యకు ఇవ్వగా ఆమె నన్ను వినోదార్థము మంటపములోఉంచింది. దైవానుకూలంవల్ల నీవుఇక్కడికివచ్చి నామెళ్ళో తాడు విప్పివేయడంవల్ల పూర్వ నరరూపము పొందినాను. మనము ఇక్కణ్ణించి తప్పించుకొని పోదాము. రాత్రి జరిగిన విషయాన్ని చూస్తే నిన్ను బతకనీయడు. నేను యుక్తిచెబుతాను. యోగిని చేసిన సూత్రాన్ని నీవు కంఠానికి కట్టుకో. నెమలివై నీవు కిటికీలోనుంచి బైటపడు. ద్వారము బంధించినాడు కనుక గవాక్షమార్గమే మనకు శరణ్యము. నీవు మెడచాచితే నేను నీకంఠపాశాన్ని విప్పుకొని నామెళ్ళో కట్టుకొంటాను. నేను నెమలినై గవాక్షమార్గాన బైటికిరాగా నామెడలో తాడు నీవు విప్పితే మనము ఇద్దరము యథాప్రకారం మానవులము అవుతాము."

భీమపరాక్రమునిమాటలు విని మృగాంకదత్తుడు అతడు చెప్పినట్లు చేసి ఇద్దరూ చండకేతునిగృహములోనుంచి తప్పించుకొని తమ నివా

సానికి [illegible] ఇద్దరూ కుమకత్తలు చెప్పుకొని రాత్రి గడిపినారు. తెల్లవారిన తరువాత మృగాంకదత్తునిదగ్గిరికి బోయరాజు వచ్చి రాత్రి హాయిగా నిద్రించారా అని అడిగి వినోదముగా పాచికలాటకు పిలిచినాడు. సరిగా అప్పుడే ప్రతీహారుడు చండకేతువు రాగా శ్రుతధి జ్ఞాపకము [illegible] "పాచిక లెందుకు, నెమలిని ఆడిస్తా నన్నావు కదా!" అని [illegible]. శబరరాజు వెంటనే ప్రతీహారుని పంపి నెమలిని తెమ్మని ఆజ్ఞచేసినాడు. చండకేతువు మయూరాన్ని తీసుకొని వద్దామని ఇంటికి వెళ్ళుతూ "రాత్రి నాతో వచ్చినవాణ్ణి నెమలి ఉన్న గదిలో పరుండబెట్టినాను. అదొంగను చంపివేయడం మరిచిపోయినాను! సరే ఆ నెమలినీ వాణ్ణీ ఒక్కసారే హాతమారుస్తాను" అనుకొంటూ వెళ్ళి గదిలో వెతకగా చోరుడూ లేడు మయూరమూ లేదు. చండకేతువు హాతాశుడై దుఃఖపడుతూ బోయరాజుదగ్గిరికి వచ్చి నెమిలిని దొంగఎత్తుకొని పోయినా డని విన్నవించినాడు. శ్రుతధి చండకేతువుకేసి తేరిపార చూసి నవ్వినాడు. మృగాంకదత్తుడూ అక్కడివారూ తెగనవ్వడము సాగించారు. అభిప్రాయ మేమో శబరరాజుకు తెలియకపోవడంవల్ల నిర్బంధ పెట్టి మృగాంకదత్తుని అడగ్గా అతడు రాత్రి జరిగిన చర్య పూసగుచ్చినట్టు చెప్పినాడు. చండకేతువునూ [illegible]కుణ్ణీ వెంటనే ఉరితీయ మని శబరరాజు ఆజ్ఞ చేసి పాపిష్ఠిభార్యను దూరముగా కనపడకుండా వెళ్ళిపొమ్మని తరిమివేసినాడు. శబరరాజు వేడుకోవడము చేత మృగాంకదత్తుడు సపరివారంగా పెల్లెలో కొన్నాళ్ళు మిత్రుని ఆతిథ్యము స్వీకరిస్తున్నాడు.

తరంగము : ౭౧

గుణాకరుని కథ

మృగాంకదత్తుడు విమలబుద్ధి శ్రుతధి మొదలైన వారితో శబరరాజు [illegible] ఉండగా శబర సేనాధిపతి తత్తరపాటుతో వచ్చి

రాజుతో "దొరా! తమ ఆజ్ఞాప్రకారము దేవికి బలి నిమిత్తము తగిన వాణ్ణి సంపాయించినాము. ఆపురుషుడు మన నూరుగురు వీరులను చావ చితకకొట్టినాడు. అమితముగా దెబ్బలు తిని గాయాలతో అలసిపోయి నాడు. అతన్ని తీసుకొని [illegible]" అని మనవి చేస్తే శబరరాజు ఆపురుషుని తనకు కనపరచ మన్నాడు. [illegible] అట్లే చేసినాడు. ఆపురుషుడు మదపుటేనుగువలె కనబడినాడు. శరీరము [illegible]తమై రక్తసిక్తమై ఉన్నది. పాశము తెంపుకోవలెనని ప్రయత్నము చేసినాడు. మృగాంకదత్తుడు పాశబద్ధిని మంత్రి గుణాకరునిగా ఆనవాలు పట్టి దుఃఖిస్తూ అతని కంఠమును కౌగలించినాడు. శబరరాజు అతన్ని మంత్రి గుణాకరుడని గ్రహించి వినయముతో ఓదార్చి తనగృహమునకు తీసుకొని వెళ్ళి స్నానము చేయించి గాయాలకు కట్లుకట్టి, వైద్యము చేయించి పథ్యముగా అన్నపానాదు లిచ్చి స్వస్థుని చేసినాడు. మృగాంక దత్తుడు అడిగినమీదట గుణాకరుడు స్వీయవృత్తాంతము [illegible] [illegible].

"దేవా! పారావతనాగశాపముచేత మనము ఒకరిని ఒకరు ఎడబాసి తలోదారి అయినాము. కర్తవ్య[illegible] [illegible] కాగా ఎడారిలో తిరిగాను. కొన్నాళ్ళకు నాకు తెలివి వచ్చింది. 'అయ్యో! విధి ఇంత అననుకూలమా? నగరులో నడవలేని నాజూకు మృగాంకదత్తుడు మండు టెడారిలో కాలుతీసి పెట్టగలడా? నాస్నేహితు లందరిగతీ ఏమయిందో" అని పదేపదే బాధపడి వింధ్యవాసినీదేవి దగ్గిరికి వెళ్ళినాను. అహో రాత్రాలు బలులవల్ల ఆలయము రక్తసిక్తమై యమాలయమువలె కనపడినది. నేను దేవికి సాష్టాంగపడి [illegible] [illegible]నే ఒక శవము కనపడింది. ఆశవకంఠమున కత్తి నిలపబడి ఉన్నది. అతన్ని చూచిన తరువాత నీఎడబాటు సహించలేక ఆత్మబలి చేదామని సంకల్పము ఉదయించింది. నేను పరుగున పోయి శవము మీది కత్తి లాగుకొనే లోగా సన్యాసి నాఆత్మహత్యను వారించి [illegible] నాకు బోధ చేసి

నాడు. "కుమారా, చచ్చి చేసే దేముంది? బతికితే ఎడబాటు తీరి నీ స్నేహితుఁను క[illegible] అందుకు దృష్టాంతము విను.

వి నీ త మ తి క థ

పూర్వము అహిచ్ఛత్రనగరాన్ని ఉదయతుంగు డనే రాజు పరిపాలిస్తూ ఉండేవాడు. అతని ప్రతీహారుడు కమలమిత్రు డనేవానికి వినీతమతి అని సార్థకనాము డయిన కుమారుడు ఉన్నాడు. ఒకనాడు వినీతమతి రాత్రి మేడమీద తల్పముపైన పరుండి దిగంగనా తాటంకమువలె నున్న చంద్రలేఖను చూచి "అహా! ఈవెన్నలవల్ల తోవలన్నీ గచ్చు పోసినట్టున్నది. హాయిగా ఈవెన్నెల్లో విహారము చేస్తాను" అని తలచి కోరిక లీరిక లెత్తగా షికారు వెళ్ళినాడు. వినీతమతి కొంతదూరము వెళ్ళగా రోదనధ్వని వినపడింది. కొంతదూరము అతడు నడక సాగించినాడు. ఒకకన్య చెట్టుదగ్గిర కూర్చుని ఎలుగెత్తి ఏడుస్తున్నది. వినీతిమతి ఆమెదగ్గిరికి వెళ్ళి "కల్యాణీ! ఎవరు నీవు? ఎందుకు ఏడుస్తావు?" అని అడిగినాడు.

ఆకన్య చెవుతున్నది. "మహానుభావా! నేను గంధమాలి అనే నాగరాజపుత్త్రిని. నన్ను విజయవతి అనిపిలుస్తారు. పోరులో పారిపోయిన నాతండ్రిని వాసుకి "పాపీ! శత్రువుల చేతుల్లో ఓడి వారివశమై పో" అని శపించినాడు. వాసుకి శాపవశాన నాతండ్రి కాలజిహ్వు డనే యక్షుని చేతుల్లో ఓడి అతనికి పువ్వులు ఏరి తెచ్చి పెట్టే దాసు డయినాడు. నేను పార్వతిని మెప్పించి వరము వేడినాను. గిరిజ ప్రత్యక్షమై ఇలా ఆనతి ఇచ్చింది. "అమ్మాయీ, విను. మానససరస్సు సహస్రదళ పద్మము బాలారుణాతపమువల్ల ఆదిశేషుని ఫణామణి మరీచివలె ప్రకాశిస్తూ ఉంటుంది. ఒకనాడు కుబేరుడు మానససరోవరములో స్నానము చేసి భక్తిప్రపత్తులతో సహస్రదళ పద్మములో ఈశ్వరార్చన ఆరంభించి

నాడు. అప్పుడు అతని అనుచరులు యక్షులు సరస్సులో చక్రవాకములై హంసలై విహరిస్తున్నారు. ఆమానస సరోవరములో మీతండ్రికి విరోధి అయిన [illegible] సోదరుడు విద్యుజ్జిహ్వుడు తన ప్రియురాలితో చక్రవాకరూపము ధరించి రమిస్తున్నాడు. సురతసమయాన [illegible] పక్షములు జాడించగా, కుబేరుని చేతిలో అర్ఘ్యపాత్రము జారి కింద పడినది. కుబేరుడు కోపముతో మండిపడి శివార్చనకు అవరోధము కలిగిందని విద్యుజ్జిహ్వుణ్ణి అతని ప్రేయసినీ నిరంతరమూ జక్కవలై సరసిలో ఉండమని శాపమిచ్చినాడు. ఆజక్కవ రాత్రిపూట భార్యకై విరాళితో ఉండగా, ఆవిద్యుజ్జిహ్వుని తమ్ముడు కాలజిహ్వుడు జక్కవపెంటిరూపుతో అతన్ని రంజింపచేస్తూ, పగలు యక్షరూపాన్ని ధరిస్తున్నాడు. నీతండ్రి అతనికి సేవకుడై నిరంతరము సాహచర్యము చేస్తూ ఉంటాడు. అమ్మాయీ! అహిచ్ఛత్రనగరాధీశ్వరుని ప్రతీహారకుమారుడైన వినీతమతిని పరాక్రమశాలిని పంపు. ఈఅశ్వాన్నీ ఖడ్గాన్నీ తీసుకుపో. వినీతమతి అశ్వమెక్కి ఖడ్గపాణియై ఆయక్షుని గెలిచి నీజనకుని విడిపిస్తాడు. ఈఖడ్గము ఎవనిచేతుల్లో ఉంటే అతడు రాజన్యమును జయించి భూమండలాన్ని పరిపాలిస్తాడు" ఆదేవి అశ్వాన్నీ ఖడ్గాన్నీ ఇచ్చి అంతర్ధానమైంది. నాకోరికను తీర్చు మహానుభావా!" ఇలా ఆమె ప్రార్థించగా వినీతమతి అంగీకరించినాడు.

అప్పుడా నాగకన్య అశ్వాన్నీ, క్షీరకటాక్ష శ్రీలవలె, తారామండితగగన శ్రీలవలె మెరసిపోతున్న ఖడ్గాన్నీ తెచ్చి వినీతిమతికి ఇచ్చింది. అతడు ఖడ్గహస్తుడై అశ్వారూఢుడై నాగకన్యను ఎక్కించుకొని అశ్వప్రభావమువల్ల వెంటనే మానససరోవరానికి వెళ్లినాడు. వినీతమతి యక్షుల వశములో ఉన్న గంధమాలిని చూచి విడిపించ దలచి వారిని కత్తితో కొట్టి తరిమివేసినాడు. అదిచూచి కాలజిహ్వుడు చక్రవాకీరూపము విడిచి ప్రళయకాల మేఘమువలె గర్జిస్తూ లేచినాడు. ఆకాశ

ములో పోరు ప్రారంభమైనది. వినీతమతి అశ్వముతో గగనముమీదికి ఎగిరి కాలజిహ్వుని జుట్టు పట్టుకొని తల నరకపోగా వాడు కనికరించమని అతన్ని వేడినాడు. కాలజిహ్వుడు ముక్తుడై సర్వబాధలను మాపేటి తన ఉంగరాన్ని వినీతమతికి కానుకగా అర్పించి వినీతుడై గంధమాలిని దాస్యమునుంచి విడిపించినాడు. గంధమాలి ఆనందాంబుధిలో తేలి వినీతమతికి తన కుమార్తె విజయవతి నిచ్చి ఇంటికి వెళ్లినాడు. వినీతమతి ఖడ్గాంగుళీయకములతో ప్రియాసమేతుడై అశ్వారూఢుడై ప్రభాతవేళ నిజనివాసము చేరినాడు. తండ్రి కొడుకునూ కోడలినీ చూచుకొని పొంగిపోయినాడు. అహిచ్ఛత్రాధిపతి వినీతమతి వీరకృత్యము విని సంతోషించినాడు. వినీతమతి విజయవతిని పరిణయమాడినాడు.

గుణవర్ధనుడైన వినీతమతిని చూచి, తండ్రి ఒకనాడు ఏకాంతములో పలికినాడు "కుమారా! మన ఏలికకు ఉదయవతి అనే విద్యావతి కుమార్తె కలదు కదా. బ్రాహ్మణ క్షత్రియులలో ఎవరైనా ఉదయవతి శాస్త్రవాదములో జయిస్తే అతడు ఆమెను వివాహము చేసుకోవచ్చును. మనరాజు ఏర్పరచిన స్వయంవరవిధాన మిది. చాలామంది ఆమెతో శాస్త్రవాదము చేసి తల ఎత్తుకోలేక తిరిగి వెళ్లిపోయినారు. క్షత్రియకులదీపకుడవై, వీరుడవై వనితను వాదములో ఓడించలేని వాడవా? రాజపుత్రిని గెలిచి వివాహమాడు."

వినీతమతి "తండ్రీ! స్వభావముచేత సుకుమారలయిన కోమలాంగనలతో వాదించడ మేమిటి. అయినా మీమాట పాటిస్తాను" అని సమాధాన మిచ్చినాడు.

వినీతమతితండ్రి రాజసన్నిధికి వెళ్ళి "దేవా, నాకుమారుడు రేపు ఉదయాన రాజపుత్రితో వాదిస్తాడు" అని మనవి చేసుకొన్నాడు. వినీతమతి అందుకు అంగీకరించి కమలాకరమువంటి రాజసభలో ప్రవేశించగా గుణశాలుల ప్రశంసావాక్యములు అతనిపై పడినవి. కొంచెము సేపటికి

రాజపుత్త్రి ఉదయవతి గుణాకృష్టయై మన్మథుని లతా ధనస్సువలె ప్రవేశించినది. ఆరంభములోనే పూర్వపక్షము చేస్తున్నవా అన్నట్లు ఆమె కరకంకణములు క్రమముగా శబ్దించినవి. ఉదయవతి మరకతపీఠమున కూర్చున్నది. వినీతమతి ఆమెతో నీతిభాష్యంతుడై ధీవిభవాన్ని ప్రకటిస్తూ శాస్త్రవాదన చేసి నిగ్రహస్థానాలలో నైపుణ్యము చూపి ఆమెను జితాస్మి అనిపించినాడు. ఉదయవతి నిరుత్తరకాగా, విస్మితయై వినీతమతిని స్తుతించింది. ఉదయతుంగుడు తగిన అల్లుడు దొరికినందువల్ల కుమార్తె వాదములో ఓడినా జయముగా తలచి సంతోషించినాడు. అతడు ఉదయవతిని వినీతమతి కిచ్చి వివాహము చేసినాడు. మామగారు అల్లునికి అరణముగా అనేక రత్నరాసులు అర్పించినాడు. వినీతమతి నాగకన్య రాజకన్యలతో ఇహలోకసుఖాలు అనుభవిస్తూన్నాడు.

ఒకసారి వినీతమతి జూదమాడి ఓడిపోయే సమయమురాగా విప్రుడు అతిథిగా వచ్చి భోజనసామగ్రి ఇప్పించమని వేడినాడు. వినీతమతి కోపముతో సేవకుని పిలిచి చెవిలో చెప్పి, ఇసుకతో నిండిన పాత్ర పైన ఆచ్ఛాదన ఉంచి బ్రాహ్మణునికి ఇప్పించినాడు. విప్రుడు అమాయకుడై అందులో బంగారము ఉన్నదని భ్రమసి ఏకాంతములో పాత్రను చూడగా ఇసుక కనపడింది. మోసపోయినాను గదా అని అతడు విచారిస్తూ ఇంటికి వెళ్లినాడు. వినీతమతి తాను చేసిన అకార్యము తలపెట్టక జూదముమాని ప్రియురాండ్రతో హాయిగా యథేచ్ఛగా ఉంటున్నాడు.

ఉదయతుంగ మహారాజుకు వార్ధకము వచ్చింది. రాజ్యపాలనా పటిమ తగ్గిపోగా అతడు అల్లునికి రాజ్యమిచ్చి ఆత్మశ్రేయస్సుకై మందాకినీ తీరానికి వెళ్ళినాడు. వినీతమతి రాజై దశదిశలు జయించి అంగుళీయక మహిమాతిశయమువల్ల ఈతిబాధలు లేక రామరాజ్యము వలె పరిపాలిస్తున్నాడు.

రత్నచంద్రమతి అనే వాదీభసింహుడు రాజసన్నిధికి వచ్చి రాజును

వాదానికి ఆహ్వానము చేసినాడు. వినీతమతి వాదిని గౌరవించి అతిథి పూజలు చేసినాడు. రత్నచంద్రమతి వాదపణమును ఇలా ఏర్పాటు చేసినాడు. వినీతమతి శాస్త్రార్థములో ఓడిపోతే రత్నచంద్రుని బౌద్ధమతాన్ని అవలంబించవలె – రత్నచంద్రుడు ఓడితే బ్రాహ్మణారాధన చేస్తూ వైదికమతాన్ని అవలంబించవలె. రాజు వారంరోజులు రత్నచంద్రునితో వాదము చేసి ఎనిమిదోనాడు ఓడిపోయి, భూతదయాసారమైన బౌద్ధమతమును భక్తిపూర్వకముగా స్వీకరించినాడు. వినీతమతి బ్రాహ్మణులకూ బౌద్ధభిక్షువులకూ సత్రములు, విహారములు కట్టించినాడు. పుణ్యకార్యములవల్ల అతడు స్తిమితచిత్తుడై ఒకనాడు రత్నచంద్రుని బోధిసత్త్వచర్య ఉపదేశించమని ప్రార్థించినాడు.

అప్పు డా బౌద్ధభిక్షువు 'రాజా! పాపపంకిలము పోతేగాని బోధిసత్త్వచర్యకు అధికారులు కారు. మాలో ఉండే స్థూల కల్మషము నీలో లేదు. సూక్ష్మపాపము నీవు చేస్తే దాన్ని శమింపచేసుకో' అని వినీతమతికి స్వప్నమాణవకుని ఉపదేశించినాడు. అందుచేత రాజు రాత్రి కల కని ఉదయాన భిక్షువుతో "ఆచార్యా! స్వప్నములో నేను పరలోకానికి వెళ్ళినాను. ఆకలితో అటమటించి భిక్షమడిగినాను. దండహస్తులు 'రాజా! ఇదిగో తిను, నీవు సంపాయించినది కాలిన ఇసుక చాలా ఉంది. ఆకలిగొన్న విప్రుడికి నీవు ఈఇసుక నే ఇచ్చావు కదా! పదికోట్ల వరహాలు నీవు దానమిస్తే చేసినపాపము పోతుంది.' అని చెప్పినారు. నాకు వెంటనే మెళుకువవచ్చింది." అని చెప్పి వినీతమతి యాచకులకు పదికోట్ల వరహాలు దానము చేసినాడు. మళ్లీ అతడు కలలో పరలోకానికి వెళ్ళినాడు. వినీతమతి ఆకలిమంటతో అన్నము అడగగా దండపాణులు ఇసుక భోజనము పెట్టినారు. దానమిచ్చినా ఇసుక నాకు భోజనము పెడతా రేమిటి! అని రాజు అడిగితే "నీదానము వృథా! అందులో విప్రుని వరహా ఉన్నది" అని చెప్పినారు. రాజు సుప్తోత్థితుడై జరిగినదంతా

బౌద్ధ భిక్షువుకు తెలియచెప్పినాడు. రాజు పదికోట్ల సువర్ణాలు అర్హులకు అర్పించాడు. యథాప్రకారంగా అతనికి రాత్రి స్వప్నములో పరలోక యాత్ర సంభవించినది. దండహస్తులు యథాపూర్వకముగా సికతము భోజనముగా పెట్టినారు. వారు కారణము చెప్పారు. "రాజా! నిన్న చేసిన దానము వృథా. అరణ్యములో చోరులు విప్రుణ్ణి కోసి చంపి వేశారు. నీవు రక్షించ లేవు. రక్షణ చేయని నీదానము వృథా. ఈసారి రెండింతలు దానము చెయ్యి" ఆ మాటలు విని మేలుకొని బౌద్ధభిక్షువుతో రాజు చెప్పినాడు. వినీతమతి ద్విగుణీకృతముగా దాన ధర్మాలు చేసి గురువుదగ్గిరికి వెళ్ళి "ఆచార్యా! ధర్మాచరణలో ఇన్ని ఇక్కట్లూ లోపాలూ సంభవిస్తూ ఉంటే ఎలాగ?" అని అడిగితే గురువు "దేవా, ధీరులు ధర్మము ఆచరిస్తారు. అందుకు దృష్టాంతము విను:

వరాహబోధిసత్త్వుని కథ

పూర్వము వింధ్యాద్రిగుహలో బుద్ధాంశసంభూత మైన వరాహము మిత్రమైన మర్కటముతో నివసిస్తున్నది. అది అన్ని జంతువులకూ మేలు చేస్తూ స్నేహితునితో అతిథిపూజలతో కాలక్షేపము చేస్తూన్నది. ఇలా ఉండగా ఒకసారి అయిదురోజులు విరామము లేకుండా ముసురు పట్టింది. ఏజీవమూ ఇటూ అటూ తిరిగేందుకు శక్యము కాకుండా ఉన్నది. అయిదవనాడు కోతి నిద్రపోతూ ఉండగా గుహాద్వారాన ఒకసింహము భార్యాపుత్ర సహితంగా వచ్చి భార్యతో "ప్రేయసీ! ఈముసురులో మనకు ఏజంతువూ దొరకదు. ఆకలి దహించివేస్తున్నది. మనము చనిపోతాము. ఏమిచేదాము?" అన్నది.

ఆడసింహము "ఆకలితో చచ్చిపోతాము. మీఇద్దరూ నన్ను తినండి. నీవు దొరవు. సుతుడు ప్రాణాధికుడు. అందువల్ల నన్ను చంపితినుము. నేను పోతే మరోభార్య నీకు లభించకపోదు. నావల్ల నీకు సుఖము కలుగుగాక" అన్నది.

సింహాసి [illegible] "ఆహా, ఎటువంటి [illegible] గొప్పది [illegible]మైన [illegible] ప్రాణాలు [illegible]" అని పంకల్పించి [illegible]! [illegible]ర్యపడకు. సత్పుత్ర కళత్రుడవైన [illegible] అరగించు [illegible]" అన్నది [illegible] "ప్రేయసీ! ముందు [illegible] నీవు తింటున్న [illegible] నందిని కొట్టి [illegible] ఉండగా [illegible]త్వ మైన [illegible]! [illegible] ఇంకకమిుందే త్వరగా [illegible] ప్రియురాలు [illegible]" అన్నది. [illegible] సింహాసి [illegible] వెళ్ళిపోయింది. తెల్లవారిన [illegible] నిద్ర లేచి [illegible] చూచి [illegible] "[illegible] నీ [illegible] ఏమిటి? [illegible] తే చెప్పు." అని [illegible] చెప్పింది. [illegible] ఏడుస్తూ [illegible] పడి "[illegible]! ఎవరివో నీవు [illegible] డవు. [illegible] చెప్పు" అని

[illegible] "[illegible] నా [illegible] కోరిక ఉన్నది. [illegible] తీర్చలేము. [illegible] నాకు [illegible] జీవించి [illegible] తిని తృప్తి పడవలె నని నా కోరిక" [illegible] దివ్య [illegible] పదార్థ [illegible]

[illegible]

[illegible]

మునీంద్రుడు [illegible] ధర్మ్మదేవ [illegible]

తీర్థ్యాత్రలో [illegible]

ధర్మ్మము [illegible]

[illegible] ధర్మ్మదేవ [illegible]

కళేబరము [illegible]

[illegible]

ఇలా [illegible] ఐసిత [illegible]

[illegible]

భిక్షువు [illegible]

'కుమారా! [illegible]

అని [illegible] అని

చెప్పినాడు. [illegible]

[illegible] పూర్తిగా [illegible]

[illegible] అక్షయమై కోశాగారాలలో ఉన్నవి! [illegible] ధర్మ

[illegible]! [illegible]

"రాజన్, నేను [illegible]

[illegible] ఆశ్రయించి [illegible]

లేక కర్తవ్యము తోచకుండా [illegible]

అర్థింప వచ్చాను. సర్వబాధాహార [illegible] అర్పించుము."

రాజు [illegible]

పాటలీపుత్ర [illegible]

[illegible]

ఒకసారి ఉత్తరదేశమునుంచి ఇందుకలశు డనేరాజపుత్త్రుడు అతిథిగా వినీతమతి దగ్గరకు వచ్చినాడు. రాజు అతన్ని గౌరవించి వచ్చినపని అడిగితే ఆరాజకుమారుడు "దేవా! అర్థిజనచింతామణివి! ప్రఖ్యాతి పొందిన దానవీరుడవు! ప్రాణాలు అర్థించినా నీవు అర్పించే మహానుభావుడవు. నాతమ్ముడు కనక కలశుడు నన్ను రాజ్యములోనించి వెళ్ళగొట్టినాడు. నీసహాయార్థము వచ్చాను. మహావీరా! నీఖడ్గాశ్వములు నా కిస్తే, వాటిప్రభావమువల్ల దాయాదిని జయిస్తాను" . అని ప్రార్థించినాడు. వినీతమతి వెంటనే రాజ్యక్షేమకారణము లైన ఖడ్గాశ్వములను రాజకుమారుని కిచ్చివేసినాడు. మంత్రులు ఖడ్గమునూ గుర్రాన్నీ ఇవ్వవద్దని తలలు వంచి ఉస్సురని నిట్టూర్పులువదలినా వినీతమతి వినలేదు. ఇందుకలశుడు ఖడ్గాశ్వములవల్ల దాయాదిని జయించి రాజ్యముపొందినాడు. రాజ్యమును పోగొట్టుకొన్న అతనిసోదరుడు కనకకలశుడు వినీతమతి దగ్గరికి వచ్చి దుఃఖముతో చిచ్చులో పడ సంకల్పించినాడు. వినీతమతి మంత్రులతో "అయ్యో! పాపము! ఇతడు నాదోషమువల్ల ఈదశకు వచ్చినాడు. నారాజ్యాన్ని ఇతనికి అర్పించి నాదోషాన్ని దిద్దుకొంటాను. సంతానము లేనినాకు ఇతనేపుత్త్రుడై రాజ్యభారము నిర్వహిస్తాడు" అని పలికి మంత్రులు కూడ దని చెప్పినా కనకకలశుని రప్పించి అతనికి తనరాజ్యము అర్పించి, సమస్తకోరికలనూ జయించి, నిర్వికల్పచిత్తుడై రాజధాని వదలి భార్యలతో వెళ్ళిపోయినాడు. ప్రజలు కల్పవృక్షము వంటి మహీపతి రాజ్యత్యాగము చేయుడమువల్ల చింతించి నగరము వదలి రాజును అనుసరించినారు. రాజు ఎలాగో శ్రమపడి ప్రజానీకాన్ని సంతృప్తి పరచి అడవికి పోయినాడు. క్రమేణ భార్యాసహితముగా వినీతమతి కాలుతున్న ఎడారిలో ప్రవేశించి ఒక్కచోట మార్గాయాసము వల్ల అలిసి కూర్చోగా అతనికీ భార్యలకూ నిద్రపట్టింది. తర్వాత వినీతమతి నిద్ర లేచి చూడగా భూలోకనందన వనమని అనిపించే

చక్కని ఉద్యానవనముగా ఎడారి మారిపోయింది. తామరలు చల్లని తీయని నీటితో నూతులు, పచ్చనిపచ్చిక, ఫలభారనమ్రము లైన తరువులు, [illegible]తో శిలావేదికలతో తోట కళకళ లాడింది. మతిభ్రమా ? స్వప్నమా? దేవతానుగ్రహమా? అని వినీతమతి అద్భుత పడగా గగనమార్గాన సంచరిస్తున్న సిద్ధదంపతులు "రాజన్! నీసాత్త్విక శక్తివల్ల పూవులు పూచి కాయలు కాచి ఎడారి వనమై విలసిల్లింది. ఈ ఉద్యానవనములో నీవు స్వచ్ఛందముగా విహరించు" అనగా అతడు భార్యలతో తపస్సు ఆరంభించినాడు. శిలావేదికమీాద ఒకపురుషుడు ఉరి పోసుకుని చనిపోతూ ఉంటే వినీతమతి అతని మరణప్రయత్నము మాన్పి మరణోద్యోగానికి కారణము అడిగినాడు. అతడు ఇలా చెపుతున్నాడు.

"అయ్యా, నావృత్తాంతము ఆమూలాగ్రము విను. నేను నాగశూరుని కుమారుణ్ణి, సోమశూరుణ్ణి. నేను పుట్టగానే జ్యోతిష్కులు దొంగను అవుతా నని చెప్పారు. అందువల్ల నాతండ్రి నన్ను ధర్మశాస్త్రములో ప్రవేశ పెట్టినాడు. ధర్మశాస్త్రాధ్యయనము చేసి దుష్టసహవాసమువల్ల దొంగతనము నేర్చాను. విధిలిఖితము ఎవడు చెరపగలడు? ఒకసారి చోరులమధ్యలో ఉన్న నన్ను రాజసేవకులు పట్టుకొని తక్కిన వాళ్ళతోపాటు వధ్యస్థానానికి తీసుకొని పోయినారు. సరిగా అప్పుడు రాజుగారిఏనుగు కట్టు తప్పి జంతువులను చంపుతూ రాగా తలారులు నన్ను విడిచి పారిపోయినారు. నేనూ పారిపోయినాను. నన్ను కొరత వేశా రని వదంతి మాతండ్రిచెవులు పడగా ఆయన చనిపోయినాడు. మా అమ్మ సహగమనము చేసింది. ఆదుఃఖభారాన్ని భరించ లేక పాడు బతుకు బతక లేక చావడానికి వచ్చాను. ఒకదివ్యస్త్రీ దర్శన మిచ్చి నన్ను ఓదార్చి 'కుమారా, ఎందుకు సాహసిస్తావు? నీవు వినీతమతిఆశ్రమానికి వచ్చావు. అందుచేత నీపాపపంకిలము క్షాళితమైపోయింది.

[illegible] అని [illegible] తీసుకు పోయి [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] భూపతి అనే [illegible] [illegible] సాగించి. అది తప్పిం[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] గాడి [illegible] ఈ [illegible] గర్భము [illegible] దేవభూతి [illegible] రాజా [illegible] చక్రగా [illegible]

[illegible] వర్ణిస్తున్నాను.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

వద్దకు [illegible]

"నా తమ్ముడా! నీవు [illegible]

అంటూ బలవంతపెట్టగా [illegible]

కదా! ధనము [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

పనికి వెళ్లిరి.

[illegible]

వచ్చి [illegible]

[illegible]

వృత్తము [illegible]

కలకలరవాలతో [illegible]

శృకు దేవేంద్రుడు వచ్చి "వత్సా! [illegible] స్వార్థమైనది

కదా. స్వర్గసీమకు రావా?" అని ఆహ్వానించగా [illegible]

[illegible] "దేవేంద్రా! [illegible]

కోరిక [illegible] చేస్తున్నదే, నేను [illegible]

[illegible] మోసగించి వారి ఆశలు [illegible]

రానా? "అని సమాధా[illegible] ఉద్రేకముగా [illegible]

అతని ఔదార్యమునకు సంతోషించి [illegible]

గయితే ప్రజ [illegible] నీతోపాటు [illegible]

అన్నాడు. [illegible]

నీతో తీసుకొని వెళ్లు. నాకు [illegible]

[illegible] తపస్సు చేస్తాను" [illegible] "నీవు

బోధి సత్త్వాంశుడవు" అని స్తుతించి ప్రజాసహితముగా దేవలోకానికి వెళ్ళినాడు. రాజపుత్రుడు వృక్షాకారము వదలి నిజరూపముతో వనములో తపస్సుచేసి బోధిసత్త్వుడైనాడు. దానవీరులకు ఈప్రకారముగా సిద్ధి ప్రాప్తిస్తుంది.

శీ ల పా ర మి త

పూర్వము వింధ్యాద్రిలో జితేంద్రియుడై తథాగతుని అంశతో హేమప్రభు డనే శుకరాజు పూర్వ జన్మజ్ఞానముతో ఉంటూ సద్ధర్మము ఉపదేశిస్తూ ఉండేవాడు. హేమప్రభునిదగ్గిర ప్రతీహారశుకము ధర్మబోధ ఎంతవిన్నప్పటికీ చారుమతి అనే ప్రియురాలియందు రాగాసక్తి వదలకుండా ఉన్నది. ఒకనాడు వేటకాడు ప్రతీహారుని భార్యను వలపన్ని చంపివేయగా ప్రతీహారశుకము, వియోగవ్యథవల్ల కుములిపోతున్నది. శుకరాజు ప్రతీహారుని బాధ పోగొట్టవలెనని సంకల్పించి "నీప్రియ వలత్రాళ్ళలో పడి చావలేదు. అది బతికే ఉండి చచ్చినట్టు అభినయించి తప్పించుకొని పారిపోయింది. నేను చూచాను. నాతో రా. నీకు చూపిస్తాను" అంటూ రాజు అతన్ని సరస్సుదగ్గిరికి తీసుకొని వెళ్ళి అక్కడ కొనలిగా ఉన్న చిలుక ప్రతిబింబాన్ని నీటిలో చూపగా, ప్రతీహారశుకము ప్రియశుకి అని భ్రమసి నీటిలోపడి ప్రతి బింబాన్ని ముద్దాడి కౌగలించి ప్రియా స్పర్శ అనుభవించలేక ప్రియభాషణము వినలేక "ఏమి ప్రియురాలు! సమాధాన మియ్యవే. నన్ను ఆలింగనము చేసుకోవే" అని విసిగి ప్రియురాలి కోప మేమో అని తలచి, అన్యాసక్త అయినదేమోనని అనుమానించింది. ప్రతీహారశుకము ఉసిరికపండు తెచ్చి తన ప్రతిబింబాన్ని చూచి ప్రేయసి అని భ్రమపడి నీటిలో దాన్ని పడవేసింది. ఆ ఆమలకఫలము సరస్సులో తేలగా తన ప్రియశుకి పారవేసిందని ప్రతీహారశుకము తలచి రాజుతో "దేవా! శుకి సమాధానము ఇవ్వదు. నేనిచ్చినఫలము విసిరి పారవేసింది" అని చెప్పినాడు.

హేమప్రభుడు విని "మిత్రమా! చెప్పవలసిన సంగతి కాదు. అయినా నీమీఁది గౌరవాతిశయమువల్ల చెపుతున్నాను. నీ భార్య అన్యుని కాన్ని వలచింది. నీకు ప్రత్యక్షముగా చూపుతాను" అని ప్రతీహారుని సరస్సుకు తీసుకొని వెళ్ళి నీటిలో తమ రెండు ప్రతిబింబాలు తాకే ట్టుగా చేసినాడు. మహాత్మ ప్రతీహారుడు తన ప్రియురాలికి అన్యసంగతి తెలిసి విరక్తి చెంది రాజుతో "దేవా! నేను మూఢమతినై జ్ఞానశూన్యుణ్ణి అయినాను, నీధర్మోపదేశము అప్పుడు నా చెవి చేరలేదు. నీ ఉపదేశము నాకు కావాలి" అని మనవి చేసుకోగా హేమప్రభుడు ప్రతీహారుడు ఉపదేశ స్వీకారానికి అర్హుడని తలచి ఇలా పలికినాడు: "కాలకూట విషాన్ని తాగవచ్చు. తాచుపామును మెళ్ళో వేసుకొనవచ్చు. స్త్రీ స్వభావమును మాత్రము విశ్వసించకు. గాలి వలె వారు చంచలస్వభావలు, రజోగుణాధికలు ప్రాజ్ఞులు రాగాంధులు కాక జితేంద్రియులై విరాగమే అభ్యసించవలె" హేమప్రభుని ఉపదేశము విని చిలుక విరక్తితో తపస్సు చేసి బుద్ధాంశను పొందింది.

క్షమా పారమిత

కేదారాచలములో శుభనయుడనే మహామునిగా ప్రసిద్ధుడై తపశ్చర్యవల్ల కృశించి, నిత్యమూ మందాకినీ నదిలో స్నానము చేస్తూ ఉంటున్నాడు. ఒకరాత్రి చోరులు తాము పాతి పెట్టిన సువర్ణము వెతకడానికి వచ్చి వెతికి వెతికి వేసారి మునీంద్రుడు సువర్ణము హరించాడని తలచి కూడబలుక్కొని మునీంద్రుని దగ్గిరికి వెళ్ళి "స్వామీ, తాము దొంగిలించిన బంగారము మాది. మాకు ఇవ్వండి" అని అడిగితే శుభనయుడు తనకేమీ తెలియదని సమాధాన మిచ్చినాడు. అందుకు దొంగలు ఆగ్రహించి దుడ్డుకర్రతో మునీంద్రుని చావగొట్టి బంగారము తెమ్మనగా అతడు పూర్వము వలెనే సమాధాన మిచ్చినాడు. దొంగలు ఆగ్రహము ఆపుకోలేక అతని నేత్రములు పెరికి వెళ్ళిపోయినారు.

మర్నాడు శేఖరజ్యోతి అనే రాకుమారుడు వచ్చి మునీంద్రుని అవస్థ చూచి తెలుసుకొని చోరులను పట్టించి సంహరించ బోయినాడు. మునీంద్రుడు "వత్సా! వీరిని చంపితే నేను ఆత్మహత్య చేసుకొంటాను. ఈ అవస్థ నాకు కర్తృ చేసివుంటే ఇందులో వారి దోషము ఏముంది? వారు ప్రేరకులంటే కోపము వారిని ప్రేరేపించింది. కోపానికి స్వర్ణ నాశము ప్రేరకము. దానికి కారణము నా పురాకృతము. దానికి కార ణము నా అజ్ఞానము. నాఅవిద్య నాకుఅపకారి. దాన్ని సంహరించు. అపకారులు వధ్యులైతే ఉపకారులై రక్షణీయులు ఎందుకు కారు? నా అజ్ఞాననివృత్తికి చోరులు కారణము. అందువల్ల వారు నాకు ఉప కారులు" అన్నాడు. రాకుమారుడు దొంగలను విడిచి పెట్టినాడు. మునీంద్రుని క్షమాశీలమువల్ల దేహము వజ్రాతినిష్ఠురమై పోగా సిద్ధులు కూడా సంక్రమించినవి.

ధై ర్య పా ర మి త

మాలాధరు డనే విప్రకుమారుడు ఆకాశమార్గాన వెళుతున్న సిద్ధ కుమారుని చూచి అతనితో పోటీ చేసి గడ్డితో రెక్కలు కట్టుకొని ఎగిరి ఖేచరీవిద్య అభ్యాసము చేస్తున్నాడు. కుమారస్వామి దినదినమూ గగనసంచారము చేస్తూ విప్రుని ధైర్యము చూచి ఆశ్చర్యపడి ఒకనాడు అతన్ని కనికరించి తన వాణ్ణిగా చేసుకొన్నాడు. దేవతలుకూడా ధైర్యాన్ని మెచ్చుకొంటారు.

ధ్యా న పా ర మి త

కర్ణాట దేశములో విజయమాలి అనే ధనికవర్తకునకు మలయ మాలి అనే కుమారుడు ఉన్నాడు. అతడు ప్రతిరోజూ కోటలోకి వెళ్ళి ఇందుకేసరి మహీపాలుని కుమారిని ఇందుయశను చూస్తూ వ్యామో హములో పడినాడు. రాజకన్యకై మలయమాలి రాత్రులు నిద్రమాని

పగటివేళ భోజనాదికృత్యములు సరిగా చేయక ఎవరు పలకరించినా మాట్లాడక విచారముగా ఉంటున్నాడు. విరహములో మలయమాలి కుంగి కృశించి నిద్ర లేక పాండురవర్ణుడై ఉండగా అతని ఆప్తమిత్రు డైన మంధరకు డనే సంస్థానశిల్పి "మిత్రుడా! గోడకు అంటుకుపోయి తెల్లగా పాలిపోయి చిత్రములో ప్రతిమలా ఉన్నావేమి?" అని నిర్బంధము చేసి అడిగినాడు. ఆప్తుడు కనుక అతడు ప్రణయవృత్తాం తము చెప్పగా మంధరకుడు "మిత్రోత్తమా? రాజకన్యను ప్రేమించడ మేమిటి? హంస సరస్సులో పద్మాలు విడిచి శ్రీమంతవాణిజ్యమలభోగము అభిలషించడమా!" అని ఎంత బోధించినా మలయమాలి విరహ తాపము అధికమైనది. కాని శమించలేదు.

ఆస్థానశిల్పి మిత్రుని ఉత్కంఠ తీర్చడానికి రాజకన్య రూపు లిఖించి చిత్రాన్ని ఇచ్చినాడు. మలయమాలి చిత్తరువులో ఉన్న రాజకన్య యథార్థమైన దని భ్రమించి ఆమెనుచూచి అనునయాలాపాలు స్పర్శా దికము చేస్తూ తన్మయుడై పోతున్నాడు. భావనాశక్తివల్ల మలయమాలి చిత్రములో ఉన్న కన్య చెక్కిలి ముద్దాడి, సరస మాడి, మనసులో సంభోగ శృంగారము అనుభవిస్తున్నాడు. నెలపొడుపు కాగా ఆ విరహి చిత్తరువును తీసుకొని వన విహారము చేసినాడు. అతడు మాను మీద ఆలేఖ్యమును ఉంచి ప్రేయసికై పుష్పాపచయార్థము వనము లోకి వెళ్ళినాడు.

ఆసమయాన వినయజ్యోతి అనే మునీంద్రుడు గగనమార్గాన సంచ రిస్తూ మలయమాలి అవస్థ చూచి నిజప్రభావమువల్ల సజీవసర్పమును లిఖించి తాను కనపడకుండా ఉన్నాడు. మలయమాలి పువ్వులుకోసి తెచ్చి చిత్రములో ఉన్నసర్పాన్ని చూచి "ఇదేమిటి? ఎక్కడిదీ పాము! ఓహో నాప్రేయసిని సుందరమూర్తిని రక్షించేందుకు బ్రహ్మ సృష్టించినపాము కాబోలు" అని ఆలోచించి పువ్వులతో చిత్రము

లోని రాజకన్యను అలంకరించి ఆలింగనము చేసుకోగా హఠాత్తుగా పాము ఆమెను కరిచినట్టూ ఆమె మరణించినట్టూ అతడు తలచినాడు. ప్రియా మరణానికి మలయమాలి వియోగ దుఃఖము అనుభవిస్తూ ప్రాణ [illegible] సిద్ధపడి వృక్షమెక్కి కిందపడగా సిద్ధుడు అతన్ని కిందపడనీయక పట్టుకొన్నాడు. "మూఢా! నీవు ప్రేమించిన రాజకన్య అంతఃపురములో హాయిగా జీవించే ఉంది. చిత్తరువులో రాజకన్య నిర్జీవప్రతిమ ఎవరిని నీవు కౌగిలించావు? ఎవతెను పాము కరిచింది. [illegible]వై భ్రమలో బాధ పడుతున్నావా? ఇంత దృఢ ధ్యానమువల్ల తత్త్వజ్ఞాన మెందుకు సాధించవు? విషయాల పాలు చేసి నీచిత్తమును పాడు చేసుకోక, ఏకాగ్రత కలిగి తథాగతుణ్ణి ధ్యానించు" అని సిద్ధుడు ఉపదేశించగా మలయమాలి విరక్తితో వనములో తపస్సుచేసి బుద్ధాంశను పొందినాడు. మలయమాలి బుద్ధత్వమును పొంది దయ కలిగి ఇందుకేసరి [illegible] ఉపదేశము చేసి పౌరులతోసహా అతనికి మోక్షసామ్రాజ్యమార్గము చూపినాడు.

ప్రజ్ఞా పారమిత

సింహళ ద్వీపములో సింహవిక్రము డనే చోరుడు చిన్ననాటినుంచీ దొంగతనము వల్లనే పొట్ట పోషించుకుంటూ కాలము గడుపుతున్నాడు. కొన్నాళ్ళకు అతనికి వార్ధకము వచ్చింది. అప్పుడు సింహవిక్రముడు "ముదిమి రాకుండా ఏమైనా మార్గ మున్నదా? ఈ లోకములో తప్పించుకొన్నాను. పరలోక బాధ తప్పించుకోడము ఎలాగ? ఎవరి శరణుకోరను? చిత్రగుప్తుని ఆశ్రయిస్తే అతడు నన్ను కాపాడుతాడు. ఈ విశ్వమంతా అతని చేతుల్లోఉంది" అని తలచి ఆముసలిదొంగ చిత్రగుప్తుని భక్తుడై అతన్నే పూజిస్తూ నిత్యము బ్రాహ్మణ సమారాధన చేస్తున్నాడు.

ఒకసారి దొంగను పరీక్షించవలెనని చిత్రగుప్తుడు [illegible] అతని ఇంటికి వచ్చాడు. చోరు డతన్ని మృష్టాన్నతృప్తుని చేసి దక్షిణ ఇచ్చి "చిత్రగుప్తుడు నీయందు ప్రీతుడు అగుగాక" అని అన్నాడు. [illegible] ఉన్న చిత్రగుప్తుడు "హరిహరులను విడిచి చిత్రగుప్తుని పూజిస్తావేమిటి?" అని కుతూహలముతో అడిగినాడు.

అప్పుడు దొంగ "నీకెందుకు [illegible] నాకు చిత్రగుప్తుడే దేవుడు!" అని పలికినాడు. అతిథి "నీభార్యను నాకిస్తే నీవు [illegible] అంటాను" అని పలికినాడు. దొంగ సంతోషించి "నా దేవుని సంతోషింపచేయడంకన్న కావలసిందేముంది? తీసుకో [illegible]" అని వచించినాడు. చిత్రగుప్తుడు భక్తుని మెచ్చి నిజస్వరూపముతో "నీభక్తికి మెచ్చాను. వరము కోరుకో" అన్నాడు. [illegible] అమందానందముతో "స్వామీ, నాకు [illegible]" అని కోరగా చిత్రగుప్తుడు "[illegible] తప్పించడం కష్టము. అయినా యుక్తి చెపుతాను. [illegible] శ్వేతముని కోసము యముడు [illegible] వల్ల దగ్ధుడై తిరిగి కార్యార్థము నిర్మితుడు [illegible] శ్వేతముని ఎక్కడ ఉంటే అక్కడి జంతువులనుకూడా యముడు ఈశ్వరాజ్ఞాబద్ధుడై [illegible] లేదు. ఆ శ్వేతముని సముద్రము అద్దరి తరంగిణి అనేనదికి అవతల తపోవనములో ఉన్నాడు. మృత్యువు రాని ఆతావుకు నిన్ను తీసుకొని వెళ్ళుతాను. నీ వెప్పుడూ తరంగిణి ఈవలి ఒడ్డుకు రాకు. [illegible] వచ్చావా నిన్ను మృత్యువు పరలోకానికి లాగుకొని వచ్చినప్పుడు అక్కడ ఏదేనుపాయమైనా ఆలోచించవచ్చును" అంటూ చిత్రగుప్తుడు సింహవిక్రముని తీసుకొని వెళ్ళి [illegible] విడిచి అంతర్ధానమైనాడు.

తర్వాత కొన్నాళ్ళకు [illegible] తన సభకు తీసుకొని పోవడానికి యత్నించినాడు. [illegible]

యుక్తి తోచక చివరకు దివ్యాంగనను మాయాశక్తివల్ల సృష్టించి సింహ విక్రముని దగ్గిరికి పంపినాడు. ఆ అందాలరాశి అతనివద్దకు వెళ్ళి అతన్ని తన వ్యామోహములో వేసుకొన్నది. కొన్నాళ్ళపాటు అతనితో సుఖా లనుభవించి దివ్యాంగన చుట్టుపక్కాలను చూచి రావలెనని వంక పెట్టి తరంగిణి దాటుతూ తాను నీళ్ళల్లో మునిగిపోతున్నట్టు నటించి మొర పెట్టగా సింహావిక్రముడు వెంటనే నదిలో దుమికినాడు. నదీ వేగ వశాన కొట్టుకొని పోయినదానివలె నటించి ఆమె అతన్ని అవతలి గట్టుకు రప్పించింది. సింహావిక్రముడు ఇద్దరి చేరగానే కాలుడు అతని కంఠాన పాశము తగిలించి విషయలోలసులకు ఆపద నెత్తిమీదనే సిద్ధ మని పలికి తన సభకు అతన్ని తీసుకొని పోయినాడు. సింహావిక్రముడు యమునికి వశ్యుడు కాగా చిత్రగుప్తుడు రహస్యముగా "నిన్ను యముడు ముందు నరకము అనుభవిస్తావా? స్వర్గము అనుభవిస్తావా? అని అడిగితే స్వర్గమే అనుభవిస్తానని చెప్పు. స్వర్గానికి నీవు వెళ్ళి పుణ్యకర్మలు చేస్తే పుణ్యాత్ముడవు కాగా తపస్సు చెయ్యి" అని సలహా ఇచ్చినాడు. సింహ విక్రముడు చిత్రగుప్తుని హిత వాక్యములు విని అద్భుతపడి సిగ్గుతో తల వంచి భయముతో అలాగే చేస్తానని సమాధాన మిచ్చినాడు.

యముడు చిత్రగుప్తుణ్ణి "ఏమోయి! ఈచోరుడు పుణ్యకర్మ ఏమైనా చేశాడా? లేదా?" అని ప్రశ్నించాడు. చిత్రగుప్తుడు "దేవా! వీడు అతిథిపూజాపరాయణుడు. తనయిష్టదేవతాప్రీతికై భార్యను కూడా యాచకునికి అర్పించినాడు. అందువల్ల వీడికి స్వర్గములో స్థానముఉన్నది" అనగా యముడు దొంగను "ఓరీ! నీవు శుభాశుభములు రెంటిలో ముందేది అనుభవిస్తావు?" అని అడిగినాడు. సింహావిక్రముడు సుఖాభిలాష కనబరచినాడు. యమధర్మరాజు ఆజ్ఞచేత విమానము వచ్చింది. దొంగ చిత్రగుప్తుడు చెప్పినహితవాక్యములు స్మరిస్తూ విమాన మెక్కి స్వర్గానికి వెళ్ళినాడు. సింహావిక్రముడు స్వర్గఫలభోగవిరాగిగా మందాకినీస్నాన

పవిత్రుడై జపతపాలు ఆచరించగా రెండవదివ్యదినము వచ్చింది. అతను శివార్చనచేసి ధ్యానయోగమువల్ల పాపపంకిలాన్ని పోగొట్టుకొన్నాడు. యమదూతలు అతనిముఖము చూడలేక పోయినారు. చిత్రగుప్తుడు లెక్కల్లో సింహవిక్రమునిపాపము రద్దు చేసినాడు. యముడు పల్లెత్తు మాట అనలేదు. ఇలా ప్రజ్ఞాబలమువల్ల చోరుడు బుద్ధాంశ పొందినాడు. బుద్ధభగవానుడు ఉపదేశించిన పారమితవల్ల మనోనావ నెక్కి జిజ్ఞాసువులు భవసాగరాన్ని తరిస్తారు.

ఈరీతిగా అరణ్యములో బోధిసత్త్వుడైన వినీతమతి సోమశూరునకు చేసిన జ్ఞానోపదేశసారమును వినడమువల్ల కాబోలు సూర్యుడు శమించి రాగకషాయము ధరించి అస్తమించినాడు. గురుశిష్యులు యథాప్రకారముగా సంధ్యోపాసన చేసి రాత్రి గడిపినారు. మర్నాడు గురువు శిష్యునకు బౌద్ధశాసనాన్ని రహస్యముగా ఉపదేశించినాడు. తదారభ్య సోమశూరుడు గురుపూజ చేస్తూ పర్ణశాలలో వసిస్తూ సమాధిసుఖము అనుభవిస్తున్నాడు. గురుశిష్యులు క్రమేణా యోగసిద్ధులు పొంది బుద్ధత్వమును అనుభవించినారు. ఈలోగా కనకకలశుడు అన్నగారి ఖడ్గాశ్వ మహిమాతిశయమువల్ల అహిచ్ఛత్రరాజ్యము విడిచి మంత్రిసమేతముగా తిరిగి తిరిగి విధివశాన వినీతమతి వసించిన ఆశ్రమవాటికకే వచ్చినాడు. కనకకలశుడు క్షుత్పిపాసలతో బాధపడుతూ వినీతమతిదగ్గిరికి అతిథిగా రాగా ఇంద్రుడు వినీతమతిని పరీక్ష చేయాలని తలచి ఫలపుష్పభరిత వనమును మండుటెడారిగా మార్చివేసినాడు. ఆకస్మికముగా కలిగిన విపరీతపరిణామము చూచి వినీతమతి కాలు కాలినపిల్లివలె ఇటూ అటూ తిరిగి కర్తవ్యము తోచక కంఠగతప్రాణాలతో ఉన్న కనకకలశుని చూచి అతనివృత్తాంతము గ్రహించి "ఈఅరణ్యము హఠాత్తుగా ఎడారిగా మారింది. ఆతిథ్యము ఇక్కడ దుర్లభము. అయినా మీకు యుక్తి చెపుతాను. ఇక్కడికి అరకోసు దూరములో గోతిలో లేడి చచ్చి పడి

ఉన్నది. నీవాడు [illegible] తిని ప్రాణాలు నిలుపుకొండి" అని చెప్పినాడు. కనకకలశుడు [illegible]తో గోతిదగ్గిరికి వెళ్ళేలోగా, వినీత మతి [illegible] తాను ముందుగా వెళ్ళి గోతిలో లేడిగా మారి ప్రాణాలు [illegible]నాడు. కనకకలశుడూ [illegible] లేడి మాంసము తిని తృప్తిచెందినారు.

[illegible] వినీతమతి భార్యలు నాగకన్యా రాజకన్యకలు అతన్ని కానక [illegible] వృద్ధు[illegible]డై ఉన్న సోమశూరునితో విష యము విశదముగా చెప్పారు. అతను యోగదృష్టివల్ల గురువృత్తాం తము ఎరిగి వాళ్ళతో [illegible] చెప్పినాడు. నాగకన్య రాజకన్య కోమల్లాంగులు ఎముకలు [illegible] శేషించిన [illegible] ప్రియుని అస్థి[illegible] చూచి రోదించి తనాన్ని [illegible] తెచ్చి చితి పేర్చి అగ్నిప్రవేశము [illegible] సంగతి యూపత్తూ [illegible]త దుఃఖ భారముతో కనకకలశుడు కూడా అగ్నిప్రవేశము చేసినాడు. సోమ శూరుడు గురుమరణ సంజాత బాధ పడలేక దర్భాసనముమీద ప్రా [illegible] చేసినాడు. అప్పుడు మహేంద్రుడు అతనిదగ్గిరికి వచ్చి "సోమశూరుడా! ఇలా [illegible] ఇదంతా నీగురుపరీక్ష! అస్థిమాత్ర శేషులైన [illegible] గురుపత్నులనూ అమృతసేచనము చేసి బతి కించినాను." [illegible] మహేంద్రుని మాటలు విని సోమశూ [illegible]శ్చర్యానందము పొంది అతనికి సాష్టాంగపడిలేచి వెళ్ళి చూడగా వినీతమతీ [illegible]కాంతలూ కనబడ్డారు. అతను గురుపాదాలయెదట మోకరిల్లి [illegible]తో పూజించి కన్నీటితడితో అభిషేకము చేసి నాడు. కనకకలశాదులు వినీతమతికి సాష్టాంగపడినారు. బ్రహ్మాది దేవ తలు ఆ బోధిసత్త్వుని సాత్త్వికశక్తికి సంతుష్టి చెంది వరము కోరుమని అడిగినారు. వినీతమతి పరోపకారార్థమే ఉపకారరూపములైన వరాలు కోరినాడు. అన్ని వరాలు బ్రహ్మాదిదేవతలు అతనికిచ్చి [illegible]

వినీతమతి సోమశూరాదులతో దివ్యమైన మ[illegible] వెళ్ళినారు.

వత్సా! ఈరీతిగా భస్మసాత్కృతమైన [illegible] మళ్ళీ కలుసు కొంటారు. జలికి తిరుగుతున్నవారు తప్పక తమవారిని కలుసుకోకుండా ఉంటారా? అందువల్ల మరణప్రయత్నము [illegible] విరమిస్తే, నీవు తప్పక మృగాంకదత్తుని కలుసుకోగలవు.

ఇలా వృద్ధతాపసి చెప్పిన [illegible] ఆకర్షించి ఆశతో ఆమెకు పాదాభివందనము ఆచరించి కత్తి చేతపట్టి బయలుదేరి ఈ అరణ్యానికి వచ్చినాను. ఇక్కడ ఈ శబరులు నన్ను పట్టి చండికాదేవికి [illegible] లని తెచ్చినారు. నేను వీళ్ళతో బాహాబాహి కచాకచి [illegible] పోరి గాయపడి సొమ్మసిల్లినాను. అప్పుడు నన్ను ఈ శబరులు శబర రాజు దగ్గిరికి తెచ్చినారు. మహారాజా! [illegible] మిమ్మల్ని దర్శించాను. అమ్మయ్యా! ఇప్పటికి నామనసు [illegible]

ఈ ప్రకారముగా గుణాకరమంత్రివల్ల అతని వృ[illegible] విని మృగాంకదత్తుడు అమందానంద తరంగితాంతరంగుడై గుణాకరుని గాయములకు చికిత్సాదికము పథ్యపానములు ఏర్పాటు చేయించి ఆహ్నికము నెరవేర్చినాడు. మృగాంకదత్తుడు మిత్రునికి ఔషధము చేయిస్తూ తక్కిన అమాత్యులకోసమూ, శశాంకవతి కోసమూ ఉజ్జయినికి వెళ్ళదలచి కొన్నాళ్ళు శబరపల్లెలో గడిపినాడు.

త ర ం గ ము 73

వి చి త్ర క థ క ని క థ

గుణాకరమంత్రికి గాయాలు నయమైనతరువాత మృగాంకదత్తుడు మంచిరోజు చూచి ఉజ్జయినికి ప్రయాణము కాగా శబరరాజు కొంత దూరము వారిని సాగనంపినాడు. మృగాంకదత్తుడు శ్రుతధి, విమలబుద్ధి, గుణాకరులు, ఇతరమంత్రులను వెతికి వేసారి మధ్యేమార్గములో అడవిలో చెట్టుక్రింద నిద్రపోయినారు. హఠాత్తుగా మృగాంకదత్తునికి మెళకు

కువ వచ్చి చూడగా తనపక్కనే ఇంకొక పురుషుడు అధికముగా నిద్రిస్తున్నవాడు కనబడ్డాడు. [illegible] ముసుగు తొలిగించి చూస్తే అతడు విచిత్రకథకుడు!

మృగాంకదత్తుడు అతన్ని గుర్తుపట్టినాడు. విచిత్రకథకుడు రాజుకు నమస్కారముచేసి [illegible]తో నిలిచినాడు. రాజు తనివి తీర మంత్రినిచూచి గాఢాలింగనము చేసుకోగా తక్కిన మంత్రివర్గము లేచి సంతోషించింది. వారు విచిత్రకథకునికి తమతమ వృ[illegible] పూస గుచ్చినట్టు చెప్పగా విచిత్రకథకుడు నిజవృత్తాంతము తెలియచేస్తున్నాడు:

పారావత నాగ శాపవశాన నేను మిమ్మల్ని ఎడబాసి తెలివి తప్పి వాడవాడల బహుకాలము సంచరించాను. దూరగమనాయాసమువల్ల మూర్ఛపాలైనాను. తెలివి వచ్చి చూచేసరికి అరణ్యములో దివ్యనగరిలో ఉన్నాను. అంగనామణులు ఇద్దరితో ఒక దివ్యపురుషుడు నన్ను ఓదార్చి శీతలోదకస్నానము చేయించి, లోపలికి తీసుకొని వెళ్ళి మృష్టాన్నభోజనము పెట్టించి తరువాత భార్యాసహితంగా తానున్ను తిన్నాడు. భోజనాయాసము తీర్చుకొని నీవెవరు? నన్నెందుకు కాపాడినావు? నేను నారాజుకు దూరమైనాను, చనిపోతాను అని నాసంగతి చెప్పాను. అప్పుడాదివ్యుడు ప్రీతిపూర్వకముగా నాతో "నేను యక్షుణ్ణి. ఈయిద్దరూ నా భార్యలు. నీవు నా అతిథివి. [illegible] గృహస్థధర్మముకదా? ఎందుకు నీవు చనిపోవడం? నాగశాపమువల్ల మీకు కొంతకాలమే వియోగము. శాపాంతరము మీకు సమాగమము సంప్రాప్తమవుతుంది. సంసారికి దుఃఖము లేకుండా ఉంటుందా? యక్షుణ్ణి అయినా నేను ఎరిగిన విషయము చెపుతాను:

శ్రీదర్శనుని కథ

త్రిగర్తపురములో పవిత్రధరుడనే విప్రకుమారుడు, కులీనుడు, దరిద్రుడు. అతనికి కావలసిన బలగము ఉన్నది. అతడు సంపన్నులమధ్య

కాపురముచేస్తూ "అర్థ[illegible] వృత్తస్థుడనైనప్పటికీ సత్కావ్య శబ్దాలమధ్య నిరర్థకశబ్దమువలె శోభించలేకపోతున్నాను. వయసు ప్రతిష్ఠ లున్నవాణ్ణి. దేహి అని చేయిచాచని నప్రతిగృహీతను. ఎక్కడికైనా పోయి యక్షిణీవిద్య సాధించి, మంత్రోపాసనవల్ల ఇష్టార్థము సాధిస్తాను" అని నిశ్చయించి అరణ్యానికి వెళ్ళి శ్రేయసికోసము యక్షిణిని సాధించినాడు. సౌదామని అనే ఆమె అతనికి ప్రాప్తించింది. ఆమెతో అతడు సేతువు దాటి మధువనలక్ష్మిని పొందవుకొన్న మామిడివలె ఉన్నాడు. సంతానము లేక అతడు చింతించగా భార్య "ఆర్యపుత్రా! మనకు పండువంటి కొడుకు పుడతాడు. నామాట కాస్త వినండి." అంటూ కథ ప్రారంభించింది.

దక్షిణదిశలో వర్షాకాలానికి [illegible]నే తమాల వనవాటిలో పృథూదరుడనేయక్షుడు నివసిస్తున్నాడు. ఆయనకు సౌదామని అనేనేను ఏకపుత్రికను. నన్ను గారాబంతో చూస్తూ కులగిరులకు తీసుకొనిపోతూ ఉండేవాడు. నేను తరుచుగా వనాలలో క్రీ[illegible] కాలము గడిపేదాన్ని. ఒకసారి కపిశభ్రువు అనే చెలితో నేను ఆడుతూ ఉండగా కైలాసవనములో అట్టహాసుడు అనే యక్షకుమారుని చూచాను. మా[illegible] కలిసినవి. మా అన్యోన్యభావము తండ్రి గ్రహించి వెంటనే మాకు వివాహము ఏర్పాటుచేసి నన్ను ఇంటికి తీసుకొని వెళ్ళినాడు. అట్టహాసుడు [illegible]డైనాడు.

మర్నాడు కపిశభ్రువు వింతగా నవ్వుతూ [illegible] వచ్చింది. నేను బలవంతముచేసి అడిగితే ఇలా చెప్పింది: "సఖీ అప్రియమైన విషయము చెప్పడానికి కష్టము; అయినా చెపుతాను. నేనిక్కడికి వస్తూ ఉంటే తోవలో నీప్రియుడైన అట్టహాసుడు ఉత్కంఠార్తితో అలిసిపోగా అతన్ని హిమసానూద్యానవనములో మిత్రులు క్రీడార్థము యక్షరాజును చేసినారు. అతని తమ్ముణ్ణి దీప్తశిఖుణ్ణి [illegible]

మంత్రుడైనాడు. నలకూబరుడు గగనతలాన విహరిస్తూ కోపముతో "ఓరీ, నీవు దాసుడవై రాజలీలలభిలషించావు. కనుక పాపీ, మానవుడై జన్మించు" అని శపించినాడు. అట్టహాసుడు భయము వల్ల వణుకుతూ "దేవా! [illegible] వినోదార్థము యక్షరాజుగా క్రీడించాను. అధికార [illegible] కాదు ప్రభూ! క్షమించాలి" అని [illegible] నలకూబరుడు యోగదృష్టిచేత యథార్థము గ్రహించి శాపావసానము ఇలా అనుగ్రహించినాడు. నీవు ఏ యక్షిణికై ఉవ్విళ్ళూరుతున్నావో, దాని యందు మానవుడవైనా నీసోదరుడైన దీప్తశిఖుని కుమారునిగా పొంది, శాపాంతమున [illegible] యథాపూర్వకముగా ఉంటావు. శాపవశాన అట్టహాసుడు ఎక్కడికో అంతర్ధానమైనాడు. అది కళ్ళారా చూచి భరించలేక నీ దగ్గిరికి వచ్చానమ్మా!" ఆ పలుకులు నేను విని దుఃఖోద్రేకమువల్ల కొంతసేపు ఏమీ తెలియక తర్వాత ప్రాప్తించినదానికి విచారిస్తూ [illegible] జరిగినదంతా చెప్పినాను. భర్తృసమాగమము కలుగుతుందనే ఆశతో రోజులు లెక్కపెడుతున్నాను. నీవే ఆ [illegible] నేను సౌదామినిని. త్వరలో మనకు వందువంటి [illegible] కలుగుతాడు.

సౌదామిని మాటలువిని [illegible] కుమారోత్పత్తి అవుతుందని [illegible] కొన్నాళ్ళకు ఆయక్షిణి కుమారుని కన్నది. పవిత్రధరుడు పుత్రుని నవ్వుముఖాన్ని చూచి వెంటనే అట్టహాసుడై పూర్వాకృతి పొంది అప్పుడు భార్యతో "ప్రేయసీ! మనశాపము తీరింది. నేను [illegible] మనము పూర్వస్థానానికి వెళ్ళుదాము" అని పలికినాడు. ఆమె "[illegible] నీసోదరుడు. శాపమువల్ల మనకుమారుడైనాడు. వీడిసంగతి ఆలోచించవద్దా?" అన్నది. అట్టహాసుడు ధ్యానదృష్టితో [illegible] "ప్రేయసీ! [illegible] దేవదర్శను డనే పంచాగ్ని హోత్రుడైన బ్రాహ్మణుడు ఉన్నాడు. అతని [illegible] రెండు అగ్ని

హోత్రాలు ఉన్నవి. అతడు నిరుపేద [illegible] [illegible] తీసుకున్నాడు. [illegible] అగ్నిహోత్రుడు అతనికి స్వప్నములో సాక్షాత్కరించి "నీకు ఔరసపుత్రుడు లేడు. కృత్రిమపుత్రునివల్ల నీ దారిద్ర్యము పోతుంది" అని [illegible]. విప్రుడు శుభానుభవములకై ఎదురు చూస్తున్నాడు. అతనికి మనపిల్లవాణ్ణి ఇద్దాము, కర్మము [illegible]ది."

అట్టహాసుడు శిశువును సువర్ణఘటముమీద కూర్చోపెట్టి వాడిమెళ్ళో రత్నమాలవేసి రాత్రి దేవదర్శనుడూ అతనిభార్యా నిద్రపోతున్నప్పుడు వాళ్ళఇంట్లో వదిలి వెళ్ళినాడు.

దేవదర్శనుడు [illegible] రత్నావళివల్ల మెరిసిపోతున్న బాలచంద్రుని చూచి అద్భుతపడి బంగారునాణెము లున్నకుండను చూచి అగ్నిహోత్రుని అనుగ్రహాన్ని స్మరించి అమందానంద మనుభవించినాడు. జననీజనకుల హృదయాలలో వాత్సల్యరసము వెల్లువలై నిండింది. తెల్లవారిన తరువాత విప్రుడు పుత్రోత్సవము చేసి [illegible] శ్రీదర్శను డని పిల్లవానికి నామకరణము చేసినాడు. దేవదర్శనుడు సంపన్నుడై [illegible] చేసి భోగాలు [illegible] భార్యాపుత్రులతో సుఖించినాడు. శ్రీదర్శనుడు దినదినప్రవర్ధమానుడై వేదశాస్త్రములు అభ్యసనము చేసి ఆరితేరి అస్త్రశస్త్రాలలో అద్భుతశక్తి సంపాదించినాడు. క్రమేణా శ్రీదర్శనునికి నూనూగుమీసాల నూత్నయౌవనము రాగా తండ్రి తీర్థయాత్రార్థము ప్రయాగక్షేత్రానికి వెళ్ళి గతించినాడు. తల్లి అగ్నిప్రవేశము చేసింది. శ్రీదర్శనుడు శ్రాద్ధక్రియలు శాస్త్రీయంగా నిర్వర్తించినాడు. దుఃఖోపశమనము కాగా వివేకమున్నా అతడు ద్యూతవ్యసనములో పడినాడు. జూదములో అతనిసొత్తు [illegible] పోయింది. అతనికి తినడానికి తిండీ లేదు. కట్ట బట్టా లేదు. బట్టలు లేక సిగ్గువల్ల ఇంట్లో ఉంటున్నాడు. కడుపు కాలుతూ ఉంటే పొరుగింట్లో అతడు భోజనము చేయడానికి ఇష్టము లేక బాధ పడు

తుంటే సుఖుడను డనే మిత్రుడు "ఏమోయి! దిక్కుమాలినజూదము కొంపతీసింది! బ్రహ్మదేవుడు జూదగానికి బొహుపులు వస్త్రముగాను, దుమ్ము పడకగాను, విపణి ఇల్లుగాను, దౌర్భాగ్యమే భార్యగాను సృష్టిస్తాడు. తిండి తినవేమి! వస్తుండి పనిపాటలు ఏమి కొంపముంచగలవు? బతికితే ధీరుడు నిజాభీష్టము నెరవేర్చుకోగలడు. అందుకు దృష్టాంతము విను:

భూ న ం దు ని క థ

భూమండల మండనాయమానమైనకాశ్మీర దేశములో వితస్తానది ప్రవహిస్తూ, కలిపురుషుని లోనికి రానీయకుండా ఆనదిని చుట్టుకొని హిమాచలముఉన్నది. భూనందమహారాజు వర్ణాశ్రమగురువై విద్యాసంపన్నుడై పరిపాలిస్తున్నాడు. ద్వాదశినాడు మహారాజు విష్ణుమూర్తిని సేవించి రాత్రిపరుండగా స్వప్నములో దైత్యకన్య వస్తే ఆమెతో సంభోగశృంగారము అనుభవించి నిద్ర లేచి ఆకన్య కనపడక పోవడము చేత శరీరముమీద నఖక్షతదంతక్షతచిహ్నములు చూచుకొని "ఇది స్వప్నము కాదు. ఇవే సంభోగచిహ్నములు. ఎవరో కన్య నన్ను చాలా మోసము చేసింది" అని నిశ్చయించుకొని, విరహవ్యథలో తపించి రాజకార్యాలు మాని వేసినాడు. ఆకన్యకోసము అనేకయుక్తులు వెతికి లాభము లేక రాజు "హరికటాక్షమువల్ల ఆమెతో భోగము లభించింది. అందువల్ల హరినే ఆరాధించి రాజకార్యము వదిలివేస్తాను" అని సంకల్పించి అమాత్యులను పిలిపించి తమ్ముడైన సునందనునకు రాజ్యమిచ్చి క్రమసర స్సనే క్షేత్రము చేరినాడు. ఆతీర్థముదగ్గిర బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులు గిరిశృంగాలరూపములో ఉంటున్నారు. రాజు విషువతీ నదీ తటాన అన్యచింతలేక వేసవిలో చకోరమువలె సోలి తపస్సుచేస్తున్నాడు.

పన్నెండు సంవత్సరాలు భూనందుడు తపస్సుచేయగా ఒక సన్యాసి తీర్థశైలమునుంచి దిగి వచ్చిన ఈశ్వరునివలె అతన్ని చూచి కనికరించి

విషయ మంతా గ్రహించి ధ్యానానంతరము ఇలా అనుగ్రహించినాడు. "రాజన్! నీప్రియకాంత దైత్యకన్య పాతాళలోకములో ఉంది. నిన్ను ఆ మెదగ్గిరికి తీసుకొనిపోతాను. నేను దక్షిణదేశ బ్రాహ్మణ్ణి. యజ్ఞసోమయాజి కుమారుణ్ణి. భూతివసు వని అంటారు నన్ను. నేను యోగము బాగా నేర్చినవాణ్ణి. నాతండ్రి పాతాళశాస్త్రములో హాటకేశ్వర మంత్రతంత్ర విధానము నాకు నేర్పినాడు. శ్రీ[illegible] దగ్గిర తపస్సుచేయగా ఈశ్వరుడు కనపడి ఇలా చెప్పినాడు: "వెళ్ళు, పాతాళములో దైత్యకన్యతో భోగాలు అనుభవించి రా. అప్పుడు నన్ను పొందుదువుగాని. నీకు యుక్తి చెపుతాను. ఈభూగర్భములో చాలా పాతాళబిళములు ఉన్నవి. కాశ్మీరములో మయుడు అనేశిల్పి నిర్మించిన మహాబిలము ఉన్నది. ఆ బిలద్వారమున బాణాసురుని కుమార్తె ఉషాదేవి ప్రియుడైన అనిరుద్ధుని రహస్య దానవోద్యానములలో ప్రవేశపెట్టి సంతోషపెట్టింది. అప్పుడు ప్రద్యుమ్నుడు తనపుత్త్రుని కాపాడేందుకు ద్వారము చేసి, ద్వారరక్షణకై దుర్గాదేవిని ఉంచగా అప్పటి నుంచీ పర్వతశిఖరాన్ని ప్రద్యుమ్నశిఖర మనీ, శారికాకూట మనీ రెండుపేర్లతో పిలుస్తారు. ఆబిలమార్గాన నీవు పాతాళలోకానికి వెళ్ళు. నా అనుగ్రహామువల్ల నీ కోరిక సిద్ధిస్తుంది." అని ఈశ్వరుడు అంతర్ధానమైనాడు. శివానుగ్రహామువల్ల నేను విజ్ఞానము పొంది కాశ్మీరదేశము వచ్చినాను. రాజా! నీవు మాతోకూడా ప్రద్యుమ్నశిఖరము దగ్గిరికి రా. పాతాళలోకానికి నిన్ను తీసుకొని వెళ్ళుతాను." భూనందనభూపాలుడు యతితో ప్రద్యుమ్న శిఖరము దగ్గిరికి వెళ్లినాడు. అక్కడ ఆ యతి వితస్తాస్రవంతిలో స్నానము చేసి, గణపతిపూజ చేసి, దిగ్బంధపూర్వకముగా శారికాదేవిని యథావిధిగా అర్చించి ఆవాలు చల్లినాడు. వెంటనే బిలము సిద్ధము కాగా తన్మార్గమున భూనందుడు, ముని, శిష్యులతో పాతాళలోకానికి అహోరాత్రాలు అయిదు రోజులు ప్రయాణము

చేసినాడు. ఆరవరోజున అందరూ పాతాళగంగను దాటినారు. అక్కడ నేల రజతమయముగా ఉన్నది. అక్కడే నిండార విరిసిన బంగారు మొట్టతామరలు [illegible] వెదచల్లగా, ప్రవాళకర్పూర చందనాగురు తరువులు మోసులెత్తగా ఇంపులొలికే వన మున్నది. వనమధ్యమున బంగారుగోడలతో మాణిక్య స్తంభాలతో చంద్రోపల వేదికలతో పెద్ద శివాలయము వారికి కనపడింది. మునీంద్రుడు శిష్యులతో "ఈపాతాళ నిలయుడే హాటకేశ్వరుడు [illegible]. శివారాధనము చేదాము" అన్నాడు. అందరూ పాతాళ గంగలో స్నానము చేసి పాతాళ కుసుమాలతో శివార్చన చేశారు. క్షణము సేపు విశ్రాంతికై వారు ఆసీనులై తిరిగి ప్రయాణము చేసి నేరేడు వృక్షము చూచినారు. ఆ నేరేడు పళ్లు తినవద్దనీ, తింటే [illegible] విఘ్నమవుతుం దనీ ముని శిష్యులను హెచ్చరించినాడు. ఆమాట విని ఒక ఛాత్రుడు నేరేడుపండు తిని వెంటనే చేష్టలు లేక స్థా[illegible] పోయినాడు. వాడి అవస్థ చూచి తక్కినవాళ్లు పళ్ళు తినలేదు. మునీంద్రుడు తక్కిన శిష్యులతో పోగా స్వర్ణప్రాకారము మణిమయ ద్వారముతో ఒక సౌధము కనపడింది. ద్వారపార్శ్వమున రెండువైపుల రెండు [illegible] పీరిని పోనీయక కొమ్ములతో కుమ్మసాగినవి. మునీశ్వరుడు మంత్రదండముతో వాటితలలపైన కొట్టినాడు. అవి పారిపోగా వారు ప్రవేశించి లోపల స్వర్ణరత్నమయ మందిరములు చూచినారు. ప్రతిమందిరపార్శ్వాన [illegible] ఇనుపరోకళ్లు పట్టుకొని భీకరాకారులు నిలవబడి ఉన్నారు. మునీంద్రుడు [illegible] అనే యోగాన్ని ధారణ చేయగా ద్వారపాలకులు పారిపోయి మళ్ళీ కనపడ లేదు. ద్వారాలు తెరిచి దైత్యకన్యల ప్రతీహారులు వచ్చి తమరాణి ఆజ్ఞగా వారిని లోపలికి రమ్మని తీసుకొని వెళ్ళినారు.

ఆ మునీంద్రుడు "మీరంగు లోపలికి వెళ్ళి మీమీ ప్రేయసీ వాక్య

ములు జవ దాట వద్దు” అని శిష్యులను హెచ్చరించి, కొందరు వేశ్యా వనితలతో దివ్యమందిరము ప్రవేశించి దైత్యకన్యతో [illegible] తేలినాడు. శిష్యులు ఒక్కొక్కరు ఒక్కొక్కవనితను [illegible] నారు. ఒక స్త్రీ భూనంద భూపతికి వందన మాచరించి మణిమయ మందిరానికి తీసుకొనివెళ్ళింది. ఆమందిర మణికుడ్యములమీద చెలుల ప్రతిబింబాలు ప్రతిఫలించి సజీవచిత్రములవలె ఉన్నవి. మహానీల మణిస్థగితమైన నేల మనోహరముగా ఉన్నది. ఆమందిరము సుందరీ మణుల దివ్యసంగీతమువల్ల ప్రతిధ్వనిస్తూ ఉండగా రాజు కలలో చూచి దైత్యకన్యను మందిరములో చూచినాడు. ఆ అసురకన్య అందచందాలు అతడు కళ్ళారచూడగా ఆనంద బాష్పములు జలజల కురిసినవి. కుము దిని అనే అసురకన్య అతన్ని చూచి అమందానంద కందళితాంతరంగ కాగా, లేచి అతని కేలు గ్రహించి 'నావల్ల చాలా శ్రమ పడినారు.' అని అనురాగముతో పలికి ఉచితాసనమున అతన్ని ఆసీనుని చేసింది. అసురవనిత చెప్పినప్రకారము అతడు స్నానముచేసి వస్త్రాలంకారములు ధరించి పానోత్సవానికి వనానికి వెళ్ళినాడు. అక్కడ గట్టున ఉన్న చెట్టున పీనుగు శరీరమునుంచి రక్తమూ కొవ్వూ కారి నూయినిండగా అతనితో కుముదిని కూర్చున్నది. ఆమె సుర అందీయగా అతడు స్వీకరించక అసహ్యించుకొన్నాడు. ఆమె “సురాపానము చేయక పోతే నీవు జీవించవు” అంటూ అతన్ని బలవంతపెడితే [illegible] నేను తాగనని అన్నాడు. ఆమె చురచుర లాడుతూ వెళ్ళగా అతడు కోరచూపులు [illegible]. ఆమె చెలులు అతన్ని [illegible]. పూర్వము తాను తపస్సు చేసిన శ్రమసరస్సు దగ్గరకు చేరినాడు. తన అవస్థకు అద్భుతపడి ఆలోచించినాడు. “ఆఅసురులతోట ఎక్కడ? ఈ సరోవర మెక్కడ? మాయా, మతిచాంచల్యమా? ముని చెప్పినట్టు దైత్య కన్యమాట వింటే ఇలా గతి పట్టదేమో? సురాపానము [illegible]

కాదు! నన్ను పరీక్షించేందుకు సుర ఇచ్చింది. ఇంతకూ అదృష్టహీనులు ఎంత శ్రమ పడినా కార్యసిద్ధి కాదు. విధిప్రతికూల మైతే దురదృష్టము!''

అసురకన్య సుర తాగుతూ ఉండగా కొన్ని చుక్కలు అతనిశరీరాన పడి ఉండడమువల్ల ఆవాసనకు తేంట్లుముసిరినవి. "సత్వహీనునికి బేతాళోత్థాపనమువలె నాకు కార్యసిద్ధి లేకపోగా చేటువాటిల్లిందే''అనుకొంటూ ఉంటే అతన్ని తేనెటీగలు కుట్టి కుట్టి బాధ పెట్టగా ఆత్మహత్యా ప్రయత్నము చేసినాడు. అప్పుడు ఆలోచనే దైవికముగా మునికుమారుడు వెళ్ళుతూ భూనందుని అవస్థచూచి కనికరించి ముసిరిన తేంట్లను తోలి సంగతి అడిగి తెలుసుకొని "రాజా'' దేహ మున్నంతవరకూ దుఃఖము క్షయము కాదు. ప్రాజ్ఞులు పురుషార్థము సాధించాలి, ద్వైతబుద్ధి ఉన్నంతవరకూ భేదోపాసనాలబ్ధము లైన సిద్ధులు క్షణికములు. అద్వైత సాధన చేస్తూ పన్నెండేళ్ళయిన తర్వాత నీకు అసురకన్య లభిస్తుంది శాశ్వతమైన సిద్ధి పొందుతావు ఆతర్వాత. దివ్యపరిమళముతో నీశరీర మున్నది. ఈలేడిచర్మము మంత్రపూర్వకముగా స్వీకరించు. ఈకృష్ణాజినము కప్పుకో. తేనెటీగలు నిన్ను ఏమీ చెయ్యలేవు''అని హితబోధ చేసినాడు. మునికుమారుడు వెళ్ళినతర్వాత భూనందుడు ధైర్యముతో ద్వాదశ వర్షములు తపస్సు చేయగా కుముదిని స్వయముగా అక్కడికి వచ్చింది. వారిద్దరూ కలిసి పాతాళలోకానికి వెళ్ళి భోగాలు అనుభవించారు. భూనందభూపాలుడు తర్వాత సిద్ధిపొందినాడు.

శ్రీదర్శనా! నీకు శుభము చేకూరుతుంది. బెంగతో తిండి మాని శుష్కిస్తా వేమి! జూద మాడేచోట ముఖరకుడు చెప్పగా శ్రీదర్శనుడు "మిత్రమా! నీవు చెప్పినది నిజము. వ్యసనమువల్ల ఆస్తి పోగొట్టుకొని నేను ఈ ఊళ్ళో ఎల్లా తలెత్తుకోను? పువ్వు లమ్మిన ఊళ్ళో కట్టెలు అమ్మడమా? ఈరాత్రి దేశాంతరము నన్ను పోనిస్తే భోజనముచేస్తాను'' అని సమాధానమిచ్చి భోజనము చేసినాడు. శ్రీదర్శనుడు దేశాంతరము

బయలుదేరుతూ ఉంటే తోవలో దైవికముగా తల్లితండ్రు లైన యక్షులు, సౌదామని అట్టహాసులు అతన్ని చూచి గగనమునుంచి స్నేహముతో "శ్రీదర్శనా! మీతల్లి మీ ఇంట్లో నగలు పాతిపెట్టింది. అవి తీసుకొని మాళవదేశము వెళ్లు. శ్రీసేనమహారాజు చిన్నతనములో చెడినవాళ్ళకూ జూదగాళ్లకూ మఠము కట్టించాడు. అక్కడికి వెళ్ళి పొట్టపోసుకో అని" చెప్పినారు.

శ్రీదర్శనుడు ఇంటికి వెళ్ళి తానూ చెలికాడూ కలిసి నేల తవ్వి నగలు తీసి దేవతానుగ్రహ మని సంతోషించి మిత్త్రునితో మాళవ దేశము వెళ్ళినాడు. ఆరాత్రీ మర్నాడూ వారు ప్రయాణము చేసి సంధ్యావేళ బహుసస్య మనే పల్లె చేరినారు. మార్గాయాసమువల్ల అలిసి వా ళ్ళిద్దరూ చెరువుగట్టున కూర్చున్నారు.

వాళ్ళు కాళ్ళూ చేతులూ కడుక్కొని మంచినీరు తాగి విశ్రాంతిగా కూర్చున్న తరువాత ఒక కన్య నీలాటిరేవుకు వచ్చినది. ఆ అందగత్తె శ్రీదర్శనుని చూచి, ప్రథమ వీక్షణములో ప్రేమ మొలకెత్తగా "మహానుభావులారా! ఈ అపాయస్థానానికి వచ్చా రేమి? మంటలో తెలియక దుమికే మిడతలవలె వచ్చా రేమి?" అని వారిని అడిగింది. ముఖరకుడు దిగులు పడి "కల్యాణీ, నీవు ఎవరు? నీ అభిప్రాయమేమిటి?" అని ప్రశ్నించినాడు. ఆ తన్వి చెపుతున్నది:

"ఇక్కడ సుఘోష మనే అగ్రహార మున్నది. యజ్ఞశర్మ డనే వేదపండితునికి శశికళ అనే పరమసాధ్వి భార్య. ఆయనకు ముఖరకు డనే కుమారుడు, పద్మిష్ఠ అనే నేను జన్మించినాము. మా అన్న చిన్న తనములో ఇల్లూ వాకిలీ అక్కర లేక జూదగాళ్లతో దేశాంతరము వెళ్లినాడు. పుత్రశోకము పట్ట లేక మాఅమ్మ చనిపోయింది. మా తండ్రి ఇల్లు విడిచి నన్ను వెంట బెట్టుకొని మాఅన్నను వెతుకుతూ దేశదేశాలూ తిరిగి చివరకు ఇక్కడికి వచ్చినాడు. ఇక్కడ ఉండిపోయి

నాయకుడు [illegible] అనే బ్రాహ్మణశబ్దవాచ్యుడున్నాడు. ఆదురాత్ముడు మాతండ్రిదగ్గిర ఉన్న బంగారము దోచుకొని [illegible] తీసినాడు. అతడు నన్ను బంధించి తనకుమారుని కిచ్చి పెళ్లిచేయదలచినాడు. ఆనాయకునికుమారుడు వర్తకసమూహమును దోపిడి చేసేందుకు ఎక్కడికో వెళ్ళి నాఅదృష్టమువల్ల ఇంతవరకూ తిరిగి రాలేదు. నాకు దేవుడే దిక్కు. దొంగలనాయకుడు మిమ్మల్ని చూచి బతకనివ్వడు. ఎక్కడయినా తల దాచుకొని అపాయము తప్పించుకొనండి''.

[illegible] పద్మిష్ఠను చెల్లెలని ఆనవాలు పట్టి "అమ్మాయీ, నేను బంధుద్రోహిని ముఖరకుణ్ణి. ఎంత దౌర్భాగ్యుణ్ణి చెల్లీ!'' అంటూ [illegible]. ఆమె శోకవార్ధిలో మునిగిపోయింది. ఇద్దరిఅవస్థ చూచి శ్రీదర్శనుడు వాళ్ళను ఓదార్చి కనికరించి సమయానుకూలముగా "దుఃఖించేసమయము కాదు. ఆత్మరక్షణకు యుక్తి వెతకవలె. ఆదొంగకు ధన మిచ్చి ప్రాణాలు [illegible]కొని మనపగ తీర్చుకోవాలి" అని నిశ్చ[illegible] అన్నకూ చెల్లెలికీ ధైర్యసాహసాలు వచ్చినవి. ముగ్గురూ పన్నాగము పన్నినారు. శ్రీదర్శనుడు [illegible] తిండీ తిప్పలు లేక కృశించి [illegible] మాంద్యవ్యాధివల్ల బాధ పడుతున్నట్టు మిష పెట్టి [illegible] పడిఉన్నాడు. ముఖరకుడు అతని కాళ్లు పట్టి రోదిస్తున్నాడు. పద్మిష్ఠ దొం[illegible]దగ్గిరికి వెళ్ళి "చెరువుగట్టున మాంద్యవ్యాధితో ఒక [illegible] అతనిఅనుచరుడూ ఉన్నారు'' అని పలికింది. దొంగ [illegible] పంపగా వాళ్ళు వెళ్ళి ముఖరకుని ముందు చూచి "అయ్యా! ఈయన కేమి వ్యాధి? నీ వెందుకు ఏడుస్తున్నావు? అని అడిగినారు. ముఖరకుడు విచారము అభినయిస్తూ పలికినాడు. "మేము బ్రాహ్మణులము. ఇతడు మాఅన్న. తీర్థయాత్రలు చేస్తున్నాము. [illegible] వ్యాధి వచ్చింది. మేము అక్కడక్కడ తిరిగి [illegible] చేయకొన్నాము. మేము వచ్చే రావడంతోనే

ఇతడు చేష్ట లుడిగి నాతో "ఓరీ, లేలే. నాకు దర్భాసనము పరు. గుణవంతు డైన విప్రుణ్ణి తీసుకొనివస్తే అతనికి నాసర్వస్వమూ ధారాదత్తము చేస్తాను" అన్నాడు. విదేశములో సంధ్యవేళ నేనిప్పుడు ఏమి చెయ్యాలో తెలియక విచారముతో శరణు వేడినాను. సాధుపుంగవులారా! సద్బ్రాహ్మణుని తీసుకొని రండి. ఇతడు జీవించి ఉండగానే తీసుకొని రండి. ఇతడు ఈరాత్రివరకూ జీవిస్తాడు. తరువాతమాట చెప్పలేము. ఇతన్ని విడిచి నేను బతకలేను. రేపు చిచ్చులో ప్రవేశిస్తాను. మీరు దయతో వచ్చిన అకారణబంధువులు."

దొంగలు జాలితో తమనాయకునిదగ్గిరికి వెళ్ళి "స్వామీ, చంప తలుచుకొన్నవాణ్ణి బతికించి వాడిదగ్గిర నగలు నాణ్యాలు దానంగా పుచ్చుకోండువు గాని" అని చెప్పినారు. వసుభూతి "అదేమిటి? అతన్ని చంపకుండా ధనాపహరణము అసంభవము, నీతి విరుద్ధము. ధనము దోచినతరువాత అతడు జీవించిఉంటే మనకు ముప్పువస్తుంది" అన్నాడు. బంటుదొంగలు "స్వామీ! ఎందు కింత అనుమానము? దొంగతనము ఎలాగ? కాటికి కాళ్ళు చాచినవాడిదగ్గర దానము పట్టడము ఎలాగ? రేపు వాళ్ళిద్దరూ బతికే వుంటే చంపివేదాము. అనవసరంగా బ్రహ్మహత్యాపాతకము ఒడికట్టడము ఎందుకు?" అని సమాధాన మిచ్చినారు. వసుభూతి దానము స్వీకరించేనిమిత్తము శ్రీదత్తునిదగ్గిరికి వచ్చినాడు. శ్రీదత్తుడు నిట్టూర్పులు విడుస్తూ తల్లి నగలూ నాణ్యాలూ ఆదొంగలనాయకునికి ఇచ్చినాడు. అతడు దానము పుచ్చుకొని తక్కిన దొంగలతో ఇంటికి వెళ్ళినాడు.

చోరు లందరూ రాత్రి నిద్రపోతూ ఉండగా పద్మిష్ఠ తప్పించుకొని అన్న ముఖరకునిదగ్గిరికి చల్లగా వచ్చింది. వెంటనే శ్రీదత్త ముఖరకులూ పద్మిష్ఠ కలిసి చోరభయము లేని మార్గాన ప్రయాణము చేసి మాళవదేశానికి వెళ్ళదలచినారు. రాత్రి మువ్వురూ బయలుదేరి మహా

రణ్యము ప్రవేశించి పగలుకూడా అందులోనే నడుస్తున్నారు. సూర్యుడు అస్త[illegible] వాళ్లు మార్గాయాసమువల్ల క్షుధానలముచేత తరు మూలము [illegible] రాత్రి వారికి అగ్నిజ్వాల కనపడింది. "అది ఊరు కాబోలు వెళ్లి చూస్తాను" అంటూ శ్రీదర్శనుడు వెలుగు కనపడు తున్న దిక్కుగా వెళ్ళినాడు. వారు అగ్నిజ్వాలను సమీపించగా అది రత్నమయమందిర కాంతిజాలము! ఆరత్నభవనములో చక్కనియక్షిణి. చుట్టూ అరమోడ్పుకన్నులు గల యక్షులు సేవ చేస్తున్నారు. అక్కడ వారు అన్నపానీయాలు తెచ్చి ఉంచడమువల్ల యక్షిణిదగ్గిరికి వెళ్ళి శ్రీదర్శనుడు ఆతిధ్యము కోరగా అతని శక్తికి సంతోషించి ఆమె ఆతిధ్య మిచ్చింది. శ్రీదర్శన ముఖరకులు పద్మిష్ఠ భోజనాలు చేసి శీతలోదకము తాగినారు. దేవతాంశసంభూతు డని శ్రీదర్శనునితో ముఖరకుడు "మిత్రమా! నీవు సాక్షాత్తు దేవాంశసంభూతుడవు. నా చెల్లెలు త్రిలోకసుందరి నీకు అనుకూలవతి. నాచెల్లెలిని నీవు పెళ్ళాడి మనమైత్రి దృఢపరుచు" అని కోరగా శ్రీదర్శనుడు పద్మిష్ఠను వివా హాము చేసుకో దలచినాడు. రాత్రి ముగ్గురూ అక్కడే గడిపి తెల్లవార గానే మాళవరాజ్యము పాలించే శ్రీసేనభూపాలుని రాజధానీనగరము చేరి ప్రయాణాయాసము తీర్చుకొనదలచి బ్రాహ్మణీ గృహములో బస చేసినారు.

అక్కడ వాళ్లు సంభాషణసందర్భములో తమ నామములు వృత్తాం తములు తెలుపగా ఆబ్రాహ్మణి దిగులు పడినది. వాళ్లు విచారకార ణము అడగ్గా బ్రాహ్మణి ఇలా పలికింది. "నాభర్త సత్యవ్రతు డనే విప్రుడు ఈపురపాలకుని సేవలో ఉన్నాడు. నన్ను యశస్వతి అని పిలు స్తారు. పరువూ మర్యాదా గల వంశములో పుట్టినదాన్ని. నాభర్త ఇటీవల కాలము చేశాక దయార్ద్రహృదయుడై మహారాజు మావారి జీతములో నాలుగోవంతు నాఉదరపోషణకు ఇస్తున్నాడు. నాపుణ్యా

లోపమువల్ల రాజుకు క్షయరోగము వచ్చి కుదరకుండా ఉంది. రాజు తనకు తగిన వీరుడు మంత్ర తంత్రాలు తెలిసినవాడు దొరికితే బేతాళుని సాధించి తన క్షయవ్యాధి మాన్పుకోగలనని శపథము చేశాడు. రాజు ఈసంగతి చాటింపు చేయించినా ఊళ్ళోవాళ్లు ఒక్కళ్లూ బైటికి రాలేదు. అప్పుడు అమాత్యులతో మహారాజు "జూదగాళ్ళ మఠములో టక్కరివాళ్ళను కనిపెట్టండి. మోసగాళ్లు దిక్కులేక దరిద్రులై భయరహితులై తెగిస్తారు." అని హెచ్చరించగా మంత్రులు మఠాధిపతికి తెలియజేసినారు. అప్పటినుంచీ మఠాధిపతి మఠానికి వచ్చేవాళ్ళల్లో శూరుణ్ణి వెతుకుతున్నాడు. మీారు జూదగాళ్లు. శ్రీదర్శనా! నీవు తెగిస్తే మఠాధిపతి దగ్గిరికి తీసుకొని పోతాను. మహారాజు నీకు ఆతిథ్యము ఇస్తాడు. నాకు మహోపకారము చేసిన వాడివి అవుతావు. రాజుకు ఈరోగము ఎలా నయమవుతుందా అని దిగులుగా ఉంది"

బ్రాహ్మణి మాటలు విని శ్రీదర్శనుడు "అవ్వా! నేను సిద్ధము. నన్ను రాజసన్నిధికి తీసుకుపో" అని కోరినాడు. బ్రాహ్మణి శ్రీదర్శన పద్మిష్టా ముఖరులను మఠాయతనానికి తీసుకొనివెళ్ళి మఠాధిపతితో "ఈ శ్రీదర్శనుడు బ్రాహ్మణుడు, జూదగాడు, పరదేశి. రాజుకు సహాయము చేయ సిద్ధముగా ఉన్నాడు." అని చెప్పింది. మఠాధిపతి సంతోషించి శ్రీదర్శనుని ఆస్థానానికి తీసుకొని వెళ్ళగా కృష్ణపక్ష చతుర్దశినాటి చంద్రునివలె కృశించి తెల్లగా ఉన్న రాజు చూచి తనవ్యాధి నయము చేసుకోడానికి అవకాశము దొరికిందని సంతోషించినాడు. అప్పుడు రాజు శ్రీదర్శనునితో "సౌమ్యుడా! నిన్ను చూడగానే నారోగము కుదురుతుందని దృఢనిశ్చయము కలిగింది. నీవు నాకు సహాయము తప్పక చెయ్యాలి." అని చెప్పినాడు. మంత్రవేత్త శ్రీదర్శనునితో "భేతాళుని ఆహ్వానించేందుకు సమర్థుడవైతే ఈ కృష్ణచతుర్దశి రాత్రి

చీకట్లో ఊరి వెలుపల శ్మశానములో కార్యసిద్ధికి నన్ను కలుసుకో అని హెచ్చరించి వెళ్ళినాడు.

శ్రీదర్శనుడు రాజాజ్ఞ పొంది మఠాయతనానికి వెళ్ళి అక్కడ వద్మిష్ఠా ముఖరకులలో పంక్తిభోజనముచేసి రాత్రి ఒక్కడే ఖడ్గము చేతపట్టు కొని వల్లకాటికి పోయినాడు. అక్కడ మంత్రసాధకుడు అతనికి కనపడి నాడు. ఆమంత్రవేత్త శరీరమంతా బూడిద పూసుకొని వెంట్రుకలే యజ్ఞోపవీతముగా ధరించి, పీనుగులమీది వస్త్రము తలపాగా చుట్టు కొని నీలిగుడ్డ దాల్చినాడు. శ్రీదర్శనుడు అతనికి తను ఫలానా అని చెప్పి నడిక[illegible] "ఏమిచేయమను?" అని [illegible] సాధకుడు సంతోషముతో "ఇక్కడికి పడమటదిక్కుగా శింశుపా తరుమూలమున ఒకశవము ఉన్నది. ఆ శవానికి గాయము తగలకుండా ఇక్కడికి తీసుకొ[illegible]" అని ఆజ్ఞ ఇచ్చినాడు. శ్రీదర్శనుడు త్వరగా తరువును చేరి శవమును మరొకడు [illegible] ఉండగా చూచి పరుగెత్తి [illegible]నుంచి శవాన్ని బలవంతముగా లాగినాడు. వాడు దాన్ని వదలక గట్టిగాపట్టుపట్టినాడు. శ్రీదర్శనుడు "నేను దహనము చేయవలసిన మిత్రుని శవాన్ని నీ వెక్కడికి తీసుకొని [illegible] అంటూ వాడిపట్టు [illegible]. ఆ పురుషుడు "వదలను కాక వదలను. ఈశవము నా మిత్రునిది. దీనికి నీ వెవడవు?" అని శవాన్ని పట్టుకొని ఇద్దరూ [illegible]గా ఆపీనుగు భేతాళావిష్టమై భీకరంగా అరిచింది. ఆకొత్తవాడు అరుపు విని గుండె పగిలి చనిపోయి నాడు. అప్పుడు శ్రీదర్శనుడు ఆ శవాన్ని తీసుకొని [illegible]గా చచ్చినవాడు భేతాళాధిష్ఠితుడై అతన్ని అడ్డుపెట్టి "నిలు. నిలు. నాస్నేహితుణ్ణి బుజాన వేసుకొని ఎక్కడికిపో[illegible]వు?" అని తోవకు అడ్డువచ్చాడు. శ్రీదర్శనుడు భూతావేశములో అత డున్నా డని గ్రహించి "ఇతను నీ మిత్రుని డని ఎలా రుజువు చేస్తావు? ఇతను

నామిత్రుడు" అని పలికినాడు. అప్పుడు ఆపురుషుడు "అలా అయితే ఇతనే మనకు ప్రమాణము" అని సమాధాన మిచ్చినాడు శ్రీదర్శనుడు "మాయిద్దరిలో ఎవరు నీమిత్రము?" అని దయ్యము పట్టిన శవముతో అన్నాడు. శ్రీదర్శనునిబుజాన ఉన్నశవము "నాకు చెడ్డ ఆకలిగా ఉంది. నాకు తిండి పెట్టినవాడే స్నేహితుడు. వాడు నన్ను ఇష్టమువచ్చిన చోటుకు తీసుకుపోవచ్చును." అని పలికింది. శ్రీదర్శనుని దగ్గర ఆహారము లేదు. శ్రీదర్శనుడు రెండోశవాన్ని బుజాన వేసుకొని నేను తిండి పెడతాను అని బేతాళునికి అర్పించడానికి కత్తి దూసేలోగా రెండోవాడు భేతాళాధిష్ఠితుడై సిద్ధివల్ల కనపడకుండా పోయినాడు. శ్రీదర్శనునిబుజాన ఉన్న బేతాళుడు "ఏదీ నాకు తిండి పెడతానన్నావు. పెట్టవేమి?" అని అడగగా శ్రీదర్శనుడు మాంసము లేక పోవడంవల్ల తనశరీరాన్ని కత్తితో కోసి శవానికి తిండిపెట్టాడు. అప్పుడు బేతాళుడు తృప్తి చెంది "శక్తిమంతుడా! నిన్ను మెచ్చినాను. నీశరీరము అక్షత మగునుగాక! నన్ను తీసుకొనిపో. నీపని నెరవేరుతుంది. ఆ మంత్రవేత్త అంత శక్తికలవాడు కాడు. వాడు జీవించడు" అని పలుకగా శ్రీదర్శనుడు ఆరోగ్యవంతుడై బేతాళుని తీసుకొనివెళ్లి సాధకునికి అర్పించినాడు. మంత్రసాధకుడు పొంగిపోయి పూలమాలలతో, మైపూతలతో పూజించి, మనుష్యుని ఎముకలపొడితో ముగ్గు వేసి, మండలాకృతిలో కోణాలమీద రక్తఘటాలుంచి, మనిషికొవ్వుతో దీపము వెలిగించి, మండలమధ్యమున శవాన్ని పరుండబెట్టినాడు. వాడు శవము రొమ్ముమీద కూర్చుని మనుష్యాస్థితో తయారయిన స్రుక్స్రువములతో దాని ముఖాన వేల్చ సాగినాడు. క్షణములో ఆబేతాళుని నోటిలోనుంచి మహాజ్వాల బయలుదేరగా సాధకుడు హడలిపోయి కొంచెము జరిగినాడు. వాడిచేతిలో స్రుక్స్రువములు జారిపోయినవి. ఆ మంత్రసాధకుడు శక్తి కోల్పోయి పారిపోబోతూ ఉండగా బేతాళుడు

వాణ్ణి తరుముకొంటూ వెళ్ళి నోరు తెరిచి పూర్తిగా మింగినాడు. శ్రీదర్శనుడు అదిమాచి ఖడ్గము దూసి మీదికి వచ్చేప్పటికి బేతాళుడు "శ్రీదర్శనా! నీధైర్యము గొప్పది. నానోటిఆవాలు నీవు తీసుకో. ఈ ఆవాలు తలకు కట్టుకొని చేతిలో ఉంచుకొంటే రాజయక్ష్మవ్యాధి శాంతిస్తుంది. త్వరలో నీవు భూమండలానికి నేతవు కాబోతావు" అని పలికినాడు. శ్రీదర్శనుడు "సాధకుడు లేకుండా ఏకాకిగా రాజసన్నిధికి ఎలా వెళ్ళను? నేను స్వార్థముతో మంత్రవేత్తను చంపివేశానని రాజు భ్రమపడ వచ్చును". అనగా బేతాళుడు "నీకు దృష్టాంతము చెపుతాను. అందువల్ల నీమీదదోషము ఉండదు. నేను మింగిన సాధకునిశవము కడుపు చీల్చి మహారాజుకూ మంత్రులకూ చూపుదువు గాని" అని సలహా ఇచ్చాడు. శ్రీదర్శనుడు బేతాళుడు ఇచ్చిన ఆవాలు పుచ్చుకొని శవాన్ని విడిచి ఎక్కడికో వెళ్ళగా శవము నేల కూలింది. అతడు తనవాళ్ళున్న మఠానికి వెళ్ళి రాత్రి గడిపి తెల్లవారినతరువాత రాజ సన్నిధానానికి వెళ్ళి ఆయనతో జరిగిన దంతా నివేదించినాడు. తాను తెచ్చిన పీనుగుకడుపు చీల్చి అందులో చచ్చిఉన్న మంత్రవేత్తను రాజుకు చూపినాడు. శ్రీదర్శనుడు పిడికెడు ఆవాలు మూటకట్టి మహా రాజు శిరమునకు కట్టినాడు. వెంటనే అతని క్షయరోగము నయమైనది. శ్రీసేనమహారాజు అమితానందము అనుభవించి సంతానము లేకపోవడంవల్ల శ్రీదర్శనుని పుత్త్రునిగా చేసుకొని వెంటనే అతనికి యువరాజ్య పట్టాభిషేకము చేసినాడు. శ్రీదర్శనుడు పద్మిష్ఠను వివాహమాడి ఇహలోకసుఖాలు అనుభవిస్తూ ముఖరకుని తనదగ్గిర ఉంచుకొన్నాడు.

ఇలా ఉండగా ఉపేంద్రశక్తి అనే వర్తకుడు తనకు సముద్ర తీరాన లభించిన రత్నగణపతి విగ్రహాన్ని తెచ్చి యువరాజు శ్రీదర్శను నకు కానుక అర్పించినాడు. అమూల్యమైన వినాయక విగ్ర

హాన్ని యువరాజు అర్చిస్తూ భక్తిశ్రద్ధలతో స్వామికి నిత్యభోగార్థము వేయిగ్రామాలు దానపట్టావ్రాసి ఇచ్చి ఉత్సవము చేయించినాడు. ఉత్సవసమయములో స్వా[illegible] గణపతి మెచ్చి గణాలతో పలికినాడు "ఈశ్రీదర్శనుడు మదీయానుగ్రహమువల్ల చక్రవర్తి అవుతాడు. పశ్చిమసముద్రమందున్న హంసద్వీపములో ఆనందోదయ మహారాజ పుత్రిక అనంగమంజరి నాభక్తురాలు, ఆకన్య నన్ను సేవిస్తూ చక్రవర్తి తనకు భర్త కావాలని తపిస్తున్నది. అందువల్ల అనంగమంజరి శ్రీదర్శనుని భార్యగా జత పరుస్తాను. అప్పుడు నామీద వాళ్ళకున్న భక్తి ఫలించినట్టు అవుతుంది. మీరు వెంటనే శ్రీదర్శనుణ్ణి యుక్తిగా హంసద్వీపానికి తీసుకొనిపోయి అనంగమంజరీ దర్శనము అయ్యేటట్టు చూడండి. ప్రియుల అన్యోన్య వీక్షణాంతరము క్రమేణా వాళ్ళకు సంయోగము కలుగుతుంది. నావిగ్రహాన్ని ఇక్కడికి తెచ్చి అర్పించిన ఉపేంద్రదత్తునికి మహోపకారము కలుగుతుంది." గణపురుషులు ఆరాత్రి నిద్రపోతున్న శ్రీదర్శనుని హంసద్వీపానికి తీసుకొనివెళ్లి అనంగమంజరీ దేవి శయనమందిరములో సెజ్జమీద పరుండ బెట్టినారు.

కొంత సేపటికి శ్రీదర్శనుడు మేలుకొని రత్నదీపాల వెలుగులో శయ్యాగృహము చూచినాడు. అతడు శయ్యమీద వెన్నెలవెదచల్లే తెల్లపట్టువలువ కప్పినదానిమీద అనంగమంజరిని, తారకల చెలువముతో తెల్లమబ్బు తునకమీద ఉన్న శరచ్చంద్రుని వలె నేత్రానందము కలిగించే అమృత సుందరాంగిని చూచి పొంగిపోయి ఆశ్చర్యపడి "ఏమిటి! నేనెక్కడ పరున్నాను! ఈసుందరి ఎవరు? ఇది కలకాదుగదా? అయినా స్వప్నమో కాదో ఈ తన్విని మేలుకొలుపుతాను" అని ఆలోచించి అనంగమంజరి బుజము కదిలించినాడు. అతనిచెయ్యి తగలగానే ఆకన్య చంద్రకిరణము సోకిన కలువతీగవలె కళ్ళు అల్లనల్లన విప్పి అతన్ని చూచి "ఇతనెవరో దివ్యుడు. ఎవరూరాలేనిచోటికి ఎలాప్రవేశించాడు!"

అని క్షణము ఆలోచించి వినయసంభ్రమాలు కనబరుస్తూ "ఎవరు మీరు? ఎక్కడినుంచి వచ్చారు? దయచేసి చెప్పండి" అని శ్రీదర్శనుణ్ణి అడిగింది. అతను తన విషయమంతా తెలియచేసినాడు. అనంగమంజరి తన పేరు కులము దేశము తెలియచెప్పింది. పరస్పరము వాళ్ళు అది స్వప్నము కాదని నిశ్చయపరచుకోవలెనని నగలు మార్చుకొన్నారు. నాయికానాయకులు వివాహానికి త్వరపడుతూ ఉండగా, గణపురుషులు ఇద్దర్నీ మోహపెట్టి నిద్రపుచ్చి శ్రీదత్తుడు నిద్రింపగానే అతన్ని ఇంటికి తెచ్చినారు.

శ్రీదత్తునికి తన మందిరములో మెళుకువ వచ్చింది. అతడు తన శరీరముమీద ఉన్న నగలను చూచుకొని "ఇదేమి! హంసద్వీపాధిపతి కూతురు ఎక్కడ? అందమైన ఆ పడకగది ఏది? ఇదేమిటి ఇక్కడికి మళ్ళీ నేనెట్లా వచ్చాను? ఈ నగలు నా కెలా వచ్చాయి? ఇదంతా విధి విలాసము!" అని ఆలోచిస్తూ భార్య పద్మప్రభాదేవికి మెళుకువరాగా నిద్రపుచ్చి రాత్రి గడిపినాడు. శ్రీదర్శనుడు ఉదయాన నగలమీద అనంగమంజరి పేరు చూచి శ్రీసేనునికి తెలియచేసినాడు. మహారాజు హంసద్వీపమార్గము తెలుసుకొనుటకు పురములో చాటింపు వేయించినాడు. ద్వీపమార్గము ఎవరికీ తెలియలేదు. యువరాజు అనంగమంజరి కోసము విరహముతో వేగి నిద్రాహారాలు మాని అనంగమంజరీదేవి హారాన్ని అవలోకిస్తూ నిమిషాలు యుగాలుగా గడుపుతూ ఉన్నాడు.

హంసద్వీపములో అనంగమంజరి తూర్యఘోషతో తల్పమునుండి లేచి రాత్రివృత్తాంతము స్మరించి శ్రీదర్శనుని హారము తన కంఠములో చూచుకొని విరహవ్యాకుల చిత్తముతో "పోనీ అంతా స్వప్నమని అనుకోడానికి వీలులేకుండా ఈ హారము శ్రీదర్శనునిదికదా! ఎలా సందేహము తీరుతుంది?" అని పరిపరివిధాల తలపోస్తూ ఉండగా ఆమెతండ్రి అనంగోదయమహారాజు వచ్చి వాత్సల్యముతో కుమారిని తనఒడిలో కూర్చో

పెట్టుకొని "అమ్మా! ఈ మొగాడివేషమేమిటే? ఈసిగ్గెందుకే? ఏమి టమ్మా చెప్పు" అని బుజ్జగించి అడిగినాడు. అనంగమంజరి తండ్రిలాలనకు వశురాలై బిడియము విడిచి రాత్రివృత్తాంతము చెప్పింది. తండ్రి ఇంద్రజాలము వంటి అమానుషచర్య విని ఆశ్చర్యపడి తనమిత్రుడైన బ్రహ్మసోముడనే సిద్ధుని దగ్గిరికి వెళ్ళి చెప్పినాడు. ఆసిద్ధుడు యోగదృష్టివల్ల సమస్తమూ గ్రహించి ద్వీపాధిపతితో "రాజన్! మాళవదేశమునుంచి గణపురుషులు శ్రీదర్శన రాజేంద్రుని తీసుకొనివచ్చినారు. గణాధిపతి అతన్ని నీ కుమార్తెనూ ప్రీతితో చూస్తున్నాడు. వినాయకుని ప్రభావమువల్ల శ్రీదర్శనుడు చక్రవర్తి అవుతాడు. అతడు నీకుమార్తెకు తగినభర్త." అని చెప్పినాడు. రాజు నమ్రుడై "స్వామీ! మాళవదేశము ఎక్కడ? ఈ ద్వీపమెక్కడ? ఎంతకాలమో ప్రయాణము? నీవే నాకీసంబంధవిషయములో దిక్కు" అని వేడినాడు.

సిద్ధుడు అతనికార్యము నెరవేరుస్తానని చెప్పి క్షణములో మాళవరాజ్యములో శ్రీసేనుని రాజధానికి వచ్చినాడు. అతడు [illegible] నిర్మించిన దేవాలయము [illegible] గణపతికి మొక్కి స్తోత్రము చేసినాడు. "సుమేరుశిఖరమువలె కల్యాణమూర్తివై నక్షత్ర మాలాలంకృత శిరస్కుడవైన నీకు నమస్కారము. త్రైలోక్య [illegible] స్తంభము వలె ఉన్న నీదంతమునకు నమస్కారము. విఘ్ననివారణా! [illegible] కారణమైన నీఉదరానికి వందనము."

సిద్ధుడు గణపతి స్తోత్రము చేస్తూ ఉండగా ఉపేంద్రశక్తి కుమారుడు మహేంద్రశక్తి అనేవాడు పిచ్చెత్తి పరుగెత్తుతూ సిద్ధుని పట్టుకొన్నాడు. సిద్ధుని మంత్ర ప్రభావమువల్ల [illegible] తన దిశమొలకు సిగ్గుపడి వాడు కౌపీనముకోసము ఇంటికి పరుగెత్తినాడు. ఉపేంద్రశక్తి కొడుకు పిచ్చితగ్గినందుకు సంతోషించి వాడికి స్నానముచేయించి నూతనవస్త్రాలు కట్టించి, కుమారుణ్ణి వెంటపెట్టుకొని సిద్ధుని దగ్గిరికి వచ్చి

సిద్ధునికి కావలసినంత ధనము అర్పించినాడు. యోగీంద్రుడు ధనము తృణప్రాయముగా చూచి స్పృశించలేదు.

ఈవిషయము తెలిసి శ్రీదర్శన సమేతముగా శ్రీసేన మహీపాలుడు వచ్చి సిద్ధుని పాదాలకు వందనముచేసి "మహాత్మా! తమరాకవల్ల ఈవర్తకుని కుమారుడు బాగుపడ్డాడు. అలాగే నన్ను అనుగ్రహించాలి. నాకుమారుని క్షేమము కోరండి" అని ప్రాధేయపడగా యోగి నవ్వుతూ "రాజన్! ఈ దొంగకు అభీష్టసిద్ధి చేయమంటావా? ఇతడు రాత్రి అనంగమంజరి ఆభరణాలు హరించి హంసద్వీపమునుంచి ఇక్కడికి పారిపోయివచ్చాడు. అయినా రాజు కనుక నీమాట నెరవేర్చక తప్పదు. "అంటూ శ్రీదర్శనునితో అతడు అంతర్ధాన మైనాడు. సిద్ధుడు శ్రీదర్శనుని హంసాద్వీపాధిపతికి అప్పగించినాడు. అనంగోదయుడు సంతోషించి అనంగమంజరిని శ్రీదర్శనునికిచ్చి వివాహము చేసి సిద్ధప్రభావమువల్ల మాళవదేశము చేర్చినాడు. శ్రీదర్శనుడు నిజ రాజధానిలో ఇద్దరు భార్యలతో సుఖముగా ఉన్నాడు. కొన్నాళ్ళకు శ్రీసేనమహారాజు కాలము చేయగా శ్రీదర్శనుడు రాజై భూమండలము జయించి చక్రవర్తి అయి, పద్మిష్ఠా అనంగమంజరులవల్ల పద్మసేన అనంగసేను లనే కుమాళ్లను పొందినాడు.

కాలము గడుస్తూ ఉండగా శ్రీదర్శనుడు అంతఃపురములో భార్యలతో ఉన్నప్పుడు ఒకవిప్రుడు బైట ఏడుస్తున్నాడు. రాజు పిలువలెనే వచ్చి అతని దుఃఖకారణము అడగ్గానే అతడు "రాజన్! ఆపాపకుడు దీప్తశిఖుడు అనే విప్రుడు కాలమేఘుడు అట్టహాసమోచనుడు జ్యోతిశ్శాస్త్ర ప్రమాణాలతో సమేతముగా నాశనము చేసినాడు" అని వెంటనే అంతర్ధాన మైనాడు. రాజు ఆశ్చర్యపడుతూ "ఏమిటంటాడు? ఎక్కడికి వెళ్ళినాడు?" అంటూ దేవేరులను చూడగా వాళ్ళు క్షణములో కన్నీరు కారుస్తూ చనిపోయినారు. అశనిపాతకర్కశ మైన

దేవేరుల మరణానికి రాజు విలపించి మూర్ఛపాలైనాడు. ముఖరకుడు రాణులను దహనము చేయించినాడు. రాజుకు తెలివి వచ్చి భార్యల మరణానికి బాధపడి శ్రాద్ధకర్మలు జరిపించినాడు. అతడు కన్నీటిమునుగు వల్ల అంధకారములో సంవత్సరము గడిపి రాజ్యాన్ని కుమార్లకు పంచి పెట్టి రాజధాని త్యజించి ప్రజలను ఓదార్చి తపోవనానికి వెళ్లినాడు.

శ్రీదర్శనుడు వానప్రస్థుడై కందమూలఫలాలు తింటూ తిరిగి తిరిగి వటవృక్షముదగ్గిరికి వెళ్ళగా అక్కడ దివ్యాకారులు ఇద్దరు ఫలమూలాల ములు చేతులలో పెట్టుకొని బైటికి వచ్చి "రాజా, ఈఫలమూలాలు స్వీకరించు" అని కోరినారు. శ్రీదర్శనుడు వా ళ్ళెవ్వరో చెప్ప మన్నాడు.

దివ్యవనితలు శ్రీదర్శనుని తమనివాస మైనబంగారునగరానికి తీసుకొని వెళ్ళి దివ్యఫలములు అతని కిచ్చి ఇలా పలికినారు: మహారాజా! పూర్వము ప్రతిష్ఠానపురములో కమలగర్భుడనే విప్రునికి ఇద్దరు భార్యలు ఉండేవారు. క్రమేణా ముగ్గురికీ ముసలితనము ఒకేసారి రాగా ప్రేమతో నిలవలేక ముగ్గురూ ఒక్కసారి అగ్నిహోత్రములోకి ఉరికినారు. అప్పుడు వాళ్ళు అగ్నిహోత్రుని "మాకు జన్మజన్మలలో భార్యాభర్తృత్వము కలిగించు దేవా" అని ప్రార్థించినారు. అప్పుడు కమలగర్భుడు కఠోర తపమువల్ల యక్షజాతిలో ప్రదీప్తాక్షకుమారుడుగా, అట్టహాసుని తమ్ముడైన దీప్తశిఖు డనేనామముతో జన్మించినాడు. అతనిభార్యలు ధూమకేతు డనేయక్షుని కుమార్తెలై పుట్టి జ్యోతిర్లేఖా ధూమలేఖా నామాలతో పెరిగినారు. ఆకన్యలు యువతులై అడివికి వెళ్ళి మంచిభర్తలకై శివుణ్ణి గురించి తపస్సుచేశారు. శివానుగ్రహము కలిగి "కన్యలారా! మీరు పూర్వజన్మలో ఎవనితో భార్యాపతిత్వము అన్నిజన్మాలకు వేడినారో ఆభర్త ఇప్పుడు అట్టహాసుని తమ్ముడైన దీప్తశిఖు డనేనామముతో యక్షుడై జన్మించాడు. అత నిప్పుడు శాపవశాన మానవజాతిలో శ్రీదర్శను డనేపేరుతో పుట్టినాడు. అందువల్ల మీరు మానవలోక

ములో పుట్టి మానవస్త్రీలు కావాలి. శాపావసానమున మీరందరూ యక్షులు అవుతారు "అని శివుడు పలికినాడు. యక్షకన్యలు ఇద్దరూ పద్మిష్ఠా అనంగమంజులుగా భూలోకములో జన్మించి శ్రీదర్శనునికి భార్యలైనారు. అప్పుడు మునీశ్వరుడు విప్రవేషములో వారిదగ్గరికి వచ్చి యుక్తిగా శ్లిష్టముగా వారిపేర్లు పలికి పూర్వజన్మ స్మరణకు తెచ్చినాడు. అప్పుడు వారిద్దరూ మర్త్యశరీరాలు విడిచి యక్షాంగనలు అయినారు. మేమే ఆఇద్దరమూ. నీవే ఆదీప్తశిఖుడవు" ఇలా వాళ్ళు చెప్పినందువల్ల శ్రీదర్శనుడు పూర్వజన్మ స్మరించి వెంటనే దీప్తశిఖుడై విధివశాన తిరిగి భార్యలను కలుసుకొన్నాడు.

ఓ విచిత్ర కథకుడా! నేనే ఆదీప్తశిఖు డనే యక్షుణ్ణి. ఆఇద్దరూ ఈ స్త్రీలే ధూమరేఖలు నా ప్రియాంగనలు. దేవతాంశలో ఉన్న మాకు దివ్యదృష్టి కలుగుతూ ఉంటే నీకు ఈ సంగతి వేరే చెప్పవలెనా? త్వరలో మీకు మృగాంకదత్తుని దర్శన భాగ్యము లభిస్తుంది విచార పడకండి. నేను నీకు ఆతిథ్యము ఇస్తాను. భూలోకములో నా నివాసమిది. నీకోరిక తీరుస్తాను. తర్వాత నా కైలాసానికి వెళ్ళుతాను." ఇలా పలికి యక్షుడు నన్ను అక్కడ కొన్నాళ్ళు ఉంచి ఉపచారాలు చేసినాడు. నిన్నరాత్రి మీ రంతా ఈవనములో నిద్రిస్తున్నా రని తెలిసి అతడు నిద్రిస్తున్ననన్ను తెచ్చి మీ మధ్య పెట్టినాడు. మనము ఒకరి నొకరము చూచుకొన్నాము. మనవియోగము తీరిపోయింది.

విచిత్రకథకమంత్రివల్ల మృగాంకదత్తుడు తక్కినవాళ్ళలో ఆనందము అనుభవించి ఆరాత్రి అరణ్యములో గడిపి తరువాత పారావత నాగ శాపమువల్ల కనపడని మిగతా మంత్రులనుకూడా కలుసుకోవలె నని వెతుకుతూ శశాంకవతికై ఉజ్జయినీనగరికి ప్రయాణమయినాడు.

4వ సంపుటి సమాప్తము